

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ AÇIK VE UZAKTAN
EĞİTİM FAKÜLTESİ**

TÜRKİYE JEOPOLİTİĞİ

COĞRAFYA LİSANS PROGRAMI

PROF. DR. RAMAZAN ÖZEY

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM FAKÜLTESİ

COĞRAFYA LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE JEOPOLİTİĞİ

Prof. Dr. RAMAZAN ÖZEY

ÖNSÖZ

Türkiye, jeopolitik açıdan büyük önem taşıyan bir ülkedir. Bu önemi, hem doğal ve hem de beşerî ve ekonomik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Coğrafi konum olarak büyük avantajları vardır. Doğal yapısı itibarıyla, insan yaşamı için en elverişli topraklara sahiptir. Nüfus bakımından komşu ülkeler arasında, fazla nüfuslu bir ülkedir. Şehirleri ve köyleri ve insanları ile Türkiye komşularından oldukça farklıdır.

Topraklarının büyük bir bölümünü çöllerin teşkil ettiği Orta Doğu yöresinde, Türkiye; çölü olmayan tek ülkedir. Öte yandan yine yörede çoğu ülkeler su sıkıntısı çekerken Türkiye; büyük su rezervlerine elinde bulundurmaktadır. Ancak bu rezervleri, şimdilik tam anlamıyla değerlendirememektedir. Bu sebeptendir ki tarımı tam arzu edilen düzeyde gelişmiş değildir. Çok geniş yer kaplayan yaylalarında yarı göçebe hayvancılık yapılmaktadır. Hayvancılık organizasyonunda modernizasyon yapılamadığı için, hayvancılık potansiyeli tam anlamı ile kullanılmış değildir.

Komşuları arasında en fazla maden rezervlerine sahip bir ülke olmasına rağmen, Türkiye; gerekli sermaye ve teknolojinin olmaması sebebiyle, henüz tam sanayileşmiş bir ülke olamamıştır. Ancak bu yönde ciddi atılımları ve yatırımları vardır. Eğer mevcut atılımlar gerçekleşirse, yörede gelişmiş bir ülke olacaktır. Türkiye, kalkınmakta olan bir ülkedir. Bu sebeple, büyük oranda enerjiye ihtiyacı vardır. Sürekli büyüyen ve hacmi genişleyen bir ticareti olmasına rağmen, her yıl ticareti açık vermektedir. Türkiye'nin sıkıntılar çekmesine rağmen, dünya platformunda, yine de önemli bir yere sahip olmasının sebebi, coğrafya ve jeopolitik öneminden ileri gelmektedir.

Bu kitapta amaç, günlük siyaset yapmak değildir. Esas amaç, Dünya platformunda Türkiye'nin jeopolitik konumunu ve önemini ortaya koymak ve Türkiye siyasetine bilimsel tabanlı ışık tutmaktır. Dolayısıyla günlük siyasetten mümkün olduğu kadar uzak durulmuş, kişiselleştirmeden kaçınılmıştır. Ancak dünya siyaseti çok iyi bir şekilde irdelenmiş ve mevcut ülke sorunlarına kalıcı ve gerçekçi çözümler önerilmeye gayret edilmiştir.

Türkiye'nin jeopolitik özelliği, her Türk vatandaşını yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle, kitabın Türkiye jeopolitiği alanında önemli bir başvuru kaynağı olacağı beklenmektedir. Yöresel ve küresel platformda, kalkınmış lider bir Türkiye görmek en büyük arzumuz olmalıdır.

Bu kitabın düzenleme ve sorular aşamasında yardımlarını gördüğüm Dr. Ali Osman Kocalar'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu kitap İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Coğrafya Bölümü öğrencileri için hazırlanmıştır. Öğrencilerimize yararlı olacağı umulmaktadır.

Prof. Dr. Ramazan ÖZEY

Maltepe-İSTANBUL www.ramazanozey.net

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
İÇİNDEKİLER.....	2
KISALTMALAR	7
YAZAR NOTU	8
1. TÜRKİYE JEOPOLİĞİNE GİRİŞ.....	9
1.1. Giriş.....	14
1.2. Jeopolitik Düşüncenin Doğuşu ve Gelişimi	17
1.3. Jeopolitiğinin Unsurları.....	20
1.3.1. Değişmeyen Unsurlar.....	20
1.3.2. Değişken Unsurlar	21
2. TÜRKİYE’NİN YERİ, KONUMU VE GENEL ÖZELLİKLERİ	28
2.1. Türkiye’nin Konumu.....	33
2.1.1. Türkiye’nin Coğrafi Konumu	33
2.1.2. Türkiye’nin Jeopolitik Konumu.....	35
2.1.3. Türkiye’nin Jeostratejik Konumu	37
2.2. Türkiye’nin Alanı ve Boyutları	37
3. TÜRKİYE’NİN SINIRLARI	45
3.1. Giriş.....	50
3.2. Türkiye’nin Kara Sınırları	51
3.2.1. Türkiye ile Acaristan-Gürcistan Sınırı.....	51
3.2.2. Türkiye ile Ermenistan Sınırı.....	52
3.2.3. Türkiye ile Nahçıvan-Azerbaycan Sınırı	52
3.2.4. Türkiye ile İran Sınırı.....	52
3.2.5. Türkiye ile Irak Sınırı.....	53
3.2.6. Türkiye ile Suriye Sınırı.....	53
3.2.7. Türkiye ile Bulgaristan Sınırı.....	53
3.2.8. Türkiye ile Yunanistan Sınırı.....	54
3.3. Türkiye’nin Denizler ile Olan Sınırları	54
4. TÜRKİYE’NİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ.....	60
4.1. Jeolojik Yapı ve Jeopolitik.....	65
4.2. Yeryüzü Şekilleri ve Jeopolitik	66
4.3. İklim ve Jeopolitik.....	68
	2

5. TÜRKİYE'NİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK	75
5.1. Hidroğrafya ve Jeopolitik.....	80
5.2. Toprak ve Jeopolitik.....	81
5.3. Bitki ve Jeopolitik	82
5.4. Doğal Afetler ve Jeopolitik	83
6. TÜRKİYE'NİN BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ	91
6.1. Nüfus ve Jeopolitik.....	96
6.1.1. Nüfus Miktarları ve Jeopolitik.....	96
6.1.2. Göç ve Jeopolitik	96
6.1.3. Doğumlar, Ölüm ve Jeopolitik	97
6.1.4. Eğitim - Kültür ve Jeopolitik	99
6.1.5. Sanat, Spor ve Jeopolitik.....	100
6.1.6. Dil ve Jeopolitik.....	101
6.1.7. Din ve Jeopolitik.....	102
6.1.8. Askerî Güç ve Jeopolitik.....	103
6.2. Yönetim ve Jeopolitik	105
7. TÜRKİYE'NİN BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ ...	112
7.1. Yerleşme ve Jeopolitik	117
7.1.1. Kırsal Yerleşmeler ve Jeopolitik.....	117
7.1.2. Şehir Yerleşmeleri ve Jeopolitik.....	119
8. TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ	129
8.1. Ekonomik Coğrafya ve Jeopolitik.....	134
8.1.1. Tarım , Hayvancılık ve Jeopolitik.....	134
8.1.2. Balıkçılık, Su Ürünleri ve Jeopolitik	136
8.1.3. Ormancılık ve Jeopolitik.....	137
9. TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ	144
9.1. Enerji Kaynakları ve Jeopolitik.....	149
9.2. Madenler ve Jeopolitik	150
9.3. Sanayi ve Jeopolitik	152
9.4. Ulaşım ve Jeopolitik.....	153
9.5. İletişim, Bilişim ve Jeopolitik	155
9.6. Turizm ve Jeopolitik.....	156

9.7. Ticaret ve Jeopolitik	157
10. JEOPOLİTİK DÜŞÜNCE VE TÜRKİYE.....	164
10.1. Kara Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye	169
10.2. Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye	171
10.3. Deniz Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye.....	173
10.4. Hava Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye.....	174
10.5. Kuşatma Teorisi ve Türkiye	174
10.6. Yeni Domino Taşları Teorisi ve Türkiye	175
10.7. Tarihin Sonu Teorisi ve Türkiye	175
10.8. Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Türkiye	176
10.9. Medeniyetler Bütünleşmesi Teorisi ve Türkiye	176
10.10. Büyük Satranç Tahtası Teorisi ve Türkiye.....	177
10.11. Eksen Ülkeler Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye	178
10.12. Entrika Çemberi Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye.....	181
10.13. İşleyen Merkez ve Boşluk Teorisi ve Türkiye	182
10.14. Uzay Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye.....	183
10.15. Merkezî Türk Hâkimiyet Teorisi.....	185
11. TÜRKİYE’NİN KOMŞULARI VE İLİŞKİLERİ	194
11.1. Türkiye’nin Komşuları ve İlişkileri.....	199
11.2. Acaristan Özerk Türk Cumhuriyeti.....	200
11.3. Gürcistan Cumhuriyeti	200
11.4. Ermenistan Cumhuriyeti	201
11.5. Azerbaycan Türk Cumhuriyeti (Nahçıvan).....	201
11.6. İran Cumhuriyeti	202
11.7. Irak Cumhuriyeti	203
11.8. Suriye Arap Cumhuriyeti	204
11.9. Bulgaristan Cumhuriyeti	205
11.10. Yunanistan Cumhuriyeti	205
11.11. Kıbrıs Adası.....	206
11.12. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	206
11.13. Güney Kıbrıs Rum Kesimi.....	207
12. KÜRESEL VE BÖLGESEL PLATFORMDA TÜRKİYE	213
12.1. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye.....	218

12.2. Türk Dünyası ve Türkiye	220
12.3. Orta Doğu ve Türkiye	222
12.4. İslam Dünyası ve Türkiye	224
12.5. Balkan Ülkeleri ve Türkiye	224
12.6. Kafkas Ülkeleri ve Türkiye	225
12.7. Rusya ve Türkiye	226
12.8. Çin ve Türkiye.....	227
12.9. Japonya ve Türkiye	227
12.10. Diğer Dünya Ülkeleri ve Türkiye.....	228
13. TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK SORUNLARI.....	234
13.1. Sınır Anlaşmazlıkları.....	239
13.2. Boğazlar Sorunu.....	239
13.3. Kıbrıs Sorunu	240
13.4. Adalar Sorunu	241
13.4.1. Kıta Sahaneliği ve Türkiye	241
13.4.2. Adalar Denizi İçindeki Adalar	242
13.4.3. On İki Adalar	243
13.4.4. Meis Adası ve Türkiye.....	243
13.4.5. Adalar Denizi ve Türkiye.....	244
13.5. Su Sorunları.....	246
13.6. Nüfus Sorunları	248
13.7. Türkiye’nin Yönetim Sorunları.....	249
13.7.1. Siyasetçilerin Eğitim Sorunu	249
13.7.2. Siyasetçilerin Etik Sorunu.....	249
13.7.3. Siyasetçilerde Yaş Sorunu	250
13.8. Adalet Sorunu.....	251
13.9. Liderlik Sorunu	252
13.10. Tarımsal Sorunlar	253
13.11. Enerji Sorunu, Nükleer Enerji ve Türkiye	253
13.12. Petrol, Doğal Gaz, Boru Hatları ve Türkiye.....	254
13.13. Maden Sektöründeki Sorunlar.....	255
13.14. Sanayi Sektöründeki Sorunlar	255
13.15. Ulaşım Sektöründeki Sorunlar	256

13.16. Turizm Sektöründeki Sorunlar	257
14. TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK GEÇMİŞİ VE GELECEĞİ	263
14.1. Türkiye’nin Jeopolitik Geçmişi.....	268
14.2. Türkiye’nin 20.Yüzyıldaki Jeopolitik Durumu	270
14.3. Türkiye’nin Jeopolitik Geleceği.....	272

KISALTMALAR

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

AB: Avrupa Birliği

GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ZPT: Zırhlı Personel Taşıyıcı

MTA: Maden Teknik ve Arama Enstitüsü

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

KKTC.: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

MÖ: Milattan Önce

MS: Milattan Sonra

YAZAR NOTU

Daha ayrıntılı bilgi için, yazarın aşağıdaki kitabını okuyunuz.

Ramazan Özey, (2012). Türkiye Coğrafyası ve jeopolitiği. Aktif Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul. (İsteme Adresi: Aktif Yayınevi. Zafer Mah. Ahmet Yesevi Cad. Baharistan Sk. No: 65, Kat:1, Bahçelievler, İstanbul. Telefon: (0212) 511 79 74 / Cumhuriyet Cad. Özel İdare İş Merkezi, Kat:1, Erzurum. Telefon: (0442) 235 50 35)

Aktif Yayınlarından yayınlanan diğer kitaplarımızı da inceleyebilirsiniz.

www.kitapyurdu.com ve diğer kitap satışı yapan web sayfalarını ziyaret ediniz.

Ayrıca bu kitabın sonunda verilen kaynakça bölümündeki kitapları da okuyabilirsiniz

1. TÜRKİYE JEOPOLİĞİNE GİRİŞ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

1.1. Türkiye Jeopolitiğine Giriş

1.2. Jeopolitiğin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1.3. Jeopolitiğin Unsurları

1.3.1. Değişmeyen Unsurlar

1.3.2. Değişken Unsurlar

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Jeopolitik düşünce ne zaman ortaya çıkmıştır?
- 2) Jeopolitik kavramı ilk defa kim tarafından kullanılmıştır?
- 3) Jeopolitiğin unsurları nelerdir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Türkiye jeopolitiği Hakkındaki Kavramlar	Türkiye jeopolitiği hakkındaki kavramların öğrenilmesi	Öğrenerek
Jeopolitiğin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	Jeopolitiğin ortaya çıkışı ve gelişimini ortaya konulması	Araştırarak
Türkiye jeopolitiğine Giriş	Türkiye jeopolitiğine giriş konusu iyice anlaşılması	Anlatarak
Jeopolitiğin Unsurları	Jeopolitiğin unsurları incelenmesi	İnceleyerek

Anahtar Kavramlar

- Jeopolitik
- Jeostrateji
- Jeokültür
- Türkiye jeopolitiği
- Ünlü jeopolitikçiler
- Jeopolitiğin Unsurları

1.1. Giriş

Jeopolitik (İngilizce geopolitics, Fransızca geopolitique, Almanca geopolitik), kelimesinin sözlük anlamı; ekonomik ve siyasal coğrafya verilerine göre dış siyasetin saptanması, yer politikası ve siyasal coğrafya demektir. Daha geniş anlamıyla jeopolitik; devletlerin coğrafi özellikleri ile siyasetleri arasındaki ilişkileri inceleyen bilimdir. Diğer bir ifadeyle de uluslararası siyasette, coğrafi etmenlerin güç ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesidir.

Jeopolitiğin birçok tanımı vardır; genelde jeopolitiği tanımlayanları iki gruba ayırmamız mümkündür. Birinci grupta olanlar jeopolitiği devlet politikası ile coğrafi faktörler arasındaki ilişkileri inceleyen bir bilim olarak görürler. İkinci gruptakiler ise jeopolitiği coğrafi gerçeklere göre politika yapma sanatı olarak tanımlarlar.

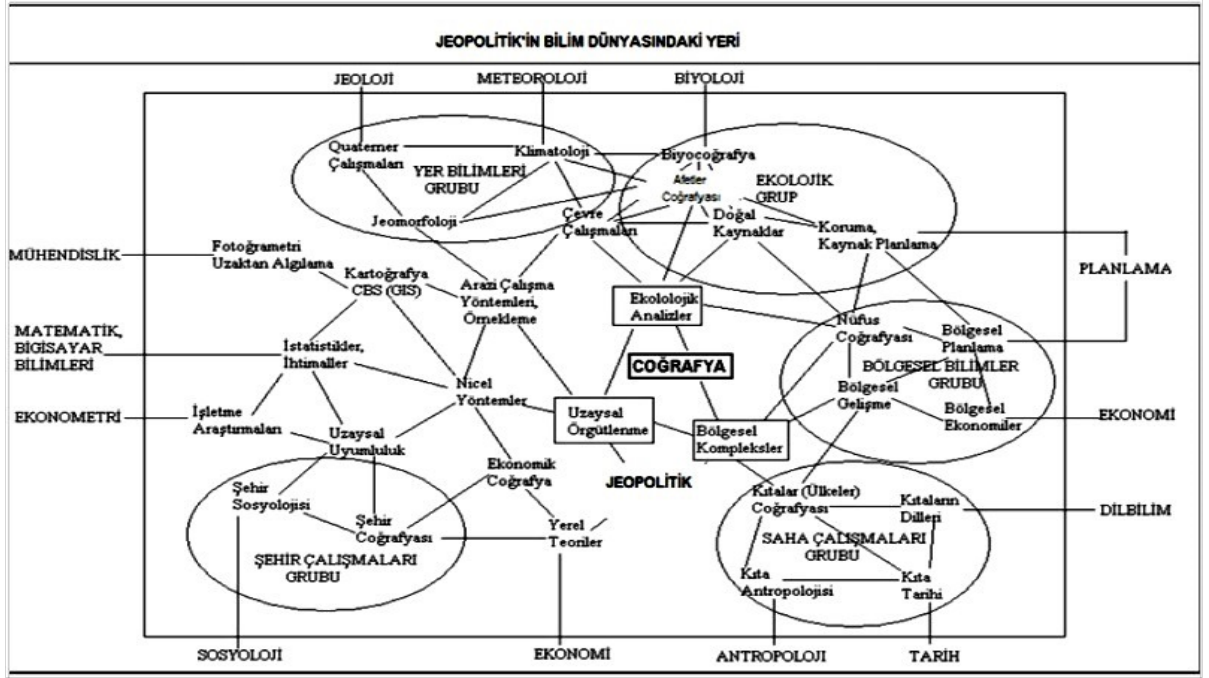
Jeopolitiğin alt birimleri ise jeostrateji, jeoekonomi ve jeokültürdür. Jeoekonomi; yeryüzünde bulunan ülkelerin ekonomilerini inceleyen ve coğrafyası ile ekonomik gücü arasında bağlantı kuran bir bilimdir. Jeokültür; yeryüzünde bulunan kültür çevrelerinin oluşturduğu kültür coğrafyalarının değerlendirmelerini, kültür unsurları ve kültür çevrelerinin ilişkilerini araştırır. Jeopolitik ve alt birimlerinin tamamı, coğrafya tabanlıdır. Jeostrateji ise (İngilizce geostrategic, Fransızca geostrategie), Coğrafi etmenlerin ülkelerin askerî stratejileri üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Diğer bir ifadeyle yer stratejisidir.

TSK Müşterek Askerî Terimler Sözlüğü'nde jeostrateji; coğrafi unsurların strateji üzerine yapacağı olumlu ve olumsuz etkilerini inceleyerek uygun stratejik sonuçlar çıkarılmasını sağlayan bir bilim dalıdır.

Alman generali ve siyaset bilimcisi Karl Haushofer, 1924 yılında "Zeitschrift für Geopolitik" adlı ilk jeopolitik dergisini yayınlarak jeopolitik kavramının iyice önem kazanmasını sağladı. İkinci Dünya Savaşı'na kadar, Avrupa ve ABD' de kullanılan jeopolitik kavramı, savaştan sonra tüm dünyada yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Jeopolitik (geopolitics) – jeostratejik (geostrategic) - siyasal coğrafya (political geography) arasındaki benzer yön, her birinin esas konusunu yerin yani dünyanın oluşturmasıdır. Bu benzerliği, her üç terimde yer alan "geo" yani "yer" kelimesi oluşturur. Bu benzerlikten dolayı çoğu kez, siyasal coğrafya ile jeopolitik kavramları birbirine karıştırılmış ve birini diğerinin yerine kullananlar çok olmuştur. Bu karışıklık, hâlen dünya ülkelerinin çoğunda devam etmektedir.

Jeopolitik daha ziyade siyasal coğrafyadan politikaya geçişi ve coğrafi politikayı temsil ederken siyasal coğrafya ise coğrafyaya siyasal açıdan bakışı temsil etmektedir. Bir örnekleme ile konuya açıklık getirilecek olunursa jeopolitik, dünyayı çok yönlü olarak inceler ve yer politikaları üretir. Siyasal coğrafya ise yerin yani dünyanın fiziki, beşerî ve iktisadi olaylarının dağılımlarını, aralarındaki bağlantılarını ve sebep ve sonuçlarını inceleyerek siyasal açıdan değerlendirmeler yapar.

Suat İlhan, coğrafya-jeopolitik ilişkisi şu şekilde ifade eder; “Coğrafya; jeopolitiğin, jeostratejinin iki temel ayağından birisidir. Coğrafya dikkate alınmadan politikaya ve stratejiye veri hazırlamak mümkün değildir. Çünkü jeopolitik coğrafyanın politikaya verdiği yönü belirler. Coğrafya her konu için görmezlikten gelinemeyecek bir emrivakidir. Üzerinde yaşayanlara, üzerinde yaşananlara göre bazı coğrafi kesimler önem kazanırlar.”

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılıyor ki jeopolitik-jeostratejik-siyasi coğrafya terimlerini birbirinden kesin hatlarla ayırmak imkânsız gibidir. Çünkü inceleme alanları ve inceleme konuları aynıdır. Ancak inceleme biçimlerinde biraz farklılık göze çarpar. Çoğu kez, inceleme biçimleri de birbirine karışmaktadır.

O hâlde denilebilir ki ister jeopolitik olsun, ister jeostratejik olsun ve isterse siyasi coğrafya olsun, devletlerin ayakta kalabilmeleri ve gelişebilmeleri için bu bilimlere büyük ihtiyaç duymaktadırlar. Nitekim bugün için, dünya üzerinde yer alan ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile bu bilimlere önem vermeleri arasında doğru orantı vardır.

Stratejinin prensipleri olan, kuvvet-zaman-mekân jeostrateji içinde geçerlidir. Değişen sadece usuller ve tekniklerdir. Coğrafyanın etkisi azalmamıştır. Fiziki, beşerî, siyasi, ekonomik coğrafya önemlidir. Ülkeler için, gruplaşma ve ittifaklar gereklidir. Dünyada büyük savaşlar kadar küçük savaşlar da önemlidir.

Türkiye jeopolitiği ve jeostratejisi denildiğinde Türkiye’nin doğal, beşerî ve ekonomik olayların dağılışını, aralarındaki bağlantıları, sebep ve sonuçlarını inceleyip elde edilen bu verilere göre, harp sanatının geliştirilmesi ve dış siyasetin saptanmasıdır. Bu nedenle coğrafi veriler incelenirken Türkiye devletinin coğrafi özellikleri ile askerî ve siyasetleri arasındaki ilişkiler çok ayrıntılı bir şekilde ele alınmalıdır.

Jeopolitik kavramı, ilk defa, İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellen tarafından kullanılmıştır. Kjellen, 1916 yılında yayınladığı, “Staten som lifsform= Bir Organizma Olarak Devlet” adlı eserinde ortaya atmıştır. Kjellen, halk ile onu besleyen toprak parçası arasındaki ilişkilerin ve yeni bir düzen kurulması gereken yaşama alanı olan toprağın temel özelliklerinin öneminden söz etmiştir. Daha sonra Alman generali ve siyaset bilimcisi Karl Haushofer, 1924 yılında “Zeitschrift für Geopolitik” adlı ilk jeopolitik dergisini yayınlarak jeopolitik kavramının iyice önem kazanmasını sağladı. İkinci Dünya Savaşı’na kadar, Avrupa ve ABD’de kullanılan jeopolitik kavramı, savaştan sonra tüm dünyada yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Jeopolitik daha ziyade siyasi coğrafyadan politikaya geçişi ve coğrafi politikayı temsil ederken siyasi coğrafya ise coğrafyaya siyasi açıdan bakışı temsil etmektedir. Bir örnekleme ile konuya açıklık getirilecek olunursa jeopolitik, dünyayı çok yönlü olarak inceler ve yer politikaları üretir. Siyasi coğrafya ise, yerin yani dünyanın fiziki, beşerî ve iktisadi olaylarının dağılımlarını, aralarındaki bağlantılarını ve sebep ve sonuçlarını inceleyerek siyasi açıdan değerlendirmeler yapar.

Eski Yunan medeniyetinin düşünürlerinden olan Aristo (MÖ 384–322), Helenistik dönemin site devleti üzerinde incelemelerini sürdürmüştür.

Aristo, site devleti ile coğrafi çevre arasında sıkı bir bağ olduğunu belirtmiş ve insan ile çevre arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur. Aristo’ya göre, fertlerin birleşmesinden oluşan milletlerin karakterleri de coğrafi çevre ile yakından ilişkilidir. Özellikle iklim devletlerin gelişmelerinde veya gelişmemelerinde önemli etkindir. Sıcak iklimlerde yaşayan insanlar zekidir ancak sıcaklık onları tembelliğe ve miskinliğe sürükler.

Devlet kuracak kadar zeki ve çalışkan olan insanlar genelde ılıman iklimlerde yaşayanlardır. Bu nedenledir ki Yunan medeniyetinin gelişmesi, Yunan medeniyetinin kurulduğu coğrafi mekânın uygun iklim şartlarına bağlıdır. Devlet, coğrafi çevrenin bir eseridir. Coğrafi çevre, insanın en iyi dostudur. Aristo’nun bu görüşleri, kendisinden sonra gelen çoğu fikir adamı ve coğrafyacıları etkilemiştir.

Özellikle Yunan medeniyetinden sonra kurulmuş tüm imparatorluk ve medeniyetlerin bilim adamları tarafından çeşitli fikirler ortaya atılmıştır.

Roma İmparatorluğu döneminde, Luckretius ve Strabon, imparatorluğun sahip olduğu geniş coğrafi mekâna uygun bir şekilde fikirler ortaya atmışlardır. Luckretius, Aristo’nun aksine fikirler ortaya atmış ve coğrafi çevrenin insana dost davranmadığını ve düşmanı olduğunu ileri sürmüştür. Sel, heyelan, deprem, volkan püskürmesi ve salgın hastalıkların yayılması gibi afetler, insan neslini olumsuz yönde etkileyen doğal olaylardır. Bu sebeple, insan doğal çevre ile sürekli mücadele etmek zorundadır. Mücadele edebilmesi, doğal çevreyi iyi tanımasıyla mümkün olur. Roma imparatorluğunun en parlak ve en gelişmiş döneminde yaşamış olan Strabon (MS 23-64), coğrafi çevre ve özellikle iklim özellikleri ile devlet arasındaki ilişkiler üzerinde önemli fikirler ileri sürmüştür.

Ortaçağa girildiğinde bilim adamlarının başında İbn Haldun gelir. İbn Haldun “Mukaddime” adlı eserinde, devletler ile coğrafi çevre arasındaki ilişkileri çok ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Devletlerin doğuşunu, gelişmesini ve çöküşe geçmesini ve sonunda yıkılmasını anlatmış ve bu gelişme seyrinin sebepleri üzerinde durmuştur. İbn Haldun, özellikle devletlerin kurulmasında, göçebe hayatın yerleşik düzene geçmesini ve şehirlerin devletlerin gelişmeleri ve hâkimiyetlerinde büyük rol oynadıklarını ileri sürmüştür. İbn Haldun, yine mutedil (orta) iklimlerde yaşayan insanların zeki ve çalışkan olduklarını, aşırı sıcak ve aşırı soğuk yörelerde yaşayan insanların tembel olduklarını belirtmiş ve bu nedenle imparatorlukların daha ziyade mutedil iklim yörelerinde ortaya çıktığını ileri sürmüştür. İbn Haldun, asabiyetin (asabiyet= nesep, soy, sop, akraba, kavim, vatan, millet vs.) şehirlerde bulunduğunu ve şehir ahalisinin diğer insanlara idare etmesinde üstün meziyetleri olduğu üzerinde durmuştur. İbn Haldun’un bu fikirlerine, Uzviyet (uzviyet = kendi başına varlığı olan canlı, organizma, canlılık, yaşayan taraf) teorisi de denebilir.

Kâtip Çelebi eserlerinde, coğrafyanın insanlar ve devletler üzerinde çok etkili olduğunu ve bu ilme önem verilmemesi sonucunda, yüce Osmanlı Devleti’nin gerilemeye başladığını belirtir. Benzer fikirlere, Naima’nın eserlerinde ve Evliya Çelebi’nin seyahatnamesinde de rastlanır.

Fikir akımları, Avrupa’da yayılmaya başlamıştır. Jean Bodin (1530–1596), Baron de Montesquieu (1689-1755), Karl Ritter (1779-1859) bunlardan bazılarıdır. Jean Bodin, Aristo ve İbn Haldun’un görüşlerinden oldukça fazla etkilenmiştir. “Cumhuriyetin Altı Kitabı = Six Livres de la Republique) adlı eserinde; insanların karakterlerinin iklim şartlarına göre değiştiğini belirtir. Bu nedenle kuzey (soğuk) yöre insanları fiziki olarak daha güçlü, güney (sıcak) yöre insanları zeki ve hünerlidir. Bu iki yöre arasında kalan ılıman yöre insanları ise, hem güçlü ve hem de zeki ve hünerli olurlar. Bu sebeple ılıman kuşak insanları, dünyada daha büyük devletler kurmuşlardır. Yunan ve Roma devletleri buna açık bir örnek teşkil ederler.

Baron de Montesquieu, Aristo’nun fikirlerini aynen benimsemiş ve fikirlerini bu görüşlerin üzerinde oluşturmuştur. “Kanunların Ruhu (L’sprit des Lois)” adlı eserinde, devlet-siyaset-yönetim sistemleri ile coğrafi çevre arasında sıkı ilişkiler olduğunu vurgulamıştır.

Napolyon, “Devletlerin politikaları onların coğrafyasındadır” diyerek çok önemli bir gerçeği vurgulamış ve belki de o dönemde henüz tanımlaması bile yapılmamış olan jeopolitiğin önemini de açıklamıştır.

Barbaros Hayrettin Paşa “Denizlere hâkim olan dünyaya hâkim olur” sözünü söyleyerek deniz hâkimiyetinde önemli adım atmıştır.

1.2. Jeopolitik Düşüncenin Doğuşu ve Gelişimi

Jeopolitik kavramı, ilk defa, İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellen tarafından kullanılmıştır. Kjellen, 1916 yılında yayınladığı, “Staten som lifsform= Bir Organizma Olarak Devlet” adlı eserinde ortaya atmıştır. Kjellen, halk ile onu besleyen toprak parçası arasındaki

ilişkilerin ve yeni bir düzen kurulması gereken yaşama alanı olan toprağın temel özelliklerinin öneminden söz etmiştir.

13 Haziran 1864'te İsveç'in Torsoe adasında doğmuştur. Lutheran bir çevrede yetişmiştir. Uppsala Üniversitesindeki eğitimi sırasında İsveç konservatif hareketinin önde gelen ismi Profesör Oscar Alin'in etkisinde kalmıştır. Mayıs 1891'de siyaset bilimi diploması almış ve Göteborg Üniversitesi'nde hocalığa başlamıştır

1916 yılında Uppsala'ya atanır. Uppsala'da en önemli eseri “Staten som livsform (Canlı bir organizma olarak devlet)” yazar, bu eseri 1917 Nisan ayında Almanya'da yayınlanır. Böylelikle jeopolitik kavramı bir kitapta ilk kez kullanılmış olur. Savaşın hemen sonra, 1918 yılında ikinci teorik eseri olan “Undersoekningar till politikens system (Bir siyaset sistemi taslağı)”ı yayınlar. Hayatının son dört yılında birçok Alman üniversitesinde misafir hoca olarak dolaşır. 14 Kasım 1922'de hayata veda eder.

Eserleri özellikle Almanya'da büyük etki yapar; Haushofer ekolünden Otto Maull, İsveç'te Edvard Thermanius ve Finlandiya'da Ragnar Numelin fikirlerinin takipçisi olurlar. Haushofer ve öğrencileri Kjellén'i takip ettiler ve jeopolitiğe siyasi güç ile mekân arasındaki ilişkinin araştırılması anlamını yüklediler

Friedrich Ratzel (1844 - 1904), 30 Ağustos 1844'te Karlsruhe'de doğmuştur. 1865–1868 yılları arasında, Karlsruhe ve Heidelberg, Jena ve Berlin Üniversitelerinde jeoloji, paleontoloji ve zooloji eğitimi görmüştür. Eğitimi sırasında özel ilgi alanı Darwin'in teorisidir. 1869'da Darwin ve fikirlerini konu edindiği ilk kitabını “Sein und Werden der Organischen Welt (Organik Dünyanın Mevcudiyeti ve Meydana Gelişi)” yazdı. Heidelberg, Zürich ve Berlin'de araştırmalar yapmıştır. Gönüllü olarak Alman–Fransız savaşına katılmış ve 1870 yılı kasımında ağır yaralı olarak geri döndükten sonra, 1871 yılında, Köln gazetesi için başka seyahatler yapmıştır.

1885–1888 yılları arasında üç ciltlik “Etnoloji (Budunbilim/İrkiyat)” ve 1897 yılında da “Siyasi Coğrafya”, 1901 yılında ise biyolojik coğrafya çalışması olan “Hayat Alanı” adlı eserini kaleme almıştır. 9 Ağustos 1904 yılında Ammersland'da hayata veda etti. Münih ve Leipzig Üniversitelerinde siyasi coğrafya hocalığı yapmış bir Alman bilim adamıdır.

Ratzel diyor ki “Devlet, bir hücreden meydana gelen bir organizmadır. Devlet, gelişme ve yayılmayı arzu eder. Devletin yayılmacı politikası, ilkel ve küçük devletleri dışarıdan istila yoluyla mümkün olur.” Hatta Ratzel, daha da ileri giderek “Bu küçük gezegende, sadece bir büyük devlet için gerekli yer mevcuttur.” diyerek yayılmacı ve sömürgecilik ruhunu açıkça ortaya koymuştur. Bu görüş, öncelikle Almanya'da benimsenmiş ve daha sonra bütün Avrupa ülkelerinde kabul görmüştür.

Karl Ernst HAUSHOFER (1869 - 1946), 1869 yılında Münih'te doğmuştur. Hukuk ve iktisat profesörü Max Haushofer'in oğludur. 1887 yılında 1. Topçu Alayına girmiş ve Bavyera Harp Okulu, Topçu Okulu ve Bavyera Harp Akademisini bitirmiştir.

Jeopolitiği pozitif bir ilim dalı olarak gören Haushofer, elde edeceği jeopolitik veriler ışığında dünyayı değiştirmeye çalışmıştır. Hayatı boyunca kaleme aldığı 500’den fazla makale ve kitapları bu amaca yöneliktir.

Haushofer I. Dünya Savaşı’nda çoğunlukla Batı Cephesi’nde görev yapmıştır. Önce Loren ve Picardie’de görevlendirilmiş, 1915 yılında Galiçya’ya gönderilmiş, daha sonra Alsas ve Champagne’ye geri çekilerek görevlendirilmiştir. 1916 yılında Karpatlardadır. Kasım–Aralık 1918’de Alsas’da iken savaş sona ermiştir. Üniversiteye yeniden yazılan Haushofer 17 Temmuz 1919’da Japonya’nın iç denizleri ile ilgili teziyle coğrafya dalında doçentlik sınavını verir.

Haushofer’in doçentlik sınavına hazırlandığı dönemde özel ilgi alanı daha henüz yeni yeni bilimsel bir disiplin olarak ortaya çıkan ya da bilimsel bir disiplin niteliği kazanma yolunda olan “jeopolitik”tir ki bu kavram İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellén tarafından ortaya atılmıştır. Doçentlik tezini verdikten sonra 1922 yılında Münih Üniversitesinde jeopolitik dersleri vermeye başlar.

1933’ten sonra da parti ve dış ilişkilerden sorumlu yardımcısı olmuştur. Aynı yıl Haushofer, Alman diplomatların ekonomik ve sosyal açıdan dünyayı anlamaları, öngörülerde bulunmaları ve pratik uygulamalara yönelebilmelerinde önemli bir kaynak olan ve kendi tanımlamasıyla “siyasi pratiğe malzeme sunmak ve siyasi hayatın yol göstericisi olmak” amaçlarına sahip jeopolitik Dergisi’ni (Zeitschrift für Geopolitik–ZfG) çıkarır.

1923 yılından itibaren de (1934–37 yılları arasında başkanlığını yapacağı) Alman Akademisi’nin kuruluşu için hazırlık çalışmaları içindedir, bu akademi resmi olarak 5 Mayıs 1925 yılında kurulur ve Haushofer aynı yıllarda sınırları konu alan kitabını (Grenzen in ihrer geographischen und politischen Bedeutung – Coğrafi ve Siyasi Özlerinde Sınırların Anlamı) kaleme alır.

Şubat 1939’da 70 yaşında iken üniversite hocalığından ayrılır. Hess’in Haushofer ailesini korumak için bıraktığı mektup onları “Nürnberg Irk Yasaları”nın uygulanmasından kurtarır ancak, Rudolf Hess 10 Mayıs 1941’de İngiltere’ye uçar, İngilizler hiçbir şekilde onunla anlaşmaya oturmak istemezler ve esir alırlar.

İkinci Dünya Savaşı’nın başlatılmasına direkt katılımının ispatlanamaması, ‘fikirler ve akademik çalışmaların’ suç sayılamayacağı, yaşlı ve hasta olmasından dolayı Nürnberg’te serbest bırakılır. Dış basın tarafından Almanya’nın yayılmacı siyasetinin en önemli sorumlularından biri ilan edilen Haushofer 10 Mart 1946’da karısı Marta ile birlikte intihar eder.

Karl Haushofer; “Dünya politikasının coğrafi temellere bağımlılığından ve bu coğrafi esaslardan dış politikada pratik uygulama doktrini yaratmak, jeopolitik ilmidir ki amacı Alman Hayat Sahasının yerleşimde adil paylaşılma ilkesi uyarınca genişletilmesi ve korunması için gerekli manevi donanımın sağlanmasıdır.”

Halford John Mackinder, 15 Şubat 1861 Gainsborough, Lincolnshire’de doğmuştur. 6 Mart 1947 (86 yaşında) ölmüştür. Sir Halford Mackinder (1861-1947) İngiliz jeopolitiğinin kurucusu kabul edilir. H. Mackinder amiral, öğretim üyesi ve siyaset adamıdır.

1887’den başlayarak Oxford’ta, daha sonra yöneticilik de yaptığı London School of Economics’te coğrafya dersleri vermiş, 1910’da birlikçiler kanadından avam kamarasına girmiştir. Coğrafyayı millî eğitim bünyesi içinde, doğa bilimleri ve insan bilimleri arasında bir sentez gerçekleştiren kavramsal bir bilim yapmak istemiş, böylelikle yeni kuşaklarda “emperyal anlayışı” (Thinking imperially) sürdürmeyi amaçlamıştır.

25 Ocak 1904’te düzenlenen ve daha sonra çok ünlenen (o dönemde ses getirmemiştir) bir konferansta H. Mackinder düşüncelerini belirginleştirmiştir: “Asya tarihin eksenidir. Modern teknolojiyle, özellikle demiryolu teknolojisiyle tarihi denetleyecek, dünyaya egemen olacaktır.” H. Mackinder Alman teknolojisi ve iktisadıyla Rus İmparatorluğu’nun doğal ve insani kaynaklarını birleştiren bir Alman-Rus ittifakının kurulmasından ve İngiliz hegemonyasına son vermesinden korkar.

Britanya’ya görkemli yalnızlığından kurtulma, kıtayla ilgilenme ve bu ittifakı engelleme çağrısı yapar. Fransız-İngiliz yakınlaşması, 8 Nisan 1904’te -Mackinder’in konferansından birkaç hafta sonra- imzalanan dostluk anlaşması, daha sonra da Üçlü Antant’ın (İngiltere, Fransa, Rusya) ilk adımlarının atılmasıyla H. Mackinder endişelerinde ve taleplerinde haklı çıkmış görünür.

H. Mackinder 1919’da bir yandan 1904’te koyduğu teşhisin geçerli olduğunu düşünürken bir yandan da çatışmalar, çözüm önerileri ve Rusya’da Bolşeviklerin iktidara gelişi karşısında teorisini geliştirir. Heartland, İngiltere ve Fransa (ona göre bu iki ülke Avrupa uygarlığı değerlerinin taşıyıcısıdır), Avrasya kıta kütlesi (Mackinder “Avrasya” sözcüğünün yaratıcısıdır), dünya adası (“World-Island”). Coastland arasında ara yöre kavramını ortaya atar. Bu Heartland’i kutup yöresinden Orta Asya’ya kadar uzatır, Avrupa topraklarını Rusya toprakları da dâhil olmak üzere Baltık’tan Adriyatik’e kadar giden bir hattın doğusuna yerleştirir ve şöyle der: Doğu Avrupa’da hüküm süren Heartland’i denetler, Heartland’de hüküm süren World-Island’ı denetler, World-Island’da hüküm süren dünyayı denetler.

1.3. Jeopolitiğinin Unsurları

1.3.1. Değişmeyen Unsurlar

Jeopolitiğin değişmeyen unsurları; konum, yeryüzü şekilleri, akarsular, denizler, toprak ve bitki örtüsüdür.

1.3.2. Değişken Unsurlar

Jeopolitiğin değişken unsurları ise alan, sınırlar, nüfus, yerleşme, tarım ve hayvancılık, ormanlardan faydalanma, balıkçılık, madenlerden faydalanma, sanayileşme, savunma sanayi, teknolojik gelişmeler, ulaşım, turizm ve ticarettir.

Uygulamalar

1) Türkiye'nin coğrafi konumu açısından bu kadar önemli olmasında etkili olan jeopolitik unsurlar nelerdir? Açıklayınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanabilirsiniz.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. 3.Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Yazıcı, Hakkı (vd). (2007). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Ankara:: Pegem A Yayıncılık.

İlhan, Suat. (1989). *Jeopolitik Duyarlılık*. Ankara:: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yay. VII. Dizi-Sa.113.

Uygulama Soruları

1) Türkiye jeopolitiği kavramının ortaya çıkmasında etkili olan başlıca etkenler nelerdir?

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, jeopolitik, jeostrateji, jeokültür gibi kavramları, jeopolitiğin ortaya çıkışı ve gelişmesi, ünlü jeopolitiklerin yaşamları ve fikirleri, Türkiye jeopolitiği ve jeopolitiğin unsurları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Bölüm Soruları

- 1) Aşağıdakilerden hangisi jeopolitiğin unsurları arasında yer almaktadır?
 - a) Hidrostrateji
 - b) Jeoklimatoloji
 - c) Jeomorfoloji
 - d) Jeoloji
 - e) Jeokültür
- 2) Jeopolitik kavramı ilk defa kim tarafından kullanılmıştır?
 - a) Karl Haushofer
 - b) Rudolf Kjellen
 - c) Karl Ritter
 - d) Jean Bodin
 - e) Halford Mackinder
- 3) Aşağıdakilerden hangisi jeopolitiğin değişken unsurlarından değildir?
 - a) Alan
 - b) Sınırlar
 - c) Tarım
 - d) Yeryüzü şekilleri
 - e) Nüfus

4) Aşağıdakilerden hangisi jeopolitiği ifade etmez?

a) Coğrafi unsurların strateji üzerine yapacağı olumlu ve olumsuz etkilerini inceleyerek uygun stratejik sonuçlar çıkarılmasını sağlayan bilim dalıdır.

b) Devletleri coğrafi özellikleri ile siyasetleri arasındaki ilişkileri inceleyen bilimdir.

c) Uluslararası siyasette, coğrafi etmenlerin güç ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesidir.

d) Ekonomik ve siyasal coğrafya verilerine göre dış siyasetin saptanmasıdır.

e) Yer politikasıdır.

5) “Devlet, bir hücreden meydana gelen bir organizmadır. Devlet, gelişme ve yayılmayı arzu eder. Devletin yayılmacı politikası, ilkel ve küçük devletleri dışarıdan istilâ yoluyla mümkün olur.” ve “Bu küçük gezegende, sadece bir büyük devlet için gerekli yer mevcuttur.” diyerek yayılmacı ve sömürgecilik ruhunu açıkça ortaya koyan bu görüş, öncelikle Almanya’da benimsenmiş ve daha sonra bütün Avrupa ülkelerinde kabul görmüştür.

Yukarıda bahsedilen görüş aşağıdakilerden hangisine aittir?

a) Karl Ernst Haushofer

b) Halford Mackinder

c) Friedrich Ratzel

d) Rudolf Kjellen

e) Baron de Montesquieu

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

6) () Barbaros Hayrettin Paşa; “Denizlere hâkim olan dünyaya hâkim olur” sözünü söyleyerek deniz hâkimiyetinde önemli adım atmıştır.

7) () Konum, jeopolitiğin değişken unsurları arasında yer almaktadır.

8) () jeostrateji, jeoekonomi ve jeokültür jeopolitiğin alt birimleridir.

Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

9) ; yeryüzünde bulunan ülkelerin ekonomilerini inceleyen ve coğrafyası ile ekonomik gücü arasında bağlantı kuran bir bilimdir.; yeryüzünde bulunan kültür çevrelerinin oluşturduğu kültür coğrafyalarının değerlendirmelerini, kültür unsurları ve kültür çevrelerinin ilişkilerini araştırır. ise, Coğrafi etmenlerin ülkelerin askerî stratejileri üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

10), site devleti ile coğrafi çevre arasında sıkı bir bağ olduğunu belirtmiş ve insan ile çevre arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur. Ona göre, fertlerin birleşmesinden oluşan milletlerin karakterleri de, coğrafi çevre ile yakından ilişkilidir. Özellikle iklim devletlerin gelişmelerinde veya gelişmemelerinde önemli etkindir. Sıcak iklimlerde yaşayan insanlar zekidir ancak sıcaklık onları tembelliğe ve miskinliğe sürükler.

Cevaplar:

1) e, 2) b, 3) d, 4) a, 5) c, 6) D, 7) Y, 8) D, 9) jeoekonomi, jeokültür, jeostrateji
10) Aristo

2. TÜRKİYE’NİN YERİ, KONUMU VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

2.1. Türkiye'nin Konumu

2.1.1. Türkiye'nin Coğrafi Konumu

2.1.2. Türkiye'nin Jeopolitik Konumu

2.1.3. Türkiye'nin Jeostratejik Konumu

2.2. Türkiye'nin Alanı ve Boyutları

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Coğrafi konum nedir?
- 2) Türkiye dünya üzerinde nerededir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Türkiye'nin Yerini	Türkiye'nin yerini öğrenilmesi	Öğrenerek
Türkiye'nin Coğrafi Konumu	Türkiye'nin coğrafi konumu anlaşılması	Anlatarak
Türkiye'nin Jeopolitik Konumu	Türkiye'nin jeopolitik konumunun araştırılması	Araştırarak
Türkiye'nin Alanı ve Boyutları	Türkiye'nin alanını ve boyutlarını kavranması	Kavrayarak

Anahtar Kavramlar

- Türkiye'nin yeri ve konumu
- Coğrafi konum
- Jeopolitik konum
- Jeostratejik konum
- Türkiye'nin alanı ve boyutu

2.1. Türkiye'nin Konumu

2.1.1. Türkiye'nin Coğrafi Konumu

Konum, herhangi bir şeyin bulunduğu yeri ya da mevkisidir. Coğrafyada konum; köy, şehir, dağ, ova, akarsu, yöre veya ülke gibi coğrafi varlığın dünya üzerindeki bulunduğu yerine denir. Konum, kendi arasında ikiye ayrılır. Birincisi daha ziyade sayılarla ifade edilen Mutlak konum, diğeri ise herhangi bir coğrafi olaya göre yer belirlemesidir ki buna da Göreceli Konum adı verilmektedir. Herhangi bir yerin veya ülkenin yerini belirlemedeki coğrafi olaylar ise dağlar, ovalar, akarsular, denizler, okyanuslar, boğazlar, geçitler, nüfus ve yerleşme özellikleri, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, tarım ve sanayi yöreleri, ulaşım faktörleri, turizm ve ticaret özellikleridir. Yani tüm doğal, siyasal, sosyal ve ekonomik etkinlerdir.

2.1.1.1. Türkiye'nin Mutlak Konumu (Koordinatlara Göre Konum)

Mutlak konum olarak Türkiye, yaklaşık 26°-45° doğu boylamları ile 36°-42° kuzey enlemleri arasında yer alır. Kuş uçuşu kuzey-güney doğrultusunda 6 enlem farkı vardır ki bu da yaklaşık 666 km'lik ($6 \times 111 = 666$) bir mesafe eder. Doğudan batıya ise, 19 boylam farkı vardır ki bu da yaklaşık 76 dakikalık ($19 \times 4 = 76$) bir zaman farkına eşittir.

Türkiye'nin uç noktaları, doğuda Türkiye-Nahçıvan sınırlarının kavşak noktası olan dil ucudur. Bu uç nokta, 39°37' kuzey enleminde, 44°48' doğu boylamındadır. Batıda, Gökçeada'nın batısında bulunan İnceburun'dur. Bu uç nokta, 40°07' kuzey enleminde, 25°40' doğu boylamındadır. Kuzeyde, Sinop ilinde İnceburun'dur. Bu uç nokta, 42° 06' kuzey enleminde, 34°58' doğu boylamındadır. Güneyde, Hatay ili, Yayladağ ilçesi, Topraktutan (Beysun) köyünün güneyidir. Bu uç nokta, 35°51' kuzey enleminde, 36°06' doğu boylamındadır.

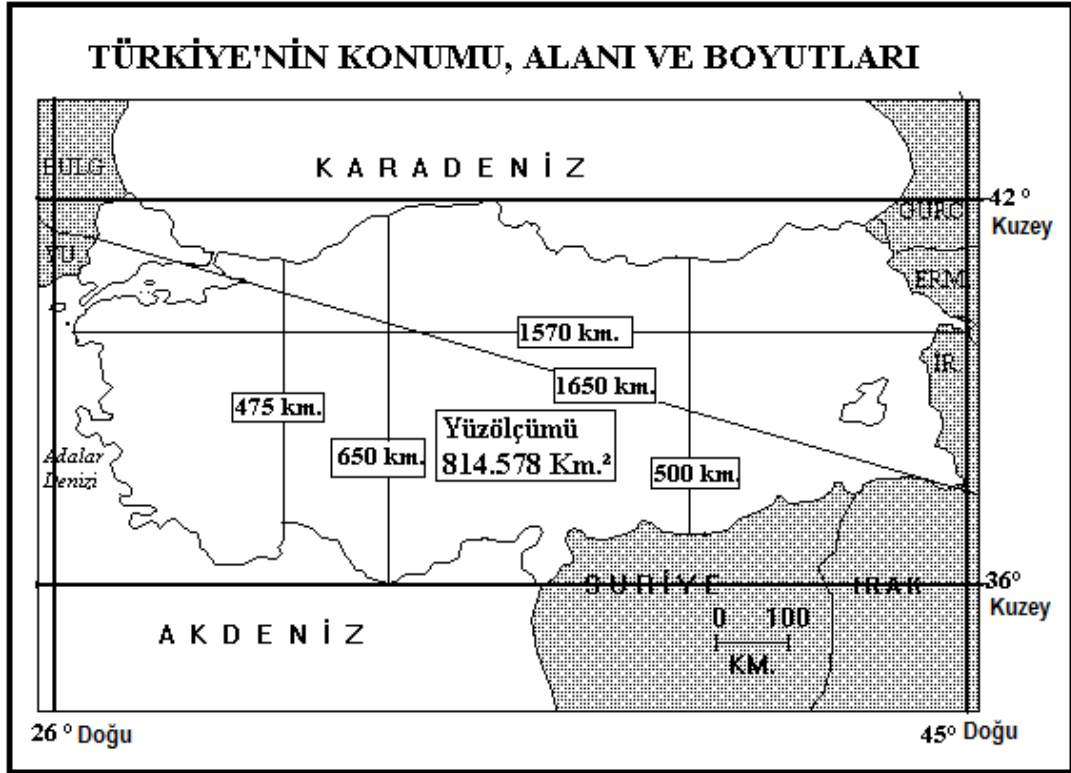
Türkiye'nin coğrafi konumu incelendiğinde görülür ki ülke olarak büyük avantajlara sahiptir. Bu avantajlar sayesinde, dünya üzerinde sayılı ülkelerden birini teşkil eder.

Herhangi bir yerin, genellikle baş meridyen ve ekvatora göre, dünya üzerindeki enlem ve boylam dereceleriyle belirlenen yerine mutlak konum denmektedir. Baş meridyene göre Doğu, Ekvatora göre ise Kuzey yarı küresinde yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle Türkiye, mutlak konum itibarıyla, hem kuzeyli ve hem de doğulu bir ülkedir.

Türkiye, mutlak konumu itibarıyla, orta enlemlerde yerini almakta ve ılıman bir iklim görülmektedir. Sıcaklık değerleri, enleme bağlı olarak güneyden kuzeye, yüksekliğe bağlı olarak batıdan doğuya doğru düşmektedir.

Türkiye; insan yaşamı için en ideal bir kuşakta yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı, Türkiye toprakları, tarihin en eski dönemlerinden beri, hep büyük devletlere beşiklik yapmış ve çok sayıda medeniyetlerin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Dünya üzerinde medeniyetler

beşiği olarak da bilinen Türkiye, bu özelliğini mutlak konumundan dolayı, gelecekte de koruyacaktır.

2.1.1.2. Türkiye'nin Göreceli Konumu

Mutlak konum, ülkenin daha ziyade doğal özellikleri üzerinde önemli etkisi olurken Göreceli Konum siyasi, sosyal ve ekonomik durumunu doğrudan etkilemektedir. Bununla beraber, mutlak konum ile göreceli konum, birlikte etkili olabilir. Ülkelerin dünya platformu üzerindeki konumları ile gelişmişlik ve etkinlikleri bakımından sıkı bir bağlantı vardır.

Türkiye, Asya kıtasının güneybatı ucunda, Anadolu yarımadası üzerinde yer alır. Topraklarının bir bölümü, Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Balkan yarımadasının bir kısmını oluşturan Trakya'da bulunur. Bu yönüyle, Türkiye hem Asya ve hem de Avrupa ülkesidir.

Öte yandan Türkiye, aynı zamanda bir Orta Doğu ülkesidir. Orta Doğu ülkelerinin bir kısmı Afrika ülkesi olduğundan, Türkiye; Afrika kıtası ile temas hâlinindedir. Üzerinde yaşayan insanların ırk ve dil bakımından ele alındığında, Türkiye bir Türk ülkesidir ve bu açıdan ele alındığında Türk Dünyası'nın coğrafi bir parçasını teşkil eder.

Türkiye, dağlara göre dağlık bir ülkedir. Ovalar, daha ziyade kıyılarda ve akarsu vadilerinde yer alır. Akarsular bakımından, yörenin en zengin ülkesidir. Üç tarafı denizlerle kaplı yarımadalar (Anadolu ve Trakya) ülkesi olan Türkiye, İstanbul ve Çanakkale boğazları ile büyük bir öneme sahiptir. Üç tarafını çeviren denizler, Cebel-i Tarık boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'na bağlantılıdır.

Türkiye'nin yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları bakımından, yöre ve hatta dünya ülkeleri arasında zengin ülkeler arasında yer alır. Tarımsal kaynakları, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir. Sanayileşme olarak sanayileşmiş Avrupa ülkeleri ile sanayileşmemiş Asya ülkeleri arasında geçişi temsil etmektedir. Ulaşım faktörleri bakımından ele alındığında Türkiye; bütün ulaşım sektörlerinin gelişmekte olduğu, Asya-Avrupa-Afrika kıtaları arasında köprü oluşturan bir ülkedir. Turizm bakımından ise diğer Akdeniz ülkeleri ile birlikte önemli turizm potansiyeline sahiptir.

Dünya üzerinde genel olarak bakıldığında Türkiye; Asya-Avrupa-Afrika ülkelerinin kesişme noktasında yer almaktadır. Bu itibarla, Türkiye; kıtalar arası bir kavşak, köprü ya da geçiş ülkesidir. Güneyden Afrika, doğudan Asya ve batıdan Avrupa'nın etkileri sokulur ve ülkenin ortasında âdeta bu üç kıta birbirine kavuşurlar.

Göreceli konum itibarıyla, Türkiye; eski kara kütlelerinin (Asya-Avrupa-Afrika) birbirlerine iyice yaklaştığı bir konumda yer almaktadır. Bu özel konumu sayesinde, üç kıtayı birbirine bağlayan bir köprü görevini üstlenir. Öte yandan Türkiye'nin büyük bir bölümünü oluşturan Anadolu yarımadasının üç tarafı denizlerle çevrilidir. Söz konusu bu denizler, Cebel-i Tarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Süveyş Kanalı ile Hint Okyanusu'na bağlantılıdır. Dolayısıyla deniz ulaşımında stratejik bir öneme sahiptir. Böylece bu yarımadanın üzerinde kurulan devletler, amfibi devlet özelliği taşırlar.

Eski kara kütlelerinin birbirlerine iyice sokuldukları konumda İstanbul ve Çanakkale boğazları yer almaktadır. Bu boğazlar Karadeniz'e komşu ülkelerin, açık denizlere açıldığı tek su yolunu oluşturur. Dolayısıyla boğazlar, bir can damarıdır.

2.1.2. Türkiye'nin Jeopolitik Konumu

Jeopolitik konum; bir yörenin veya bir ülkenin yer siyasetine göre yani siyasi coğrafya haritasına göre yerinin belirlenmesidir. Jeopolitik konum belirlemede, jeopolitik kriterler alınır. Örneğin, bir ülkenin büyük bir siyasi birliğe yakınlığı veya uzaklığı, içinde olması veya olmamasını belirlemek jeopolitik konum olarak nitelendirilir.

Jeopolitik daha geniş bir ifadeyle millî politikanın tayini ve devletler arası siyasi faaliyetlerin yürütülmesi üzerine coğrafi faktörlerin yapacağı etkileri araştıran ve ortaya çıkaran bir bilimdir. Jeopolitik, politik olayların gelecekte ne hâl alabileceği hakkında yapılan akli ve mantıki tahmin ve değerlendirmedir. Jeopolitiğin konuları, geleceği gösteren ve aydınlatan hüküm ve önerilerdir. Jeopolitik, coğrafi unsurlarla beraber zaman unsurunu kullanır, diğer bilimlerden de yararlanarak farklı bir yön çizerek ülkelerin askerî ve siyasi gelişmelerine ışık tutar. Jeopolitik, coğrafya ve politika ilişkileriyle ilgilidir. Bunda temel öge, coğrafyadır. Jeopolitiğin ana çizgilerini, coğrafi özellikler çizer.

Jeopolitik konum, siyasi temeller üzerine oturduğundan sürekli değişken olan siyasetin özelliğine bağlı olarak değişkendir. Örneğin, bir ülkenin büyük bir siyasi birliğe yakınlığı veya uzaklığı, içinde olması veya olmamasını belirlemek jeopolitik konum olarak nitelendirilir.

jeopolitik konum, siyasi temeller üzerine oturduğundan, sürekli değişken olan siyasetin özelliğine bağlı olarak değişkendir.

“Ülkelerin coğrafi konumları ile jeopolitik konumları farklı durumları açıklar. Bir yörenin coğrafi konumu değişmez; jeopolitik konum ise yöredeki, çevredeki ve dünyadaki güç odaklarında vaki olacak her değişikliğe göre farklı bir değer gösterir.”¹

Türkiye’nin jeopolitik konumu belirlenirken dünyadaki güç odaklarını göz önünde bulundurmak gerekir. Bugün için dünya coğrafyasında bulunan güç merkezleri, ABD, BDT, AB, Çin ve Japonya’dır. Türkiye tüm bu güç odaklarının tam merkezinde bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin jeopolitik konumu oldukça önemlidir. Aynı zamanda Türkiye, dünya coğrafyasında büyük askerî bir güç ve birlik oluşturan NATO’nun içindedir. Ve güney kanadını oluşturan bir devlettir. Diğer taraftan Türkiye; İslam Dünyası ile Hristiyan Batı Dünyası’nın karşılaşma yöresinde bulunan Müslüman bir devlettir.

Türkiye, jeopolitik ve jeokültür levhalar üzerinde sınır ülkesidir. Yani batıdan Avrupa kültürü, kuzeyden Rus kültürü, doğudan Asya kültürü ve güneyden Afrika ve Arap kültürü ile sınırlıdır. Dolayısıyla Türkiye, aynı zamanda dünya kültürlerinin kesişme noktasında bulunur.

Türkiye, kuzeybatıdan Balkan ülkeleri, kuzeydoğudan Kafkas ülkeleri, doğu ve güneyden Orta Doğu ülkeleri ile sınırlıdır. Bilindiği gibi, tüm bu ülkeler, dünyanın en istikrarsız yöreleridir. Savaş coğrafyası haritasında, bu yöreler sıcak yöreler diye adlandırılır. Dolayısıyla, Türkiye her yönden savaş çemberi içinde bulunmaktadır. Ancak Türkiye, cumhuriyet kurulduğundan bugüne, yörede hep istikrar adası olarak kalmayı başaramamıştır. Türkiye, yörede istikrarı sağlamış tek ülke olmasına rağmen, çok yakın komşusu olduğu bu savaş yörelerine karşı da ilgisiz kalamayacağı pek doğal sayılmalıdır. Çünkü Türkiye, bu yörelerle tarihi ve kültürel bağları bulunmaktadır. Nitekim bu yöreler, yakın geçmişte Osmanlı Devleti’nin sınırları içinde yer almış ve dolayısıyla hâlen bu yörelerde önemli miktarlarda Türk nüfusu yaşamaktadır.

Türkiye, jeopolitik görüşler çerçevesinde ele alındığında “İç Hilal”, “İç Ay” veya “Kenar Kuşak”ta yer almaktadır. Bu nedenle, Türkiye; dünyanın süper gücü denilen ülkelerin (ABD-AB- Rusya- Çin) karşılaşma yöresinde bulunmaktadır. Dolayısıyla dünya savaşlarında ve dünya barışında kilit ülke özelliği taşımaktadır.

Türkiye jeopolitiğinin değişmeyen unsurları; sınırları, dünya üzerindeki yeri, genel coğrafi karakteri ve ülkenin büyüklüğü gibi özelliklerdir. Değişen unsurları ise; Türkiye’nin sosyal, kültürel, siyasi, askerî ve ekonomik özellikleridir.

¹ İLHAN, S.,1999, Dünya Yeniden Kuruluyor- Jeopolitik ve Jeokültür Tartışmaları. Ötüken yayınları, Yayın Nu:441, Kültür Serisi:167, İstanbul.

2.1.3. Türkiye'nin Jeostratejik Konumu

Strateji; önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yoldur. Askerî anlamda strateji; bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara en fazla desteği vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı, sevkulceyştir.

Jeostrateji, bir ülkenin veya bir yörenin coğrafi özelliklerinin strateji üzerindeki etkilerini inceleyen ve bu etkilerden sonuçlar çıkaran bir bilim dalıdır. Jeostratejik konum, bir yörenin veya bir ülkenin yer stratejisine göre, yerinin belirlenmesidir. Jeostratejik konum belirlemede, jeostratejik kriterler alınır.

Jeostrateji, jeopolitiğin politik açıdan yaptığı işi stratejik açıdan yapar ve şöyle de tanımlanabilir; Milli stratejinin tayini ve stratejinin yürütülmesi üzerine coğrafi faktörlerin yapacağı etkileri inceleyen bir ilimdir. Bu nedenle askerî coğrafya ile yakinen ilgilidir. Jeostrateji, coğrafya ile strateji arasındaki münasebetlerin ilmidir. Stratejik meselelerle coğrafi unsurlar arasındaki münasebetlerin etüdüdür.

Türkiye'nin jeostratejik konumu bakımından incelendiğinde, eski kara kütleleri denilen Asya, Afrika, Avrupa kıtalarının birbirlerine iyice yaklaştıkları konumda yer aldığı görülür. Öte yandan Balkanlar, Orta Doğu, Karadeniz ülkelerinin tam ortasında bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye jeostratejik konum bakımından, bir "Merkez Ülke"dir. Türkiye'nin arazi yapısı ve iklim özellikleri, tarım, hayvancılık potansiyeli, sahip olduğu zengin maden rezervleri bakımından da bulunduğu konumda özel bir yeri vardır. Ayrıca sahip olduğu boğazlar (İstanbul ve Çanakkale), Türkiye'nin jeostratejik konumunda büyük avantaj sağlamaktadır.

2.2. Türkiye'nin Alanı ve Boyutları

Türkiye'nin yüzölçümü hakkında birbirinden farklı değerler verilmektedir. Bu farklılık, ülkenin yüzölçümü ölçüm hesaplamalarından ve alan farklılığından kaynaklanmaktadır. Yüzölçümü hesaplamalarında en büyük değişim, yüzölçümü hesaplaması yapılan haritaların ölçek değişikliğinden kaynaklanır. Alan farklılığı ise, gerçek veya izdüşüm alan olarak ele alınmasının bir sonucudur.

Ord. Prof. Dr. Ali TANOĞLU (1947)'de yapmış olduğu hesaplama göre; Türkiye'nin yüzölçümü 770.000 km²'dir. Hesaplama sistemleri geliştikçe, Türkiye'nin yüzölçümü değeri artmıştır. Nitekim 1954 yılında Türkiye'nin yüzölçümünü Prof. Dr. Hamit Sadi SELEN 767.180 km²., 1955 yılında Ord. Prof. Dr. Besim DARKOT ise 776.982 km², 1957 yılında Prof. Dr. Turgut BİLGİN 782.375 km² olarak hesaplamışlardır.

Türkiye'de ölçüm sistemleri ve teknikleri özellikle 1970 yılından sonra daha da gelişmiş ve daha hassas ölçümler yapılmıştır. Ord. Prof. Dr. Besim DARKOT (1972)'a göre, 780576 km², Prof. Dr. Mecdi EMİROĞLU (1975)'na göre, 777168 km², Harita Genel Komutanlığı (1977)'na göre, 780.576 km², Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1935 yılı

hesaplamalarına göre, 762.735 km², 1955 yılı hesaplamalarına göre, 767.119 km², 1960'a göre, 772.091 km², ve 1981 ve 1990 yılı hesaplamalarına göre izdüşüm alanı 779.452 km², gerçek alan ise 814.578 km².dir.

Türkiye'nin en son hesaplamalar ile izdüşüm alanı (harita üzerinde yapılan hesaplama) 779.452 km², gerçek alanı ise 814.578 km²'dir. Harita üzerinde yapılan hesaplama sonucu elde edilen izdüşüm alanı ile gerçek alan arasında 35.126 km².lik bir fark bulunmaktadır. Türkiye toplam yüzölçümünün (814.578 km²), % 97'si (790.200 km²) Anadolu yarımadasında ve % 3'ü (24.378 km²) ise Trakya yarımadasında yer almaktadır.

Türkiye, dünya üzerinde bakıldığında kabaca bir dikdörtgene benzer. Ancak bu dikdörtgenin boyutları her yerde aynı değildir. Kuzey-güney doğrultusundaki eni, 445 ile 650 km. arasında, doğu-batı doğrultusundaki boyu ise 1570 km. ile 1650 km. arasında değişir. Batıda Gökçeada'nın batı kıyıları ile doğuda Dil ucu arasında 1594 km., doğuda Baba burnu ile doğuda Dil ucu arasında 1570 km'lik bir mesafe vardır. Kuzeyde Sinop İnce burun ile güneyde Anamur burnu arasında ise 650 km'lik bir mesafe bulunmaktadır.

Türkiye yüzölçümü bakımından komşu ülkelerinden İran (1.648.196 km²) hariç diğerlerinin hepsinden büyüktür. Acaristan-Gürcistan 69.700 km² (2.911 km²), Ermenistan 29.800 km², Nahçıvan-Azerbaycan 86.600 Km² (Nahçıvan 5.530 km²), Irak 438.446 km², Suriye 185.180 km², Yunanistan 131.944 km², Bulgaristan 110.912 km² yüzölçümüne sahiptir. Buna göre, bir kıyaslama yapılacak olunursa ilginç noktalar ortaya çıkar. İran hariç diğer komşuların toplam yüzölçümleri 1.052.582 km²'yi ancak bulur ki bu değer Türkiye yüzölçümünden ancak 238.004 km² daha fazladır. İran toplam yüzölçümünün belirli bir kısmının çöller teşkil ettiğinden, insan yaşamına elverişli topraklar esas alındığında bu değerler hayli düşer. Tüm bu sayısal değerler göstermektedir ki yüzölçümü bakımından Türkiye; Komşuları arasında en büyük ülke konumundadır. Yine Türkiye, çoğu Avrupa ülkesinden büyük alanlı bir ülkedir. Sözgelimi İngiltere, Almanya, Yunanistan, İsviçre ve Hollanda gibi beş Avrupa ülkesinin toplam yüzölçümleri, ancak Türkiye yüzölçümü kadardır.

Kabaca dikdörtgene benzeyen ve orta büyüklükte bir alana sahip olan Türkiye, dünya platformunda önemli bir yere sahiptir.

Uygulamalar

1) Bir Türkiye haritası çizip koşularının yüz ölçümlerini haritada belirterek Türkiye'nin yüzölçümü ile karşılaştırınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanabilirsiniz.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. 3.Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Doğanay, Hayati. (1989). "Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve Bundan Kaynaklanan Dış Tehditler." *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Şubat-89, Sayı.58. İstanbul.

Atalay, İbrahim. (2000). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Uygulama Soruları

- 1) Türkiye'nin yüzölçümünün jeostratejik konumuna etkisini açıklayınız.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde Türkiye'nin yeri, coğrafi konumu, jeopolitik konumu, alanı ve boyutları ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin mutlak konumunun bir sonucudur?

- a) Orta enlemlerde bulunmaktadır.
- b) Ilıman bir iklime sahiptir.
- c) Hem kuzeyli hem de doğulu bir ülkedir.
- d) İnsan yaşamı için en ideal bir kuşakta yer almaktadır.
- e) Bir Orta Doğu ülkesidir.

2) “Bir yörenin veya bir ülkenin yer siyasetine göre yani siyasi coğrafya haritasına göre yerinin belirlenmesidir.”

Yukarıda tanımı verilen ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Jeopolitik konum
- b) Göreceli konum
- c) Mutlak konum
- d) Coğrafi konum
- e) Jeostratejik konum

3) Aşağıda jeostratejik konum ile ilgili verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Bir yörenin veya bir ülkenin yer stratejisine göre, yerinin belirlenmesidir.
- b) Jeostratejik konum belirlemede jeostratejik kriterler alınır.
- c) Jeostrateji, bir ülkenin veya bir yörenin coğrafi özelliklerinin politik üzerindeki etkilerini inceleyen ve bu etkilerden sonuçlar çıkaran bir bilim dalıdır.
- d) Jeostrateji, coğrafya ile strateji arasındaki münasebetlerin ilmidir.

e) Jeostrateji , jeopolitiğin politik açıdan yaptığı işi stratejik açıdan yapar.

4) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye jeopolitiğinin değişmeyen unsurlarından değildir?

- a) Sınırları
- b) Dünya üzerindeki yeri
- c) Genel coğrafi karakteri
- d) Ülkenin büyüklüğü
- e) Askerî özellikleri

5) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin göreceli konumunun bir sonucudur?

- a) Türkiye, dağlara göre dağlık bir ülkedir.
- b) Türkiye; insan yaşamı için en ideal bir kuşakta yer almaktadır.
- c) Topraklarının bir bölümü, Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Balkan yarımadasının bir kısmını oluşturan Trakya'da bulunur.
- d) Türkiye hem Asya ve hem de Avrupa ülkesidir.
- e) Asya kıtasının güneybatı ucunda, Anadolu yarımadası üzerinde yer alır.

Aşağıdaki sorularda boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

6) Türkiye'nin en son hesaplamalar ile, ... 779.452 km², ... ise 814.578 km².dir. Bu iki ölçüm arasında 35.126 km².lik bir fark bulunmaktadır.

7) Türkiye toplam yüzölçümünün (814578 km²), ... 'si (790200 km².) Anadolu yarımadasında ve'ü (24378 km².) ise Trakya yarımadasında yer almaktadır.

8) Konum, kendi arasında ikiye ayrılır. Birincisi daha ziyade sayılarla ifade edilen, diğeri ise herhangi bir coğrafi olaya göre yer belirlemesidir ki buna da adı verilmektedir.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

9) () Türkiye, jeopolitik ve jeokültür levhalar üzerinde sınır ülkesidir.

10) () Türkiye, jeopolitik görüşler çerçevesinde ele alındığında “İç Hilal”, “İç Ay” veya “Kenar Kuşak”ta yer almaktadır.

Cevaplar:

1) e, 2) a, 3) c, 4) e, 5) b, 6) izdüşüm alan, gerçek alan 7) %97, %3, 8) mutlak konum, göreceli konum, 9) D, 10) D

3. TÜRKİYE’NİN SINIRLARI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

3.1. Türkiye'nin Sınırları

3.2. Türkiye'nin Kara Sınırları

3.2.1. Türkiye ile Acaristan-Gürcistan Sınırı

3.2.2. Türkiye ile Ermenistan Sınırı

3.2.3. Türkiye ile Nahçıvan-Azerbaycan Sınırı

3.2.4. Türkiye ile İran Sınırı

3.2.5. Türkiye ile Irak Sınırı

3.2.6. Türkiye ile Suriye Sınırı

3.2.7. Türkiye ile Bulgaristan Sınırı

3.2.8. Türkiye ile Yunanistan Sınırı

3.3. Türkiye'nin Denizler ile Olan Sınırları

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Türkiye'nin hangi ülkelerle sınırları bulunmaktadır?
- 2) Türkiye'nin sınırlarının özellikleri nelerdir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Türkiye'nin Sınırları	Türkiye'nin sınırlarının kavranması	Kavrayarak
Türkiye'nin Kara Sınırları	Türkiye'nin kara sınırlarının öğrenilmesi	Öğrenerek
Türkiye'nin Denizler ile Olan Sınırları	Türkiye'nin denizler ile olan sınırlarının bilinmesi	Bilerek

Anahtar Kavramlar

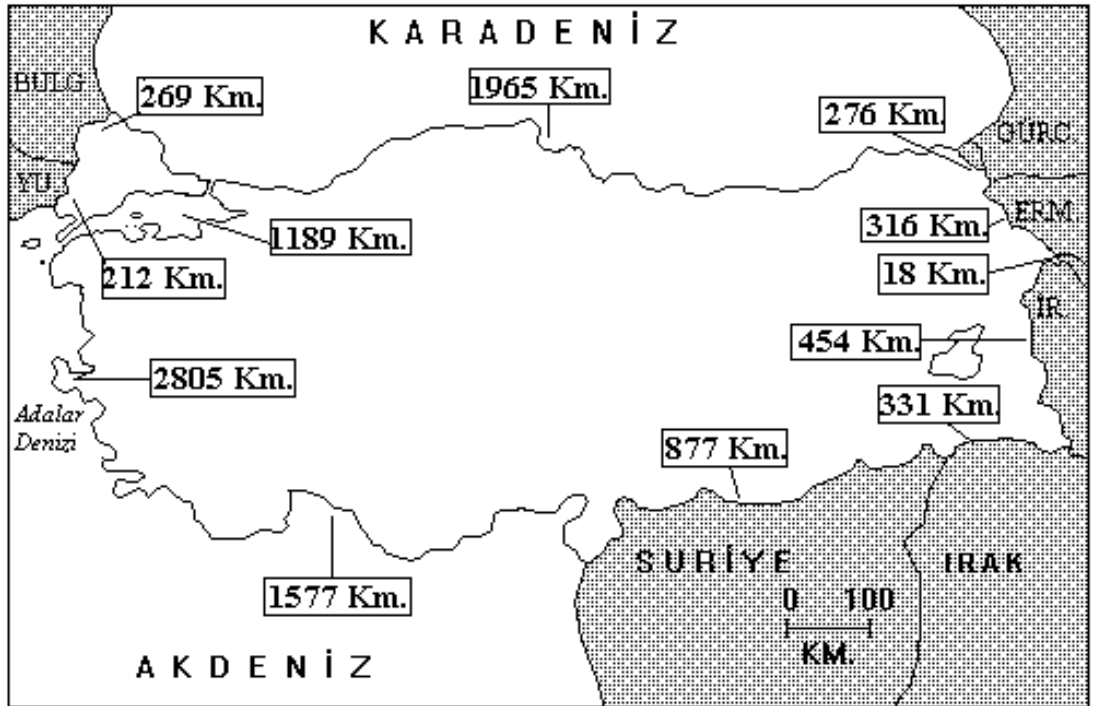
- Türkiye
- Acaristan
- Gürcistan
- Ermenistan
- Nahçıvan-Azerbaycan
- İran
- Irak
- Suriye
- Bulgaristan
- Yunanistan
- Kara sınırı
- Deniz sınırı

3.1. Giriş

Ülkenin kuzeyinde Karadeniz; kuzeydoğusunda Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan-Nahçıvan; doğusunda İran; güneyinde Irak, Suriye ve Akdeniz; batısında Adalar Denizi (Ege Denizi); kuzeybatısında ise Yunanistan ve Bulgaristan bulunmaktadır.

Topraklarının kuzeybatı kısmının ortasında Marmara denizi vardır. Marmara Denizi, Çanakkale Boğazı ile Adalar Denizi'ne, İstanbul Boğazı ile de Karadeniz'e bağlıdır. Adalar denizi güneyde, Akdeniz ile birleşir. Akdeniz ise, batıda Cebel-i Tarık boğazı ile Atlas Okyanusu'na bağlantılıdır. Bu sebeple, Türkiye'nin üç tarafını çevreleyen denizler, dünya okyanuslarına açılmaktadır. Türkiye ve Karadeniz'e komşu olan ülkeler için boğazların büyük bir önemi vardır. Ayrıca İstanbul boğazı üzerinde yapılan iki köprü (Boğaziçi ve Fatih) ile karadan Avrupa ile Asya birbirine bağlanmıştır. Öte yandan güneyde, Türkiye; Kuzey Afrika ülkelerine çok yakındır. Kısacası Türkiye, Avrupa-Asya ve Afrika kıtalarının birleştiği konumda yer almaktadır.

TÜRKİYE'NİN KARA VE DENİZ KIYISI SINIR UZUNLUKLARI

Türkiye'nin 2753 km kara sınır uzunluğu, 8333 km deniz kıyı sınır uzunluğu olmak üzere toplam sınır uzunluğu 11.086 km'yi bulur. Kara sınırı, Bulgaristan (269 km), Yunanistan (212 km), Gürcistan (276 km) (Acaristan 128, Gürcistan 148), Ermenistan (316 km), Azerbaycan-Nahçıvan (18 km), İran (454 km), Irak (331 km) ve Suriye (877 km) ülkeleri ile dir. Deniz kıyı sınırları ise Karadeniz (1965 km), Marmara Denizi (1189 km), Adalar (Ege) Denizi (2805 km), Akdeniz (1577) ve Adalar kıyıları (1067 km) ile dir.

3.2. Türkiye'nin Kara Sınırları

3.2.1. Türkiye ile Acaristan-Gürcistan Sınırı

Türkiye'nin Acaristan ve Gürcistan ile olan sınırı, Ermenistan, Nahçıvan-Azerbaycan sınırları ile birlikte, 1991 yılına kadar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile olan tek sınır olarak kabul ediliyordu. Sovyetler Birliğindeki bağımsızlık hareketlerinin ardından, Türkiye'nin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile sınırı kalmamıştır. Söz konusu bu sınır, Bağımsız Devletler Topluluğu içinde yer alan bağımsız üç devletin sınırları olarak kaydedilmektedir. Bu sınırlar, Acaristan-Gürcistan, Ermenistan ve Nahçıvan-Azerbaycan iledir.

Acaristan-Gürcistan ile Türkiye sınırının toplam uzunluğu 276 km'yi bulur. Bunun 128 km'si Acaristan Özerk Türk Cumhuriyeti ile geri kalan 148 km'si ise Gürcistan iledir. Türkiye ile Acaristan-Gürcistan sınırları, 16 Mart 1921'de Rusya ile Türkiye arasında Moskova Antlaşması ile çizilmiştir. Antlaşma gereğince, 28 Mart 1921'de Türk askerî kuvvetleri Acaristan'dan çekilmiş ve Acaristan toprakları Rusya Sovyet Cumhuriyetleri Birliği sınırları içine dâhil edilmiştir.

Türkiye ile Acaristan-Gürcistan sınırı, batıda Karadeniz sahilinde Sarp deresinden başlar. Sarp deresinin denize döküldüğü yerde Sarp köyü vardır. Bu köy, derenin her iki yamacında kurulmuştur. Derenin kuzeydoğu yamaçlarındaki kesimi Acaristan'a, güneybatı yamaçlarındaki kesimi ise Türkiye'ye bırakılmıştır. Daha sonra sınır, dağlık ve plato yüzeylerinden devam eder. Acaristan-Karçal Dağlarının arasından geçen sınır, doğuda Posof çayı vadisine girer ve güneye yönelir. Kurtkale'den sonra, Aktaş (Hazapın veya Azap) gölünün ortasından geçen sınır, Ardahan Platosu'nun doğu bölümü üzerinde devam ederek Ermenistan sınırına ulaşır.

1921 yılında imzalanan Moskova Antlaşması ile çizilen Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya arasındaki sınırda, çok sayıda sorun bulunmaktadır. Başta sınır, savaş sonrası çizildiğinden yapay bir sınırdır. Çünkü Acaristan Türk yöresi (Batum ve çevresi) tamamıyla Gürcistan'a bırakılmış ve Çoruh nehrinin aşağı kesimi, Türkiye sınırları dışında kalmıştır. Yapay olarak çizilen bu sınırimızda, öyle bir yanlışlık yapılmıştır ki küçük bir köy yerleşmesi olan Sarp köyü ikiye bölünmüştür. Antlaşma gereği Karadeniz sahilinde, Türkiye ile Rusya arasındaki sınır olarak Sarp Köyü'nün ortasından geçen Sarp deresi esas alınmıştır. Antlaşma gereği olarak Sarp köyünün; derenin kuzey yakasında yer alan mahalle ve sokakları Rusya'da, güney kesimindeki mahalle ve sokakları Türkiye'de kalmıştır. Küçük bir köyün ikiye bölünmesi, dünya üzerinde ender rastlanan bir olaydır.

3.2.2. Türkiye ile Ermenistan Sınırı

Ermenistan ile Türkiye sınırının toplam uzunluğu 316 km'yi bulmaktadır. Bu sınır, Arpaçay ve Aras vadilerini izleyerek Nahçıvan-Azerbaycan sınırında son bulur. Sınır tamamen yapay bir sınırdır. Çünkü Arpaçay ve Aras nehirlerinin suladığı verimli ovalar, çizilen bu sınır ile parçalanmıştır. Bu sebeple, Arpaçay ve Aras nehri sulama projelerinde zaman zaman sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Ermenistan ile en büyük sorun, Ermenilerin Anadolu'nun doğusunun büyük bir bölümünü kapsayan topraklar içinde, Büyük Ermeni Devleti kurma hayalleri ve bunu geçmişten bugüne sürekli dünya siyasi platformunda canlı tutmaya çalışmalarıdır.

3.2.3. Türkiye ile Nahçıvan-Azerbaycan Sınırı

Türkiye'nin en kısa kara sınırını teşkil eder. Nahçıvan-Azerbaycan ile Türkiye sınırı toplam uzunluğu 18 km'yi ancak bulur. Sınır, Igdır Dil ucu adı verilen çıkıntı da Aras nehri boyunca devam eder. Nehir daha sonra, Nahçıvan-İran sınırını teşkil eder. Nahçıvan, Ermenistan Koridoru ile Azerbaycan'ın parçalanmış bir toprağıdır. Türkiye'nin Nahçıvan ile olan kara bağlantısı, adı geçen koridorun bulunmasından dolayı, Azerbaycan'a kadar devam edemez. Bu sınırımızda yapaydır. Çünkü sınır çizgisinin her iki tarafında, Türk insanı yaşamaktadır.

Nahçıvan, 13 Ekim 1921'de yapılan Kars Antlaşması'na göre; Azerbaycan'a ait olduğu belirtilmiştir. Antlaşmaya göre Nahçıvan, Rusya'ya, Ermenistan'a veya Türkiye'ye devredilemez, sınırları ihlal edilemez. Nahçıvan üzerinde hiçbir ülkenin garantörlük hakkı yoktur. Ancak Ermenistan'ın Nahçıvan'a yönelik bir askerî hareketi, doğrudan işgal sayılacaktır. Bu durumda, Türkiye'nin yapacağı askerî harekât, hukuka uygun bir müdahale olacaktır. Öte yandan böyle bir durumda, Nahçıvan yönetimi, Ermeni saldırısından korunmak için, Türkiye'den yardım isteyebilecek ve Türkiye bu yardıma hemen cevap verebilecektir.

3.2.4. Türkiye ile İran Sınırı

Türkiye ile İran sınırı toplam uzunluğu 454 km'yi bulur. Sınır, kuzeyde Dil ucundan, Nahçıvan sınırının bittiği yer olan Süreyya Çeşmesi yakınlarından başlar. Kuzey-Güney doğrultusunda, dağların zirvelerinden yani su bölümü çizgisini takip ederek uzanır. Güneyde Irak sınırı ile son bulur. Türkiye'nin kara sınırları arasında, tek doğal sınır olarak kabul edilir ve IV. Murat devrinde, 1639'da Kasr-ı Şirin Antlaşması ile çizilmiştir. Türkiye ile İran sınırı üzerinde, Kapıkule sınır kapısından sonra ikinci işlek sınır kapısı olan Doğu Beyazıt-Gürbulak sınır kapısı bulunmaktadır.

Türkiye ile İran sınırı, doğal bir sınır olmasına rağmen, siyasi bakımından büyük sorunlar vardır. Özellikle kuzey yarısında, sınırın her iki tarafında Türkler yaşamaktadır. Yani burada, aynı toplum ikiye bölünmüştür. İran sınırları içinde kalan Güney Azerbaycan, Bugünkü Azerbaycan devletini oluşturan Kuzey Azerbaycan ve Nahçıvan ile Türkiye'nin

Doğu Anadolu insanları arasında sıkı bir akrabalık bağı bulunmaktadır. Aynı dili, aynı dini ve aynı kültürü paylaşan bu insanlar, bugün farklı ülke sınırları içinde yaşamaktadır.

3.2.5. Türkiye ile Irak Sınırı

Türkiye ile Irak sınırı toplam uzunluğu 331 km'yi bulur. Türkiye ile İran sınırı bitim noktasında başlar ve doğu-batı doğrultusunda uzanır ve Dicle-Hezil Çayı kavşağı yakınlarında, Türkiye ile Suriye sınırında son bulur. Bu sınır, 5 Haziran 1926, Türkiye ile İngiltere arasında yapılan Ankara: Antlaşması ile çizilmiştir. Anlaşmada İngiltere'nin tüm isteklerine boyun eğilmiş ve tamamen Türk yöresi olan Musul-Kerkük-Erbil yöresi İngiliz himayesindeki Irak'a bırakılmıştır. Musul-Kerkük meselesi, Türk insanının kalbinde daima kanayan yaradır.

3.2.6. Türkiye ile Suriye Sınırı

Türkiye'nin kara sınırları içinde en uzun olanı, Türkiye ile Suriye sınırıdır. Türkiye ile Suriye sınırı toplam uzunluğu 877 km'yi bulur. Türkiye ile Suriye sınırı, Türkiye ile Fransa arasında yapılan 20 Ekim 1921, 5 Haziran 1926 ve 23 Haziran 1939 Ankara: Antlaşmaları ile düzenlenmiştir.

Türkiye ile Suriye sınırı, yapay bir sınırdır. Bu sınırimızda, 13 kadar sınır kapısı bulunmaktadır. Sınırın çok uzun olması ve bazı kesimlerinde kontrolün güç olması nedeniyle, kaçakçılık ve kaçak girişler olabilmektedir. Sınır kapılarının azaltılması ve sınırdaki denetimlerin artırılması ile bu sorun giderilebilir.

Suriye sınırının yapay olarak çizilmiş olmasından ötürü, birbirleri ile akraba olan köyler, farklı ülkelerde kalmıştır. Gerçi bu köylüler, karşılıklı olarak Pasavan Geçiş yapabilmektedirler. Ancak bu geçişlerde de, sorunlar çıkmaktadır. Öte yandan Humus ve Hama'ya kadar uzanan yörede çok sayıda Türk nüfusu bulunmaktadır. Bu da, büyük sorunlar doğurmaktadır. Ayrıca Suriye Yönetimi'nin Türkiye'ye karşı beslemiş olduğu kin ve garaz sonucunda, bu sınır yöremizde terör olayları geçmişten bugüne devam etmektedir.

3.2.7. Türkiye ile Bulgaristan Sınırı

Türkiye ile Bulgaristan arasındaki sınır, 1912–13 Balkan Savaşı ile tespit edilmiş ve 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ile tasdik edilmiştir. Türkiye ile Bulgaristan sınırı toplam uzunluğu 269 km'yi bulur. Sınır, Kapıkule sınır Kapısı yakınlarında başlar. Kapıkule sınır kapısı, Türkiye'nin en işlek sınır kapısıdır. Bulgaristan-Türkiye sınırı, önce kuzeydoğu, sonra doğu istikametinde uzanır. Bir süre Tunca nehrinin en derin çizgisini takip eder. Daha sonra doğuya yönelerek Istranca (Yıldız) dağlarının üzerinden aşar. Karadeniz yakınlarında Rezve deresini takip ederek Karadeniz'e ulaşır.

Türkiye ile Bulgaristan sınırı da, diğer sınırları gibi yapay ve siyasi bir sınırdır. Çünkü tamamen Türk yöreleri olan Rodop Dağları, Deliorman, Meriç, Arda ve Tunca nehirleri

boyları Bulgaristan sınırları dâhilinde kalmıştır. Bulgaristan'ın ülkesindeki Türklere karşı uyguladığı zulüm ve baskısı sonucunda, Türkiye'ye sürekli göç dalgaları olmuştur.

3.2.8. Türkiye ile Yunanistan Sınırı

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınır, 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ile çizilmiştir. Türkiye ile Yunanistan kara sınırı toplam uzunluğu 212 km'yi bulur. Kara sınırı, Meriç Irmağı'nın en derin çizgisini takip eder. Kapıkule Sınır Kapısı yakınlarında, Bulgaristan ile Türkiye sınırı ile birleşir. Türkiye'nin denizden ve karadan Yunanistan ile olan sınırının tamamı yapay bir sınırdır. Çünkü Yunanistan sınırları dâhilinde kalan adalar ve kara sınırı dâhilinde yer alan Batı Trakya, Türk nüfusunun yoğun olduğu Türk topraklarıdır.

3.3. Türkiye'nin Denizler ile Olan Sınırları

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadadır. Türkiye'nin denizler kıyı toplam uzunluğu 8.333 km'yi bulur. Kara sınırlarının toplam uzunluğu olan 2753 km denizlerin kıyı uzunluğu ile toplanırsa toplam 11.086 km'yi bulur. Denizleri kıyı uzunluğu toplam uzunluğun % 75'ini teşkil eder.

Denizler toplam kıyı uzunluğunun 1965 km'si Karadeniz, 1189 km'si Marmara, 2805 km'si Adalar (Ege), 1577 km'si Akdeniz kıyılarını teşkil eder. Türkiye'ye ait olan adaların kıyı uzunluğu ise 1067 km kadardır. Öte yandan Türkiye'nin Anadolu kıyıları uzunluğu 6480 km, Trakya kıyı uzunluğu 786 km, Adalar kıyı uzunluğu ise 1067 km dolayındadır.

Türkiye'nin Karadeniz ile olan sınırında önemli bir sorun bulunmamaktadır. Bunun sebebi, Karadeniz'in içinde önemli bir adalar grubunun olmayışı ve büyük bir deniz olmasından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen, Rusya ile zaman zaman bazı sorunlar yaşanmaktadır. Karadeniz ile Adalar Denizi arasında yer alan Marmara denizi boğazlar ile bağlantılıdır. Bu sebeple Karadeniz ile sınırları olan ülkeler, açık denizlere açılabilmesi için söz konusu bu boğazlardan geçmek zorundadır. Boğazlardan geçişler çoğu kez sorun yaratmaktadır. Bu sebeple öteden beri bir Boğazlar Sorunu yaşanmaktadır.

Akdeniz'in yapısı da, kısmen Karadeniz'e benzer. Ancak Doğu Akdeniz'in incisi olan Kıbrıs adasının jeopolitik konumundan ötürü, tarih boyunca kilit noktasını oluşturmuştur. Kıbrıs Sorunu bugün de canlılığını korumaktadır.

Adalar Denizi, yapısal olarak diğer denizlerimize benzemez. İçinde çok sayıda adalar bulunmaktadır. İşte bu sebeptir ki bu denizimiz adı, geçmişten bugüne Ege Denizi değil, Adalar Denizi olmuştur. Bu deniz içinde bulunan adaların kime ait olduğu, günümüzde tartışılır hâldedir. Jeopolitik, jeolojik, coğrafik ve tarihsel açıdan Türkiye'nin olan bu adalar maalesef siyasi entrikalarla Yunanistan'a bırakılmıştır. Adalar Sorunu hâlâ çözülmemiş değildir.

Uygulamalar

1) Bir Türkiye haritası çizerek kara sınırlarını gösteriniz.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanabilirsiniz.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İstanbul: Aktif Yayınları, 3.Baskı.

Doğanay, Hayati. (1989). “Türkiye’nin Coğrafi Konumu ve Bundan Kaynaklanan Dış Tehditler.” *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Şubat-89, Sayı.58. İstanbul.

Uygulama Soruları

- 1) Türkiye'nin kara sınırlarının belirlenmesinde etkili olan olaylar nelerdir?

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin Sınırları, Türkiye'nin Kara Sınırları (Türkiye ile Acaristan-Gürcistan Sınırı, Türkiye ile Ermenistan Sınırı, Türkiye ile Nahçıvan-Azerbaycan Sınırı, Türkiye ile İran Sınırı, Türkiye ile Irak Sınırı, Türkiye ile Suriye Sınırı, Türkiye ile Bulgaristan Sınırı, Türkiye ile Yunanistan Sınırı) ve Türkiye'nin denizler ile olan sınırları hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

Bölüm Soruları

- 1) Aşağıdaki ülkelerden hangisi Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahiptir?
 - a) Irak
 - b) İran
 - c) Suriye
 - d) Yunanistan
 - e) Bulgaristan
- 2) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin yapay sınırlarından değildir?
 - a) Bulgaristan
 - b) İran
 - c) Yunanistan
 - d) Suriye
 - e) Ermenistan
- 3) Türkiye'nin en kısa kara sınırını aşağıdakilerden hangisi teşkil etmektedir?
 - a) İran
 - b) Yunanistan
 - c) Bulgaristan
 - d) Nahçıvan-Azerbaycan
 - e) Suriye
- 4) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye-Suriye kara sınırının özellikleri arasında yer almaz?
 - a) Yapay bir sınırdır.
 - b) Türkiye'nin kara sınırları içinde en uzun olanıdır.
 - c) Türkiye ile Fransa arasında yapılan 20 Ekim 1921, 5 Haziran 1926 ve 23 Haziran 1939 Ankara Antlaşmaları ile düzenlenmiştir.
 - d) 13 kadar sınır kapısı bulunmaktadır.

e) Uzunluğu 454 km'yi bulmaktadır.

5) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye-İran sınırının özellikleri arasındadır?

a) Türkiye'nin kara sınırları arasında tek doğal sınır olarak kabul edilir

b) Sınır, 1912-13 Balkan Savaşı ile tespit edilmiştir.

c) Türkiye'nin kara sınırları içinde en uzun olanıdır.

d) Toplam uzunluğu 331 km'yi bulmaktadır.

e) Kapıkule sınır kapısı bulunmaktadır.

Aşağıdaki sorularda boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

6) sınır kapısı, Türkiye'nin en işlek sınır kapısıdır.

7) Türkiye ile Suriye sınırı, Türkiye ile Fransa arasında yapılan 20 Ekim 1921, 5 Haziran 1926 ve 23 Haziran 1939 ile düzenlenmiştir.

8) Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınır, 24 Temmuz 1923 ile çizilmiştir.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

9) () Ülkenin kuzeyinde; Karadeniz, kuzeydoğusunda; Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan-Nahçıvan, doğusunda; İran, güneyinde; Irak, Suriye ve Akdeniz, batısında; Adalar Denizi (Ege Denizi), kuzeybatısında ise; Yunanistan ve Bulgaristan bulunmaktadır.

10) () Türkiye, Avrupa-Asya ve Afrika kıtalarının birleştiği konumda yer almaktadır.

Cevaplar

1) c, 2) b, 3) d, 4) e, 5) a, 6) Kapıkule, 7) Ankara: Antlaşmaları, 8) Lozan Antlaşması
9) D, 10) D

4. TÜRKİYE’NİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

4.1. Jeolojik Yapı ve Jeopolitik

4.2. Yeryüzü Şekilleri ve Jeopolitik

4.3. İklim ve Jeopolitik

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Türkiye'nin fiziki coğrafya özellikleri nelerdir?
- 2) Türkiye'nin fiziki coğrafya özellikleri ile jeopolitik arasında nasıl bir ilişki vardır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Jeolojik yapı ve jeopolitik	Jeolojik yapı ve jeopolitik hakkında ayrıntılı bilgi öğrenilmesi	Öğrenerek
Yeryüzü şekilleri ve jeopolitik	Yeryüzü şekilleri ve jeopolitik konusunda ayrıntılı araştırma yapılması	Araştırarak
İklim ve jeopolitik	İklim ve jeopolitik konusunun kavranması	Kavrayarak

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- Jeolojik yapı
- Yeryüzü şekilleri
- İklim
- Jeopolitik

4.1. Jeolojik Yapı ve Jeopolitik

Türkiye'nin yapısından kaynaklanan en önemli olay, şüphesiz depremlerdir. Yerküre üzerinde oluşan depremlerin büyüklüğü ve neden oldukları zararlar göz önüne alındığında iki ana deprem kuşağı en çok ilgi çeken yörelerdir. Bunlardan biri Büyük Okyanusu çevreleyen ve özellikle Japonya üzerinde etkili olan Pasifik Deprem Kuşağı, diğeri ise Cebelitarık'tan Endonezya adalarına uzanan ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz-Himalaya deprem kuşağıdır.

Türkiye'nin bulunduğu yörede büyük levhalar arasında küçük birçok levhanın olması, Türkiye'nin büyük bir bölümünün deprem kuşağı içinde yer almasına neden olur. Türkiye, üç büyük levhanın etkisi altındadır: Avrasya, Afrika ve Arap levhaları. Anadolu'nun büyük bir kısmının yer aldığı Anadolu levhası, Avrasya levhasının küçük bir bölümüdür.

Türkiye, yeryüzündeki en önemli iki deprem kuşağından birisi olan Akdeniz-Himalaya deprem kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Kuşak boyunca, Anadolu'nun batı, kuzey ve doğusunda çeşitli faylar (kırıklar) oluşmakta, bunlarsa Türkiye'yi dünyanın en sık tektonik deprem geçiren yörelerinden biri hâline getirmektedir.

Türkiye, dünya üzerinde yer alan Akdeniz-Himalaya Deprem Kuşağı'nın orta bölümünde bulunmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde geçmişten bugüne sık sık depremler olmuş ve bu depremler çok sayıda can ve mal kaybına yol açmıştır. Eğer tedbir alınmazsa, üzücü olayların yaşanması gelecekte de devam edecektir.

Anadolu'nun kuzeyinde çok büyük bir kırık hat bulunmakta ve buna Kuzey Anadolu Fayı denmektedir. Bu Fay, Marmara Denizi'nden başlayıp Bolu, Çorum, Erzincan, Erzurum üzerinden İran'a doğru uzanmaktadır. Dünyanın en aktif ve en önemli kırık hatları arasında yer alan Kuzey Anadolu fay kuşağının, uzunluğu yaklaşık 1200 km'yi bulur. Genişliği ise 100 m ile 10 km arasında değişmektedir.

Diğer taraftan, güneyden Amik Ovası-Kahramanmaraş -Malatya-Elazığ üzerinden gelen Doğu Anadolu Fay Hattı Bingöl - Karlıova yakınlarında, Kuzey Anadolu fay Hattı ile birleşmektedir. Bu iki fay hattından başka küçük çaplı fay hatları da bulunmaktadır. Şüphesiz bu fay hatları, aynı zamanda, deprem kuşaklarına denk gelmektedir.

Genel bir ifadeyle Türkiye topraklarının % 91'i deprem tehlikesi altında bulunan yöreler içindedir. Bu yörelerde nüfusun % 98'i, sanayinin % 95'i ve barajların % 92'si yer almaktadır.²

Türkiye depremleri ile ilgili genel ve yerel çalışmalar oldukça fazladır. Genel çalışmalardan en dikkat çekenleri, E. Lahn ile N. Pınar tarafından kaleme alınan "Türkiye depremleri İzahlı kataloğu", Kâzım Ergin, Uğur Güçlü ve Zeki Uz tarafından hazırlanan "Türkiye ve Civarının Deprem kataloğu" adlı çalışmalardır. Bu çalışmalarda, M.S 11 yıldan

²BAYÜLKE, N., 1978, "Depremler ve Depreme Dayanıklı Yapılar." İmar ve İskân Bakanlığı, Deprem Araştırma Enstitüsü, 20, ANKARA.

itibaren 1964 yılı sonuna kadar, toplam 2204 deprem tespit edilmiştir. Tespit edilebilen bu depremlerin 597'si M.S 11yıldan M.S 1899 yılına kadar olan depremlerdir.³

Tarihi ve 20. yüzyıl depremlerinin olduğu yöreler incelenirse, Türkiye; depremsellik yönünden beş yöreye ayrılmaktadır. Birinci ve ikinci yöre, Kuzey Anadolu, Güneydoğu, Doğu ve Batı Anadolu faylarının geçtikleri yörelerdir ve gelecekte de bu yörelerde depremler büyük ihtimalle tekrarlanacaktır.

Türkiye; gelecekte depremleri durduramaz, ancak depremleri doğal bir afet olmaktan çıkarabilir ve sıradan doğal bir olay hâline getirebilir. Bu da, deprembilimi ile ilgili çalışmalara ağır vererek yapı tekniğini geliştirerek ve vatandaşını deprem konusunda bilinçlendirerek gerçekleştirebilir.⁴

Türkiye'nin yerin yapısından kaynaklanan bu özellik, Türkiye'nin jeopolitiğinde de çok önemli etkisi bulunmaktadır. Depremlerde çok sayıda insan ölmekte ve yaralanmakta, çok fazla mal kaybına yol açmaktadır. Başta depremler, Türkiye bütçesini çok fazla sarsmakta ekonomik krizlerin çıkmasına neden olmaktadır. Öte yandan depremler, Türk insanının psikolojisini bozmakta ve gerçekten ülkede sosyal bunalım ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik ve psikolojik kriz ise, Türkiye'nin dünya ülkeleri arasındaki güç dengesini değiştirmektedir.

4.2.Yeryüzü Şekilleri ve Jeopolitik

Türkiye'nin ortalama yükseltisi 1132 m'yi bulur. Bu yükseltisi ile kıtaların en yücesi olan Asya (1010 m)'dan bile yüksektir. Trakya yarımadasının yükselti bakımından fazla yüksek olmayışı (180 m) dikkate alınırsa, Anadolu yarımadasının yükseltisi ise bu değerden biraz daha fazla olduğu muhakkaktır (1162 m). Bu yükseltisini içinde bulundurduğu çok sayıda yüksek sıradağlardan alır.

Türkiye'nin yeryüzü şekilleri, çok engebeli ve dağlıktır. Bu özelliğini, 3.zamanda Doğu Avrupa Platformu ile Afrika ve Arabistan platformlarının birbirine yaklaşmaları sonucunda kazanmıştır. Bu nedenle, Türkiye'de dağlar, doğu-batı doğrultusunda, sıralar hâlinde uzanır. Kuzeyde Karadeniz, güneyde Toros dağları yer alır. Bu dağlar, Avrupa'daki Alpler ile Asya'daki Himalayaları birbirine bağlar. Ülkenin orta kesiminde nispeten yüksek ve kapalı bir havza bulunur. Burada Konya ovası vardır. Doğu kesiminde ise oldukça yüksek platolar yer alır.

Türkiye'nin kıyı dağları, genellikle ormanlarla kaplıdır. Ormanların, Türkiye ekonomisine katkısı büyüktür. Öte yandan özellikle Kıyı dağları, Anadolu'yu bir doğal yüksek surlar gibi kuşatmakta ve âdeta düşmanlardan korumaktadır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı yıllarında, Büyük Güçlerin Anadolu'nun orta kesimlerini işgal edememelerinde, kıyı dağlarının koruyucu özelliği olmasındadır. Düşman kuvvetleri, söz konusu bu yüksek dağları,

³ LAHN, E.- PINAR, N., 1952, Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu. İmar ve İskân bakanlığı yay. ANKARA.
ERGİN, K.- GÜÇLÜ, U.- UZ, Z., 1967, Türkiye ve Civarının Deprem kataloğu. İTÜ, Maden Fakültesi, Arz Fiziği Ens. Yay. No.24, İSTANBUL.

⁴ ÖZEY, R, 2000, Depremle Uyanmak. Ekev Yayınları, Erzurum.

Türk'ün azim ve kararlılığı ile birleşince aşamamıştır. Ancak Anadolu'nun batısında dağların denizlere dik uzanması ve vadilerin aynı doğrultuda uzanması, Yunan işgalini kolaylaştırmışsa da, vadilere paralel uzanan yüksek sıra dağlar Kuvvay-ı Milliye'nin sığınağı olmuştur. Kurtuluş savaşında, Aydın, Bozdağ, Karıncalı ve Madran dağlarında barınan Efeler, Türk tarihine kahramanlık destanı yazdırmışlardır.

Anadolu'nun doğusunda ise; Tecer, Mercan, Palandöken Karagöl, Mescit, Kargapazarı, Allahuekber ve Aras dağları bulunmaktadır ve bu dağların yükseltisi oldukça fazladır. Ayrıca bu yörede Nemrut, Süphan, Ağrı dağı (5137 m.) gibi volkanik yükseltiler de bulunmaktadır. Anadolu'nun doğusundaki platoları ve dağları, Anadolu kalesinin en yüksek surlarını teşkil etmektedirler. Ve bu dağlar, barış zamanında hayvancılık besleme alanını, savaş zamanında ise aşılması güç surların görevini üstlenmektedir. Kargapazarı, Dumlu ve palandöken dağları, tarih boyunca Erzurum'un savunmasında büyük rol oynamışlardır.

Anadolu'nun orta kesimleri ise yükseltisi 1000 m'yi aşan yüksek ovalar ve platolar bulunmaktadır. Konya Ovası, âdeta çevresi yüksek surlarla çevrili bir kale içini andırmaktadır ve buğday tarımı ile âdeta kalenin ambarını teşkil etmektedir.

Türkiye'nin denize bakan kıyı yamaçları, özellikle kuzey ve güney bölümünde, denize dik olarak inmektedir ve aşılması güç yalçın kale duvarlarını andırmaktadır. Ayrıca kalenin dış duvarlarında yaşayan insanların ihtiyaçlarını giderecek durumda olan kıyı ovaları da (kuzeyde Bafra, Çarşamba, güneyde Çukurova) bulunmaktadır.

Türkiye'nin yeryüzü şekilleri bakımından yöreler arasında karşılaştırma yapıldığında çok büyük farklılıklar görülür. Anadolu'nun batısı yükselti bakımından daha az değerler göstermekte ve çok verimli ovalara sahip bulunmaktadır. Öte yandan yükseltisi pek fazla olmayan dağların denizlere dik ve bu dağlara paralel uzanan akarsu vadilerinin yer alması nedeniyle, denizin etkisi yeryüzünün her yerinde etkisini göstermesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla insan yaşamı için en elverişli ortamı oluşturmaktadır. Sözelimi burada Büyük menderes Yöresi en iyi örneği teşkil eder. Nitekim Evliya Çelebi Aydın yöresini gezerken “Dağlarından yağ (Zeytin), ovalarından bal (İncir) akıyor.” ibaresini kullanması yörenin genel karakterini yansıtır.

Türkiye'nin orta ve güneydoğusunda, yükseltisi nispeten fazla olmasına rağmen, fazla dağlık olmayıp plato özelliği taşırlar. Bu özelliğinden dolayı, Anadolu'nun ortası yöresinde Konya Ovası, güneydoğuda Harran Ovası gibi Türkiye'nin can damarı olan verimli ovalara sahiptir. Nitekim Konya Ovası, “Türkiye'nin Tahıl Ambarı” unvanını alması boşuna değildir. Öte yandan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) tamamlandığında medeniyetlerin beşiği olan Harran Ovası'nın yeniden canlanması gündemdedir.

Anadolu'nun kuzeyi ile güneyi, yeryüzü şekilleri bakımından birbirine benzer özellikler gösterir. Her iki yörede denize paralel yüksek sıradağlar uzanır. Dağlar çok yüksek ve sarp olduğundan yerleşme açısından pek elverişli değildir. Bu nedenle her iki yörede dağlık alanlardan kıyı kesimlerine ve diğer yörelere doğru hızlı bir göç hareketi görülür.

Anadolu'nun doğusunda hem yükselti çok fazladır ve hem de yüksek dağlar bulunmaktadır. Bu kesimin genel karakterini yüksek dağlar ve platolar oluşturur. Bu nedenle tüm yerleşmeler dağlar arasında kalan havzalara sıkışmış durumdadır. Öte yandan havzalarda bile yaşam şartlarının pek elverişli olmayışı nedeniyle yöreden sürekli göç hareketi yaşanmaktadır.

Türkiye, oldukça yüksek, dağlık bir kara parçasını oluşturur. Bu özelliği ile kıtaların yücresi Asya'ya benzese de ondan ortalama 100 m'den daha yüksektir. Bilindiği gibi, dağ devletleri savunma açısından büyük avantajlara sahiptir. Daha yakın tarihte Afganistan, Rus işgali sırasında, söz konusu bu avantajının yararlarını görmüştür.

Çanakkale Savaşları, coğrafi bir yaklaşımla ele alındığında, coğrafyanın önemi açıkça görülür. Gerçekten bugün bile Gelibolu Yarımadası'nı ve Çanakkale Boğazı'nı gezip gören bir insan, yöre topoğrafyasının cazibesine kapılır. Savaşların geçtiği yarımada'daki önemli tepelerin hepsi, tatlı su kaynaklarının hemen tamamı, Türk askerlerinin kontrolü altında kalmıştır. Öte yandan boğazın topoğrafik özelliği, düşman gemilerinin ilerlemesine engel olmuştur. Yöre'e hâkim tepeler ve tatlı su kaynaklarının mevcudiyeti, Türk Ordusunu, düşman kuvvetlere karşı üstünlük sağlamıştır. Tüm bu coğrafi avantajlara ek olarak iklim şartları da Türk tarafına avantaj sağlamıştır. Gelibolu yarımadasına yapılan çıkartma gecesi aniden çıkan fırtına, İngiliz kuvvetlerinin farklı yöreden karaya çıkmasına yol açmış ve bu gelişme savaşın seyrini değiştirmiştir.

Türkiye'nin bu özelliğinden dolayı, yakın geçmişte özellikle Anadolu'nun orta kesimleri hiçbir zaman düşman işgaline uğramamıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile birlikte Türk Milleti bağımsızlık hareketlerini Anadolu'nun orta kesimlerinde başlatmış ve bu yöreyi bir kale gibi kullanmıştır. İstiklal Savaşı iyi tahlil edildiğinde Anadolu'nun yeryüzü şekillerinin ne kadar büyük avantaj sağladığı açıkça görülür.

4.3. İklim ve Jepolitik

Türkiye, enlem itibarıyla yaklaşık 36-42 derece kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Enlemler göz önünde tutulduğunda Türkiye toprakları orta kuşak iklim yöresinde bulunmaktadır. Denizler ve yeryüzü şekillerinin etkisiyle, Türkiye'de iklim çeşitlenmektedir.

Konum itibarıyla ülke, Akdeniz iklim alanı içindedir. Söz konusu bu iklimin özelliği kışları ılık ve yağışlı, yazları sıcak ve kuraktır. Bu iklim şartları tam olarak güney ve batısında görülmektedir. Yükselti, enlem ve yeryüzü şekilleri iklimi etkilemekte ve ülkenin her tarafında Akdeniz iklimi görülmemektedir. Anadolu'nun orta ve güneydoğusunda step iklimi, Anadolu'nun doğusunda şiddetli karasal iklimi, Kuzeyde Karadeniz ise ılıman okyanus iklimi hüküm sürmektedir. Kuzeybatıda ise, Akdeniz, step ve ılıman okyanus iklimleri arasında bir geçiş iklimi şartları yaşanır.

İklim özellikleri, insan ve diğer tüm canlılar üzerinde etkisi olan en büyük doğal coğrafi özelliktir. Güneydoğu Anadolu yöremizde yaz mevsiminde görülen aşırı sıcaklıklar,

Anadolu'nun doğusunda kış mevsiminde görülen aşırı soğuklar, yöre insanların çalışma sürecini ve hızını olumsuz yönde etkilemekte ve dolaysızla ekonomik seviyeyi düşürmektedir.

Doğal coğrafya özelliklerinden olan iklimden kaynaklanan bir sorunu çözümlmek oldukça güçtür. Eğer çözüm olsaydı, bugün kutup, ekvatorial ve çöl yörelerinin yoğun yerleşme alanları olması gerekirdi. Oysa bu yöreler en tenha yöreler olup, bu yörelerde yaşayan insanlar, tarih süreci içinde hiçbir zaman medeniyet kuramamışlardır. Anadolu'nun doğu ve güneydoğuda olumsuz iklim şartları, doğrudan iyileştirilmesi mümkün değildir. Ancak ısıtma ve soğutma sistemlerinin geliştirilmesi ile bu yörelerdeki özellikle iskân alanlarında olumsuz şartların etkisi azaltılabilir.

Türkiye'nin yöreler arasında geçiş iklimi denilen iki yöre iklimi arasında karma özellik gösteren farklı iklim tipleri de görülmektedir. Bu özellikleri ile Türkiye dar alanda çok sayıda iklim özelliklerinin görüldüğü, yegâne toprak parçasıdır. İklim özelliklerinde görülen bu çeşitlilik, insan ve insan faaliyetlerine olumlu yönde etkilemektedir. Kısacası Türkiye, iklim bakımından, insan hayatına en uygun konumda yer alır.

Uygulamalar

1) Jeolojik ve jeopolitik kavramlarından yola çıkarak birbirleri ile olan ilişkiyi açıklayınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanabilirsiniz.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. 3.Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

İlhan, Suat. (1989). *Jeopolitik Duyarlılık*. Ankara:: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yay. VII. Dizi-Sa.113.

Uygulama Soruları

1) Türkiye'nin fiziki coğrafya özelliklerinin jeopolitiğine etki eden olumlu ve olumsuz faktörler nelerdir? Açıklayınız.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin fiziki coğrafya özellikleri ve jeopolitik ilişkisi üzerinde durulmuş ve özellikle jeolojik yapı ve jeopolitik, yeryüzü şekilleri ve jeopolitik, iklim ve jeopolitik arasında ilişkiler kurulmaya gayret edilmiştir.

Bölüm Soruları

- 1) Aşağıda Türkiye ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
 - a) Yeryüzü şekiller çok engebeli ve dağlıktır.
 - b) 4. Zaman'da oluşmuştur.
 - c) Dağlar doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır.
 - d) Kuzeyde Karadeniz, güneyde Toros Dağları yer almaktadır.
 - e) Doğu kesiminde nispeten yüksek platolar bulunur.
- 2) Aşağıdakilerden hangisi Anadolu'nun doğusunda bulunan dağlardan değildir?
 - a) Tecer
 - b) Mercan
 - c) Karagöl
 - d) Mescit
 - e) Aladağ
- 3) Aşağıda Türkiye'nin iklim özellikleriyle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
 - a) Akdeniz iklim alanı içinde yer alır.
 - b) Akdeniz iklimi ülkenin her yerinde görülür.
 - c) Orta ve güneydoğu kesiminde step iklimi görülür.
 - d) Doğu kesiminde şiddetli karasal iklim görülür.
 - e) Karadeniz kıyılarında Akdeniz iklimi görülür.
- 4) Türkiye'nin jeopolitik yapısı göz önünde bulundurulduğunda aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
 - a) Deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır.
 - b) 3 büyük levhanın etkisi altındadır.
 - c) Kuzey kuşak boyunca büyük bir kırık hat geçmektedir.

d) Kuzey Anadolu fay kuşağının uzunluğu 500km'dir.

e) Akdeniz-Himalaya deprem kuşağının ortasında yer almaktadır.

5) Aşağıdakilerden hangisi güneyden uzanan fay hattının geçtiği yerlerden biri değildir?

a) Amik Ovası

b) Kahramanmaraş

c) Şanlıurfa

d) Elazığ

e) Malatya

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

6) Türkiye, konum itibarıyla iklim alanı içindedir.

7) Türkiye, ..., ...ve levhalarının etkisi altındadır.

8) Türkiye depremsellik yönüyle 5 yöreye ayrılır. Birinci ve ikinci yöre, ..., ..., ... ve Anadolu faylarının geçtikleri yörelerdir.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

9) (...) Türkiye, Akdeniz-Himalaya deprem kuşağının orta bölümünde yer almaktadır.

10) (...) Türkiye karasal iklim alanı içerisinde yer almaktadır.

Cevaplar:

1) b, 2) e, 3) b, 4) d, 5) c, 6) Akdeniz, 7) Avrasya, Afrika ve Arap, 8) Kuzey Anadolu, Güneydoğu, Doğu ve Batı, 9) D, 10) Y

5. TÜRKİYENİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

5.1. Hidrografiya ve Jeopolitik

5.2. Toprak ve Jeopolitik

5.3. Bitki ve Jeopolitik

5.4. Doğal Afetler ve Jeopolitik

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1) Türkiye'nin hidrografi özellikleri nelerdir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Hidrografi ve Jeopolitik	Hidrografi ve jeopolitik konusunun incelenmesi	İnceleyerek
Toprak ve Jeopolitik	Toprak ve jeopolitik konusunun kavranması	Kavrayarak
Bitki ve Jeopolitik	Bitki ve jeopolitik konusunun anlaşılması	Anlayarak
Doğal Afetler ve Jeopolitik	Doğal afetler ve jeopolitik konusunun bilinmesi	Öğrenerek

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- Hidrografiya
- Toprak
- Bitki
- Doğal Afetler
- Jeopolitik

5.1. Hidrografiya ve Jeopolitik

Türkiye; akarsuları çok fazla olduğundan, su rezervleri bakımından Orta Doğu ülkeleri arasında ayrıcalıklı bir yeri vardır. Anadolu bilindiği üzere, yeryüzü şekilleri bakımından dağlık bir ülkedir. Kuzeyde Karadeniz dağları, güneyde Toroslar, doğu batı doğrultusunda yarımadayı bir baştan öbür başa kadar aşarlar. Anadolu'nun doğusunda birbirine paralel uzanan yüksek dağ sıraları vardır. Tüm dağlar, genelde akarsuların kaynaklarını aldığı mekânlardır. Dağlardan kaynağını alan akarsular, oluşturduğu vadiler boyunca akarak denizlere veya yarımada içinde bulunan göllere veya kapalı havzalara ulaşırlar. Türkiye'deki akarsular üzerinde birçok baraj yapılmıştır. Türkiye'de çok sayıda göl bulunmaktadır. Bunlardan Tuz Gölü, Türkiye'nin âdeta tuz ambarıdır.

Anadolu, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadadır. Kuzeyinde Karadeniz, Kuzeybatısında Marmara Denizi, Batısında Adalar (Latince Archipelagos)) Denizi, güneyinde Akdeniz bulunmaktadır.

Türkiye'nin hidrografiya haritasına bakıldığında ülkenin âdeta bir örümcek ağı gibi akarsular ve göller tarafından örüldüğü ve ayrıca üç tarafından denizlerle çevrili olduğu dikkati çeker.

Bütün bu avantajlara rağmen Türkiye, su zengini bir ülke değildir. Bugün için Türkiye'nin 190-200 milyar metreküp su potansiyeli bulunmaktadır. Ancak iklim değişikliği ile bu potansiyelin 120 milyar metreküpe düşeceği söylenmektedir. Su miktarındaki azalma ve nüfus artışına paralel olarak 30 yıl sonra Türkiye'de su sıkıntısı yaşanacak ve Türkiye su yoksulu olan bir ülke olacaktır.

Türkiye'de gün geçtikçe dünya genelindeki sıcaklık artması sonunda daha da fazla kuraklığın hüküm sürmeye başladığı söylenmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında topografyanın çok engebeli olması, yağış ve kaynakların yörelere göre düzensiz dağılımı, su kaynaklarının uzun vadede ortaklaşa en iyi kullanım ve işletimi yerine daha ziyade kısa vadeli, yerel ve diğer yörelerden bağımsız şekilde gelişmesidir. İklim değişikliği sonucunda su ekolojisinde de değişimler olabilecek ve su ürünlerinde azalmalar beklenmelidir. Balık üretiminde de azalmalar olabilecektir. İklim değişikliği dolayısıyla ülkenin genel olarak daha kurak bir iklim etkisi altına girmesi tarım hasatlarında azalmalara ve türlerinde de değişimlere neden olabilecektir. Bu nedenlerle suyun israf edilmemesi, sulu kaynakların kirletilmemesi ve bilimsel yöntemlerle bir yöreden ihtiyacı olan diğer yöreye gelecekteki kuraklıklarda göz önünde tutularak su aktarılması gerekecektir.

Su, insan ve diğer canlılar yaşamı için en fazla ihtiyaç duyulan bir maddedir. Su olmayınca, canlı yaşamından söz etmek imkânsızdır. Zaten dünyamızı, diğer gök cisimlerinden ayıran yegâne farklılık suya sahip olmasıdır. Gerek yer altı ve gerekse yerüstü suları bakımından zengin olan Türkiye, yöre kalkınmada önemli rol oynar. Türkiye yerleşim haritası ile Türkiye hidrografiya haritası âdeta örtüşür. Çoğu yerleşim birimleri akarsu, göl ve denizlere yakın konumlarda kurulmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin gelecekte kalkınmasında önemli görev üstlenen GAP, tamamıyla suya ve sudan faydalanmaya dayanan bir projedir.

Gerek içme suyu olarak ve gerekse tarım ve hayvancılık faaliyetleri olarak su en önemli bir ihtiyaçtır. Hatta madencilik ve sanayi faaliyetleri de, suya büyük ihtiyaç duyarlar. Tuz Gölü ve deniz tuzlarında üretilen tuz, hem ülke ihtiyacını karşılamakta ve hem de bir kısmı ihraç edilmektedir.

Suyun oluşturduğu manzara, en önemli turizm alanlarını oluşturur. Su ulaşımı, en ucuz ulaşım şeklidir. Her şeyden önemlisi su gücü yani hidroelektrik, en ucuz ve en kullanışlı bir enerji kaynağıdır. Bu nedenle insanlar geçmişten bugüne kadar suyun bol olduğu yerlere, yerleşmişlerdir. Sular bakımından zengin olan Anadolu yarımadası, insanlık yerleşim tarihi boyunca, yoğun yerleşmeye sahne olmuş ve üzerinde çok fazla medeniyetin kurulmasına sebep olmuştur. Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı bunların en önemlileridir.

Türkiye'nin su bakımından kendi kendine yeterli oluşu ve hatta yöre içinde en avantajlı konumda oluşu, gelecekte de kurulabilecek olan bir dünya hâkimiyeti için en ideal bir mekânı yani kaleyi oluşturmaktadır.

5.2.Toprak ve Jeopolitik

Türkiye, yeryüzü şekilleri ve iklim özellikleri, toprak yapısına ve bitki örtüsü özelliklerine yansımış ve büyük çeşitlilik hâkim olmuştur. Akdeniz ikliminin karakteristik toprağı olan terra rossalardan (kırmızı topraklar), Anadolu'nun kuzeyindeki podzolik topraklara ve akarsu deltalarındaki alüvyal topraklara kadar çok çeşitli topraklar bulunmaktadır. Söz konusu bu çeşitlilik, yarımadanın tarım ürünlerine yansımış ve çok çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesine imkân tanımıştır. Bunun sonucu olarak sağlam ve güçlü bir kalede aranan kendi kendine yeterli olma özelliğı, tarım ürünlerinde de sağlanmıştır.

Toprakların cinsleri, ülkelerin siyasi coğrafyasına doğrudan etki yaparlar. Sıcak ve nemli yöre topraklarından olan lateritler ile soğuk yöre topraklarından olan podzol topraklar, hiçbir zaman tarıma elverişli olmadıklarından dolayı, bulundukları coğrafi mekânda, büyük devletlerin kurulmasına imkân vermemişlerdir. Oysa orta kuşakta yer alan kahverengi orman topraklarının, akarsu vadi ve deltalarında bulunan alüvyal toprakların tarımsal potansiyeli oldukça yüksek olup, bu topraklar üzerinde, tarihi devirlerden bugüne hep güçlü devletler kurulmuştur. Türkiye'de daha ziyade kahverengi orman toprakları ile alüvyal topraklar daha yaygın olduğundan, Türkiye'nin jeopolitik önemini bir kat daha artırır.

Öte yandan toprağın ana maddesini taşlar oluşturur. Taşların cinsleri, toprağın yapısında büyük önem arz ederler. Taşların toprağa dönüşmemiş şekli de bir ülkenin jeopolitik özelliğinde etkili olabilirler. Türkiye'nin Anadolu'nun orta kesimleri hariç diğer tüm yörelerinde (doğu, batı, kuzey, güney) bulunan yüksek sıradağlar, çok çeşitli taşlara sahiptir. Özellikle bu taş cinslerinden üstün vasıflı yapı taşlarının bulunması (nitekim bugün bile Anadolu'da çok sayıda işletilen taşocağı bulunmaktadır), sağlam inşaatların yapılmasına imkân tanımıştır. Tarihi devirler boyunca inşa edilen sağlam ve güçlü kalelerin bulunuşu ve bu kalelerin ülke savunmasında önemli rol oynayışları bilinen bir gerçektir. Bugün bile, her yönüyle dayanıklı (deprem dâhil) tarihi yapılar (kaleler, hanlar, hamamlar, medreseler, kervansaraylar, köprüler ve taş döşeme yollar) bakımından, Türkiye; dünyanın en önde gelen

yöresini oluşturur. Bir bakıma taş, bir medeniyettir. Türkiye üzerinde bulunan taştan yapılmış eski eserlerin her biri, ayrı bir medeniyetin varlığına şahitlik yaparlar.

5.3. Bitki ve Jeopolitik

Türkiye’de toprak ve bitki örtüsü özellikleri, yeryüzü şekilleri ve iklim ile sıkı bir bağlantısı vardır. Bitki örtüsü bakımından Türkiye, hem orman ve hem de step örtüsü bakımından zengindir. Anadolu’nun Karadeniz, Marmara, Batı ve Akdeniz kıyı kesimlerinde orman, Anadolu’nun orta, doğu ve güneydoğu kesimleri ise step formasyonu bakımından zengindir.

Akdeniz’in kıyı kesimlerinde, terra rosalar üzerinde maki formasyonu gelişmiştir. Toros dağlarında Kızılçam ve Karaçam ormanları yer alır. Ancak bu ormanlar, tarla açma ve yangınlar nedeniyle gün geçtikçe azalmaktadır. Anadolu’nun ortası ve Anadolu’nun güneydoğusunda step toprakları üzerinde, step (bozkır) bitkileri örtüsü gelişmiştir. Genelde ilkbaharda yeşerip yaz sonu kuruyan bu otsu bitkiler, haziran ayında çiçeklenmekte ve yöre rengârenk bir görünüm kazanmaktadır. Anadolu’nun doğusunda ise, Yüksek dağ çayırları hâkimdir. Karadeniz yöresine geçilince gür bir orman örtüsü vardır. Daha ziyade, kayın, gürgen, kestane, kızılâğaç, ladin ve köknarın yaygın olduğu nemcil ormanlar yetişmektedir. Türkiye’nin kuzeybatısı iklimde olduğu gibi geçiş tipi bir bitki örtüsü özelliği taşır. Ergene havzasında step, Güney Marmara’da maki, kuzey ve doğu Marmara’da Karadeniz’in etkisiyle orman hâkimdir.

Ormanlar, gerek yakacak ve gerekse kereste bakımından önemli zenginlik kaynağı oluştururlar. Öte yandan ormanlık alanlar, sağlık açısından insan yaşamı için en ideal yaşama ortamını teşkil ederler.

Step alanlarında, çok çeşitli otsu bitkiler yetişmektedir. Bu bitkiler, hayvan besiciliğinde önem arz ederler. Öte yandan bahar aylarında çiçeklenen step alanları, arıcılık faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerdir.

Tıp alanında kullanılan bitki türleri bakımından, Türkiye; dünyanın en zengin bitki yörelerinden birini teşkil eder.

Türkiye’de, toprak ve bitki örtüsü insan yaşamına için doğrudan etkiler. Anadolu’nun kuzeyindeki tüm yapılarda orman ürünlerinin, Akdeniz ve batı kesimlerinde taş ve tuğlanın, Orta, doğu ve güneydoğu kesimlerinde taş, toprak ve kerpicin fazla kullanılması, toprak ve bitki örtüsü özellikleri ile doğrudan ilişkilidir. Ancak modernleşme adı altındaki değişimler, bu etkiyi azaltmaktaysa da, beraberinde çok fazla olumsuzluklar getirmektedir.

Bitki örtüsü özellikleri bakımından Türkiye, dünyanın ender yörelerinden biridir ve insanların ihtiyaçlarına yönelik bütün bitki türleri bulunmaktadır. Bu yönüyle de, Türkiye bir kale özelliği taşımakta ve dünya hâkimiyeti için en ideal toprak parçasını oluşturmaktadır.

5.4.Doğal Afetler ve Jeopolitik

Türkiye, doğal afetler bakımından, oldukça fazla zarara uğrayan bir ülkedir. Depremler, sel felaketleri, heyelanlar, aşırı sıcaklık ve soğuklar, ülkeyi tarihi dönemlerden bugüne etkilemektedir. Özellikle doğal afetler, Türkiye toprakları üzerinde devletlerin yıkılmasına veya kurulmasına etkileri olduğu görülmektedir.

Osmanlı Türklerinin Avrupa kıtasına yani Trakya yarımadasına geçiş tarihi 1352 olarak kabul edilir. Çoğu Batılı kaynaklarda bu geçişte, coğrafyanın önemi açıkça vurgulanır. 1 Mart 1352’de Gelibolu Yarımadasında meydana gelen şiddetli deprem sonucunda, yöre yerleşmeleri ağır hasar görür. Stratejik açıdan büyük önem taşıyan Gelibolu (Kallipolis) Kalesi ve kalenin surları yıkılır. Orhan Gazi’nin oğlu Süleyman Paşa komutasındaki Türk birlikleri Çanakkale Boğazını geçerek Gelibolu kıyılarına çıkarma yaparlar. Türklerin yarımada’ya çıkarma yapmasıyla birlikte, zaten deprem sonucunda moralleri iyice bozulan Rumlar yöredeki köy ve kasabaları terk ederler. Terk edilen köy ve kasabalara, Türkler yerleşerek imar ederler. Bu durum Bizans kaynaklarında, “İşledikleri günahlar nedeniyle Tanrı’nın kendilerine verdiği bir ceza” olarak kabul edilir. Doğal coğrafyanın ortaya çıkardığı bu olay, Türklerin Balkanlar’daki hâkimiyetinin başlangıcında kolaylaştırıcı bir etken olarak görülmektedir.

Türklerin, Trakya yarımadasını tamamen fethetmeleri pek fazla uzun sürmez. 1365 tarihinde, Edirne (Adrianople) fethedilir ve devletin başkenti Bursa’dan Edirne’ye taşınır. Ancak yörenin coğrafi şartları, Edirne’nin uzun süre başkent olarak kalmasını engeller. Özellikle Meriç nehri boyunca oluşan bataklıklar ve bu bataklıklarda hızla çoğalan sivrisinekler, Edirne’de insan yaşamını olumsuz etkiler ve sık sık yaşanan sıtma salgınları, Osmanlı Türklerini başka yönlere ilerlemesini teşvik eder. Bu arada, Kocaeli yarımadasını tamamen ele geçiren Osmanlı’lar, dünyanın en güzel şehri olan Kostantinopolis’e (İstanbul) yönelirler.

Osmanlı Yüce Devleti’nin yükselme döneminde Balkanlar’da yapmış olduğu savaşların tarihleri ve mekânları incelendiğinde, coğrafya ile uyum içinde olduğu görülür. Örneğin Kosova Savaşı (15.6.1339) Haziran, Niğbolu Savaşı (28.9.1396) Eylül aylarında yapılmıştır. Söz konusu bu aylar, savaş iklimi şartları açısından en uygun mevsimleri oluşturmaktadır. Yine bu savaşlarda savaş meydanlarının coğrafi özelliği, Osmanlı Yüce Devleti’nin üstünlüğü için uygun şartlar taşımaktadır. Oysa yenilgiyle sonuçlanan Ankara: Savaşı’nda durum böyle değildir. Bilindiği gibi Ankara: Savaşı, Temmuz ayının sonlarında (20.7.1402), Çubuk Ovası’nda yapılmıştır. Ankara: Savaşı’nda Hem iklim (bunaltıcı yaz sıcakları), hem mekân (akarsu, bataklık ve bozkır) ve hem de beşerî coğrafya (Osmanlı ordusuna isteksizce katılan askerlerin eski beyleri Timur’u karşılarında görünce, toplu hâlde Timur’un saflarına katılmaları) , Osmanlı’nın aleyhine şartlar göstermiştir.

İstanbul’un fethi iyi tahlil edildiğinde, Osmanlı’nın coğrafyayı ön planda tuttuğu açıkça görülür. Anadolu ve Rumeli hisarlarının yapılması, boğazların coğrafi özelliğinden dolayı, Bizans lehine olan coğrafyayı, Osmanlı lehine çevirme hareketi olarak algılanmalıdır. Öte yandan kuşatmanın ilkbahar mevsiminde (nisan ayı) başlatılması ve mayıs ayının

sonunda başarıya ulaşılması ise, tamamen yöre iklim şartları ile uyum içindedir (29 Mayıs 1453). Kuşatmanın son günlerinde (mayıs ayının üçüncü haftasında), beklenen başarı elde edilemeyince Padişah II. Mehmet Han'ın huzursuzluğu ve acele etmesi (zafer için atını denize sürmesi ve karadan gemileri Haliç'e indirmesi), iyi tahlil edildiğinde, yaz sıcaklarının yaklaşması ve böylece başarının bir başka bahara kalacağı endişesi yatmaktadır.

Viyana kuşatmasındaki başarısızlık, coğrafyanın ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Kanuni Sultan Süleyman, 1529 yılında Viyana'yı kuşatmak üzere sefere çıkar. Ancak hava şartları göz önünde tutulmaz. Oysa mevsim, Balkanlarda yağmur mevsimidir. Buda ile viyana arasında bardak boşanırcasına yağın yağmur, yolları geçilemez hâle getirir. Tam anlamıyla bataklığa dönüşen yörede özellikle toprak taşınmaz. Buna rağmen Eylül sonlarında kuşatma başlatılır. Hava şartları iyice kötüleşmiş ve durmadan yağmur yağar. Yağışlar ile birlikte umulmadık derecede sert soğuklar yaşanır. Yağmur ve soğuk, Osmanlı ordusunu perişan eder. Bir taraftan yağmur ve soğuk, öte yandan açlık ve hastalıklar, ordunun moralini iyice bozar. Üç hafta süren kuşatma boyunca, gün geçtikçe şartlar kötüleşir. Padişah, tüm askerî birliklerini geri çekip kuşatmayı yarıda keser ve böylece Viyana Kuşatması başarısız sonuçlanır. Viyana, Osmanlı için bir hayal olarak kalır. Hatta bu başarısız kuşatma harekâtı, Osmanlı Ordusu'nun moralini bozmuş ve fetih ruhunu zedelemiştir. Bir bakıma Osmanlı Devleti'nin, duraklama dönemine geçişi coğrafya tayin eder.

Osmanlı Devleti'nin Gerileme Dönemi'nde, coğrafi bilgi eksikliği, koskoca bir devletin yıkılışında önemli etkisi olmuştur. Gerileme döneminde yapılan tüm savaşlar incelendiğinde, bu etki açıkça görülmektedir. Sözelimi Gerileme döneminde yapılan Kırım Savaşı'nın sonucunu da coğrafya tayin etmiştir. 14 Kasım 1854 tarihinde ansızın ortaya çıkan beklenmedik kasırga, İngiliz donanmasını darmadağın eder ve İngiliz donanmasının planı gerçekleşemez. Böylece Sivastopol'un kuşatılması gecikir. Ve savaşın gidişatı değişir.

Gerileme dönemindeki, coğrafi bilgi eksikliğine örnekler oldukça fazladır. Bunların içinde Sarıkamış Harekâtı ve Yemen Savaşları en bariz olanlarıdır. Sarıkamış Harekâtı'nda, Erzurum'da bulunan ordu komutanı tarafından Enver Paşa'ya, hareket mevsiminin yöre iklim şartlarına uygun olmadığı hatırlatılmış, ancak zafere bir an önce ulaşmayı düşleyen, sabırsız ve coğrafi bilgiden yoksun Enver Paşa, komutayı eline almış ve Aralık ayının son günlerinde harekâtı başlatmıştır. Oysa aralık ve ocak aylarının, yörede çok sert ve soğuk geçtiği bilinen bir gerçektir. Enver Paşa'nın bu gerçeği göz ardı etmesi, 90 bin Türk askerinin donarak şehit olmasına ve harekâtın başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açmıştır. Bu yanlış, gerçekten Osmanlı tarihinde yapılmış en büyük yanlışlardan birisidir ve Yüce Devletin tamamen yok olmasına yol açmıştır.

Türkiye'yi etkileyen en önemli doğal afet, depremlerdir. 1902-1999 yılları arasında, Türkiye'de, 110 ayrı deprem olmuş ve toplam 83 binden fazla Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir.

Hiç şüphesiz ki Türkiye'nin son zamanlarda yaşamış olduğu en büyük doğal afet, Marmara Depremi'dir. 17 Ağustos 1999 tarihinde Türkiye'nin kuzeybatısında, 7,4 richter ölçeğinde deprem olmuş ve deprem tüm Türkiye'yi etkilemiştir. Depremin yaraları henüz

sarılmamışken 12 Kasım 1999 tarihinde Düzce Depremi meydana gelmiş ve ülke insanı toptan sarsılmıştır. Deprem Çınarcık, Yalova, Gölcük, Değirmendere, İzmit, Adapazarı hattında büyük yıkım yapmış ve binlerce bina yıkılmış ve sayısı kesin belli olmayan 17000'in üzerinde insan hayatını kaybetmiştir.

Sonuç olarak denilebilir ki doğal afetler, Türkiye'nin jeopolitiğini doğrudan ve olumsuz etkilemektedir. Tarihte olduğu gibi bugün de, Türkiye; sürekli doğal afetlere maruz kalan yöre içinde bulunmaktadır. Türkiye, doğal afetlerden gördüğü zarar yüzünden, devlet bütçesi sarsılmakta ve savunma sanayine ayırdığı payı düşürmek zorunda kalmaktadır. Sözelimi Marmara Depremi'nin ardından yaşanan ekonomik kriz nedeniyle, Milli Savunma Bakanlığı, daha önceden planlamış olduğu silah ve teçhizat alımlarının önemli bir kısmını iptal etmek zorunda kalmıştır. Bu da, ülkenin yöresel anlamdaki gücünü olumsuz etkilemiş ve hele dünya güç dengeleri arasında ise sessiz politika izlemesine yol açmıştır.

Uygulamalar

1) Fiziki coğrafya özelliklerinden hidrografyanın Türkiye jeopolitiği kavramı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanabilirsiniz.

Özey, Ramazan. (2010). *Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi*. İstanbul: 21.Asır Yayınevi.

Günel, Kamil. (1998). *Coğrafya'nın Siyasal Gücü*. İstanbul: Bakış Yayınları.

Güner, İbrahim. (1996). "Türkiye'nin jeopolitik Konumuyla İlgili Bir Değerlendirme" *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl.1, Sayı.1, S.69-79. Erzurum.

Uygulama Soruları

1) Bir Orta Doğu haritası çizerek harita üzerinde Türkiye'nin su kaynaklarını gösterip jeopolitiğine olan etkisini açıklayınız.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin fiziki coğrafya özellikleri ve jeopolitik konuları üzerinde durulmaya devam edilmiştir. Ve özellikle hidrografya ve jeopolitik, toprak ve jeopolitik, bitki ve jeopolitik, doğal afetler ve jeopolitik arasında ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır.

Bölüm Soruları

1) Aşağıda Türkiye ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Yeryüzü şekilleri bakımından dağlıktır.
- b) Dağlar doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır.
- c) Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadadır.
- d) Çok sayıda göl bulunmaktadır.
- e) Su zengini bir ülkedir.

2) Türkiye’de gün geçtikçe dünya genelindeki sıcaklık artması sonunda kuraklığın hüküm sürmeye başladığı söylenmektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bunun sebepleri arasında yer almaz?

- a) Topoğrafyanın çok engebeli olması
- b) Kaynakların yörelere eşit dağılması
- c) Yağışın yörelere göre düzensiz dağılımı
- d) Su kaynaklarının kısa vadeli ve yerel kullanımı
- e) Su kaynaklarının bağımsız bir şekilde gelişmesi

3) Akdeniz ikliminin karakteristik toprağı olan terra rossalardan, Anadolu’nun kuzeyindeki podzolik topraklara ve akarsu deltalarındaki alüvyal topraklara kadar çeşitli topraklar bulunmaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi toprak çeşitliliğinin bir sonucu olarak gösterilebilir?

- a) Çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesi
- b) Çeşitli iklimlerin görülmesi
- c) Yer şekillerinin çeşitlilik göstermesi
- d) Ana kayaların farklı olması
- e) Dört mevsimin yaşanması

4) Toprakların cinsleri, ülkelerin siyasi coğrafyasına etki yaparlar.

Buna göre geçmişten günümüze büyük medeniyetlerin hâkimiyet kurduğu orta kuşakta hangi topraklar yaygındır?

- a) Podzol topraklar
- b) Lateritler
- c) Kahverengi orman toprakları
- d) Çernezyom
- e) Vertisoller

5) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye jeopolitiğine etkisi olan toprağın ana maddesini oluşturan taşların özelliklerinden biri değildir?

- a) Toprağın yapısında büyük önem arz ederler.
- b) Üstün vasıflı yapı taşlarından oluşmaktadır.
- c) Sağlam inşaat malzemelerinin yapılmasına imkân vermiştir.
- d) Sınırlı sayıda çeşitliliği bulunmaktadır
- e) Tarih boyunca çeşitli yapıların yapılmasına imkân vermiştir

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

- 6) Akdeniz kıyı kesiminde formasyonu gelişmiştir.
- 7) Akdeniz yöresinin karakteristik toprağı dır.
- 8) Türkiye'nin tuz ambarıdır.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

- 9) (...) Türkiye'de podzol topraklar yaygındır.
- 10) (...) Toros dağlarında kızılçam ve karaçam ormanları yaygındır.

Cevaplar

- 1) e, 2) b, 3) a, 4) c, 5) d, 6) maki, 7) terra rossa, 8) Tuz Gölü, 9) Y, 10) D

6. TÜRKİYE’NİN BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 1) Nüfus ve jeopolitik
- 2) Yönetim ve jeopolitik

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1)** Türkiye'nin geçmişten günümüze nüfus özellikleri ve yapısındaki değişimler nelerdir?
- 2)** Türkiye'nin yönetim şeklinin özellikleri nelerdir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Nüfus ve jeopolitik	Nüfus ve jeopolitik konusunda araştırmak ve öğrenmek	Araştıracak ve öğrenerek
Yönetim ve jeopolitik	Yönetim ve jeopolitik konusunda bilmek	Bilerek

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- Nüfus
- Din
- Dil
- Sanat
- Spor
- Doğum
- Ölüm
- Kültür
- Askerî
- Güç
- Yönetim
- Jeopolitik

6.1. Nüfus ve Jeopolitik

6.1.1. Nüfus Miktarları ve Jeopolitik

Cumhuriyet sonrası yapılan ilk genel nüfus sayımı 1927 yılında yapılmış ve Türkiye'nin 14 milyon nüfusa sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu sayımdan sonra ikinci olarak 1935 yılında yapılmış ve ülkenin toplam nüfusu 16,1 milyona yükselmiştir. Bu sayım yılından sonra 1990 yılına kadar sonu 5 ve 0 ile biten yıllarda düzenli olarak her beş yılda bir genel nüfus sayımı yapılmıştır. 1990 yılından sonra gelen 1995 yılında ise bilgisayar ortamına geçilmesi ve genel nüfus sayımlarının genel bütçeye büyük bir yük getirmesinden ötürü yapılmamıştır. Ancak 1997 yılında ülke nüfusu hakkında gerekli doğru bilgilerin sağlanması için genel nüfus sayımı yapılmıştır. 1997 genel nüfus sayım sonuçlarına göre; Türkiye'nin toplam nüfusu 62.610.000 kişi olarak tespit edilmiştir.

Türkiye'de nüfusun genel dağılışı elbette eşit değildir. Kimi yöreler çok sık nüfuslu iken bazı yörelerimiz ise seyrek nüfusludurlar. Özellikle Anadolu'nun kuzey ve doğu kesimleri, sürekli göç verdiğinden nüfusları iyice azalmıştır. Bu yörelerimizdeki çoğu köy yerleşmelerimiz artık haritadan silinmeye başlamıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı geçici sonuçlarına göre; Türkiye'nin genel nüfusu 67.844.903 olarak tespit edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2013 Nüfus Sayımı Sonuçları"na göre, Türkiye nüfusu 31 Aralık 2013'te 76.667.864 olmuştur.

Türkiye'nin yöreler arasındaki farklılık, sadece nüfus miktarları ve artış hızlarında görülmez. Bunun yanında, Nüfusun yaş ve cins yapısı, eğitim, kültür, yaşayış, meslek ve sağlık durumlarında da büyük farklılıklar görülmektedir. Sözelimi okullaşma oranı ve sağlık ile ilgili istatistiklerde, Batı yörelerinde yüksek değerler gösterirken doğu yörelerine doğru gidildikçe kısmen düşer. İnsanların kültür yapıları da yörelere göre büyük farklılıklar göstermektedir. Bunun sonucunda yöreler arasında yaşanan göçler, kültür uyuşmazlığını ve karmaşasını ortaya koyar. Söz konusu uyuşmazlıklar, çözümü güç sorunlar ortaya koymaktadır. Ancak bu sorunlar çözümsüz değildir. Arzu edildiğinde kısa sürede çözümlenebilir.

6.1.2. Göç ve Jeopolitik

Türkiye'nin bazı yörelerinde nüfusun azalması bazı yörelerinde hızlı artmasının başlıca sebebi göç ile açıklanır. Marmara'dan Akdeniz'e kadar uzanan kıyı yöreleri, tarımsal ve sanayi potansiyellerinin çok yüksek oluşu nedeniyle, diğer yörelerimizden sürekli göç alırlar. Bu göçün ana nedeni, göç veren yörelerdeki tarım ve hayvancılığın kısıtlı oluşu, iklim şartlarının insan yaşamı için elverişli olmayışı İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana gibi

Tablo 2. Türkiye'de Sayım Yıllarına Göre Nüfus miktarları ve Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-1997)		
YIL	NÜFUSU (BİN OLARAK)	YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)
1927	14.018	-
1935	16.158	1,9
1940	17.820	2,0
1945	18.790	1,0
1950	20.947	2,3
1955	23.064	2,6
1960	27.755	2,9
1965	31.391	2,3
1970	35.605	2,5
1975	40.348	2,6
1980	44.737	2,2
1985	50.664	2,6
1990	56.473	2,4
1997	62.610	1,5
2000	67.844	1,8

Kaynak: TÜİK Yayınlarından Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

büyük şehirlerin cazibesi, iç güvenlikten yoksun oluşu gibi nedenlerdir. Öte yandan yükseköğretim kurumlarının büyük şehirlerde yer alması, daha rahat yaşama isteği, evlilik gibi etkenlerde göçü hızlandırmıştır.

Kırsal alandan şehirlere doğru olan göçün sebepleri arasında iki önemli faktör dikkati çeker. Birincisi zorlayıcı faktördür. Bilindiği gibi kırsal yerleşmelerimizde yaşam güçlüğü vardır. Kırsal yerleşmelerimizin çoğunun yolu toprak ya da stabildir. Hele Karadeniz, Doğu Anadolu'nun doğusundaki bazı köy yolları yılın altı ayından fazla kar ve buz nedeniyle ulaşım kapalıdır. Anadolu'nun güneydoğu ve doğu kesimlerinde terör nedeniyle yol güvenli değildir. Köylerimizin çoğunda ilkokuldan başka okul yoktur. Mevcut bulunan ilkokullarda bile öğretmen yetersizliği vardır. Gelişmiş dünya ülkeleri tarım alanında büyük atılımlar yaparken ülkemizdeki kırsal yerleşmelerde tarım ve hayvancılık hâlâ dededen kalma metotlarla yapılmaktadır. Bu nedenle çekilen zahmet ve yatırım fazla, üretim ve gelir azdır. Dolayısıyla tarım ve hayvancılık, köylümüzü besleyemez duruma gelmiştir. Tüm bu itici faktörler, köylümüzü şehirlere zorlamaktadır.

Köyden şehirlere olan göçün diğer bir sebebi, kuşkusuz şehirlerin çekim gücüdür. Şehirlerde yaşam şartları, kırsal yerleşmelere göre daha rahattır. Eğitim ve öğretim kurumlarının hemen hepsi vardır. Sanayileşme süreci devam ettiğinden sürekli yeni iş sahaları açılmaktadır. İş, eğlence ve eğitim imkânlarının fazlalığı, şehirlerimizi birer nüfus çekim merkezleri hâline getirmiştir.

Kırsal yerleşmelerden şehirlere olan hızlı göç, çok fazla sayıda sorunlara yol açmaktadır. Başta göç ettiği kırsal yerleşme birimlerinde bulunan tarım alanları işlenmemekte ve hayvan beslenmemektedir. Dolayısıyla kırsal kesimden sağlanan tarım ve hayvancılık gelirimiz gittikçe azalmaktadır. Şehirlerimize göç eden nüfusun büyük bir bölümünün ihtiyaçları karşılanamaz bir duruma gelmektedir. Göç eden nüfus şehirdeki ihtiyaçlarını kendi usulleri ile karşılamaya çalışmakta ve böylece çarpık şehirleşme olmaktadır. Bugün için gecekondusu olmayan şehrimiz yok gibidir. Gecekondulardaki sosyal hayat seviyesi ise son derece düşüktür. Bu yörelerde altyapı sorunları çözülmemekte bir hâl almıştır. Okul çok azdır veya yoktur. Eğitimsiz kalan nüfus ise şiddet ve teröre sürüklenmekte ve şehirdeki sosyal düzeni sarsmaktadır.

6.1.3. Doğumlar, Ölümler ve Jeopolitik

Türkiye'de nüfus artışının nedenleri arasında doğum hızının yüksek olması, bebek ölüm oranlarının düşmesi (her canlı 1000 canlı doğumda 46), ortalama ömür sürelerinin uzaması (erkeklerde 69, kadınlarda 74 yaş), ölüm oranlarının düşmesi (% 6) göçlerin çok hızlı meydana gelmesi başta gelir. Yıllık nüfus artış hızı ise 2012 yılında binde 12 iken 2013 yılında binde 13,7'ye yükselmiştir. Gerçi göç, ülkemiz genel nüfus artışında pek etkisi görülmez. Ancak yöreler arasında nüfus artışları ve azalışlarında etkisi büyüktür.

Doğurganlık oranında eğitim etkisi fazladır. Eğitim seviyesi yüksek kadınlarda doğurganlık oranı azalır. Sosyal refahın düşük olduğu kesimlerde ise çocuk bir gelecek güvencesi görüldüğünden doğum oranı yüksektir. Bu nedenle şehirlerin zengin semtlerinde

çocuk sayıları az iken şehirlerin kenar semtlerinde ve kırsal kesimlerde çocuk sayıları oldukça fazladır.

Nüfus artışı beraberinde birçok sorunu da getirir. Ülkemizin nüfusu hızlı artmaktadır. Bu nedenle bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunların başlıcaları işsizliğin artması, yaşam düzeyinin düşmesi, yetersiz beslenme olması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz kalması, iç ve dış göçlerin başlaması ve gittikçe hız kazanmasıdır.

Ülkemizde nüfus kaybının nedenleri kuşkusuz çok çeşitlidir. Bunların başında anne ve bebek ölümlerinin yüksek oranda olması (her 1000 canlı doğumda 46 bebek ölüyor), trafik kazalarının yoğun olması, salgın hastalıkların zaman zaman meydana çıkması, sel, deprem, yangın gibi doğal afetlerin sık karşılanması, savaş ve göçlerin yaşanması gelir.

Sağlık şartları halkın refah seviyesinin artmasına paralel olarak yıl geçtikçe iyiye doğru gitmesine rağmen, anne ve bebek ölümleri özellikle şehirlerin kenar semtleri ile kırsal kesimlerde hâlâ yüksektir. Ülkemizde yol şartlarının henüz tam iyileştirilmemiş olması, taşıt sayısının çok hızlı artması ve sürücü hatalarından dolayı, sürekli trafik kazaları olmaktadır. Yetkililerin verdikleri bilgilere göre, ülkemizde trafik kazalarından ölenlerin sayısı, İstiklal Savaşında verdiğimiz şehit sayısının çok üstüne çıkmıştır. Sakat kalanların sayısı ve maddi kayıplar ise hesaplanmayacak kadar çoktur. Beslenme yetersizliği olan Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu yörelerimizde ve genel olarak kırsal kesimler, zaman zaman çeşitli salgın hastalıklar ortaya çıkmakta ve bunun sonucu olarak yüzlerce hatta binlerce yurttaşımız hayatını kaybetmektedir. Öte yandan yangın, sel, deprem gibi doğal afetler, ülkemizde sık sık meydana gelmektedir. Bu tür doğal afetler yüzünden ölenlerin sayısı ve maddi kayıplarımız hayli fazladır. Tüm bunlar önemli ölçüde nüfus kaybına yol açmaktadır. Beklenmeyen bu tür doğal afetler, aileler üzerinde ruhi yönden de büyük çöküntülere sebep olmaktadır.

Nüfus artışı bakımından Anadolu, çok fazla sayıda nüfusu barındırabilecek niteliktedir. Bu özelliğinden dolayı, tarihî devirlerden bugüne Anadolu, hep fazla nüfus barındırmıştır. Tarım ve hayvancılık imkânlarının fazla oluşu, nüfus artışını teşvik etmektedir.

Nüfus gerek barış ve gerekse savaş zamanında, en büyük güçtür. 300 milyonluk bir ülke, 100 milyonluk bir ülkeden, 100 milyonluk bir ülke 10 milyonluk bir ülkeden elbette daha güçlüdür. Hele kalkınmışlık düzeyi eşit ise, bir insan bile güçlü olmakta fark artırır.

Türkiye, gerek fiziki ve gerekse beşerî ve ekonomik şartlar bakımından 300 milyon nüfusu barındırabilecek güçtedir ve yaklaşık en azından 3-5 yıl dışı hiç bağlantısı olmadan kendi kendine yeterli olabilir. Bu özelliğini, gerek Birinci Dünya Savaşı ve gerekse İkinci Dünya Savaşı esnasında göstermiştir. Bu gücünü, kalkınmışlık açısından da desteklenirse, dünya hâkimiyeti için gerekli nüfus sağlanmış olur. Teknolojik olarak gelişmiş ve nitelikli insan sayısı dünya standartlarının üzerine çıkmış, bilim dünyasında büyük atılımlar yapmış 300 milyon nüfuslu bir Türkiye, yakın gelecekte bugünün süper güçlerinin yerini alabilecek ve dünya barışını katkıda bulunabilecektir. Çünkü nüfus artışı bu görüşü desteklemektedir.

6.1.4.Eğitim - Kültür ve Jeopolitik

Türkiye'nin eğitim ve öğretim durumu yıl geçtikçe iyileşmektedir. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yılları kapsayan “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” diyen Atatürk, sağlığı boyunca çok sayıda okullar açtırdı. Eğitime büyük önem verdi. Atatürk'ün çizdiği yolda, Türkiye eğitim alanında büyük atılımlar yaptı.

İnsanlığı tehdit eden olayların içinde, eğitimsiz ve işsiz nüfusun hâlâ büyük değerler göstermesi büyük önem arz ediyor. Dünya ülkeleri eğitim seviyeleri incelendiğinde, kalkınmışlık düzeyi ile eğitim oranları arasında sıkı bir bağlantının olduğu görülüyor. Genelde gelişmiş ülkelerde eğitim seviyeleri yükselirken gelişmemiş ülkelerde eğitimsiz nüfus oranları büyük rakamlara ulaşıyor. Kuşkusuz eğitimsiz nüfusun fazla olması, o ülkenin fazla gelişmemiş olmasından ötürü, işsiz nüfus oranının artmasına da sebep oluyor. Bu nedenle, kalkınmak isteyen çoğu ülkeler, eğitime büyük önem veriyorlar.

Türkiye'nin eğitim ve öğretim durumu yıl geçtikçe iyileşmektedir. Türkiye toplam nüfusunun yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü eğitim ve öğretim gören insanlar oluşturmaktadır. Kuşkusuz bu durum, ülkenin çok genç bir nüfus yapısı olduğunu ve eğitime önem verildiğini gösterir.

Nüfus arttıkça okul sayısı hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Buna rağmen maalesef okulu ya da öğretmeni olmayan köy veya mahalle bulunabilmektedir. Özellikle hızlı göç hareketinin sonucu olarak oluşan gecekondu mahallerinde yerleşmenin çarpık ve düzensiz olduğu kadar hızlı gelişmesi sonucunda okul yapımları gecikmektedir. Öte yandan Eğitim sistemimizde sık sık yapılan değişiklikler, eğitimimizi olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitimde çağı yakalamak zorundayız. Atatürk'ün “Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır” sözüne mazhar olan öğretmenlerimizin tüm sorunlarını çözümllemeliyiz. Ayrıca öğretmenlerin yeni nesillere, iş sahaları açmalı ve işsizlik sorununu çözümllemeliyiz.

Anadolu yarımadası, coğrafi özelliklerinden dolayı tarihin her döneminde mutlaka bir medeniyete beşiklik yapmıştır. Bu nedenle Anadolu yarımadasının bir diğer adı; “Medeniyetlerin Beşiği olan Topraklar” olarak adlandırılmıştır. Ve bu medeniyetlerin hepsine “Anadolu Medeniyetleri” denir. Bu medeniyetler hakkında ayrıntılı bilgiler, Anadolu Medeniyetlerini konu edinen kitaplardan elde edilebilir.

ABD'nin eski Ankara: Büyükelçilerinden Morton Abramavitz'in Türkiye hakkındaki izlenimleri oldukça dikkat çekicidir. Abramavitz; “Anadolu yarımadası tarih boyunca bin yılların kavşak noktası, birbirinden çok farklı toplulukların Doğulu ve batılı, yerleşik ve göçebe, Hristiyan, Müslüman, Yahudi ve Putperest kavimlerin buluşma yeri olmuştur. Küçük Asya'daki toplumların hayatında yepyeni çıgırlar açılmış, yaşanmış ve sona ermiştir” demiştir. Abramavitz belki haklıdır ama Anadolu bin yıldan fazladır tek bir medeniyete beşiklik yapmaktadır ve yapmaya da devam etmektedir. O da Müslüman Türk medeniyetidir.

Bir toprak parçasının kale özelliği taşıyabilmesi için, içinde aralıksız olarak insanın yaşamış olmasıdır. Bir dönem insanlarla dolu olup, diğer zamanlarda boş olan kale düşünülemez.

Dünya insanlık tarihi incelendiğinde aralıksız olarak medeniyetlere beşiklik yapmış olan bir toprak parçası, Anadolu'dan başka bir coğrafyada görülmez. Bu nedenle Anadolu, dünyanın en güçlü ve en büyük tek kalesidir. Bu kale özelliğini geçmişte koruduğu gibi, gelecekte de koruyacaktır. Gerçi bugün bu kalede dünya hâkimiyetinden söz ettiren bir devlet yoktur, amma gelecekte dünya hâkimiyetini kurabilecek olan Türk milleti yaşamaktadır.

Türkler, tarih boyunca dünyaya hükmeden millet olmuşlardır. Eğitim ve kültür açısından her geçen gün daha da iyiye ve güzele giden Türkiye, yakın gelecekte yine dünyayı hayran bırakacak olan yeni bir medeniyet kuracaktır ve bu potansiyel, her geçen gün daha da artmaktadır.

6.1.5. Sanat, Spor ve Jeopolitik

Türkiye'de sanat, yıl geçtikçe gelişmektedir. Yine sanata ve sanatçıya verilen önem yıl geçtikçe artmaktadır. Ancak sanatın tanımı tam olarak yapılmamış ve sanatın ne olduğu tam anlaşılamamıştır. Gerçek sanat ve gerçek sanatçıların yerine, amacı sadece ve sadece para kazanmak ve şöhret olmayı arzulayan ve sanattan anlamayan bir kesim kendisini sanatçı olarak takdim etmektedir. Bunun sonucu olarak gerek devlet ve gerekse halk tarafından, sanata gereken önem verilememektedir.

Türkiye'de özellikle resim, müzik, heykeltıraşlık, mimarlık dallarında önemli sanatsal gelişme sağlanmıştır. Endüstri meslek ve teknik liselerin çokluğu ve bu liselere rağbetin büyük olması, Türk milletinin sanatçı bir millet olduğunu gösterir. Ayrıca Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde sanat dalları ile ilgili fakülte ve bölümlerin sayısı hayli fazladır.

Halkın ve devletin sanat ve sanatçıya bakış açısının değişmesi için, gerçek sanatçılara büyük ihtiyaç vardır. Çünkü sanat bir milletin medeniyet ölçüleridir. Sanatsız bir millet medeni olamaz. Sanatı para için değil, sanatı sanat için yapan bir nesil yetiştirilmelidir.

Gerçek sanat adamları, ülkelerin kültür elçileridir. Ülkelerin dünya ülkeleri arasında tanınmasında sanatın önemi büyüktür. Türkiye uluslararası düzeyde sanatçılar yetiştirdiğinde, ülkenin daha fazla tanınacaktır.

Türkiye, spor konusunda, gerek devlet ve gerekse halk çeşitli etkinlikler yapmaktadır. Devlet olarak tüm sportif faaliyetleri, Gençlik ve Spor Bakanlığı yürütmektedir. Türk milleti, genelde sporu seven bir millettir.

Başta futbol, basketbol, voleybol, koşu, yüzme, atletizm oyunları ve özellikle ata sporu olan güreş, ülke genelinde çok yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Ayrıca doğu sporları olan boks, karate ve tekvando gibi spor faaliyetleri de gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bugün artık ülkenin en ücra köylerinde bile futbol müsabakaları düzenlenmektedir. Hatta genelde erkek sporu olarak nitelendirilen futbol, kadınlar arasında da yaygınlaşmaktadır. Son yıllarda kurulan Şalvar spor, Etek spor gibi kadın futbol takımlarının köy kökenli olması, futbolun ne denli benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Türk sporuna bakılacak olunursa spor çalışmaları konusunda eksikliklerin olduğu görülür. Bugün ülkede genelde sporcu olmak için, eğitim ve öğretim faaliyetleri aksamaktadır. Sistemli bir şekilde küçük yaşlardan devlet tarafından yönlendirme olmadığı için, Türk insanı, bilimsel anlamda sporu, sadece üniversitelerin beden eğitimi bölümlerinde ve spor akademilerinde görebilmektedirler. Oysa spor, çok küçük yaşlarda başlar. Bu nedenle, anaokullarından veya ilköğretimin 5. sınıfından sonra yönlendirme yapılmalı ve spor ortaokulları ve liseleri açılmalıdır. Bu okullardan mezun olan öğrenciler, üniversitelerde spor ile ilgili yükseköğrenimlerini tamamlamalılar ve Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi tam bir sporcu olmalıdırlar.

Dünya olimpiyatlarında, madalyaları daha ziyade spor eğitimi almış sporcuların alması dikkat çekicidir. Gerçekten Türk gençliğinin dünya olimpiyatlarında başarılar elde etmesi isteniyorsa, Atatürk'ün dediği gibi, zeki, çalışkan ve başarılı öğrenciler değerlendirilmelidir.

Spor, bir ülkenin tanınmasında en önemli bir faaliyetlerdendir. İnsanlar çeşitli spor dallarında derece alan ülkeleri, istemese de öğrenmekte ve en azından haritada yerini bulup tanımaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle, spor ülkelerin tanıtılmasında en önemli bir reklam aracı olabilmektedir. Nitekim FIFA 2002 Seul (Güney Kore) Olimpiyatlarında Türk millî takımının dünya üçüncüsü olması, Türkiye'nin uluslararası prestijini artırmış ve dünya insanları tarafından tanınmasında önemli rol oynamıştır.

6.1.6.Dil ve Jeopolitik

Anadolu yarımadasında, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan bugüne kadar hep Türkler yaşamıştır. Türklerin anadili Türkçedir. Bundan sonra da, Anadolu'da hep Türkler yaşayacak ve dil olarak Türkçe konuşulacaktır.

1071'den bugüne Anadolu'da hep Türkler yaşamıştır amma devlet olarak tek bir devlet yaşamamıştır. Selçuklular, Anadolu Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti ve Türkiye. Bu devletlerin kuruluş yılları incelendiğinde devletin dili Türkçedir. Ancak yıkılışları yaklaştıkça başka dillere özentisi olmuş ve oldukça fazla kelime Türkçeye girmiştir. Karamanoğlu Mehmet Bey, 13 Mayıs 1277 tarihinde (ki bu tarih günümüzde "Dil Bayramı" olarak kutlanmaktadır) buyurduğu ferman şöyledir; "Şimden geru hiç gimesne, kapıda, divanda, mecliste, seyranda Türk dilinden özge söz söylemeye." diye ferman buyurarak devletin resmi dilinin Türkçe olduğunu ilan ederek çıkış yapması, yaşadığı dönemde başka dillere özentinin olmasındandır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa kemal Atatürk, Türkçenin önemi hakkında çok sayıda söz söylemiş ve Türkçenin geliştirilmesi ve dünya genelinde yaygınlaştırılması için Türk Dil Kurumunu kurmuştur. Defalarca söylediği sözlerden biri de; "Türk demek dil demektir. Milliyetin en bariz vasıflarından biri dildir. Türk her şeyden önce ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır."

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, Türk Eğitim ve Öğretiminin, yeni esaslara dayandırıldığını görmekteyiz. Atatürk'ün emriyle, 15 Temmuz- 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında, Birinci Heyet-i İlmiye adıyla, ilk Maarif Kongresi yapılmıştır. 2. ve 3.'sü,

1924 ve 1926 yıllarında yapılan kongreler ile Türk millî eğitiminde, plan ve program çerçevesinde düzenlemelere gidilmiştir. 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı “Maarif Teşkilâtına Dair Kanun” hükmünce, “Türk diliyle ve bütün ilmî meselelerle uğraşacak bir dil heyetinin kurulmasına” karar verilmiştir.

1924 yılından itibaren, azınlık ve yabancı okullarda dinî propaganda yasaklanmıştır. Okullarda bulunan haç, dinî resim ve heykellerin kaldırılması istenmiş ve bu tür okullara, bir Türk asıllı bir müdürün atanması önerilmiştir. Ancak bu isteklere çoğu yabancı okul idarecileri karşı çıkınca hükümetin kararlarına boyun eğmeyen 50’ye yakın yabancı okul kapanmıştır.

1930 yılında Atatürk dilin önemi ve Türk dilinin geliştirilmesi hususunda şöyle demiştir; “Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin gelişmesinde başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir, yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkelerini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.”

1932 yılında yaptığı bir başka konuşmasında Atatürk şu cümleleri söylüyordu; “Batı dillerinin hiçbirinden aşağı olmamak üzere, onlardaki kavramları anlatacak keskinliği, açıklığı haiz Türk bilim dili terimleri tespit edilecektir.”

Atatürk, 1933 yılında bir başka konuşmasında şöyle diyordu; “Kat’i olarak bilinmelidir ki Türk milletinin millî dili ve millî benliği bütün hayatında hâkim ve esas olacaktır.”

Atatürk ölümüne yakın yaptığı bir vasiyette ise şu cümleler oldukça dikkat çekicidir; “Bakınız arkadaşlar, ben belki çok yaşamam. Fakat siz ölene dek, Türk gençliğini yetiştirecek ve Türkçe’nin bir kültür dili olarak gelişmeye devamı yolunda çalışacaksınız. Çünkü Türkiye ve Türklük, uygarlığa ancak bu yolla kavuşabilir.” Ve Atatürk ölüm döşeğinde iken bir ara kendine gelir ve yanındakilere şöyle der; “Arkadaşlara selam, dil çalışmalarını sakın gevşetmeyin.”

İşte dünya hâkimiyetin temel felsefesi budur. Dünyanın kalesi ve kalbi olan Türkiye’de, Türkçe konuşulacak ve Türkçe bilim dili olacak ve buradan tüm dünyaya özleneren adil ve barış dolu Türk dünya hâkimiyet ışıkları saçılacak ve tüm dünya aydınlığa kavuşacaktır.

6.1.7. Din ve Jeopolitik

Türkiye, coğrafi konum olarak Asya-Afrika-Avrupa kıtalarının birbirlerine iyice yaklaştığı noktada yer almaktadır. Doğudan Orta Asya’ya yani Müslüman Türk dünyasına, güneyden Müslüman Arap dünyasına, batıdan Hristiyan Avrupa dünyasına, kuzeyden ise Ortodoks Hristiyan Rus dünyasına komşudur. Bilindiği üzere Anadolu’nun güneyini de içine alan Orta Doğu toprakları, kutsal dinlerin doğuş noktasıdır. Tarih boyunca gelmiş

peygamberlerin çoğunluğu bu yörede yaşamışlar ve dinlerini bu ilk kez bu yörede yaymaya çalışmışlardır. Bu vesileyle, Türkiye, Orta Doğu'da çıkan bütün dinlerden etkilenmiştir.

Bütün dinlerin kesişme noktasında yer alan Türkiye, elbette dinler açısından alındığında kesişme-çarpışma veya dinler fayı üzerinde bulunur. Çarpışma hattında bulunan Anadolu, tarihi devirlerden bugüne hep farklı dinlerin çarpışma alanı olmuştur. Ve bu çarpışma özellikle 19. yüzyıldan itibaren şekil değiştirmiş ve misyonerlik faaliyetleri ile devam etmiştir. Misyonerlik faaliyetleri bugün de bütün hızı ile devam etmektedir. Türkiye'nin son dönemlerde çektiği tüm sıkıntıların altında, çoğu kez bir misyonerlik faaliyeti yatmaktadır.

Özel bir görevle görevlendirilerek ve yetkili kılınarak yabancı diyarlara gönderilmek olgusuna misyon, bu amaçla gönderilen kişilere misyoner adı verilmektedir. Misyonerliğin özü dindir. Başlıca araçları ise okul, matbaa, kitap, hastane ve benzeri modern kurumlardır.

Hindistan'a 1793 yılında ayak basan William Carey, modern misyonerliğin kurucusu kabul edilir. Osmanlı Devleti topraklarına ilk ayak basan Protestan misyoner ise, 1815 yılında Mısır'a gönderilen İngiliz Church of Missionary Society'e bağlı bir papazdır.

1880 tarihli Bartlett Raporu'nun ilk cümleleri şöyledir; "Misyonerlik faaliyetleri açısından Türkiye, Asya'nın anahtarıdır." Ve 1901 yılında ABD Devlet Başkanı seçilen Theodore Roosevelt, daha 1898 yılında şu cümleleri sarf etmiştir; "Dünya'da, herkesten önce ezmek istediğim iki güç; İspanya ve Osmanlı Devleti'dir." Neden? Nedeni gayet açık, ABD'nin Güney Amerika kıtasındaki hâkimiyetine karşı en büyük engel İspanyollardır. Avrupa, Afrika ve Asya'daki sömürgecilik faaliyetleri için engel teşkil eden güç, Osmanlı Devleti'dir. ABD, dünya hâkimiyeti için bu iki gücün, dünya tarihinden kaldırılmasını 19. yüzyılda hedeflemiştir.

1923 yılından bugüne kadar Anadolu yarımadası üzerinde Türkiye cumhuriyeti yer almaktadır. Bu nedenle, Türkiye cumhuriyeti, dünya platformunda, Osmanlı Devleti'nin tek varisi olarak görülmektedir. Misyonerlik faaliyetleri, Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile birlikte son bulmamış, aksine daha da yoğunlaşarak Türkiye üzerine yönelmiştir. Osmanlı Devleti'nin çöküşüne neden olan misyonerlik faaliyetlerine karşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin duyarlı olduğu pek söylenemez. Bunun böyle olduğunu anlamak için, sadece Türkiye'nin eğitim politikasına kısa bir göz atmak yeterlidir.

Türkiye üzerinde yaşayan insanların çoğunun dini İslam'dır. Türkiye insanı ise, dinine karşı duyarlı en erdemli bir insandır. Geçmişte böyleydi, gelecekte de böyle olacaktır. Bu özellik devam ettiği sürece, Türkiye, dünya hâkimiyetini yeniden sağlayabilecek güçlü ve gizli bir potansiyel taşımaktadır.

6.1.8. Askerî Güç ve Jeopolitik

Dünya, özellikle sanayi devriminden sonra hızla silahlanmaya başladı. Özellikle dünyada hâkim güç olmaya çalışan ülkelerin savunma sanayine ağırlık vermeleri, dünya

genelinde ülkeler arasında silahlanma yarışının başlamasına sebep oldu. Birinci ve İkinci dünya savaşlarında, tamamen silahlar konuştu. Silah bakımından üstün olan milletler savaşın galibi oldular. İkinci Dünya Savaşı esnasında silahların gücü iyice kendini hissettirdi. Savaştan sonra ülkeler âdeta birbirleri ile silahlanma yarışına girdiler. Zaman zaman silahsızlanma toplantıları yaptılarsa da, bu toplantılar sadece göstermelik kaldı. 20. yüzyılın ikinci yarısında, dünya âdeta dev bir silah deposuna dönüşmüştür.

Ülkeler, tarih boyunca giriştikleri mücadelelerde, üzerinde yaşadıkları coğrafyadan daima güç almışlardır. Ülkeler güvenlik stratejilerini kendi coğrafyalarına dayandırır. Bu nedenle; güvenlik, siyaset ve stratejisinin belirlenmesinde önemli yer tutar. Coğrafi güç; bir ülkenin güvenlik ve bekasının sağlanmasında, üzerinde yaşayan insanlar ile bu insanların, refah ve mutluluğunun sağlanmasında en önemli etkidir. Ülkenin zengin olması veya fakir olması güvenlik içinde veya işgal altında bulunması coğrafyasından kaynaklanır.⁵

Türkiye'nin savaş gücü; kara kuvvetleri, hava kuvvetleri ve deniz kuvvetleri olmak üzere üç ana kuvvetten oluşur. Barış döneminde İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapan ve sefer durumunda Kara ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesine dâhil olan Jandarma ve Sahil Güvenlik ise alt birimleridir. Toplam asker sayısı bakımından dünyanın 7. ve NATO'nun 2. kalabalık ordusudur.

Türkiye'nin 31 Aralık 2013 yılı güncel verilerine göre; toplam nüfusu 76.667.864 kişidir. Askerliğe elverişli işgücü: 35.005.326 kişidir. Askerlik çağındakiler 1.370.407 kişi olup, aktif asker sayısı 595.800 kişidir ve yedek asker sayısı: 429,000 kişidir. Kara kuvvetleri olarak; kara silahları: 69,774, Tanklar 3,657, ZPT ve PSA'lar 6,592, Çekili Topçular 1,838, Kendinden Tahrikli Silahlar 1,419, Çoklu Roketatarlar 646, Havan Topu Sistemleri 7,574, Anti-Tanklar 47,546, Uçaksavarlar 5,547 ve Lojistik Araçlar ise 24,906 adedi bulur. Hava kuvvetleri olarak; toplam uçaklar 989, helikopterler 418, aktif havaalanları 98 adettir. Deniz kuvvetleri olarak; toplam donanma gemileri 265 adettir. Deniz ticareti gücü 645, önemli limanlar ve terminaller 8, korvet 8 (6 adet burak sınıfı korvet, 2 adet ADA sınıfı korvet), denizaltılar 14, firkateyn gemiler 19, devriye botları 108, mayın tarama gemileri 20, amfibi hücum gemileri 55 adettir.

Kalkınma açısından dünya ülkeleri arasında baş sıralarda olamayan Türkiye, askeri güç bakımından ön sıralarda yerini almasının sebebi, Türk milletinin doğuştan asker oluşu, askerliği sevmesi ve “asker ocağını” “peygamber ocağı” olarak görmesindendir. Eğer kalkınmasında da özlenen gelişmeyi sağlayabilirse, Türkiye; dünyanın en güçlü ordusuna sahip olacaktır ve Türkiye toprakları üzerinde yaşayan Türk Milleti, dünya hâkimiyetini yeniden sağlayan ve dünyaya barış ve huzuru getiren bir millet olacaktır.

⁵ŞİMŞEK, H. (2002). Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi. IQ Kültür sanat yayıncılık: 28, Araştırma-İnceleme:11. İstanbul.

6.2.Yönetim ve Jeopolitik

Türkiye'nin yönetim şekli cumhuriyettir. Cumhuriyetin bir devlet biçimi mi yoksa hükümet biçimi mi olduğu henüz tartışma konusudur. 29 Ekim 1923 tarihli yasa ile “Türkiye Devleti'nin şekli hükümeti cumhuriyettir” denilerek cumhuriyet bir hükümet şekli olarak tanımlanmıştır. 1924, 1961, 1982 anayasalarının birinci maddelerinde “Türkiye devleti bir cumhuriyettir” denilerek cumhuriyet bir devlet biçimi olarak tanımlanmıştır. 1982 anayasasında cumhuriyetin nitelikleri “Türkiye cumhuriyeti, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” denilerek tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlama ile Türkiye Cumhuriyeti'nin aynı zamanda demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye devleti bir cumhuriyettir. Bu kesinlikle doğrudur. Çünkü halk seçmiş olduğu temsilciler ile yönetilmektedir. Ancak seçilmiş olan temsilciler, devleti halkın istediği gibi mi yönetmektedirler yoksa halkın istekleri göz ardı mı edilmektedir? Türkiye yönetim biçimi olarak cumhuriyet ile yönetilen Fransa, ABD ve Almanya'ya mı yoksa yine cumhuriyet ile yönetilen Tunus, El Salvador, Nikaragua, Suriye, Irak gibi ülkelere mi benzemektedir?

Türkiye Cumhuriyeti, halkın seçtiği milletvekilleri ve bu milletvekilleri tarafından oluşturulan hükümetler tarafından yönetilmektedir. Cumhurbaşkanı, cumhuriyet ile yönetilen ülkelerde devlet başkanıdır.

Cumhurbaşkanının görevleri arasında; Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek, başbakanın önerisi ile bakanlar kurulunu onaylamak, gerekli gördükçe bakanlar kuruluna başkanlık etmek, uluslararası antlaşmaları onaylamak ve yayınlamak, gerektiğinde TBMM'yi toplantıya çağırmak, yabancı ülkelere temsilci göndermek, yabancı temsilcileri kabul etmek, gerekli gördüğü takdirde yasaları meclise geri göndermek (veto), anayasa mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Askerî Yargıtay üyesini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını, YÖK başkanı ve üyeleri ile üniversite rektörlerini seçmek gibi görevler sayılabilir.

Uygulamalar

1) Türkiye'nin beşerî coğrafya özellikleri dikkate alındığında hangi özelliğin jeopolitiğe katkısı daha fazladır? Neden?

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanabilirsiniz.

Özey Ramazan, (2013). Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya. Aktif Yayınları, Dokuzuncu Baskı, İstanbul,

Wallerstein Immanuel, (1993. Jeopolitik Ve jeokültür, Değişmekte Olan Dünya-Sistem Üzerine Denemeler. (Çev. M. Özel), İz Yayıncılık Yay.No.85, İktisat Ve İş Dünyası Kitaplığı.3, İstanbul.

Doğanay Hayati, (2014). Türkiye Beşeri Coğrafyası. Pegem Yayınları, Dördüncü Baskı, Ankara:

Uygulama Soruları

1) Türkiye'nin geçmişten günümüze nüfus yapısının değişiminin jeopolitiğe etkisi nasıl olmuştur?

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin beşerî coğrafya özellikleri ve jeopolitik ilişkisi üzerinde durulmuştur. Ve özellikle nüfus ve jeopolitik (nüfus miktarları ve jeopolitik, göç ve jeopolitik, doğumlar, ölümler ve jeopolitik, eğitim - kültür ve jeopolitik, sanat, spor ve jeopolitik, dil ve jeopolitik, din ve jeopolitik ve askerî güç ve jeopolitik) ve yönetim ve jeopolitik konularında ayrıntılı bilgiler öğrendik.

Bölüm Soruları

- 1) Cumhuriyet sonrası ilk genel nüfus sayımı hangi tarihte yapılmıştır?
 - a) 1924
 - b) 1925
 - c) 1926
 - d) 1927
 - e) 1928
- 2) Türkiye’de nüfus artışının nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?
 - a) Doğum hızının yüksek olması
 - b) Bebek ölüm oranlarının düşmesi
 - c) Ortalama ömür sürelerinin uzaması
 - d) Ölüm oranlarının düşmesi
 - e) Nüfus sayımlarının düzenli olarak yapılması.
- 3) Aşağıdakilerin hangisinde nüfus artışının olumsuz sonuçları arasında yer almaz?
 - a) İşsizliğin artması
 - b) Genç nüfus oranının yüksek olması
 - c) Yetersiz beslenme
 - d) Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz kalması
 - e) İç ve dış göçlerin başlaması

4) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin jeopolitiğine etki eden beşerî faktörlerden değildir?

- a) Nüfus
- b) Göç
- c) Yeryüzü şekilleri
- d) Eğitim
- e) Din

5) Kırsal alandan şehirlere doğru olan göçün sebepleri arasında iki önemli faktör dikkati çeker. Bunlar; zorlayıcı faktörler ve çekim gücüdür.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi çekim güçleri arasına girmez?

- a) Tarım ve hayvancılığın, köylüyü besleyemez duruma gelmesi
- b) Şehirlerde yaşam şartlarının kırsal yerleşmelere göre daha rahat olması
- c) Şehirlerde eğitim ve öğretim kurumlarının hemen hepsinin olması
- d) Sürekli yeni iş sahalarının açılması
- e) İş, eğlence ve eğitim imkânlarının fazlalığı

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

6) Türkiye toplam asker sayısı bakımından dünyanın ve NATO'nun kalabalık ordusudur.

7) Türkiye'nin savaş gücü;, ... ve olmak üzere üç ana kuvvetten oluşur.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

8) () Türkiye'de nüfusun genel dağılışı bölgelere göre eşit olarak dağılmıştır.

9) () Cumhuriyet sonrası yapılan ilk genel nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır.

10) () Türkiye toplam nüfusunun yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü eğitim ve öğretim gören insanlar oluşturmaktadır.

Cevaplar:

1) d, 2) e, 3) b, 4) c, 5) a, 6) 7 ve 2, 7) Hava kuvvetleri, kara kuvvetleri ve deniz kuvvetleri, 8) Y, 9) D, 10) D

7. TÜRKİYE’NİN BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

7.1. Yerleşme ve Jeopolitik

7.1.1. Kırsal Yerleşmeler ve Jeopolitik

7.1.2. Şehir Yerleşmeleri ve jeopolitik

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Türkiye'nin yerleşme özellikleri nelerdir?
- 2) Jeopolitik ile yerleşme arasında nasıl bir ilişki vardır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Kırsal Yerleşmeler ve Jeopolitik	Kırsal yerleşmeler ve jeopolitik konusunda bilgi edinmek	Öğrenerek
Şehir Yerleşmeleri ve Jeopolitik	Şehir yerleşmeleri ve jeopolitik konusunda kavramak	Kavrayarak

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- Yerleşme
- Kırsal yerleşme
- Şehir yerleşmeleri
- Jeopolitik

7.1. Yerleşme ve Jeopolitik

7.1.1. Kırsal Yerleşmeler ve Jeopolitik

Türkiye'nin yerleşmelerini şehir ve kır yerleşmeleri olarak iki grupta toplamak mümkündür. Kır yerleşmeleri ise daimî ve geçici olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Bir diğer ayrıma göre, kır yerleşmeleri, köy ve köye bağlı olan yerleşmeler olarak da ikiye ayrılmaktadır.

Türkiye'de kırsal yerleşmeler dendiğinde aklımıza hemen köyler gelir. Ayrıca yayla, kom, ağıl, oba, mezraa gibi kırsal yerleşme birimlerimizde vardır. Ancak bu yerleşmeler idari bakımından köy ve mahallelere bağlıdırlar. Türkiye'de yaklaşık 35 bin kadar köy, 50 bin kadar köye bağlı kırsal yerleşme birimleri vardır ki bunların genel toplamı 85 bin adedi aşar. Bu özelliği ile ülkenin merkezden yönetiminde çeşitli aksamalar görülebilmektedir. Özellikle köy ve köye bağlı küçük yerleşim birimlerine eğitim, sağlık, elektrik ve yol gibi hizmetlerin götürülmesi hayli zor olmakta ve büyük harcamalar gerektirmektedir. Bu zorluk, kırsal kalkınmayı yavaşlatmakta ve bunun sonucunda kırsal yerleşmelerden şehirselleşmeye doğru hızlı bir nüfus hareketi yaşanmaktadır. Bunun sonucunda kırsal hayat çerçevesinde yetişmiş insanlar, şehirselleşmeye ayak uydurmakta güçlük çekmektedir. Bu kitle ne kadar zaman geçse de, bir türlü şehirli olamamakta ve bunun yanında köylülüğü de unutmaktadır

Türkiye'de en küçük idari birimine köy deniliyor. Bugün için ülkemizde yaklaşık 35 bin dolayında (1990'da 35.544) köy bulunuyor. Oysa 1927 Genel Nüfus sayımı sonuçlarına göre yurdumuzda yaklaşık 40 bin (39.9019 köy bulunmaktaydı. 1927-1997 arasında geçen 70 yıllık bir süre içinde 5 bin dolayında köy azalmıştır. Köy sayısındaki azalmanın sebepleri; bazı köylerimizin fazla nüfuslanarak şehir konumuna gelmeleri, bazı köylerimizin göç dolayısıyla tamamen boşaltılmaları ve bazı köylerimizin de çeşitli sebeplerden dolayı (baraj yapımı dolayısıyla istimlak edilmesi, terör dolayısıyla zorunlu göçe tabi tutulmaları gibi) boşaltılmalarıdır. Öte yandan son yıllarda yapılan belediye teşkilatında yapılan değişiklikler ile özellikle büyük şehir hâline gelen illerde köyler mahalleye dönüştürülmüş ve köy muhtarlıkları mahalle muhtarı hâline getirilmiştir. Ancak bu mahalleler, şehirlerden çok uzakta olduğundan hâlâ köydürler.

Türkiye'de köyler biçimsel olarak toplu ve dağınık köy olmak üzere ayrılırlar. Evler birbirinde uzakta ise dağınık köy denir. Bunun başlıca sebebi, arazinin çok dağlık ve engebeli olması ve yerleşmeye müsait düz alanların olmayışıdır. Evler birbirine bitişmiş gibi sık dokulu yapılmışsa bu tip köylere toplu köyler denir.

Yaz mevsiminde hayvanları otlatmak amacıyla daha yüksek sahalara göç edilir. Göçülen bu yerlerde köy evlerinden daha iğreti evler yapılmıştır. Bu tip yerleşmelere yayla denir. Yaylalarda kışın oturulmaz. Yaz ve kış oturlan köyden küçük ve amacı hayvancılık olan yerleşmelere kom denir. Yayla ve komlar Anadolu'nun kuzeydoğusunda çok fazladır. Güney ve Batısında yaylalar ise bugün turizm amaçlıdır. Mezralar ise ekilip biçilen ve bir köye bağlı olan iğreti yerleşmelerdir.

Köylerin sorunları, ülkenin en önemli sorunlardır. Şehirlerdeki bir çok sorunun kaynağı, köylerden kaynaklanmaktadır. Eğer köylerdeki sorunlar çözümlense buna bağlı olarak şehirlerdeki sorunlar kendiliğinden çözüme kavuşacaktır.

Köylerin başlıca sorunları; sağlık, eğitim, aydınlanma, ısınma, iletişim, ulaşım gibi sorunlardır. Köylerimiz çoğunda sağlık ocağı bile yoktur. Sağlık ocağı ve ebesi dahi bulunmayan bu gibi köylerimizde, yerleşme biriminden çok uzakta olan sağlık tesislerinden yararlanılmaya çalışılmaktadır. Ancak köylü insanların çoğunluğunun mali güçleri zayıf olduğundan, sağlık sorunları kocakarı ilaçları ile çözümlenmeye gayret edilmektedir. Köylerin bir kısmında içme suyu yoktur, olanların bir kısmı da içme suyu kirlidir. Öte yandan öğrenci sayısı az olduğundan ilköğretim sorunları çok fazladır. Bazı köylerde ilköğretim kurumları öğrenci azlığından veya öğretmen yetersizliğinden eğitim ve öğretim faaliyetlerine ara vermektedirler. Köylerde eğitim ve öğretim hemen hemen en büyük sorunlardır. Köylerde nice zeki ve çalışkan çocuk, eğitim kurumu olmadığından ve maddi imkanları bulunmadığından okuyamamaktadır. Bu sorun, ancak yöre yatılı okullarına hız verilmesiyle çözümlenebilir.

Köylerin çoğunun yolu toprak ve stabilize (sıkıştırılmış taş ve toprak) yoldur. Kış aylarında yağmur veya kardan dolayı, çoğu köy yolları ulaşımına kapalıdır. Bu da, köylerin yaşamak için itici etkenlerden biridir. Isınma, köylerde ayrı bir problemdir. Orman içi ve orman kenarında yer alan köyler, ısınma problemlerini ormandan kestikleri ağaçlarla gidermektedirler. Bu da kaçak kesimlere ve orman tahribine yol açmaktadır. Ormanı olmayan köylerde, yakacak olarak hayvan dışkısından yapılan tezek kullanılmaktadır. Bu uygulama, önemli ölçüde hayvansal gübre kaybına yol açmaktadır. Isınma probleminin çözümü için, güneşi bol olan yörelerde güneş enerjisi, hayvancılığın hakim olduğu yörelerde ise biyogaz enerjisi teşvik edilmelidir. Ayrıca köylünün orman (yakacak odun ve kereste) ihtiyacını karşılayacak büyüklükte, koruluklar oluşturulmalıdır. İletişim, öteden beri en önemli bir sosyal ihtiyaçtır. Köylerin çoğunda telefon vardır. Cep telefonlarının ve uydu sisteminin yaygınlaştırılması ile bu sorun kökten çözümlenmiştir.

Türkiye'nin yerleşme alanlarında görülen modernleşme hareketinde, yörelerin coğrafi özellikleri hiçbir zaman göz önünde tutulmamıştır. Bu örnekler son derece fazladır. Bugün Türkiye genelinde yerin coğrafi yapısına uygun eski tip yapıların, yerine modern yapılar almaktadır. Ülkenin kuzeyinde, ahşap malzemenin kullanıldığı eski konakların yerine, Doğusunda taşın ve toprağın kullanıldığı kalın duvarlı yapıların yerine, Güneydoğu'sunda toprak ve kerpicing kullanıldığı yapıların yerine, hep standart modern betonarme binalar almaktadır. Bu değişim, nem oranının çok yüksek olduğu yörelerde romatizmal hastalıkların, soğukun çok şiddetli olduğu kuzeydoğunda solunum hastalıklarının, sıcaklığın şiddetli olduğu Güneydoğu'da, sinirsel ve nörolojik hastalıkların hızla artmasına neden olmaktadır. Kuşkusuz tüm bu olumsuz etkiler, yöre insanını huzursuz etmekte ve yöreçareyi göçte aramaktadır.

Türkiye'nin kırsal yerleşme sorunları, doğrudan şehirleri etkilemektedir. Kırsal alanlardaki sorunlar, göçlerle şehirlere taşınmakta ve ülke bütünüyle sorunlar yumağı hâline gelmektedir. Kırsal yerleşmelerin sorunları her geçen gün çözümlenmeye çalışılmakta ve

kırsal alanda yaşayan insanlar daha huzurlu bir yaşama kavuşmaktadırlar. Bu nedenle 2000’li yılların başından itibaren, az da olsa ülke genelinde şehirlerden tekrar köye dönüş olgusu yaşanmaktadır. Kırsal yerleşmelerin sorunları tamamen çözümlenirse şehirlerde sıkıntılı ve huzursuz ortamlarda yaşayan köy kökenli insanlar, yeniden köylerine dönecekler ve şehirlerin sorunları da kendiliğinden çözümlenecektir. Dolayısıyla, Türkiye’nin süper güç olma konusunda, sorunsuz kırsal yerleşmelerin katkısı elbette büyük olacaktır.

7.1.2. Şehir Yerleşmeleri ve Jeopolitik

Türkiye’de köyden büyük yerleşmelere kasaba veya şehir denir. Kasaba ve şehirler, köylerden farklıdır. Bu farklılık hemen dış görünüşten anlaşılır. Köylerde genelde tek katlı ve basit evler yer alırken kasabalarda ve özellikle şehirlerde çok katlı ve betonarme binalar görülmektedir. Ayrıca köylerde yaşayan insanlar daha ziyade tarım ve hayvancılıkla uğraşırlar. Oysa kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların faaliyetleri çok farklıdır. Kimisi ticaretle uğraşır, kimisi memurdur, kimisi işçilik yapar. Kimisi yöneticidir, kimisi de sanayicidir. Sosyal ve ekonomik faaliyetler çok çeşitli olduğu için kasaba ve şehirlerin, köylerden sürekli olarak nüfus çeker. Bunun sonucu olarak kasaba ve şehirlerin nüfusu hızlı artmaktadır.

Türkiye şehirlerinin hemen hepsi tarihi şehirlerdir. İstanbul, üç ayrı imparatorluğa başkentlik yapmıştır. Konya, Selçuklular’a başkent olmuş bir şehirdir. Bursa ise, Osmanlı Devletinin kuruluş dönemlerinde başkentlik olmuştur. İşte bu nedenle, Türkiye şehirlerinde, çok sayıda tarihi ve turistik eserler mevcuttur.

Türkiye’nin en büyük şehri İstanbul, ikinci büyük şehri başkent Ankara’dır. İzmir, Adana, Bursa, Konya, Eskişehir, Samsun, Trabzon, Diyarbakır, Erzurum diğer önemli şehirlerdir. Türkiye’de yer alan şehirlerin en büyük özellikleri, çevresinde ve diğer yörelerdeki kırsal kesimden çok fazla ve sürekli göç almasıdır. Bunun sonucunda şehirsiz nüfus oranları her geçen yıl artmaktadır. Kontrolsüz artan bu nüfus, devlet tarafından yeterince planlama yapılmadığı ve uygulanmadığı için, kalkınmayı engel teşkil etmektedir.

Cumhuriyetimizin kurulduğu ilk yıllarda 800.000 kadar nüfusu olan İstanbul, bugün 15 milyondan fazla nüfus barındırmaktadır. İstanbul aynı zamanda Türk Dünyası’nın en kalabalık şehridir. Avrupa ile Asya’nın birleştiği dar bir boğazın her iki yakasında kurulmuş olan İstanbul, aynı zamanda kıtalar arası bir şehirdir.

Dünya’da sürekli olarak imparatorlukların başkenti olan şehir, hemen hemen yok gibidir. Bu genellemeden sadece ve sadece bir şehir istisnadır. O da, dünyanın arzuladığı, şehirlerin en azametlisi ve büyüleyicisi olan İstanbul’dur. O şehir-i İstanbul ki seyri ömre bedeldir.

İstanbul, üçgen şeklinde bir yarımadanın üzerinde temelleri atılan ve hızla gelişen bir şehirdir. Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada üzerinde bulunan yedi tepe üzerine kurulmuş bu muhteşem şehrin büyüleyici manzarasını, doğudan kendi adıyla anılan boğaz, güneyden Marmara denizinin mavi suları, kuzeyinden günbatımında altın rengini alan sularıyla adına

Altın Boynuz (Golden Horn) denilen Haliç ve batısında üzerinde tarihin her sayfasını yansıtan devasa surlar tamamlar. Bu surlar ki asırlar boyu, üç tarafını çevreleyen sular ile birlikte yarımadayı, tam bir doğal kale görünümü kazandırmıştır. Bu sebeple, bu doğal kale, dünyanın gözünü diktiği şehir olmasına rağmen, tarih boyunca çok az el değiştirmiştir. Bu özelliğinden dolayı da, dünyanın en “emin” şehri unvanını da hak kazanmıştır.

Ali Cevad 1897 yılında yazdığı “Memalik-i Osmaniye’nin Tarih ve Coğrafya Lügati” adlı eserinde, İstanbul’un yedi tepesi hakkında şu bilgileri verir; “Şehir, yedi tepe üzerinde kurulmuştur. Birinci tepede Ayasofya Camii ve Evkaf-ı Hümayun Dairesi bulunur. İkinci tepe Nuruosmaniye, üçüncü tepede Süleymaniye ve Bayezid camileri ile Yangın kulesi vardır ki şehrin en yüksek noktasıdır.

Dördüncü tepe Sultan Selim, beşinci tepe Fatih camilerinin bulundukları yerlerdir. Altıncı tepe Balat’ın üstüdür. İşbu tepeler bir sırt üzerinde yani adı geçen çıkıntılarından ibarettir. Yedinci tepe ise, Yedikule yönünde olup, Tellâl vesaire ile arasında yer alan vadide iki cihetin suları akıp Langa semtinde Marmara’ya dökülür.”

Avrupa ile Asya arasında doğal köprüyü teşkil eden boğazın kontrol noktasında kurulmuş olmasından dolayı, İstanbul; aynı zamanda dünyanın kontrol merkezi ve kıtaları açan kapıların sihirli anahtarı olmuştur. Coğrafi konumu itibarıyla bu şehir, dünyanın dört köşesinin tüm zenginliklerini üzerinde toplamış ve tarihi de bunu âdeta doğrulamıştır.

Philip Mansel, “Dünyanın Arzuladığı Şehir: Konstantinopolis” adlı eserinde şöyle der: “Viyanalılar, kendi şehirlerinin tek ‘Kaiserstadt’ olduğunu ve Avrupa’nın başkenti olmayı hak ettiğini düşünebilirlerdi. İsfahan halkı, şehirlerinin ‘Dünyanın Yarıısı’ olduğunu iddia edebilirlerdi. Konstantinopolis vatandaşları ise, şehirlerinin ‘Kâinâtın Merkezi’ olduğunu biliyorlardı.”

I. Napolyon’un “Konstantinopolis! Konstantinopolis! Dünya İmparatorluğu!” dediği Konstantinopolis (Konstantin şehri); 1453 tarihinde Cihan Padişahı Fatih Sultan Mehmet Han hazretleri tarafından fethedilmiş ve imparatorluk merkezi olmuştur. Fatih Sultan Mehmet Han, Konstantinopolis’i fethi sırasında savaşı gazilerine şu şekilde seslenmiştir; “Gazilerim, savaş, atalarımızın olduğu gibi bizim de temel vazifemizdir. Hâkimiyet alanımızın ortasında bulunan Konstantinopolis, devletimizin düşmanlarını korumakta ve onları bize karşı tahrik etmektedir. Dolayısıyla, bu şehrin fethi Osmanlı devletinin geleceği ve güvenliği için elzemdir.”

Georgios Trapezuntios, biraz hayıflanarak ve biraz da kendi milletine sitem ederek Fatih Sultan Mehmet’e şunları söylemiştir; “Roma İmparatorluğunun başkenti Konstantinopolis’tir... Dolayısıyla, siz Romalıların meşru İmparatorunuz... Ve kim ki Romalıların İmparatorudur ve öyle kalır, o aynı zamanda bütün dünyanın İmparatorudur...” Gerçekten de öyle olmuştur. Fatih Sultan Mehmet Han ve ondan sonraki tüm Osmanlı Padişahları hep “Dünya Fatihi” ve “Cihan Hakimi” unvanlarını haklı olarak kullanmışlardır. Ve asıl önemli olan şey de, Fatih’in fethi ile Hristiyan Roma ve Bizans dünyasının kutsal

şehri ve başkenti olan şehir, Osmanlı Devleti'nin başkenti ve dünyanın merkezi hâline gelmiştir.

İstanbul, 1453'te Fatih Sultan Mehmet Han'ın fethiyle birlikte, Osmanlı Devleti'nin yıkılış yılı olan 1924 yılına kadar, aralıksız 471 yıl, tam 31 Osmanlı sultanının yaşadığı "Sultanlar Şehri" unvanını almış. Ve bu süre içinde, şehrin nüfusu 100.bin kişiden bir milyona yükselmiştir. Ancak son Osmanlı Halifesi Sultan II.Abdülmecit'in 1924 tarihinde şehirden ayrılışı ile birlikte, payitahtlık unvanını kaybeden şehir, uzun yıllar kendi kaderiyle baş başa kalmıştır.

İstanbul, payitahtlık unvanını kaybederken beraberinde çok şeylerini kaybetmiştir. Sultan Abdülmecit, 1921 yılında, tam bir İstanbul aşığı olan Piyer Loti'ye şunları yazmıştır;"Giderek yok olan güzelim yalıların yerine beton yığını, korkunç fabrikalar yapılıyor."

Osmanlı döneminin son yıllarında bir milyon olan şehrin nüfusu, 1950'li yıllara kadar aynen kalmıştır. 1950'li yılların hükümetleri (Merhum Başbakan Adnan Menderes) tarafından başlatılan şehirdeki imâr çalışmalarına bağlı (özellikle vatan ve millet caddelerinin açılması ve diğerleri) olarak İstanbul cazibesini artırmaya başlamış ve 1965 yılında nüfusu 1,5 milyonu aşmıştır. Şehir asıl büyümesini 1970'li yıllardan sonra kazanmış ve 1980'de 4,7 milyon ve 1995'te yaklaşık olarak 12 milyon insanın yaşadığı devasa bir şehir oluvermiştir.

"Kâinatın Merkezi" olan İstanbul, bugün nüfusu ve betonarme gökdelenleri ile belki dünyanın en kalabalık şehirlerinden biri olmuştur amma Osmanlı dönemindeki görkemli ve büyüleyici havasını, İmparatorluğun yıkılışı ile birlikte yitirmiş ve bir daha yakalayamamıştır. Şairler Sultanı Yahya Kemal'in "Sana dün bir tepeden baktım Aziz İstanbul!.." diye seslendiği İstanbul, artık tarihe karışmıştır. Osmanlı Dönemi'nde, kayık ve sandallarla sefa gezintileri yapılan Haliç ve boğazında, bugün daha büyük gemi ve vapurlar işlemektedir amma o dönemin iç açıcı kokuları yerine bugün insanın burnunu sızlatan pis kokular yayılmaktadır. Belki İstanbul bir daha fethedilmeyecektir amma İstanbul'a Osmanlı dönemindeki büyümlü havasını yeniden kavuşturan yöneticiler, hem İstanbullular'ın ve hem de dünya şehirlerinin büyümlüne tutkun olan şehircilerin gönüllerinde taht kuracaklardır.

Ve işin en önemli yanı ise, İstanbul'un yeniden canlanmasıdır. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra dünyanın yeniden siyasi şekillenmesinin ardından, İstanbul'un önemi bir kat daha artmıştır. Diğer Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye gelen kardeş insanlar, İstanbul'un büyümlü manzarasına kapılmakta ve İstanbul'da yaşamayı arzulamaktadır. Bu nedenle, İstanbul'da yurtdışından gelerek yerleşenlerin sayısında da hızlı bir artış görülmektedir.

Başkent Ankara: ise, ülkenin ikinci kalabalık şehridir (2,5 milyon). Ankara:, cumhuriyetin ilk yıllarında bir Anadolu kasabası iken başkent olduktan sonra, hızlı bir şekilde nüfuslanmış ve gelişmiştir. Ankara:, bugün için Türkiye'nin yönetim, kültür ve ticari fonksiyonlar bakımından gelişmiş ikinci büyük şehridir. Şehir aynı zamanda başkent olması dolayısıyla, çok sayıda kamu kurum ve kuruluşları bulunmaktadır. Bu nedenle, Ankara:'ya Türkiye'nin memur şehri ya da bürokrat şehri olarak da tanımlanmaktadır.Türkiye'nin diğer

önemli şehirleri ise İzmir, Adana, Bursa, Konya, Eskişehir, Samsun, Trabzon, Diyarbakır, Gaziantep, Erzurum'dur.

Şehirlerin, kırsal yerleşmelerden olan göçlerle hızlı bir şekilde büyümektedir. Hızlı büyüme, kentlerimizin planlı gelişmesine engel teşkil etmektedir. Hızlı büyüme sonucunda, konut sayıları artmaktadır. Konutların ısıtılmasında kullanılan kömürlerin kalitesiz olması, fabrika bacalarından çıkan zehirli dumanlar ve taşıtların eksozlarından çıkan zehirli gazlar, kentlerimizin havasını kirletmektedir. Söz konusu bu hava kirliliği İstanbul, Ankara: ve Bursa gibi büyük kentlerimizde, insan sağlığını tehdit ediyordu. Ancak bu kentlerimizde doğal gaz kullanılmaya başlamasıyla birlikte, hava kirliliği kısmen azaltılmış oldu. Bu ve diğer kentlerimizde hava kirliliği az da olsa hâlen devam etmektedir.

Şehirlerin sorunlarından birisi de çarpık yapılaşmadır. Köylerinden göç eden aileler, alım gücü zayıf ve kiraların pahalı olduğu için, gecekondulara yönelmektedirler. Yapılan bu gecekondular, şehirlerimizde mantar gibi çoğalmakta ve çarpık bir kentleşme sergilemektedirler. Gecekonduların yasak olması ve ayrıca toplu konut yapımlarının yavaş olması nedeniyle, kentlerimizde büyük oranlarda konut yetersizliği görülmektedir. Gecekondular semtlerinde, sağlıksız yapılan konutlar insan sağlığını tehdit etmektedir.

Şehirlerin hızlı büyümenin sonucunda, halkın su ihtiyacı planlamanın üstünde artmaktadır. Bunun sonucu olarak kentlerimiz su ihtiyacı gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca kullanılan atık suların boşaltılması esnasında önemli çevre kirliliği olmaktadır. Hem çevre kirliliğini ortadan kaldırmak ve hem de artan su ihtiyacını karşılamak amacıyla, kullanılan atık suların arındırılarak yeniden kullanıma hazırlanması gerekmektedir.

Şehirlerde artan nüfusa ve sosyal refaha karşılık taşıt sayısı anormal derecede artmaktadır. Mevcut yollar, şehir içi trafiği için yetersiz kalmakta ve trafik çözülmesi zor bir sorun hâline gelmektedir. Bugün İstanbul, Ankara:, bursa gibi büyük kentlerimizde en önemli sorunlardan birini de trafik sorunu teşkil etmektedir. Bu sorunun çözümü için özel oto kullanımlarına sınırlamalar getirilmesi ve toplu taşıtların sayılarının artırılması gerekmektedir. Ayrıca yollarını yeniden düzenlenmesi, mümkünse gelişmiş ülkelerde olduğu gibi çok katlı yolların, metroların ve raylı sistem taşımacılığın yaygınlaşması için çalışmalara bir an önce başlanmalıdır.

Şehirlerde sağlık başlı başına bir sorun olmaktadır. Sağlık kuruluşları, artan nüfusa karşılık yetersiz kalmakta ve gecekondular semtlerinde sağlıksız beslenmeden kaynaklanan çeşitli hastalıklar sık sık ortaya çıkmaktadır. Sağlık sorununun giderilmesi için, sağlık tesislerinin artırılması ve ücretsiz sağlık taramaları yapılması, insan sağlığı için önem arz etmektedir. Ayrıca insan sağlığını doğrudan etkileyen spor tesislerinin çoğaltılması, sağlıklı bir nesil için gerekli görülmektedir. Öte yandan şehirlerde çarpık ve hızlı yapılaşmadan dolayı, her geçen gün yeşil alan varlığı azalmaktadır. Ağaçlar kesilerek yerine apartmanlar yapılmaktadır. Bu tür yapılaşmaya son verilmelidir. Şehirlerde ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmeli ve şehir içi yeşil alan varlığı artırılmalıdır.

Türkiye'nin şehirleri, her ne kadar sorunları bulunsada, bu sorunların çözümü yok değildir. Siyasilerin ve şehir yöneticilerinin işbirliği ile bu sorunlar kısa sürede çözümlenebilir. Sorunları çözümlenen Türkiye şehirleri, ülke kalkınmasına doğrudan katkıda bulunurlar ve gelişmiş ve lider bir Türkiye'nin temelini oluştururlar. Çünkü şehir demek medeniyet demektir. Eğer Türkiye ve Türk insanı, tarihte kurmuş olduğu medeniyetlerden esinlenerek yeniden dünya medeniyeti kurmak istiyorsa, bunun ilk adımlarını şehirlerden başlamak zorundadır.

Uygulamalar

1) Bir Türkiye haritası çizerek kabaca yoğun olan kırsal yerleşmeleri yerleriyle birlikte gösteriniz.

2) İstanbul'un önemini yazınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Doğanay, Hayati. (2014). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Dördüncü Baskı. Ankara:: Pegem Yayıncılık.

Mansel, P. (1995). (Çev. Şerif Erol-1996). *Dünyanın Arzuladığı Şehir: Konstantinopolis 1453-1924*. İstanbul: Sabah Yay. Olaylar-İnsanlar Dizisi,

Özey, Ramazan. (2010). *Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi*. İstanbul: 21.Asır Yayınevi.

Uygulama Soruları

1) Türkiye'nin yerleşme özelliklerinin dikkate alarak yerleşme kavramının jeopolitiğin unsurlarından hangisine dâhil olduğunu sebepleriyle birlikte belirtiniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin beşerî coğrafya özellikleri ve jeopolitik ilişkisi üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Ve özellikle yerleşme ve jeopolitik (kırsal yerleşmeler ve jeopolitik, şehir yerleşmeleri ve jeopolitik) konusunda ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

Bölüm Soruları

1) Aşağıdakilerden hangisi köylerin başlıca sorunlarından biri değildir?

- a) Çarpık yapılaşma
- b) Eğitim, sağlık olanaklarının yetersizliği
- c) Ulaşım sorunu
- d) Aydınlanma sorunu
- e) Isınma sorunu

2) Aşağıdakilerden hangisi kırsal yerleşme birimlerinden biri değildir?

- a) Köy
- b) Kom
- c) Kasaba
- d) Mezra
- e) Oba

3) Yaz mevsiminde hayvanları otlatmak amacıyla daha yüksek sahalara göç edilir. Göçülen bu yerlerde köy evlerinden daha iğreti evler yapılmıştır. Bu tip yerleşmelere denir.

Buna göre, yukarıda verilen noktalı yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi uygun olur?

- a) Kom
- b) Köy
- c) Mezra
- d) Yayla
- e) Ağıl

4) Aşağıdakilerden hangisi artan nüfusa karşılık şehir yerleşmelerinde meydana gelen sorunlardan biri değildir?

- a) Trafik sorunu
- b) Çevre kirliliği
- c) Çarpık yapılaşma
- d) Yeşil alan azlığı
- e) İletişim sorunu

5) Aşağıdakilerden hangisi köylerden kente göçün sonuçları arasında gösterilemez?

- a) Trafik sorunu
- b) Alt yapı sorunu
- c) Aydınlanma sorunu
- d) Çarpık kentleşme
- e) Çevre kirliliği

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

6) () Yayla ve komlar Anadolu'nun kuzeydoğusunda çok fazladır.

7) () Kır yerleşmeleri ise daimi ve geçici olmak üzere iki alt gruba ayrılır.

8) () Türkiye'nin yerleşme alanlarında görülen modernleşme hareketinde, yörelerin coğrafi özellikleri göz önünde tutulmuştur.

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

9) Türkiye'nin yerleşmelerini ve yerleşmeleri olarak iki grupta toplamak mümkündür.

10) Türkiye'de köyden büyük yerleşmelere veya denir.

Cevaplar:

1) a, 2) c, 3) d, 4) e, 5) c, 6) D, 7) D, 8) Y, 9) şehir ve kır, 10) kasaba veya şehir

8. TÜRKİYE’NİN EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 8.1.** Tarım, Hayvancılık ve Jeopolitik
- 8.2.** Balıkçılık, Su Ürünleri ve Jeopolitik
- 8.3.** Ormancılık ve Jeopolitik

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Türkiye'nin ekonomik faaliyetleri nelerdir?
- 2) Ekonomik faaliyetlerinin jeopolitiğine ne gibi etkisi olmaktadır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Tarım, Hayvancılık ve Jeopolitik	Tarım, hayvancılık ve jeopolitik konusunu kavramak	Kavrayarak
Balıkçılık, Su Ürünleri ve Jeopolitik	Balıkçılık, su ürünleri ve jeopolitik konusunu incelemek	İnceleyerek
Ormancılık ve Jeopolitik	Ormancılık ve jeopolitik konusunu araştırmak	Araştırmak

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- Tarım,
- Hayvancılık
- Balıkçılık
- Su ürünleri
- Ormancılık
- Jeopolitik

8.1. Ekonomik Coğrafya ve Jeopolitik

8.1.1. Tarım , Hayvancılık ve Jeopolitik

Türkiye'nin ekonomik kaynakları denilince tarım ve hayvancılık gelir. Gerçekten Türkiye'nin en önemli geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık teşkil eder. İnsanlar, ihtiyaçları olan tahıl, sebze ve meyve türü ürünleri, toprağa ekerek veya dikerek karşılarlar. Bu işlemlerin tümüne tarım denir. Tarımın gelişmesi için verimli topraklara ihtiyaç vardır. Türkiye verimli tarım topraklarına sahiptir.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş yıllarında tarım ve hayvancılığa büyük önem vermiştir. Cumhuriyetin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 1937 yılında yaptığı bir konuşmada; “Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki ziraata büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır. Fakat bu hayati işi, isabetle amacına ulaştırabilmek için, ilk önce ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve onun için de her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edeceği bir ziraat rejimi kurmak lazımdır.” demiş ve sanayide olduğu gibi ziraatta de büyük atılımlar yapmıştır.

Çukurova, Büyük menderes ve Küçük Menderes gibi verimli ovalarda pamuk tarımı çok önemlidir. Yine Ege yöresi ve Orta Karadeniz bölümünde olduğu gibi tütün ekimi yapılmakta ve önemli ihraç ürünlerimizden birini oluşturmaktadır.

Türkiye’de meyvecilik çok önemlidir. Aydın yöresinde incir, üzüm, zeytin üretimi hayli fazladır. Giresun-Ordu yöresi denilince fındık ve çay gelir. Antalya yöresinde narenciye (portakal, mandalina, limon gibi) bahçeleriyle kaplıdır. Bursa şeftalisi, Kocaeli ve Yalova kirazı ile meşhurdur.

Ülkede yetişen sebze ve meyveler, taze olarak tüketildiği gibi, konserve yapılarak veya fabrikalarda suyu çıkarılarak faydalanılır. Meyve suyu ve konserve fabrikalarını sayısı yıl geçtikçe artmaktadır.

Türkiye bir tarım ülkesi olmasına rağmen, tarımsal üretim fazla değildir. Bunun başlıca sebebi, tarımsal alanda tam anlamı ile modernleşme olmamasıdır. Kırsal yörelerde hâlâ dededen kalma metotlarla tarım yapılır. Gübreleme, ilaçlama, ıslah çalışmaları yeterli değildir. Avrupa ülkeleri gibi eğer tarımda modernleşmeyi gerçekleştirebilirsek bugünkü tarımsal üretimimiz çok fazla oranlarda artacaktır.

Türkiye tarımının en önemli sorunlarından biri de, sulamadır. Bu konu, daha Osmanlı Devleti devrinde anlaşılmış ve ele alınmıştır. 19. yüzyıl ortalarında, sulama kanalları açılarak tarımda sulama Vardar Irmağı boylarında (Selanik yakınları), İşkodra Gölü güneydoğusundaki delta ovasında başlatılmıştır. Musul ve Medine çevresinde, sulama kanalları açılmıştır. Anadolu’da ilk sulama tesisi olarak Beyşehir Gölü’nden Konya Ovası’na açılan sulama kanalı, 1914’te hizmete girmiştir.

Türkiye'nin, yararlanabilir yıllık su potansiyeli, sadece akarsular olarak 95 milyon m³. kadardır. Buna yeraltı su rezervi de eklenirse, 105 milyon m³. 'ü bulur. Diğer taraftan yağış-akış potansiyel su rezervleri ise 500 milyar m³. olarak tahmin edilmektedir.

Ülkede, kısa adı GAP olarak bilinen ve Güneydoğu Anadolu Projesi anlamına gelen entegre proje tamamlandığında, 27 milyar Kwh tutarında elektrik enerjisi üretebileceği hesaplanmıştır. Yatırımlarına 1976'da başlanan bu proje ile, 15 baraj ve 18 hidrolik santral yapımı gerçekleştirilecektir. Ayrıca toplam 7,5 milyon hektar arazi daha sulamalı tarıma açılacaktır.

Hayvancılık, ülkenin en önemli geçim kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Anadolu'nun ortası ve güneydoğusunda küçükbaş hayvancılık (özellikle koyun), Anadolu'nun doğusundaise büyükbaş hayvancılık (özellikle sığır yetiştiriciliği) önemli bir yer tutar. Akdeniz yöresinde keçi beslenir. Ancak ağaç filizlerini yiyerek zarar verdiğiinden, keçi yetiştiriciliği yıl geçtikçe azalmaktadır. Ayrıca yapağısı çok değerli olan ve Ankara: çevresinde yetiştirildiğinden Ankara: Keçisi de denilen Tiftik Keçisi yetiştiriciliği de eski önemini kaybetmiştir.

Ülkenin batısında besi hayvancılığı çok önemlidir. Bu yörelerde beslenen hayvanların et, süt, yağ, peynir gibi ürünleri üretimi, diğer yörelerimizde yapılan mera (otlak) hayvancılığından sağlanan üretimden fazladır. Bunun sebebi, besi hayvancılığında ıslah edilmiş et ve süt verimi yüksek hayvan türleri beslenmektedir. Son yıllarda kümes hayvancılığı önem kazanmıştır. Tavuk çiftliklerinin sayıları, özellikle Türkiye'nin batı ve orta yörelerinde hızla artmaktadır. Arıcılık, ülkenin hemen hemen her yöresinde önemli bir uğraşıdır. Ancak ülkenin kuzeydoğusunda yer alan yaylalar önemli arıcılık sahalarıdır. Öte yandan gezici arıcılık yıl geçtikçe önem kazanmaktadır.

Tarımda sulama ve gübreleme sorunları çözümlenirse, mevcut üretim en az iki veya üç kat daha artacaktır. Sözelimi buğday üretimi 35 milyon tona, pirinç üretimi 600 bin tona, pamuk üretimi 1,2 milyon tona, şeker pancarı üretimi 25 milyon tona çıkabilecektir. Ayrıca nadasa bırakılan araziler ve diğer tarım dışı araziler de, tarıma kazandırılırsa, üretim bir o kadar daha artacaktır. Şüphesiz bu artışlar mevcut tarım sistemi ile gerçekleşecektir. Bir de tarımda modernizasyon yapılırsa ve en az Avrupa ülkelerinin bulunduğu seviyeye getirilirse, Türkiye tarım ürünleri üretiminde kaydedilen artışlar oldukça astronomik olacaktır. Nitekim hektara buğday verimi, Almanya'da 5200 kg. iken Türkiye'de 2200 kg. kadardır. Öte yandan Türkiye'de tarım potansiyelinin ancak ve ancak %50'sinin değerlendirilmektedir. Yapılan hesaplamalara göre Türkiye'nin sadece buğday üretme kapasitesi; 100-150 milyon tona ulaşmaktadır. Bu üretim ile, Türkiye 300-350 milyon nüfusu besleyebilecek kapasiteye erişecektir.

Hayvansal besin maddeleri, insan yaşamı için en az bitkisel besin kaynakları kadar önemlidir. Bu nedenle hayvancılık, bütün ülkeler tarafından yapılmakta ve gelişmesi için çabalar sarf edilmektedir. Türkiye, bu ülkeler içindedir. Türkiye'de ırk ıslahı, otlakların ıslahı, besicilik ve ahır hayvancılığının yaygınlaştırılması gibi çalışmalar istenen düzeyde olmasa da devam etmektedir.

Tarım ve hayvancılık potansiyeli, yöreler bazında incelendiğinde büyük farklılıklar görülür. Türkiye'nin güney ve batıyöreleri, pamuk, tütün, sebze, zeytin ve çeşitli meyve tarımına ve besi hayvancılığına, Türkiye'nin ortası yöresi buğday tarımına ve koyun besiciliğine, kuzeyyöresi, tütün, fındık, çay ve mısır tarımına ve sığır besiciliğine, doğu yöresi ağırlıklı olarak mera hayvancılığına ayrılmış gibidir. Bugüne kadar daha ziyade sulamasız tahıl tarımına ve mera hayvancılığına ayrılan güneydoğu yöresi ise, GAP ile birlikte sulamalı pamuk, sebze ve meyve tarımına ve besi hayvancılığına geçmesi beklenmektedir. Yöreler arasındaki bu değişim, kuşkusuz yörelerin doğal coğrafya özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye'nin tarım ve hayvancılık potansiyeli oldukça yüksektir. İnsanoğlunun temel gıda ihtiyacı, tarım ve hayvancılıktan karşılanır. Açlık çekmeyen bir millet, daha rahat çalışır ve daha fazla üretir. Üreten bir millet de kalkınır. Kalkınan bir millet de şüphesiz süper güç olur. Türkiye tarım ve hayvancılıktaki avantajını dünya hâkimiyeti için rahatlıkla kullanabilir.

8.1.2. Balıkçılık, Su Ürünleri ve Jeopolitik

Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir. Bu nedenle önemli bir su ürünleri potansiyeline sahiptir. Ancak arzu edilen düzeyde balıkçılık yapılmamaktadır. Türkiye'de deniz balıkçılığı sektöründen avlanan balık miktarı, yıl geçtikçe artmaktadır. 1960'lı yıllarda 80 bin ton olan üretim, 1995 yılında 557 bin tona yükselmiştir.

Karadeniz kıyılarında hamsi avcılığı önemli bir uğraşıdır. Ülkede tutulan balıkların % 80'i Karadeniz'den tutulur. Boğazlar, Marmara Denizi ve diğer denizler, balıkçılık için önemli potansiyel oluşturmalar.

Akarsu ve göllerde balıkçılık yapılmaktadır. Özellikle son yıllarda alabalık üretme tesislerinin sayısı hayli artmıştır. Öte yandan doğal ve baraj göllerimizde, balıkçılık yapılmaktadır. Tatlı su balıkçılığı, yıl geçtikçe gelişmektedir.

Akarsu ve baraj göllerinde yapılan kültür balıkçılığı ise yıl geçtikçe büyük önem arz etmektedir. Özellikle son yıllarda barajların sayılarındaki artışlar, kültür balıkçılığını olumlu yönde etkilemektedir.

Gerek denizlerimizde ve gerekse akarsu ve göllerimizde, bilinçsiz olarak yapılan avlanmalar, balık türlerinin ve sayılarının azalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle balıkçılık faaliyetleri, önceden belirlenen bir plan dahilinde sürdürülmelidir.

Türkiye balıkçılık ve deniz ürünlerine gereken önemi verirse, elbette üretimini kat kat artıracaktır. Üretimin artması demek, hem gıda ihtiyacının karşılanması ve hem de ihraç edilmesi bakımından ülke ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır. Sağlanan bu katkı, aynı zamanda ekonomik gücü oluşturacaktır.

8.1.3. Ormancılık ve Jeopolitik

Dünyamız karalarının %30'unu ormanlar kaplar. Bu ormanların yılda yaklaşık %1'i kesilmektedir. Ülkemiz yüzölçümünün %23'ünü ormanlar kaplar. Ancak niteliksiz alanlar çıkartılırsa gerçek ormanlık alan oranı %15'e düşer. Oysa coğrafi şartlar bakımından yurdumuzun %70'i ormanlarla kaplı olması gerekirdi.

Türkiye'de en fazla orman kuzey ve güneyyörelerinde yer alır. Bu iki yörede, ülke orman alanının yarısı bulunmaktadır. Orman bakımından en fakir yöreler ise İç kısımlardır.

Ormanlardan çok yönlü yararlanılır. Tomruk, maden ve telefon direği, yakacak odun, kağıt ve mobilya gibi ihtiyaçların karşılanmasında ormanların önemi büyüktür. Türkiye Orman işletmelerince yılda ortalama 28 milyon m³ kesim yapılmaktadır. Kaçak yollarla yapılan kesimlerle birlikte yıllık ortalama 35 milyon m³ ağaç kesilmektedir. Ormanların faydaları çoktur. Erozyonun önlenmesinde, akarsu rejimlerinin düzenli olmasında ve kirli havanın temizlenmesinde ormanların etkisi fazladır. Ormanların iklim üzerinde de etkisi vardır. Öte yandan ormanlık alanlar dinlenme yeri olarak kullanıldığından turizm potansiyeli oluşturlar.

Türkiye'de yararlarını saymakla bitiremediğimiz ormanlar yeterince korunamamaktadır. Her yıl kasıtlı veya ihmal sonucu çıkan yangınlarla, binlerce hektar orman alanı yanıp kül olmaktadır. Ormanlar mutlaka ve mutlaka korunmalıdır. Bunun için de orman kesimlerini daha bilinçli yapmalı, yangınlara karşı önlem almalı, millî parkları çoğaltmalı, yaşlı ormanları yeni dikimler yaparak gençleştirmeli ve çoğaltmalıdır. Ayrıca orman içi köylerde gelir kaynaklarını çeşitlendirerek köylülerin orman tahribini engellenmelidir.

Türkiye, dünya genelinde orta zenginlikte bir orman ülkesi sayılırken Orta Doğu yöresi içinde en zengin bir ülke olarak görülmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu orman arazisi miktarı yaklaşık 20.2 milyon hektarı bulur. Bu değer, Türkiye yüzölçümünün (814.578 km²) %24,8'ini oluşturur. Verimli orman arazisi ise, toplam orman arazisinin ancak % 30'u kadardır. Orman arazilerinin yöresel dağılım şüphesiz eşit değildir. Orman arazileri ülkenin daha ziyade kıyı yörelerinde yoğunluk kazanır. Nitekim Mevcut orman alanlarının (20,2 milyon hektar), %83'ü (16,7 milyon hektar) kıyı yörelerindedir.

Türkiye'nin yıllık yapacak ve yakacak odun üretimi ise; genel olarak pek değişmese de ürün cinslerinde değişim söz konusudur. Son yıllarda tel direği, sanayi, kağıt ve lif yonga üretimi artış gösterirken tomruk ve maden direği üretiminde nispeten azalma görülmüştür. Ancak son yıllarda özellikle İstanbul, Ankara, Bursa gibi büyük şehirlerde doğal gaz kullanımı sonucu, yakacak odun üretiminde dikkat çekici azalma görülmektedir. Alternatif yakacak maddelerinin çoğalması, şüphesiz ormanlar lehine bir gelişmedir. Son yıllarda yaygılaşan doğal gaz, ülkenin köylerine kadar getirilmesigerçekleştirilirse, şüphesiz ormanlarımız rahat bir nefes alacak ve orman alanlarımızın yüzölçümü ve ormanların kalitesi yıl geçtikçe artacaktır.

Ormanlar bakımından değerlendirildiğinde Türkiye, yöre toprakları içinde en zengin olanıdır. Gerekli nlemler alındığında, Türkiye; ormanlar ve orman ürünleri gelirleri açısından dünya ülkeleri arasında en zengin ülkeler arasında yerini alabilecektir. Orman ürünlerinden özellikle tomruk, maden ve tel direği, sanayi, kâğıt ve lif yonga üretimi az olan ülkeler, bu ihtiyaçlarını giderebilmek için büyük oranlarda döviz kaybına uğramaktadır. Orman rnleri bakımından dışa bağımlı olmamak, sanırız dünya hâkimiyeti açısından farklı bir önem taşımaktadır.

Uygulamalar

1) Türkiye'nin tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin önemli olmasında jeopolitiğin ne gibi etkisi olmaktadır?

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Doğanay, Hayati ve Çavuş, Ahmet. (2013). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. Dördüncü Baskı. Ankara:: Pegem Yayıncılık.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Uygulama Soruları

1) Ekonomik faaliyet ve jeopolitik kavramlarını Türkiye üzerinden karşılaştırıp değerlendiriniz.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin ekonomik coğrafya özellikleri ve jeopolitik ilişkisi üzerinde durulmuştur ve özellikle ekonomik coğrafya ve jeopolitik (tarım, hayvancılık ve jeopolitik, balıkçılık, su ürünleri ve jeopolitik, ormancılık ve jeopolitik) hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Aşağıda Türkiye'nin hayvancılık faaliyetleriyle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Hayvancılık, ülkenin en önemli geçim kaynaklarından birini oluşturmaktadır.
- b) Anadolu'nun ortası ve Güneydoğu Anadolu yörelerinde küçükbaş hayvancılık Anadolu'nun doğusunda ise büyük baş hayvancılık önemli bir yer tutar.
- c) Gezici arıcılık faaliyetleri yıl geçtikçe önem kazanmaktadır.
- d) Ülkenin kuzeyinde besi hayvancılığı çok önemlidir.
- e) Arıcılık, ülkenin hemen hemen her yöresinde önemli bir uğraşıdır.

2) Türkiye'nin tarım faaliyetlerinin istenilen düzeye ulaşamamasındaki temel faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İklim
- b) Toprak verimsizliği
- c) Sulama sorunları
- d) İlkel yöntemlerin kullanılması
- e) Yanlış ekim yöntemleri

3) Aşağıda verilenlerden bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Anadolu'nun güneydoğu yörelerinde küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır.
- b) Akdeniz yöresinde koyun ağırlıklı olarak yetiştirilir.
- c) Batı yörelerde besi hayvancılığı yapılmaktadır.
- d) Doğu yörelerde büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır.
- e) Keçi yetiştiriciliği yıl geçtikçe azalmaktadır.

4) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye’de hayvancılık faaliyetleriyle ilgili yapılan çalışmalardan biri değildir?

- a) Hayvancılık faaliyetlerinin bölgelere orantılı olarak dağıtılması
- b) Irk ıslahı
- c) Otlakların ıslahı
- d) Besicilik
- e) Ahır hayvancılığının yaygınlaştırılması

5) Aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?

- a) Ülkede tutulan balıkların %50’si Marmara Denizi’nden tutulur.
- b) Balıkçılık faaliyetleri denizlerle sınırlanmıştır.
- c) Tatlı su balıkçılığı yıl geçtikçe gelişmektedir.
- d) İstenilen düzeyde balıkçılık yapılabilmektedir.
- e) Deniz balıkçılığı sektöründen avlanan balık miktarı yıl geçtikçe azalmaktadır.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

- 6) () Dünyamız karalarının %30’unu ormanlar kaplar.
- 7) () Ülkede tutulan balıkların %83’ü akdenizden tutulmaktadır.
- 8) () Gezici arıcılık faaliyeti yıl geçtikçe önem kaybetmektedir.

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

- 9) Ülkemiz yüzölçümünün’ünü ormanlar kaplar.
- 10) Türkiye’deki mevcut ormanların %83’ü yörelerdedir.

Cevaplar

1) d, 2) d, 3) b, 4) a, 5) c, 6) D, 7) Y, 8) Y, 9) %23, 10) kıyı

9. TÜRKİYE’NİN EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE JEOPOLİTİK İLİŞKİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

9.1. Enerji Kaynakları ve Jeopolitik

9.2. Madenler ve Jeopolitik

9.3. Sanayi ve Jeopolitik

9.4. Ulaşım ve Jeopolitik

9.5. İletişim, Bilişim ve Jeopolitik

9.6. Turizm ve Jeopolitik

9.7. Ticaret ve Jeopolitik

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1) Türkiye'nin enerji potansiyeli ve bu potansiyelin kullanımı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Enerji Kaynakları ve Jeopolitik	Enerji Kaynakları ve jeopolitik konusunun kavranması	Kavrayarak
Madenler ve Jeopolitik	Madenler ve jeopolitik konusunun bilinmesi	Bilerek
Sanayi ve Jeopolitik	Sanayi ve jeopolitik konusunun saptanması	Saptayarak
Ulaşım ve Jeopolitik	Ulaşım ve jeopolitik konusunun incelenmesi	İnceleyerek
İletişim, Bilişim ve Jeopolitik	İletişim, Bilişim ve jeopolitik konusunun anlaşılması	Anlaşılarak
Turizm ve Jeopolitik	Turizm ve jeopolitik konusunun analiz ve sentez edilmesi	Tahlil edilerek
Ticaret ve Jeopolitik	Ticaret ve jeopolitik konusunun sebebinin incelenmesi	İncelenerek

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- Enerji kaynakları
- Madenler
- Sanayi
- Ulaşım
- İletişim
- Bilişim
- Turizm
- Ticaret
- Jeopolitik

9.1. Enerji Kaynakları ve Jeopolitik

Türkiye'nin tarım ve hayvancılıktan sonra en önemli diğer gelir kaynaklarını, madencilik, sanayi ve turizm oluşturmaktadır. Türkiye'nin petrol üretimi azdır. Ancak büyük oranda beyaz kömür (hidroelektrik) rezervine sahiptir. Önemli madenleri, bor, krom, demir, bakır, taşkömürü, linyit ve kükürttür.

Endüstrileşmenin gelişmesi için temel ham madde kaynaklarından olan enerji kaynakları çok çeşitlidir. Bunlar yenilenebilir ve yenilenemeyen enerji kaynakları olarak ikiye ayrılır. Kaynakların bir gün bitmesi hâlinde olan kaynaklara yenilenemeyen enerji kaynakları denir. Petrol, kömür, doğalgaz bunlardandır. Türkiye petrol ve doğalgaz bakımından pek fazla zengin sayılmaz. Sadece Türkiye'nin güneydoğusundan petrol çıkarılır. Marmara yöremizde doğalgaz kaynaklarına rastlanmıştır. Ancak petrol ve doğalgaz aramaları devam etmektedir.

Türkiye, maden kömür rezervleri (yer altındaki mevcut maden stoku) sınırlıdır. Sadece ülkenin kuzeybatısında yer alır. Ancak linyit rezervleri, hemen hemen her yöremizde vardır. Türkiye hidroelektrik (su gücü veya diğer adıyla beyaz kömür) bakımından çok zengindir. Ülkenin akarsuları üzerinde çok sayıda barajlar yapılmış ve hidroelektrik santralleri kurulmuştur. Atatürk, Keban, Karakaya gibi barajlarımız dev barajlardır. Ülke ayrıca güneşlenme süresinin çok fazla olmasından ötürü, güneş enerji potansiyeli bakımından çok zengindir. Güneş enerjisinden faydalanma yıl geçtikçe özellikle güney yörelerinde yaygınlaşmaktadır.

Uranyum ve toryum bakımından zengin olmasına rağmen nükleer santraller kurulamamıştır. Türkiye'de artan enerji ihtiyacını karşılamak için, nükleer santral kurulması, en uygun alternatiflerden biridir. Türkiye Enerji kaynakları bakımından kendi kendine yeterli düzeydedir. Ülkenin sahip olduğu enerji kaynaklarının tamamına yakını, Anadolu yarımadası üzerinde yer almaktadır.

Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan Zonguldak kömür havzasında 1,5 milyar ton taşkömürü rezervi bulunmaktadır. Ancak üretim sınırlı olup, yıllık üretim 4-5 milyon ton civarındadır ve ülke taşkömürü ihtiyacını karşılayamamaktadır. Buna rağmen Türkiye linyit rezervleri ve üretimleri bakımından zengin sayılır. Türkiye'nin linyit rezervleri 8,3 milyar ton, yıllık üretim 40-50 milyon ton kadardır.

Petrol rezervleri bakımından Türkiye sınırlıdır ve rezerv olarak 50 milyon ton ile 1 milyar ton arasında tahmin edilmektedir. Yıllık üretim (3-4 milyon ton) ülke ihtiyacını karşılayamaz durumdadır ve açığı ithalat yolu ile kapatmaktadır. Ayrıca Türkiye, 10-12 milyar m³ kadar doğal gaz rezervine sahiptir ve yıllık 200 milyon m³ üretim yapmaktadır.

Türkiye'de nükleer santral bulunmamasına rağmen, 5300 ton uranyum, 380 bin ton toryum rezervlerine sahiptir. Söz konusu bu rezervlerini kullanacak nükleer santraller kurulsa, enerji satan bir ülke konumuna gelecek ve yörede çok güçlü bir ülke hâline gelecektir. Türkiye'de nükleer santrallerinin kurulmasına karşı çıkan grupların çoğunun arkasında Yunanistan ve Ermenistan lobilerinin bulunması, gerçekten düşündürücüdür.

Türkiye, çok büyük su gücü potansiyeline sahiptir. Ülkenin toplam hidroelektrik enerji potansiyeli 432 milyar kwh olup (işletilebilir yıllık hidroelektrik potansiyeli 122,4 milyar kwh), bunun ancak yaklaşık % 30'u (36 milyar kwh) değerlendirilmektedir.

Türkiye, coğrafi konum olarak güneş enerjisi kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Ülkenin toplam 1.049 trilyon kwh.'lık güneş enerjisi potansiyeli vardır. Bu potansiyelin % 20'si yararlanılabilir kabul edilirse, yaklaşık 200 trilyon kwh'lık enerji demektir. Jeotermal enerji kaynakları bakımından Türkiye; dünyanın zengin ülkeleri arasında yerini alır. MTA tarafından 140 jeotermal saha tespit edilmiş ve bunlardan beşinde jeotermal elektrik enerjisi üretimine uygun olduğu belirlenmiştir. Ülkenin jeotermal elektrik enerjisi potansiyeli 25 milyar kwh olarak hesaplanmıştır. Bilindiği gibi bir diğer enerji kaynağı; rüzgârdır. Türkiye, rüzgâr enerjisi bakımından zengindir. Ülkenin ekonomik olarak işletilebilir rüzgâr enerjisi potansiyeli 15 milyar kwh olarak tespit edilmiştir. Öte yandan yakıt olarak kullanılan tezeğin (yani hayvan gübresinin), biyogaz enerjisi üretiminde kullanılması hâlinde yıllık 4 milyar kwh elektrik enerjisi üretilbilecektir.

Bütün bunlardan anlaşıyor ki Türkiye enerji kaynakları bakımından çok zengin bir ülkedir. Mevcut enerji kaynakları işletilebilir hâle getirilse, gerçekten dünya hâkimiyeti için gerekli olan enerjinin fazlasını üretebilecektir.

9.2. Madenler ve Jeopolitik

Türkiye, madenler bakımından zengin sayılır. Dünya üzerinde mevcut olan 51 çeşit madenden 29 çeşidi yurdumuzda bulunmaktadır. Özellikle krom, demir, bor, bakır, boksit, kükürt, cıva, kurşun, çinko, tuz ve lületaşı gibi madenler bakımından çok zengindir. Ülkede madenlerin araştırılması ve planlı bir şekilde işletilmesi için, 1935 yılında, bizzat Atatürk'ün emirleri ile MTA (Maden Teknik ve Arama Enstitüsü) kurulmuştur.

Türkiye'nin hemen hemen her yöresinde yer alan krom bakımından 600-900 bin ton üretimle B.D.T (Bağımsız Devletler Topluluğu) ve güney Afrika Cumhuriyeti'nden sonra üçüncü sırada yer almaktayız. Paslanmayan, cıvalanan ve çok sert olan krom özellikle kaliteli çelik üretiminde kullanıldığından çok değerli bir madendir.

Demir-çelik endüstrisinin ham maddesini teşkil eden demir madeni yatakları, ülkemizin Sivas-Divriği, Balıkesir-Eymir ve Çarmık, Bolu-düzce, Malatya-Hekimhan, İzmir-Torbalı, Orta Toroslar ve Amanoslarda bulunmaktadır. Yıllık ham demir üretimimiz 5-6 milyon tonu bulur.

Yeraltında ve yer üstünde saklı bulunan doğal zenginliklere madenler denir. Madenler metalik ve metal dışı olmak üzere iki farklı türde toplanır. Türkiye'de bulunan metalik madenlerin başlıcaları; demir, kromit, bakır, alüminyum, manganez, kurşun, çinko, volfram, nikel, molibden, cıva, antimon, uranyum ve altındır.

Türkiye madenler bakımından en fazla sahip olduğu maden kromittir. Paslanmaz sanayi çeliği yapımı alanında büyük önem taşıyan kromit rezervleri bakımından, Türkiye;

Güney Afrika Cumhuriyeti (6 milyar ton), Zimbabwe (1,6 milyar ton), Rusya (68 milyon ton) ülkelerinden sonra, 36,8 milyon ton rezervle dünya dördüncüsüdür. Yıllık üretim 1 ile 1,5 milyon ton dolayındadır. Savaş araç ve gereçleri (tank ve toplar), yol yapımı makineleri, uçak ve lokomotif motorları yapımında kullanılan özel çelik, krom alaşımı ile elde edilir. Bu özelliğinden dolayı kromit; stratejik öneme sahiptir.

Türkiye'nin demir cevheri rezervi 900 milyon ton olarak tahmin edilmekte ve yılda 5 milyon ton demir üretilmektedir. Ülkenin yıllık demir ihtiyacı (500 milyon ton), ithalat yolu ile kapatılmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla bu alanda büyük bir döviz kaybımız olmaktadır.

Demirsiz metaller grubundan olan bakır rezervleri bakımından zengin sayılır. Toplam rezerv 150 milyon ton, metal bakır rezervi 3 milyon ton olarak tahmin edilmektedir. Yıllık üretim tüvanan bakır cevheri olarak 3 milyon ton, saf bakır üretimi 140 bin ton kadardır. Yıllık üretim bakımından Türkiye; dünya ülkeleri arasında altıncı veya yedinci sırada yerini almaktadır. Bakırın sanayide çok geniş bir kullanım alanı bulunmaktadır. Elektrik motorları ve haberleşme tellerinden kap-kaçak yapımına, uydu haberleşmesinden heykel yapımına kadar hemen hemen her alanda bakır kullanılmaktadır.

Türkiye, alüminyum elde edilen boksit ve diyasporit rezervleri bakımından çok zengindir. 90 milyar ton boksit, 10 milyar ton diyasporit rezervleri tahmin edilmektedir. Boksit rezervleri bakımından Türkiye; dünya ülkeleri arasında 13.sırada yerini almaktadır. Yıllık tüvanan cevher üretimi 400 bin ton civarındadır. Kullanım alanı çok geniş olan Alüminyum, başlıca elektrikli araç ve gereçler, teleskop, yüksek gerilim hatları, uçak gövdeleri yapımında kullanılır. Ayrıca konserve ve ambalaj kutuları ve çeşitli döküm işlerinde de kullanılmaktadır.

Türkiye diğer madenler bakımından da zengindir. Rezerv olarak; Türkiye; 20 milyon ton manganez, 60 milyon ton kurşun-çinko, 30 milyon ton volfram, 1 milyon ton nikel, 6 milyon ton molibden madenlerine sahiptir.

Metal dışı madenler bakımından en zengin maden bor tuzu (boraks)dur. 1,3 milyar ton olarak dünya bor rezervlerinin yarısından az fazlası (% 53'ü) Türkiye'de (666 milyon ton) bulunmaktadır. Yıllık üretim 2 milyon ton kadardır. Ayrıca Metal dışı diğer madenler ise; fosfat, tuz, sodyum sülfat, kükürt, perlit, çimento ham maddesi, bentonit, barit, asbest, manyezit, mermer, lületaş ve zımparadır.

Bu madenler dışında ayrıca Türkiye; şap, disten, diyatomit, dolomit, fluoroit, grafit, kum, mika, talk ve bazı süs taşları (zümrüt, safir, oltutaşı) rezervlerine de sahiptir.

Dünya hâkimiyetinde aranan şartlardan biri de, şüphesiz stratejik açıdan önem arz eden madenler bakımından zengin olmaktır. Türkiye, madencilik açısından incelendiğinde görülür ki özellikle stratejik madenlerden olan kromit, bakır, alüminyum maden rezervleri bakımından oldukça zengindir. Ve sözü edilen madenlerin çoğunluğu, Türkiye'de yer almaktadır.

9.3. Sanayi ve Jeopolitik

Hammadde kaynaklarının işlenerek kullanılabilir hâle getirilmesine sanayi ya da endüstri denmektedir. Türkiye’de sanayi yıl geçtikçe gelişmektedir. Hammaddelerin mevcut olması, sanayi için gerekli işgücünün bulunması, sanayileşme için gerekli olan sermayenin ve enerji kaynaklarının varlığı, sanayi ürünlerinin satılmasında gerekli olan pazarın mevcudiyeti ve ulaşım kolaylığı gibi etkenler, Türkiye’nin hızlı sanayileşmesine yol açmaktadır.

Planlı ve çok gayeli imar teşebbüsünde insanların ilim ve teknolojiye ilerlemiş, makine medeniyeti seviyesine erişmiş olması lazımdır. Şematik ve tek gayeli imar, insanların yalnız kol ve hayvan kuvvetinden faydalandığı devirlere, ilim ve teknolojinin gelişmediği zamana aittir. Bu nedenle gerçek imar ve kalkınma, ancak modern sanayide gerçekleştirilecek olan atılımlarla olabilecektir. Türkiye sanayinin gelişmesi yolundaki adımlarını atmaktadır. Ülkede, Demir-çelik, besin, dokuma, giyim, maden, otomobil ve petro-kimya sanayi kolları gelişmiştir. Ancak arzu edilen sanayileşme sürecine bir türlü girilememiştir. Bunun sebebi ise, yöreler arasında dengenin kurulamayışdır.

Türkiye’de gelişmiş ve gelişmekte olan sanayi kolları gıda, dokuma ve giyim, demir-çelik, otomobil, kimya, petro-kimya ve maden işleme sanayileridir. En fazla sanayileşmiş alan, Türkiye’nin kuzeybatısıdır. Özellikle İstanbul, Kocaeli ve Bursa illerinde bulunan sanayi kuruluşları, ülke sanayisinin belkemiğini teşkil ederler.

Gıda sanayisi olarak Türkiye’nin birçok yerinde un, bisküvi, şeker, yağ ve konserve fabrikaları kurulmuştur. Türkiye, dokuma sanayinde çok ilerlemiştir. Gerek pamuklu ve gerekse yünlü dokuma fabrikaları hayli fazladır. İstanbul ve Bursa illerinde giyim sanayi çok gelişmiştir. Ayrıca Bursa’da ipekli dokumacılık yaygındır.

Kimya sanayisi, petrol rafinerileri, petro-kimya, ilaç, boya, deterjan, gübre, kâğıt gibi çok sayıda sektörü içinde bulundurur. Bu sanayi kolları gerçekten ülkemizde çok gelişmiştir. Türkiye, inşaat sektörünün en büyük ihtiyaçları olan çimento ve kireç ham maddesi bakımından çok zengindir. Bundan dolayı çok sayıda çimento fabrikası bulunmaktadır. Yurdumuzun hemen her köşesinde kireç ve taş ocakları bulunur.

Türkiye’de yer alan madenlerin bir kısmı işlenmeden, bir kısmı yarı işlenmiş olarak ihraç olunur. Bir kısmı da tamamen yurdumuzdaki fabrikalarda işlenir. Samsun Bakır İşletmeleri, Elazığ Ferro-krom işletmeleri, Seydişehir Alüminyum işletmeleri, Ereğli, Sivas ve İskenderun demir-çelik işletmeleri, yurdumuzun büyük sanayi kuruluşlarıdır.

Türkiye’de ilk önceleri otomotiv sanayi montaj şeklinde gelişmiş ve yıl geçtikçe yerli imalata geçilmiştir. Bunun yanında montaj sanayi de devam etmektedir.

Türkiye’de gelişmiş olan başlıca sanayi kolları şunlardır; besin, tütün ve ispirotolu içkiler, dokuma, deri ve giyim, maden, otomotiv, kimya, orman ürünleri (selüloz ve kâğıt), çimento, cam ve seramik sanayisidir. Besin endüstrisinden özellikle, çay, et ve et ürünleri, süt

ve süt ürünleri, un ve unlu ürünler, konserve ve salça, bitkisel yağ ürünleri üretimleri büyük önem arz eder.

Türkiye'nin enerji ve maden kaynakları ile sanayi kuruluşlarının dağılımı, yöreler bazında incelendiğinde eşit dağılmadığı görülmektedir. Verimli tarım arazileri üzerine dev sanayi kuruluşları kurulmuş ve böylece ülkenin tarım sektörü büyük zararlar görmüştür. Sözgelimi İstanbul, İzmit, Adapazarı ve Bursa şehirlerinin yakın çevresinde kurulan kontrolsüz ve plansız dev sanayi kuruluşları, verimli tarım alanları içeren ovaları işgal etmiştir. Oysa bu fabrikalar, Anadolu'nun her yerinde oldukça fazla olan verimsiz ve kıraç araziler üzerine kurulabilirdi.

Sanayi kuruluşları kurulurken coğrafi özelliklere dikkat edilmemesinin sonucunda, çok sayıda fabrika bugün insan sağlığını tehdit etmektedir. şehirlerin yakın çevresinde özellikle hâkim rüzgâr yönünde kurulan fabrikalar (zellikle imento, lastik petro-kimya ve kimya sanayisi), kirli atıkları ile şehirlerde yaşayan büyük insan kitlelerini ve diğer canlıları olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye sanayi faaliyetleri bakımından incelendiğinde görülür ki büyük bir avantaja sahiptir. Başta sanayinin kuruluşunu hazırlayan şartlardan, ham madde ve enerji kaynakları bakımından oldukça zengindir. Sanayi için gerekli olan işgücü bakımından yöre ülkeleri arasında en zengin olanıdır. Ulaşım ve pazar açısından ele alındığında, Anadolu yarımadası, özel konumundan dolayı,  kıtanın kesişme noktasında yer almaktadır ve Orta Doğu, Afrika, Asya, Avrupa ülkelerine yakındır. Anadolu yarımadası; âdeta ulaşım imkânlarının en geniş olduğu, dünya pazarının tam orta noktasında yer alan bir kara parçasını oluşturur. Sanayi için gerekli olan sermayeyi de temin ettiği takdirde, sanayi bakımından dünyanın süper gelişmiş bir ülkesi hâline gelebilir.

Türkiye için sanayileşme ve teknolojik atılım yapmak çok önemlidir. Çünkü bugün 20.yüzyılda olduğu gibi çok sayıda askerî olan ordular artık ülke güvenliği için o kadar önemli değildir. Silah ve teknolojik donanımı yüksek az sayıda da olsa bilgi yüklü askerleri olan ordulara ülke güvenliği için daha başarılı olmaktadırlar. Bu nedenle, siyasi, kültürel, hukuksal ve ekonomik alanda büyük atılımlar yapmak gerekmektedir. Özellikle bilgisayar ve internet ortamı, artık dünyayı 24 saat boyunca sürekli olarak aktif hâle getirmiş ve küresel Pazar oluşmuştur. Türkiye, bu küresel pazarda mutlaka ve mutlaka yerini almalıdır.

9.4. Ulaşım ve Jeopolitik

Bir ülkenin ekonomik kaynakları çok fazla olabilir. Ancak ulaşım sistemleri gelişmemiş ise, ekonomik gücü az olur. Dolayısıyla ulaşım, bir ülke ekonomisinin en önemli unsurudur. Yolları, bir insan vücudundaki kan damarlarına benzetebiliriz. Kan damarları hasta olan bir insan nasıl hastalanıyorsa, yolları olmayan veya bozuk olan bir ülkenin ekonomisi de bozuk demektir.

Türkiye'de karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu taşımacılığı oldukça gelişmiştir ve her geçen yıl gelişmesine devam etmektedir. Ancak yüzey şekilleri bakımından

çok dağlık oluşu, yurdumuzun doğu yarısının iklim bakımından sert ve kar yağışlı oluşu, sermaye eksikliği gibi nedenler, ulaşım sistemimizin gelişmesini engeller. Oysa coğrafi konum olarak Türkiye üç kıtanın (Avrupa-Asya ve Afrika) birleştiği konumda yer alır. Bu nedenle ülke, üç kıta arasında doğal bir köprü görevini üstlenir. Bu avantajından ötürü, Türkiye; tarihi devirlerden günümüze önemli yolların kesiştiği yer olma özelliği kazanmıştır.

Türkiye'nin yeryüzü şekilleri ve iklimi, ulaşımını etkilemekte ve yönlendirmektedir. Özellikle dağların doğu-batı doğrultusunda birbirine paralel olarak uzanmış olması, güney-kuzey yönlü yolların yapılmasını güçleştirmiş ve güçlükten dolayı, Türkiye yolları genelde dağların uzanış yönü olan doğu-batı yönlü olmuştur. Nitekim geçmişte olduğu gibi bugün yollar; dağ sıralarının engelinden dolayı, çöküntü havzalarını ve akarsu vadilerini takip etmektedir. Bu uzanış özelliği, bugün mevcut olan gerek karayolu ve gerekse demir yolu ağına bakıldığında açıkça görülür.

Türkiye'de, demiryolu yapımı 19.yüzyılda başlamıştır. Her nedense, cumhuriyet döneminde demiryollarına gereken önem verilmemiştir. Demiryollarının tamamı, yeniden çift hat olarak döşenmeli, yeni demiryolları ilave edilmeli, seferlere hızlı trenler konulmalıdır.

Anadolu yarımadasının üç tarafı denizlerle çevrili olması, deniz ulaşımı bakımından büyük kolaylık sağlar. Yarımadanın üç tarafında bulunan limanlar, kıyılarda bulunan yerleşmeleri denizden birbirine bağlar ve asıl önemli olan, Türkiye'nin tüm dünya ile denizyolu bağlantısı kurar.

Türkiye'nin Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan boğazlar (İstanbul ve Çanakkale), gerek Türkiye'nin Karadeniz kıyılarının ve gerekse Karadeniz'e kıyısı olan diğer ülkelerin (Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya, Gürcistan gibi), dış dünyaya denizden açılan penceresidirler.

Gerek İstanbul ve gerekse Çanakkale boğazı, jeopolitik açıdan büyük öneme sahiptirler. Özellikle Batı Dünyası ile Doğu Dünyası'nın buluştukları mekân olan boğazları gerçek anlamda kontrol eden bir ülke, yine gerçek anlamda dünya hâkimiyetinde söz sahibi olur. Deniz yollarına gerekli önem verilmelidir. Gemilerin hızı ve limanların kapasiteleri artırılmalıdır. Üç tarafı denizlerle kaplı olan bir ülkenin Denizcilik Bakanlığı olmaması önemli bir eksiklikler. Bu eksiklik bir an önce giderilmelidir.

Türkiye'nin Doğu ile Batı dünyası arasında köprüyü oluşturması, hava ulaşımında da büyük önem arz eder. Nitekim bugün Türkiye'nin sahip olduğu hava limanları ve hava alanları, mesafe bakımından dünyanın hemen hemen bütün hava limanlarına en kestirme yoldan bağlantılıdır. Sözgelimi İstanbul Atatürk Hava Limanı, Newyork, Londra, Moskova, Pekin, Tokyo, Sydney, Kahire, Nairobi, Johannesburg, Buenos Aires gibi dünyanın dört bucağında yer alan hava alanlarının birbirleri ile bağlantılarında bağlantı görevini üstlenir. Nitekim bugün çoğu dünyanın değişik ülkeleri arasında gerçekleşen uçak seferlerinin büyük bir bölümü, İstanbul bağlantılıdır.

Türkiye coğrafi konum olarak havayolu ulaşımı için önemli bir avantaja sahiptir. Bugün dünyanın en büyük şehir merkezlerine en yakın olan şehir İstanbul, Ankara: ve İzmir gibi Türkiye'nin şehirleridir. Bugün İstanbul Atatürk (eski adı Yeşilköy) Hava Limanı, uluslararası en büyük hava alanları arasında yerini almıştır. Buna rağmen Atatürk Hava Limanı, gereken ihtiyacı karşılamaz olmuş ve İstanbul'un Anadolu yakasında Kurtköy Hava Alanı yapılmasına karar verilmiştir. Ankara:, İzmir, Bursa, Adana, Erzurum, Trabzon, Samsun, Kayseri, Diyarbakır, Van ve benzeri hava alanları hava ulaşımına hizmet etmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki Türkiye ulaşım bakımından üç kıtanın birleşme noktasında bulunmakta ve üç kıta ülkeleri için büyük önem arz etmektedir. Hal böyle olunca, üç kıtanın kesişme noktasını teşkil eden Türkiye'ye sahip olan bir millet, üç kıtayı kontrol etme imkânını elinde tutmaktadır.

9.5. İletişim, Bilişim ve Jeopolitik

İletişim ya da haberleşme, bir bilgi veya haberi bir yerden bir başka bir yere iletmek demektir. İnsanoğlu ilk çağlardan beri iletişime büyük önem vermişlerdir. Bu nedenle en fazla gelişme iletişim sahasında elde edilmiştir. Geçmişte iletişim araçları olarak güvercinler, atlı posta arabaları çok önemliydi. Ülkenin bir ucundan öbür ucuna, eğitilmiş güvercinler yada atlılar tarafından haberler gönderiliyordu. Motorlu araçların icadı ile birlikte iletişimde de büyük gelişmeler kaydedildi. Önce posta trenleri ortaya çıktı. Daha sonra kara ve deniz motorlu araçları kullanılmaya başladı. En nihayet havacılık sektörünün gelişmesiyle birlikte havayolu ile iletişim büyük hız kazandı.

İnsan eliyle yapılan ve bir füze veya uzay aracı yardımı ile dünyanın ya da diğer gök cisimlerinin yörüngesine oturtulan uzay araçlarına yapay uydu adı verilmektedir. Uydular kullanım ve yapılış amaçlarına göre çeşitlere ayrılır. Bunlar; gök ilmi uyduları, jeodezi (yer araştırma) uyduları, meteoroloji uyduları, askerî uydular ve telekomünikasyon (haberleşme) uydularıdır. Türkiye, uzaya uydu gönderen ülkelerden biridir. TÜRK SAT adlı uydularımız, Türkiye'nin en önemli bir haberleşme uydularıdır.

Bugün artık uydu ve internet kullanımı ile dünyamız oldukça küçüldü. Dünyanın her bir köşesi ile haberleşebiliyoruz ve bilgi alış-verişi yapabiliyoruz. Eskiden bir başka ülkede yapılmış bilimsel çalışmaları, aylar ve hatta yıllar sonra duyabiliyorduk. Bugün ise internet aracılığı ile anında duyabiliyor ve gerekirse anında tüm gelişmeleri hem de görüntülü olarak elde edebiliyoruz.

Bilgisayar ve internet kullanımında, Türkiye son 20 yıl içinde büyük atılım yapmıştır. Özellikle Türk gençliği, dünyanın geleceği demek olan bilgi teknolojisine, hemen ayak uydurmuştur. Bu gelişme de, gerçekten sevindiricidir. Ancak yeterli değildir. Çünkü dünyaya hâkim olmak için teknolojiyi kullanmak yeterli değildir. Türk gençliği eğer ülkesini lider bir ülke yapmak istiyorsa, mutlaka ve mutlaka hem iyi bir teknolojisi ve hem de iyi bir teknoloji üreticisi olmalıdır.

9.6. Turizm ve Jeopolitik

Türkiye'nin gerek matematiksel konumu ve gerekse özel konumu itibarıyla, dünya nüfusunun yoğunluk kazandığı Orta Kuşak ülkelerinin merkezi kısmında yer alır. Bu nedenle turizm açısından dünya ülkelerinin hemen hepsinin ilgi odağı hâline gelmesine yol açmaktadır.

Türkiye, turizm kaynakları bakımından, oldukça zengin bir ülkedir. Gerek fiziki ve gerekse beşerî kaynaklar bakımından, ülke; önemli bir potansiyele sahiptir. Fiziki turizm kaynakları; yeryüzü şekilleri, bitki örtüsü ve sular ile ilgili olmak üzere üç ana grupta toplanır. Bitki örtüsü ile ilgili turistik kaynakların başında, kent içi açık ve yeşil alanlar, park ve bahçeler ile koruma altına alınmış millî parklar önemli kaynaklardır. Sularla ilgili turistik kaynaklar; sağlık açısından önem arz eden, şifalı sular adı da verilen, termal (sıcak su) kaynaklardır. Sular ile ilgili olarak diğer bir kaynak kuş cennetleridir. Kurak devrede daralan yağışlı dönemlerde oldukça fazla genişleyen, fazla derin olmayan göl alanları ideal kuş yetiştirme yöreleridir. Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada ülkesidir. Gerek Anadolu ve gerekse Trakya yarımadaı çevresinde sayısız denebilecek kadar kumsallar yer almaktadır.

Türkiye'de beşerî turistik kaynaklar; tarihi yerleşmeler, tarihi eserler ve müzeler olarak üç ana grupta toplanabilir. Tarihi yerleşmeler; Tarih öncesi ve Tarihî yerleşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Anadolu yarımadası, tarihi eserler bakımından âdeta medeniyetler mozağini yansıtır. Han, hamam, kervansaray, çeşme, kümbet, türbe, anıt, kale, sur, cami, mescit, kilise, manastır, havra gibi tarihi eserler, Anadolu toprağının her karışında bulunmaktadır. Tüm bu eserler, önemli turizm kaynaklarını oluşturmaktadır.

Turistlerin ilgisini çeken diğer beşerî turizm kaynağı, müzelerdir. Ören yerlerinde yapılan kazı bulgularını içeren eserlerin sergilendiği arkeolojik müzeler, eski dönemlere ait giysi, kullanım eşyası, süs ve ziynet eşyaları, kitap gibi tarihî değerleri içeren eserlerin sergilendiği etnografik müzeler ve bunun dışında her türlü sanat yapılarını (arkeolojik ve etnografik) içine alan tarihî değer taşıyan eserlerin sergilendiği karma müzeler vardır. Türkiye genelinde tüm bu müzelerin sayıları 90'ı aşmaktadır. Müzeler, turistlerin en çok uğradıkları mekânlardır.

Türk turizmine katkıda bulunan önemli etkenler arasında; ulaşım, tanıtım, eğitim ve konaklama tesisleri ön planda yer alırlar. Turistlerin turizm değerlerinin bulunduğu yerlere ziyaret etmeleri için en başta gelen önemli unsur ulaşım'dır. Ulaşım olmadan turizmden bahsedilemez. Bir ülkeye gelen turist, en başta seyahat esnasında rahat ve konfor ister. Türkiye'nin her coğrafi yöresi için ulaşım'da rahat ve konfor sağlanamamıştır. Tanıtım, turizm için önemli olan bir faktördür. Çünkü bir turist bir yöreyi veya ülkeyi tanımadan, o yöre veya ülkeye ziyaret etmeyi düşünmez.

Türkiye, sahip olduğu tüm turizm kaynaklarını tam kapasite ile aktif hâle getirirse turizmin mevcut sorunlarını (ulaşım, konaklama, tanıtım gibi) tamamen çözümlerse, ülkeye gelen turist sayısında ve turizm gelirlerinde büyük artışlar kaydedilecektir. Turizm gelirlerinin artışı demek, ülke ekonomik gelirlerinin yükselmesi demektir. Ülkenin ekonomik gelirleri yükselince, askerî, siyasal, sosyal ve ekonomik gücü de aratacak ve dünya hâkimiyeti için aday ülke olabilecektir.

9.7. Ticaret ve Jeopolitik

Türkiye de, ihracat ile ithalat arasında bir denge kurmaya çalışır. Ancak dışarıdan aldığı mal ve eşyaların fazla pahalı olmasından her yıl dış ticaret açık verir. Türkiye'nin her bir yöresi çok farklı ve çeşitli mallar üretir. Bu malların tamamı üretilen yörelerde veya yörelerde tüketilmez. İhtiyaç duyulan diğer yerlere gönderilir. Köylümüz tarım ürünleri üretir. İhtiyaç fazlasını, şehir ve kasabalarda satar. Şehir ve kasabalardan ise şeker, giyim, mobilya gibi ihtiyaçlarını satın alır.

Türkiye'de en fazla iç ticaretin canlı olduğu yerler, şehirlerdir. Özellikle sanayi, yol kavşağında olan, tarım, üniversite, turizm, askerî, dini ve çeşitli fuar ve şölenlerin yapıldığı şehirlerimizde ticaret çok canlıdır. Türkiye'nin ticaret kapasitesi yıl geçtikçe artmaktadır. Türkiye'nin ticaret yaptığı ülkeler ise, genelde ekonomik birlik üyeleri ile olmaktadır.

Ülkenin gerek iç ve gerekse dış ticareti incelendiğinde, Batı yöreleri büyük bir ağırlık oluşturmaktadır. İç ve doğu yörelerimizde ticari faaliyetler pek canlı değildir. Gerçi bu durum, ülkenin yöre içindeki siyasi ilişkilerinden de kaynaklanmaktadır. Örneğin Türkiye'nin doğu ve güneydoğu komşuları ile olan ticari ilişkileri yapay gündemlerle sekteye uğratılmıştır. Irak ile ilişkiler Körfez krizi yüzünden, Suriye ile ilişkiler terör yüzünden, İran ve Ermenistan ile olan ilişkiler siyasi gerginlik yüzünden minimum düzeye indirilmiştir. Kuşkusuz bu gergin durum, İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu yörelerimizi derinden sarsmıştır. Burada "Dostluk başka, alışveriş başka" özdeyişi unutulmamalı, gerginlikler bir tarafa bırakılarak ticaret yeniden canlandırılmalıdır.

Türkiye'nin dış ticareti genel anlamda gözden geçirildiğinde, komşularıyla çok az ticaret yaptığı ortaya çıkar. Genel anlamda, Türkiye'nin komşularıyla yaptığı ticaret, toplam ticaretindeki payı %10'u bulmaz. Bu durum, Türkiye ticareti için olumsuz bir gelişmedir. Çünkü komşuları zengin olan ve komşularıyla ticaret yapan ülkeler çabuk zenginleşirler. Batı Avrupa ve kuzey Amerika ülkeleri, ticaretlerinin yarısından fazlasını komşuları ile yaparlar. Türkiye, ticaretinde bu özelliği göz önünde tutmalı ve komşuları ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmelidir.

Ticaret kapasitesi ve ticaret yaptığı ülkeler açısından ele alındığında görülür ki Türkiye; dünya ticaretinin önemli bir noktasında bulunmaktadır. Ticaret yaptığı ülkeler dağılımı gözden geçirildiğinde, dünyanın dört bucağında yer alan tüm ülkeler ile ticaret yapmaktadır. Öte yandan ülkenin özel konumundan dolayı transit ticaret kapasitesi de, ulaşım imkânları geliştikçe artış göstermektedir. Denilebilir ki Türkiye; geçmişte olduğu gibi gelecekte de dünya ticaretinde önemli bir ülke olacaktır. Ticaret imkânlarının geliştirilmesi ve

teşvik edilmesi hâlinde, Türkiye tüccar bir ülke konumuna gelecektir. Bu gelişme, dünya hâkimiyetinde kolaylaştırıcı bir etken olacaktır.

Uygulamalar

1) Türkiye'nin dünya üzerindeki konumunu düşünerek sahip olduğu ulaşım yollarını belirtip bu durumun jeopolitiğine etkisini açıklayınız.

2) Türkiye'nin ticareti yıl geçtikçe artmaktadır? Bunun nedenlerini açıklayınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Doğanay, Hayati ve Çavuş, Ahmet. (2013). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Dördüncü Baskı. Ankara:: Pegem Yayıncılık.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2013). *Ticaret Coğrafyası ve Küreselleşme*. İstanbul: Aktif Yayınları.

Uygulama Soruları

- 1) Türkiye'nin jeopolitik konumunun öneminde hangi enerji kaynaklarının etkisi vardır?

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin ekonomik coğrafya özellikleri ve jeopolitik ilişkisi üzerinde durulmaya devam edilmiştir. Ve özellikle enerji kaynakları ve jeopolitik, madenler ve jeopolitik, sanayi ve jeopolitik, ulaşım ve jeopolitik, iletişim, bilişim ve jeopolitik, turizm ve jeopolitik, ticaret ve jeopolitik hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

Bölüm Soruları

1) Aşağıdakilerden hangisi yenilenebilir enerji kaynakları grubuna girmektedir?

- a)** Petrol
- b)** Kömür
- c)** Doğal gaz
- d)** Hidroelektrik
- e)** Uranyum

2) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye’de bulunan metal dışı madenlerdendir?

- a)** Bor tuzu
- b)** Demir
- c)** Kromit
- d)** Manganez
- e)** Kurşun

3) I) Tarihi Yerleşmeler

II) Yeryüzü Şekilleri

III) Tarihî Eserler

IV) Millî Parklar

V) Müzeler

Yukarıda verilenlerden hangileri beşerî turistik kaynaklar grubuna girmektedir?

- a)** I,II ve III
- b)** I, III ve V
- c)** II, III ve IV
- d)** III, IV ve V
- e)** I, IV ve V

4) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin hızlı sanayileşmesinde etkili olan faktörlerden değildir?

- a) Hammaddelerin mevcut olması
- b) Sanayi için gerekli işgücünün bulunması
- c) Sanayileşme için gerekli olan sermayenin ve enerji kaynaklarının varlığı
- d) Sanayi ürünlerinin satılmasında gerekli olan pazarın mevcudiyeti
- e) Büyük sanayi şehirlerinin ortaya çıkması

5) Ülkede madenlerin araştırılması ve planlı bir şekilde işletilmesi için kurulan MTA (Maden Teknik ve Arama Enstitüsü) kaç yılında kurulmuştur?

- a) 1935
- b) 1936
- c) 1938
- d) 1940
- e) 1942

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

6) Madenler ve olmak üzere iki farklı türde toplanır.

7) Enerji kaynakları ve enerji kaynakları olarak ikiye ayrılır.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

8) () Türkiye madenler bakımından en fazla sahip olduğu maden kromittir.

9) () Tarihi yerleşmeler; Tarih öncesi ve Tarihî yerleşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır.

10) () Türkiye'nin enerji ve maden kaynakları ile sanayi kuruluşlarının dağılımı, yöreler bazında incelendiğinde eşit dağıldığı görülmektedir.

Cevaplar:

1) d, 2) a, 3) b, 4) e, 5) a, 6) metalik ve metal dışı, 7) yenilenebilir ve yenilenemeyen, 8) D, 9) D, 10) Y

10. JEOPOLİTİK DÜŞÜNCE VE TÜRKİYE

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 10.1.** Kara Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye
- 10.2.** Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye
- 10.3.** Deniz Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye
- 10.4.** Hava Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye
- 10.5.** Kuşatma Teorisi ve Türkiye
- 10.6.** Yeni Domino Taşları Teorisi ve Türkiye
- 10.7.** Tarihin Sonu Teorisi ve Türkiye
- 10.8.** Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Türkiye
- 10.9.** Medeniyetler Bütünleşmesi Teorisi ve Türkiye
- 10.10.** Büyük Satranç Tahtası Teorisi ve Türkiye
- 10.11.** Eksen Ülkeler Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye
- 10.12.** Entrika Çemberi Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye
- 10.13.** İşleyen Merkez ve Boşluk Teorisi ve Türkiye
- 10.14.** Uzay Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye
- 10.15.** Merkezî Türk Hâkimiyet Teorisi

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Jeopolitik düşünce nedir?
- 2) Hâkimiyet teorileri nelerdir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Jeopolitik Düşünce ve Türkiye	Jeopolitik düşünce ve Türkiye konusunda bilgiler sunulması ve tartışılması	Öğrenerek araştırarak ve tahlil ederek

Anahtar Kavramlar

- Jeopolitik düşünce
- Türkiye
- Kara hâkimiyet teorisi
- Kenar kuşak hâkimiyet teorisi
- Deniz hâkimiyet teorisi
- Hava hâkimiyet teorisi
- Kuşatma teorisi
- Yeni domino taşları teorisi
- Tarihin sonu teorisi
- Medeniyetler çatışması teorisi
- Medeniyetler bütünleşmesi teorisi
- Büyük satranç tahtası teorisi
- Eksen ülkeler hâkimiyet teorisi
- Entrika çemberi hâkimiyet teorisi
- İşleyen merkez ve boşluk teorisi
- Uzay hâkimiyet teorisi
- Merkezi Türk hâkimiyet teorisi

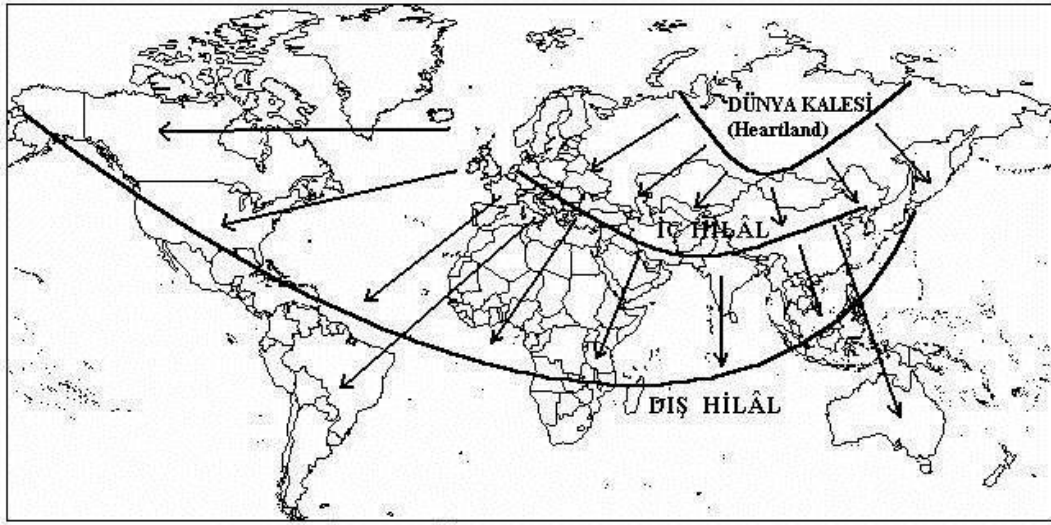
10.1. Kara Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye

Devletlerin yayılması ve çok geniş topraklara ve hatta dünyaya hükmetmeleri, iki aşama da gerçekleşir. Birinci aşama teorik, ikinci aşama pratiktir. Devletin genişlemesi üzerinde, önce atılım politikaları üretilir. Çeşitli teoriler ve öneriler getirilir. En sonunda en akılcı ve gerçekçi teori, uygulama aşamasına geçirilir. Birinci dünya savaşı öncesinde ve sonrasında, dünya hâkimiyeti üzerinde çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Dünya hâkimiyet teorileri adını verdiğimiz bu teorilerden biri de “Kara Hâkimiyet Teorisi”dir. Kara Hâkimiyet Teorisi, Halford John Mackinder adlı bir İngiliz Siyasi Coğrafyacısı tarafından geliştirilmiş ve ortaya atılmıştır.

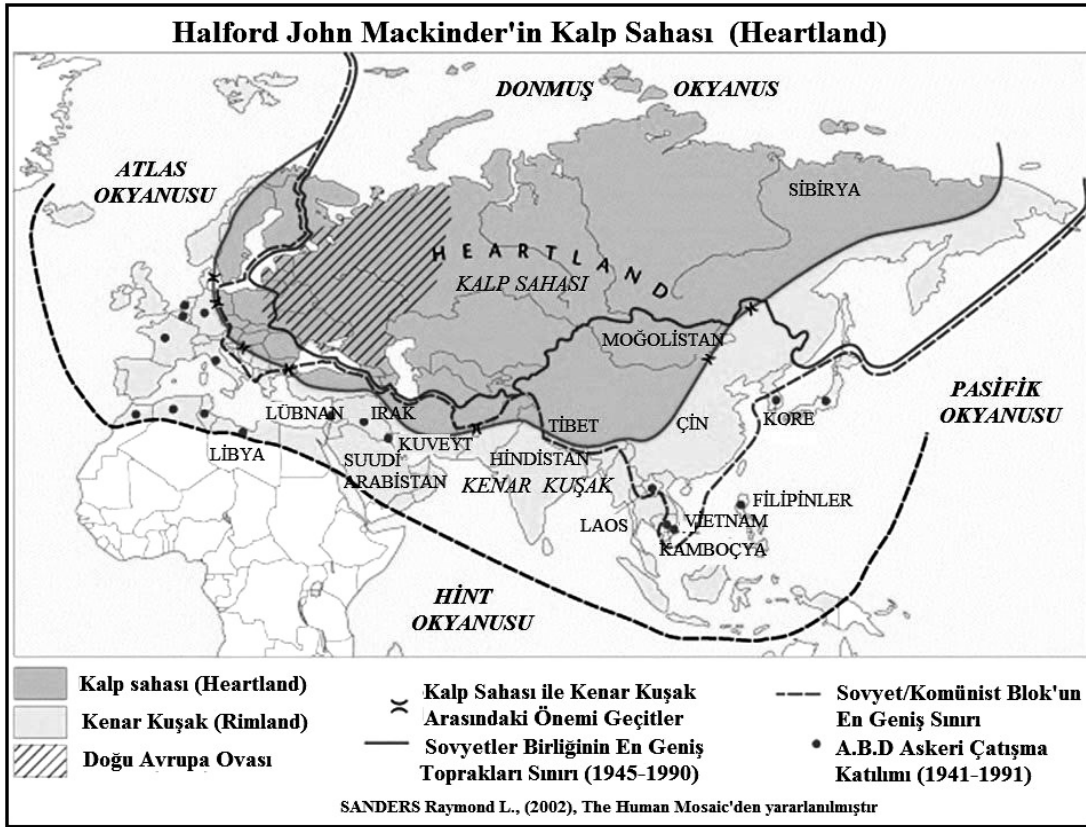
Mackinder’in Kara Hâkimiyet Teorisi, kısaca şu şekilde özetlenebilir; “Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının bütünü dünya adasını oluşturur. Bu Eski kara kütlelerinin dışında kalan Amerika, Avustralya ve Antarktika gibi kıtalar ise, Dünya Adasının Uydularını teşkil ederler. Dünya Adası içinde kalan, Doğu Avrupa ile Sibirya yöresi, dünyanın “Heartland”ı (kalp Sahası)”nı oluşturur. Heartland’ın çevresindeki Balkanlardan Çin’e kadar uzanan saha ise “İç veya Kenar Hilâl” ya da “Rimland” kuşağıdır. Bunun dışında kalan Amerika-Afrika-Avustralya-Japonya hattı ise “Dış veya Kenar Hilâl” ya da “Dünya Adasının Peykleri” olarak kabul edilir.” Mackinder, Dünyayı bu şekilde tasnif ettikten sonra, teori oluşturan görüşünü şu şekilde sonuçlandırıyor: “Doğu Avrupa’ya hükmeden bir devlet Heartland’a hâkim olur. Heartland’a hükmeden ise öncelikle İç-Kenar Hilâl’e ya da Rimland’a hükmeder. Sonra da Dış-kenar Hilâl’e yani bütün Dünya’ya hâkim olur.”

Mackinder’in Kara Hâkimiyet Teorisinde, Türkiye; İç veya Kenar Hilâl yöresinde yer alır. Diğer bir ifadeyle Türkiye, dünya kalesine sahip olan bir milletin ilk hedef tahtası olan yörenin orta bölümünde yer aldığı dikkati çeker. Dünyaya hâkim olmak isteyen bir gücün ilk hedef tahtası, elbette Türkiye’dir. Çünkü dünya kalesinin alınması ve yakın takibi için iç surları teşkil eden Türkiye, jeopolitik bakımdan büyük öneme sahiptir. Öte yandan bu topraklar, kalenin iç surlarında aranan tüm fiziki ve beşerî şartları üzerinde taşımaktadır. Karadan, denizden ve havadan, kalenin kontrolü için en avantajlı konuma sahip olan sur yöresi olarak Anadolu toprakları görülmektedir.

Bugün üzerinde Türk devletinin bulunduğu Anadolu yarımadası, insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kendinden söz ettiren yegâne toprak parçalarından birini ve belki de en önemlisini oluşturuyor. Tarihi coğrafya açısından, dünya ülkelerine kısa bir göz atan, bunu rahatlıkla görebiliyor. Yeryüzünde mevcut üstün medeniyetlerin, hemen hemen birçoğunun izlerini görmek mümkün Anadolu yarımadasında. İnsanlık tarihi boyunca, medeniyetler arası bir karşılaşma ve kavuşma noktası olmuş bu yarımada. Bu topraklara, insanlar doğudan-batıdan, kuzeyden-güneyden, denizden-karadan velhasıl her yönden gelmişler ve kültürler mozağini oluşturmuşlar. Hiç şüphe yok ki kültür mozaığının esas harcını oluşturanlar Türkler olmuş. Türkler Anadolu topraklarına, yaklaşık günümüzden bin yıl önce gelmişler ve toprağının her karışına Türk Medeniyeti’ni nakış gibi işlemişler.

KARA HAKİMİYET TEORİSİ
 "Dünya kalesine sahip olan bir millet, önce iç hilâle ve daha sonra dış hilâle hakim olur. Böylece tüm dünyaya hakim olmuş olur."

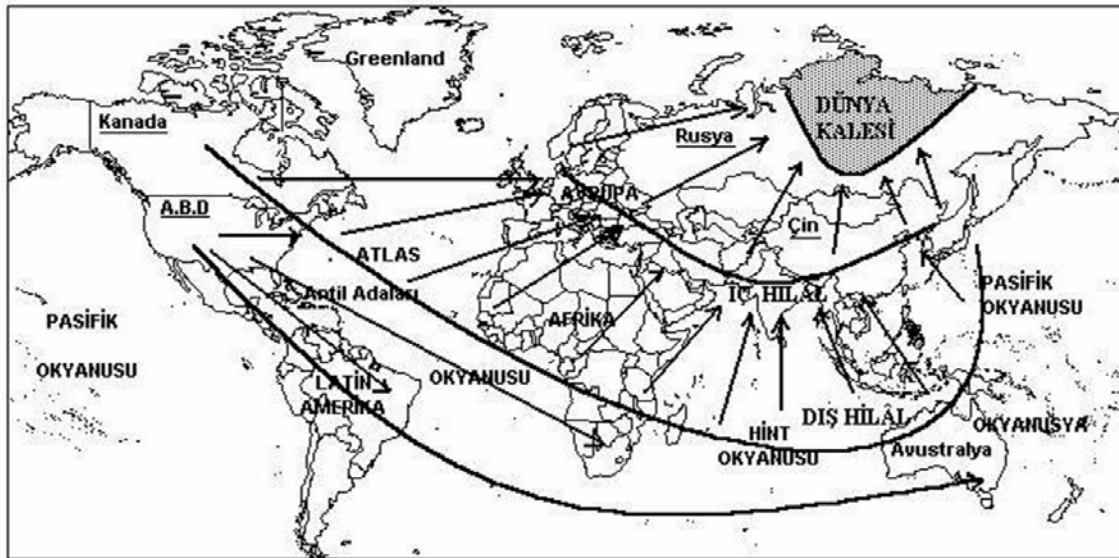
Medeniyetler mozaigini oluşturan bir toprak parçasının, elbette paha biçilmez bir değeri vardır. Ne demişler; "Güzelin dostu da, düşmanı da çoktur." İşte böyle, tarih boyunca, Anadolu'nun dünya üzerinde dostu olduğu gibi düşmanı da çok olmuş. Durum bugün de aynı. Peki, bugün Türkiye'nin düşmanları kimler? Bu topraklar üzerinde, ne tür teoriler üretiliyor?

Dünya tarihine kısa bir göz atıldığında, kendinden söz ettiren çok sayıda devletler vardır. Bu devletlerin büyüklükleri, daha ziyade hükmettikleri toprakların genişliği ve insanların fazlalığı ile tespit edilse de, sosyal düzeni ve adaleti gözetmeleri de önemli rol oynar. “At ölür semeri kalır, insan ölür eseri kalır.” Devletler de öyle. Devletler, yıkılır ve tarih sahnesinden kaybolurlar ama tarihi izleri mutlaka kalır.

Birinci Dünya Savaşı’nda bütün güçlerin (yedi düvelin) Anadolu’ya saldırılarının sebebi, Mackinder’in “Kara Hâkimiyet Teorisi”nin bir uygulama aşamasına konulmasıdır. Yine İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında, Türkiye’yi savaşın ortasına çekmek istemelerinin ve bir tarafa zorlamalarının temel etkeni, bu jeopolitik konumudur. Günümüzde de yenedünya düzenlerinin tartışıldığı bir ortamda, Türkiye’nin sürekli gündemde kalmasının sebebi bu olsa gerekir.

10.2. Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye

Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi, Halford John Mackinder tarafından ortaya atılan Kara Hâkimiyet Teorisine karşılık ortaya atılmış bir dünya hâkimiyet teorisidir. Teori; ABD Yale Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler Profesörü Nicholas J. Spykman (1843-1943) tarafından ortaya atılmıştır. Spykman, Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisini ortaya atarken Kara Hâkimiyet Teorisinden oldukça fazla yararlanmıştır. Spykman, çağdaşı ve meslektaşı gibi dünyayı hemen hemen aynı jeopolitik levhalara ayırmıştır.

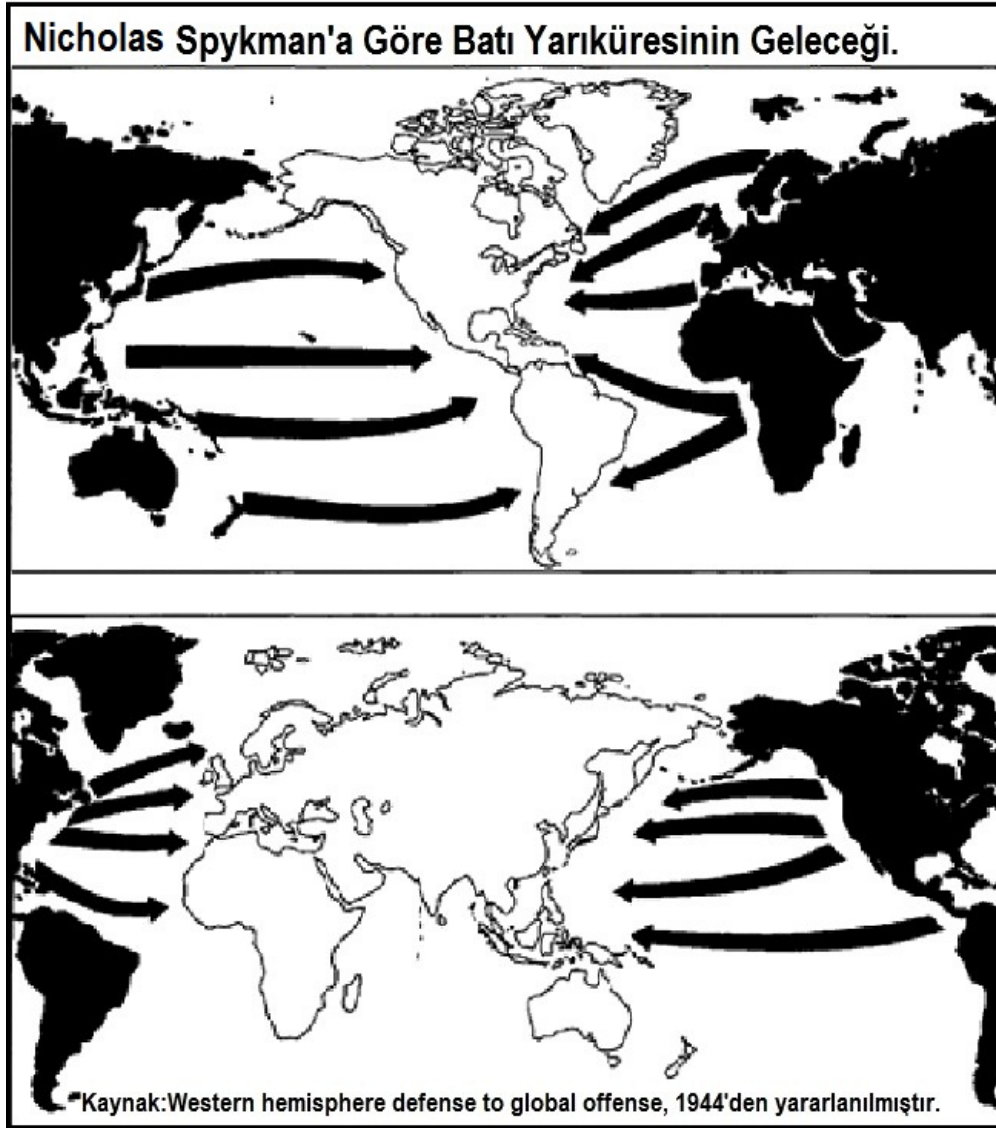

KENAR KUŞAK HAKİMİYET TEORİSİ

“Dış hilâle hakim olan bir millet, iç hilâle, daha sonra dünya kalesine ve nihayet tüm dünyaya hakim olur.”

Spykman, çağdaşı Mackinder gibi dünyayı şu şekilde bölümlüyor; “Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının bütünü dünya adasını oluşturur. Bu Eski kara kütlelerinin dışında kalan Amerika, Avustralya ve Antarktika gibi kıtalar ise, Dünya Adasının Uydularını teşkil ederler. Dünya Adası içinde kalan, Doğu Avrupa ile Sibiryaya yöresi, dünyanın “Heartland”ı (kalp Sahası)” nı oluşturur. Heartland’ın çevresindeki Balkanlardan Çin’e kadar uzanan saha ise “İç veya Kenar Hilâl” ya da “Rimland” kuşağıdır. Bunun dışında kalan Amerika-Afrika-

Avustralya-Japonya hattı ise “Dış veya Kenar Hilâl” ya da “Dünya Adasının Peykleri” olarak kabul edilir.” Spykman, dünyayı bu şekilde bölümledikten sonra, Mackinder’in görüşünden tamamen ayrılıyor ve Mackinder’in düşüncesinin tam tersini ileri sürüyor.

Spykman’ın Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi’nde Türkiye; Mackinder’in Kara Hâkimiyet Teorisi’nde olduğu gibi, İç veya Kenar Hilal yöresinde yer alır. Spykman’a göre, Türkiye; dünya kalesine sahip olmayı arzulayan bir millet için kaleye yapılacak olan son kuşatma alanı olarak nitelendirilen yörenin tam ortasındadır. Bu sebeple dünya hâkimiyetinin yolu, Türkiye’den geçmektedir.

Bugün Türkiye’ye bakıldığında, tüm jeopolitik avantajları üzerinde toplamış gibi. Doğal coğrafya özelliklerinin sağladığı elverişli şartlar, beşerî ve iktisadi özelliklerde de görülmekte. Dünyanın merkezî konumunu oluşturan Türkiye, gerek yeryüzü ve gerekse iklim özellikleri bakımından insan yaşamına en uygun toprakları teşkil ediyor. 76 milyonu aşkın Türk’ün yaşadığı bu coğrafyada, ayrıca tarım ve hayvancılık gelişmiş ve buna bağlı olarak sanayileşme ise gelişme sürecine girmiş. Alt yapı eksiklikleri olmasına rağmen, Türkiye

şehirleri, dünya şehirleri arasında yaşama standartlarının üzerinde bir ortam sunuyor insana. Bu sebeple ABD, Rusya ve Çin, Türkiye’yi özellikle iktisadi yönden ablukaya almış gibiler. Çünkü Dünya Hâkimiyeti, Türkiye topraklarını ele geçirmekle mümkün. Ne var ki bu kutsal topraklar üzerinde binlerce yıldır yaşamış ve hâlen yaşamakta olan Türkler, Dünya Hâkimiyetine soyunmuş milletlerin niyetlerini anlamış gözükmemektedirler.

Hemen şunu belirtmekte fayda var. Dünya üzerinde bulunan sağlam kaleler hiçbir zaman dışarıdan fethedilmemiştir. Ancak içeriden yıkılmaya müsait olduğu zamanlarda fethi mümkün olmuştur. O hâlde, Türkiye, 21.yüzyılda mutlaka içerden sağlam olmalıdır.

10.3. Deniz Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye

Şüphesiz denizler, ülkelerin yer politikasında büyük yararlar sağlıyor. Her şeyden önce tüm dünyaya engelsiz, zahmetsiz ve en ucuz olarak bağlantı kurulabiliyor. Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkedir. Acaba Türkiye, üç tarafını kapladığı denizlerin tüm avantajlarını hakkıyla kullanabiliyor mu? Türkiye, Deniz Hâkimiyet Teorisi’nin neresinde? Tüm bu sorulara cevap vermek için, Deniz Hâkimiyet Teorisi’ni iyi tahlil etmek gerekiyor. Görüşün temeli, Amerika Birleşik Devletleri Deniz Akademisinden mezun olan, Amiral Alfred Mahan (1840-1914) tarafından atılmıştır. Mahan, 1890 yılında yayınladığı “Deniz Kuvvetinin Tarihe Etkisi (1660-1783)” adlı eserinde, denizin önemini açıkça vurgulamıştır.

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkedir. Trakya ile Avrupa’ya, Anadolu yarımadasının doğusu ile Asya kıtasına karadan bağlantılıdır. Kuzeyden Karadeniz, batıdan Marmara Denizi ve Adalar Denizi, güneyden Akdeniz ile çevrilidir. Bu denizler, boğazlar yoluyla birbirlerine bağlantılı olup, Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusu’na, Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz ve oradan Hint Okyanusu’na ve ötelerin ötesindeki Pasifik Okyanusu’na kadar ulaşma imkânına sahiptir. Diğer bir ifadeyle, denizden ve karadan tüm kara parçaları ile bağlantı kurma avantajına sahip olduğu için, aynı zamanda amfibi (karada ve denizde hareket kabiliyeti olma) devlet olma özelliğini taşımaktadır. Ancak, Türkiye sınırları çizilirken ve Yunanistan’ın siyasi manevraları ile amfibi devlet olma özelliği tehlikeye girmiş gibidir. Çünkü karada sağlamış olduğu hareket kabiliyeti, denizlerde kısıtlıdır.

Dünya hâkimiyetinin baş şartlarından biri denizlerde hâkimiyet kurmaktır. Osmanlı padişahları “cihan padişahı” unvanını hak kazanmışlarsa ve devletini “cihan imparatorluğu” yapmışlarsa, denizlerdeki üstünlüklerine ve kaptan-ı deryalarına borçludur. Eğer Türkiye, diğer Türk dünyası ülkeleri ile birlikte, 21. yüzyılda dünya hâkimiyetine aday bir millet olmayı arzuluyorsa deniz hâkimiyetini sağlamalıdır. Bunun için de dünya siyasi arenasında aktif bir politika izlemek icap eder.

10.4. Hava Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye

Hava Hâkimiyet Teorisi, ABD’li havacılar tarafından ortaya konulmuş ve benimsenmiştir. Teorinin temellerini Havacı Albay Hausy Scitaklian atmıştır. Teorinin uygulanabilirliği özellikle uzay çalışmaları ile farklı bir anlam kazanmış ve ortaya uzay jeopolitiği diye bir kavramın gelişmesine yol açmıştır. Teorinin temel felsefesini; “Havaya hükmeden bir millet, tüm dünyaya hâkim olur. Bu sebeple havacılıkta daima üstün olmak gerekir” teşkil eder.

Teoriyi benimseyen ABD, bugün için teorinin uygulama aşamasına getirilmesi için çeşitli çalışmalar yapmış ve havacılıkta büyük bir gelişme ve ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişmeler, sadece dünyayı saran havaküre ile sınırlı kalmamış, havakürenin sınırlarını aşmış ve uzaya doğru genişlemiştir. Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA)’nin çalışmaları, güneş sistemini ve ötesini kapsar hâle gelmiştir. Bugün için “Yıldız Savaşları Projesi”nden söz eden ABD, bu konudaki çalışmalarını büyük bir titizlik ve gizlilik içerisinde yürütmektedir.

Türkiye jeopolitik ve jeostratejik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Eski dünya karalarını ifade eden Asya-Avrupa ve Afrika kıtalarının tam ortasında yer alıyor. Konum olarak hava hâkimiyetinde büyük bir avantaja sahip olan Türkiye, bugün için bu avantajını yeterince değerlendirememektedir. Çünkü hava etki alanı, komşuları tarafından sınırlandırılmaktadır.

Hava hâkimiyetinin en büyük desteği olan beşerî ve ekonomik güç olarak Türkiye; Dünya ülkeleri arasında arzu edilen gelişmeyi tam anlamı ile sağlayamamıştır. Bunun sağlanabilmesi için, her şeyden önce, tam bağımsız ve bağlantısız, bilimsel ve teknolojik yönden gelişmiş “Hava Sanayisi”ne ihtiyaç vardır. Türkiye, yörede huzur ve barışın teminatı olmak istiyorsa, hava savunması ve sanayisini, deniz ve karadan da destekli olarak güçlendirmelidir.

10.5. Kuşatma Teorisi ve Türkiye

Kuşatma (Muhasara, Containment) Teorisi, 1990’lı yılların başında günümüz jeopolitikçilerinin bazıları tarafından ortaya atılmıştır. Kuşatma teorisine göre dünya iki jeostratejik yöreye ayrılmaktadır. Bunlar Kıtasal Avrasya (Continental Eurasia) ve Deniz Ticaretine Bağımlı Yöre (Maritime Trade Dependent Zone)’dir.

Kıtasal Avrasya, Rusya ve Çin’den oluşur. Deniz Ticaretine Bağımlı Yöre ise ABD, Batı Avrupa ve Japonya’dan meydana gelir. Bu iki stratejik yöre arasında kalan yöreye Hassas Yöre (Shatterbelts) denir. Hassas Yöre içinde, Orta Doğu, Afrika, Güney ve Güneydoğu Asya, Orta Asya Okyanusya ve Doğu Avrupa ülkeleri yer alır. Güç politikalarında hedef tahtası olabilecek bu Hassas Yöre’ye Ara Yöre de adı verilir.

Bu teoriye göre; Türkiye’nin konumu tartışmalıdır. Türkiye yöneticileri açısından ülkenin Avrupa Deniz Yöresi içinde yer almış olması gerekir. Ancak Avrupa Deniz Yöresi

içinde bulunan ülkelerin oluşturdukları Avrupa Birliğine alınmaması ve dışlanması göz önünde tutulursa, Türkiye'nin yeri Orta Doğu içinde yer alır ve potansiyel kriz yöresi sayılan Ara Yöresi ülkesidir.

10.6. Yeni Domino Taşları Teorisi ve Türkiye

Bu teori de, Kuşatma teorisi gibi, günümüz jeopolitikçileri tarafından geliştirilmiştir. Yeni Domino Taşları Teorisi, özellikle Sovyet Bloku'nun çökmesinden sonra, gündeme gelmiştir. Bu teoriye göre; ABD, Batı Avrupa, Japonya, Rusya ve Çin büyük güçler olarak nitelendirilmektedir.

Büyük güçlerin dışında kalan Ara yöre ülkeleri içinde, jeopolitik konumları, nüfus ve ekonomik durumları itibarıyla dünya istikrarını etkileyebilecek potansiyele sahip olan ülkeler ise “Mihver Devlet” özelliği taşımaktadırlar. Mihver Devlet özelliği taşıyan ülkelerin sayıları 10'u aşmaktadır. Türkiye de, Mihver devletlerarasında yerini almaktadır.

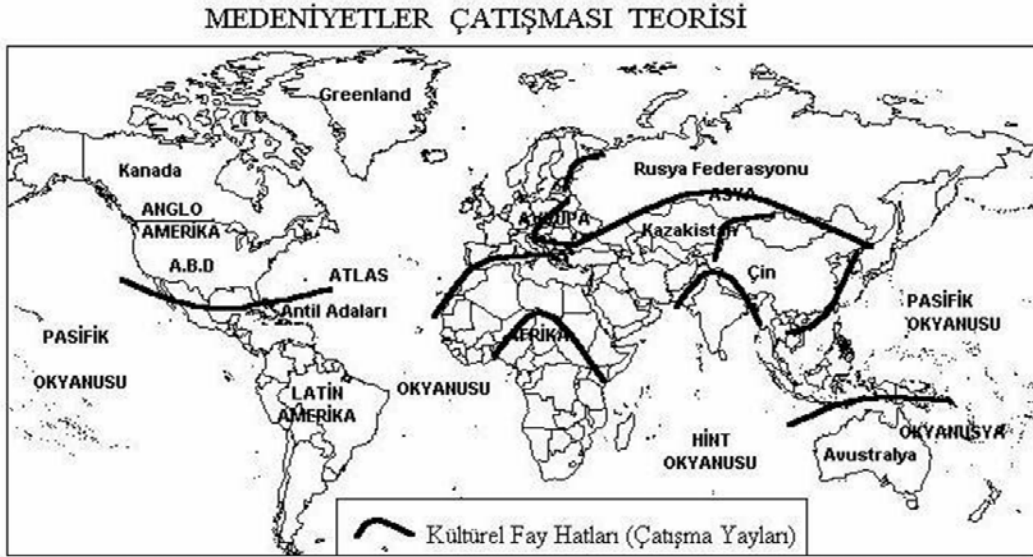
10.7. Tarihin Sonu Teorisi ve Türkiye

“Tarihin Sonu” teorisi, Francis Fukuyama tarafından ileri sürülmüştür. Fukuyama, çalışmasında dünya üzerindeki siyasi gelişmelerin tarihi bir değerlendirmesini yapmış ve özellikle Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Berlin Duvarı'nın yıkılışı, Romanya Devrimi'nin ardından dünyanın tek kutuplu bir sisteme doğru gittiğini belirtmiştir. Söz konusu bu sistem, Fukuyama'ya göre, serbest piyasa mekânizmasına dayalı liberal, kapitalist batı demokrasisidir. İnsanoğlu, tarih boyunca aradığı ideal bir sistemi, batı demokrasisinde bulmuştur ve en mükemmel sistem, batı demokrasisidir. Bütün alternatif değer sistemleri ve medeniyet yapıları, tarihin bu son döneminde ortaya çıkan batı demokrasisinin ve medeniyetinin değer yargılarına teslim olmuştur. Artık insanoğlu, aradığı en ideal sistemi bulduğuna göre, tarih sona ermiştir.

Fukuyama gelecek hakkındaki fikirlerini şu cümlelerle açıklıyor; “Çağdaş tabiat bilimlerinin açık karakteri, artık bizim şöyle bir tahminde bulunmamıza imkân tanıyor: Önümüzdeki iki kuşak içinde biyoteknoloji, sosyal mühendislik uzmanlarının yapamadıkları şeyi yapıp başarmamıza imkân verecek olan âletleri bize temin edecektir. O aşamaya geldiğimizde de, beşerî tarih ile işimizi kesinkes bitireceğiz. Çünkü insanî varlıkları şu hâllerile ortadan kaldırmış olacağız. İşte o zaman yeni bir tarih başlayacak, insani olanın ötesinde yeni bir tarih”.

10.8. Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Türkiye

ABD Harvard Üniversitesinde Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Samuel Huntington, 1993 yılında bir teori ortaya attı. “Medeniyetler Çatışması” adı verilen bu teori, özellikle 1989 Sovyet Bloğunun dağılmasından sonra, dünya üzerindeki yeni bazı gelişmeler doğrultusunda geleceği yönlendirme açısından büyük önem arz etmektedir.

Huntington; “Benim faraziyem şudur ki bu yenedünyada mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hâkim mücadele kaynağı kültürel olacak. Milli devletler dünyadaki hadiselerin yine en güçlü aktörleri olacak fakat global politikanın asıl mücadeleleri farklı medeniyetlere mensup grup ve milletler arasında meydana gelecek. Medeniyetlerin Çatışması global politikaya hakim olacak. Medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin muhabere hatlarını teşkil edecek.” diyor ve bu teorisini desteklemek için dünya üzerindeki çeşitli gelişmeleri örnek veriyor. Bosna Savaşı, Körfez Savaşı, Kafkaslarda olan savaşlar gibi.

Huntington, teorisinde yöneticileri ayrı, halkı ayrı düşünen bölünük ülkelerden bahsetmekte ve Türkiye’yi bölünük bir ülke olarak nitelendirmektedir ve Türkiye’nin geleceği hakkındaki tespiti ise şöyle; “Mekke’yi reddettikten ve ardından Brüksel tarafından reddedildikten sonra, nereye bakar Türkiye? Cevap, Taşkent olabilir. Sovyetler Birliği’nin zevali, Türkiye’ye Yunanistan sınırlarından Çin’e kadar yedi ülkeyi ihata eden ve yeniden hayat bulan bir Türk Medeniyetinin lideri olma fırsatını veriyor. Batı tarafından teşvik edilen Türkiye, bu yeni kimliği benliğine kazanmak için hareketli çabalar sarf ediyor.” Ve Huntington teorisini şu cümlelerle bitiriyor; “Uzak olmayan bir gelecekte, cihanşümul bir medeniyet olmayacak fakat bunun yerine, her biri başkalarıyla beraber yaşamayı öğrenmek zorunda kalacak farklı medeniyetlerden mürekkep bir dünya olacaktır (Huntington,1997).”

10.9. Medeniyetler Bütünleşmesi Teorisi ve Türkiye

Medeniyetler Çatışması teorisine şiddetle karşı çıkan bir tez de, İngiliz araştırmacıları Barry Buzan ve Gerald Segal tarafından ortaya atıldı. “Geleceğin Beklentisi” adlı eserlerinde

Buzan ve Segal; Huntington'un medeniyet kavramını yanlış anladığını ve bu arada Batı Medeniyetini hiç tanımadığını söylüyorlar. Ve yine medeniyetlerin devletler gibi sınırları olduğunu ve devletler gibi bir bütünlük içinde davranabileceklerini sanması, Huntington'un yapmış olduğu iki önemli hata olduğunu vurguluyorlar. Buzan ve Segal'e göre; "Gelecekte medeniyetler çatışması olmayacak. Batı medeniyeti, medeniyetlerin birbirlerinin boğazlarına sarılması yerine birbirlerine karışmasını sağlayacak. Çünkü Batı Medeniyeti alternatifsiz olarak dünyaya hâkim olacak."

Bu iki İngiliz teoristyen, diğer medeniyetlerin varlığından bile rahatsız oluyorlar. Bu görüş, tamamen "İngiliz Oyunu"nun dünyaya yansıması şeklinde kabul edilebilir. Bu teoride Türk medeniyetinden hiç söz edilmemektedir.

10.10. Büyük Satranç Tahtası Teorisi ve Türkiye

Bu teori, Zbigniew Brzezinski tarafından ortaya atılmıştır. Brzezinski; 1977-1981 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'na Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak hizmet etmiştir. ABD Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi'nin danışmanlığını yapmakta olan Brzezinski tarafından 1997 yılında ileri sürmüştür. Dünyayı büyük bir satranç tahtasına benzeten Brzezinski, en verimli oyun alanının "Avrasya" olduğunu vurguluyor. Bu oyun alanında, başoyuncu olarak ABD'yi gören teorisyen, diğer oyuncuların kimler olabileceği üzerinde çeşitli yorumlar yapıyor. Ve Brzezinski eserinde oyuncular hakkında aynen şunları söylüyor; "Mevcut küresel koşullarda, Avrasya'nın yeni jeopolitik haritasında kilit önemdeki en az beş jeostratejik oyuncu ile beş jeopolitik mihver (bunların son ikisi belki de kısmen oyuncu olarak nitelendirilebilir) belirlenebilir.

Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Hindistan büyük ve etkin oyunculardır. Öte yandan İngiltere, Japonya ve Endonezya açıkçası çok önemli ülkeler olmakla birlikte bu şekilde nitelendirilemezler. Ukrayna, Azerbaycan, Güney Kore, Türkiye ve İran kritik olarak önemli

jeopolitik mihver rolünü oynarken Türkiye ve İran'ın her ikisi de bir ölçü de sınırlı kapasiteleri dâhilinde aynı zamanda jeostratejik olarak etkindirler.

Türkiye ve İran, Rus gücünün çekilmesinden faydalanarak Hazar Denizi-Orta Asya yöresinde bir ölçüde etki kurma çabası içindedirler. Bu nedenden dolayı jeostratejik oyuncular olarak görülebilir. Ne var ki her iki ülke de ciddi iç sorunlarla karşı karşıyadır ve güç dağılımındaki büyük çaplı yöresel değişiklikleri etkileme güçleri sınırlıdır. Onlar aynı zamanda rakiptirler ve birbirlerinin etkisini olumsuzlaştırma eğilimindedirler (Brzezinski, 1998;40-46).”

Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası adını verdiği Avrasya kıtasını çok iyi bir şekilde tahlil ediyor. Bu tahta üzerinde zayıf noktaları belirliyor ve oyunun hangi kurallar çerçevesinde oynanacağını ortaya koymaya çalışıyor. Avrupa kıtasını “Demokratik Köprübaşı”, eski Sovyet Rusya topraklarını “Kara Delik”, Kafkasya ve Orta Asya’yı “Avrasya Balkanları”, Doğu Asya’yı “Uzak Doğu Çiposu” olarak tanımlıyor. Böylece Avrasya kıtasında, Avrupalılar demokrasinin bekçisi, Rusya tehlikeli bir kala delik, Kafkasya ve Orta Asya her zaman kaynayan ve sancılı olan Balkanlar, Doğu Asya ise okyanusta dev bir geminin tutunabilmesi için suya atılmış olduğu demire benzetiliyor.

Brzezinski’nin kitabının “Avrasya Balkanları” bölümü, hemen hemen tamamen Türk Dünyası’na ayrılmıştır. Bu bölümde yer alan dikkat çekici cümleler şöyle; “beş yeni sağımsız Orta Asya devleti arasında en önemlileri Kazakistan ve Özbekistan’dır. Yörenin değişik ulusal uyanışları açısından yöresel olarak Kazakistan kalkan ve Özbekistan da candır... Gerçekte Özbekistan, Orta Asya’daki yöresel önderlik için başta gelen adaydır.”

“Amerika şimdi Avrasya’nın hakemidir, hiçbir büyük Avrasya sorunu Amerika’nın katılımı olmaksızın ya da Amerika’nın çıkarlarının tersine çözülemez (Brzezinski, 1998;112-136).”

10.11. Eksen Ülkeler Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye

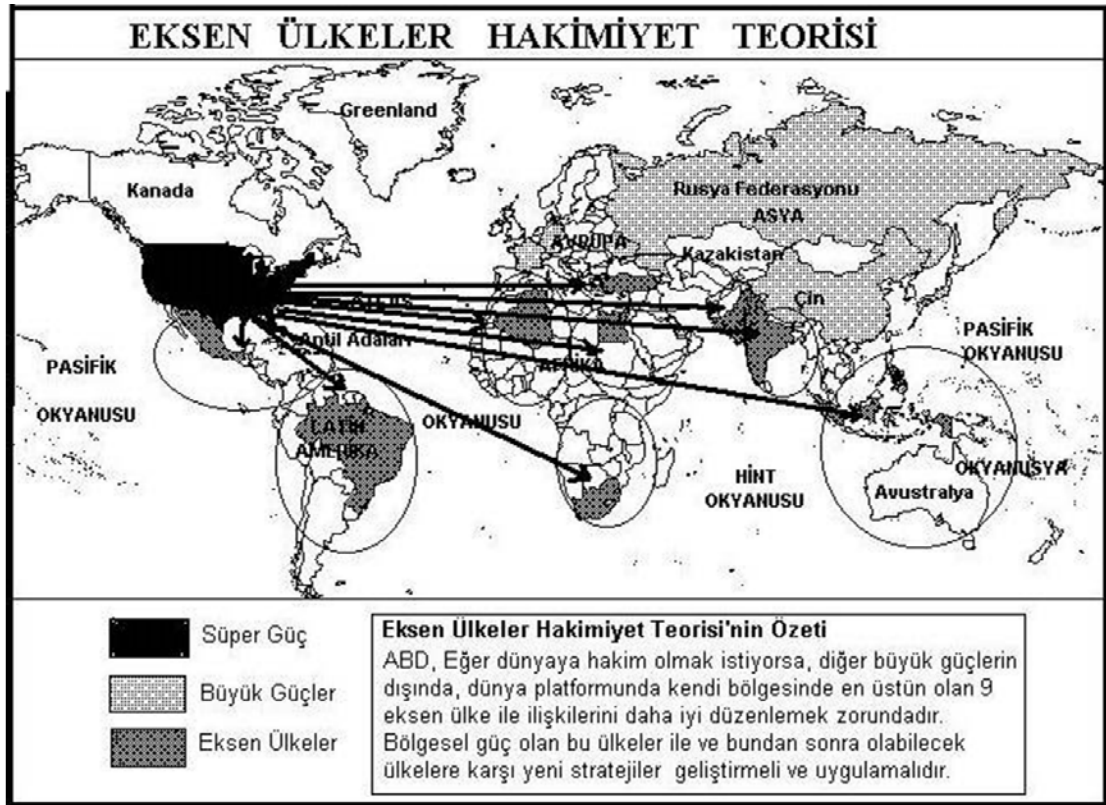
Bu teori, 1989 yılında Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra ortaya atılan ABD merkezli bir hâkimiyet teorisi niteliği taşımaktadır. Teori, Robert Chase, Emil Hill ve Paul Kennedy tarafından kaleme alınan ve 1996 Ocak ayında Foreign Affairs’de yayınlanan “Eksen Ülkeler Devletler ve ABD Stratejisi” adlı makale ile ortaya atılmış ve daha sonra bu teori, diğer bazı araştırmacıların da katılımı ile daha da genişletilerek 1999 yılında “ The Pivotal States: A New Framework for U.S. Policy in the Devolving World” adıyla kitap hâlinde yayınlanmıştır.

Eksen Ülkeler ve ABD Strateji’nin yayınlanmasının ardından ABD’de büyük ilgi görmüştür. Özellikle 1996 ve 1997’de Dış ilişkiler Konseyi’nde ve Washington D.C.’nin çeşitli forumlarında tartışılmıştır. Teori, gerek bilim adamları ve gerekse politika adamları tarafından benimsenmiştir. ABD’nin, en azından 21.yüzyılın ilk çeyreğinde bu teoriyi uygulamaya koyması beklenmektedir.

Teoriye göre, gelişen dünyada ABD politikasının ana hatları ne olmalıdır? Eksen ülkeler hangileridir? Sorularına cevaplar aranmış ve bazı sonuçlara gidilmiştir. Teoristyenler eksen ülke olabilecek ülkeleri şöyle sıralamaktadırlar; Endonezya, Hindistan, Pakistan, Türkiye, Mısır, Güney Afrika, Brezilya, Cezayir ve Meksika. Bu ülkeler konunun uzmanları tarafından iyice tahlil edilmişlerdir. Ayrıca bu ülkeler, nüfus, uluslar arası göç, çevre, insan hakları stratejisi, etnik çatışma, uluslar arası finans, ticaret bakımından değerlendirilmişler ve ABD'nin Stratejik Planlaması üzerinde durulmuştur.

Bu teoriye göre ABD, eğer dünyaya hâkim olmak istiyorsa, diğer süper güçlerin dışında, dünya platformunda kendi yöresinde en üstün olan 9 eksen ülke ile ilişkilerini daha iyi düzenlemek zorundadır. Bu 9 ülkenin hepsi aynı düzeyde eksen ülke olmayabilir veya gelecekte bir başka eksen ülke ortaya çıkabilir. Bu nedenle, dünya üzerindeki yöresel güç oluşturabilecek ülkelere karşı strateji geliştirilmelidir.

Peki, Eksen Ülkeleri Hâkimiyet Teorisi'nde, Türkiye'nin yeri nerededir? ABD'nin Türkiye için öncelikleri nelerdir? İşte bu soruların cevapları da oldukça ilginçtir. Türkiye konusunu, Washington DC'deki Washington Yakınoğu Politikası Enstitüsü'nde üst düzey öğretim üyesi olan, ayrıca Orta Doğu ve Türkiye uzmanı olan Alan O. Makovsky ele almıştır. Makovsky, aynı zamanda ABD'nin Türkiye analisti, İstihbarat ve Araştırma Bürosu Güney Avrupa bölüm şefidir. Makovsky'nin Türkiye ile ilgili görüşleri oldukça dikkat çekici. Diyor ki; "ABD dış politikasında birincil önceliğe sahip birkaç yöre arasında, Türkiye de Amerika'nın güvenlik çıkarları açısından kanıtlanmış bir öneme sahiptir."

Makovsky; “Türkiye yalnız bir açıdan değil, birçok açıdan “eksen ülkedir.”demekte ve bunları özetle şöyle sıralamaktadır; “Türkiye ideolojik eksenlere duyarlı bir devlettir. Sınır komşusu olduğu yörelerin çoğunda, ABD çıkarları için hayati önem taşımaktadır. Türkiye, komşularının lider kabul ettiği bir ülkedir. Türkiye aynı zamanda NATO’nun tek Müslüman çoğunluk devletidir ve NATO’nun en büyük devletlerinden biridir. Siyasal olarak Türkiye herhâlde hâlâ İslam Dünyası’nın en demokratik ülkesidir. Ekonomi söz konusu olduğunda, Türkiye uzmanlara meydan okumaktadır. Orta Doğu yöresinde en önemli bir müttefiktir. Müslüman dünyasının İsrail’le ilişkilerinin normalleştirilmesinde tempo koyucu (tavşan) rolü üstlenmiştir. 1949’dan 1979’a kadar Türkiye, İsrail’i tanımış olan tek Müslüman devlettir. Türkiye, terörü destekleyen ülkeler listesindeki üç ülkeyle (İran, Irak, Suriye) birden sınır komşusu olan tek dünya ülkesidir. Türkiye dil ve kültür yakınlıkları nedeniyle Eski Sovyetler Birliği ülkeleriyle ekonomisi giderek artmakta ve kilit nokta durumunda bulunmaktadır. Balkanlarda yapıcı bir Türk rolü ABD için özellikle yararlıdır. Zaten Türkiye genellikle yöredeki önemli ABD çıkarlarına hayati destek vermiştir. Türkiye, yörede jeostratejik ve siyasal açıdan yöresel bir güçtür.”

Makovsky, Türkiye’nin eksenliğini ortaya koyduktan sonra, ABD politikasının nasıl olması gerektiğini açıklamakta ve geçmişteki politikaları irdeler, yeni politikalar üretmektedir. Öte yandan Türkiye’de istikrar yolundaki zorluklardan bahsetmekte ve Türkiye’nin sorunlarını şu şekilde özetlemektedir; “ Türkiye’nin demokrasisi, dünya standartlarına göre artık pek de genç sayılmaz. İlk çok partili seçimler 1950 yılında yapılmıştır. Ama yine de bu demokrasi, kendi dengesini oluşturmakta da, Türk toplumuna istikrar getirmekte de, pek başarılı olmamıştır. Üst üste çakışan üç sorun kümesi, Türkiye’nin geleceğini gölgelemektedir: 1) Sivil kontrole karşı askerî kontrol, 2) Etnik yapı, özellikle de Kürt azınlığın entegrasyonu ve 3) İslam’ın politikadaki ve toplumdaki rolü.

Makovsky, ABD Politikasına ilişkin önerileri maddeler hâlinde şu şekilde özetlemiştir; “1) Türkiye’nin önemi açıkça onaylanmalıdır. 2) laik, demokratik, batı yanlısı bir Türkiye’yi destekleyecek tutarlı bir politika geliştirilmeli ve bunu teşvik edecek üst düzey kamu diplomasisi kullanılmalıdır. 3) İnsan hakları konusunda destekleyici, az göze çarpan diyalog başlatılmalıdır. 4) Türkiye’ye ve Türkiye’nin batı yanlısı güçlerine, bu meyanda ordusuna, ABD desteği gösterilmelidir.

Makovsky, Türkiye ile ilgili görüşlerini şu cümlelerle sonuçlandırmaktadır; “Ankara:’da yönetim kimin elinde olursa olsun, Türkiye’nin jeostratejik önemi eksilmeyecektir. Eğer zaman içinde İslamcılar, Türkiye’nin dış politikasını ve ülkenin kendisini yönetme konusunda laiklere karşı verdikleri mücadelede üstün gelirlerse, ABD elbette ki kendini o gerçeğe uyumlandırmak zorunda kalacaktır. O an gelene kadar, Washington’un o günün gelmesini önleme yolunda yapabileceği en iyi şey, Laik Türkiye’nin aktif biçimde desteklenmesi, İslamcı muhaliflere karşı da dostça olmayan bir politikanın uygulanmasıdır.”

10.12. Entrika Çemberi Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye

Entrika Çemberi hâkimiyet Teorisi, Texe Marrs tarafından ileri sürülmüştür. Texe Marrs Amerika birleşik Devletleri savunma politikası, stratejik silah sistemleri ile ilgili konular üzerinde öğretim veren Texas Üniversitesi'nde yaklaşık olarak 10 yıldır uzay çalışmaları yardımcı profesörü olarak görev yapmaktadır. Ayrıca iki ayrı üniversitede uluslar arası ilişkiler ve siyaset bilimi dersleri vermektedir. Marrs'a göre; "Dünya, İç Çember'de bulunan ve dünyanın süper zenginleri olan on üyeli güç şebekesi tarafından yönetilmektedir. Bu iç çembere hizmet eden çemberler de bulunmaktadır ki bunlar, dünyanın en ünlü kişilerinden, yatırımcılarından, şirket başkanlarından ve siyasilerden oluşan bir mozaiktir. Bu güç şebekesinin temel amacı ise; başkenti Kudüs olan bir dünya devleti kurmaktır ve yeni dünya düzenini sağlamaktır. Buna, 1575'te İspanya'da bulunan ve özellikle ruhani kudret sahibi olduklarını iddia eden bir dini parti veya bu partinin üyelerine verilen ad olan, İlluminati de denmektedir."

Küresel hâkimiyeti ele geçirmek amacını güden bu güç şebekesinin on üyesi kimlerdir? On üyeli güç şebekesinin çevresinde kimler vardır? Sadık ve söz dinler hizmetçiler kimlerdir? Bu soruların cevabı üzerinde Marrs, uzun çalışmalar yapmıştır. Texe Marrs, bu konuda şu bilgileri veriyor; "Şu anda tüm dünyayı 10 kadar kişi yönetiyor! Bu on kişi, İlluminati'nin İç Çemberi'ni oluşturuyorlar. Hiyerarşik piramite göre altlarında kendilerine bağlı yaklaşık üç yüz küresel teknisyen bulunuyor; onlarında altında yüz binlerce mürit ya da Yeni Dünya Düzeni Hizmetkârı bulunuyor."

Entrika Çemberi Hâkimiyet Teorisi'nde Türkiye'nin yeri elbette önemlidir. Başta Teorinin merkezi olarak nitelendirilen Kudüs şehri Türkiye'ye oldukça yakın. Hâkimiyet Kudüs'ten itibaren dairesel olarak düşünüldüğünde Türkiye hâkimiyet sahasının iç çember halkası içinde yer alıyor.

Texe Marrs'ın ifadeleriyle Türkiye şöyle tanımlanıyor; "Türkiye. 65 milyonluk nüfusu ile gezegenimizdeki diğer 175 ülkeden çok farklı bir konuma sahip. Orta Doğu, Avrupa ve Afrika'yı birbirine bağlayan güçlü bir köprüdür. Ankara'da ya da İstanbul'da yaşananlar, kesinlikle sonraki yıllarda Afrika'daki Nijerya'dan Avrupa'daki Almanya'ya, oradan Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar birçok yöredeki gelişmeleri etkiler. Bundan dolayıdır ki Yeni Dünya Düzeni'nin komplocu liderlerinin ki ben onları İlluminati'nin adamları olarak isimlendiriyorum, Türkiye'yi, kendileri için bir dayanak noktası ya da dünya hâkimiyetlerine giden yolda bir anahtar olarak görmeleri, şaşırtıcı olmamalıdır.

Türkiye, sıradan insanların yaşadığı bir ülke değil. Miras aldığı tarih yüzyıllar boyunca global gelişmeleri etkilemiş, nüfusunu genç, eğitilmiş erkek ve kadınların oluşturduğu bir ülkedir.

Bugün Türkiye, ekonomik, askerî ve kültürel gücü ile dikkate alınması gereken bir ülke. Ülkedeki elit, Ankara'yı, Avrupa'nın ekonomik gücüne entegre etmeye çalışıyor. Türkiye'nin coğrafyası; insanları, dini ve potansiyeli, her zaman patlamaya hazır bir bomba

görünümü veren çalkantılı Orta Doğu'nun coğrafyasında Türkiye'siz bir istikrar ve güvenliğin mümkün olmadığı görüşünü pekiştirir nitelikte.”

Entrika Çemberi hâkimiyet Teorisi'ne göre Türkiye'ye ne yapılmalıdır? Sorusuna yine cevap Texe Marrs'dan geliyor. Marrs diyor ki: “İlluminati'nin karanlık beyinleri, Türk milletinin anahtarını ele geçirebilirlerse, sadist ve açgözlü hedeflerine ulaşma yolunda uzun bir mesafe katetmiş olacaklar. Tamamen kontrolleri altına alamadıkları bir Türkiye, bu misyonlarını imkânsız hâle getirmese bile, şüphesiz ki bir hayli zorlaştıracaktır. Bundan dolayı, önümüzdeki günlerde, bu karanlık karakterlerin, Türkiye'yi de etkileri altına alabilmek için daha fazla gayret göstereceklerini tahmin edebiliriz. Çünkü Türkiye'nin de fethedilmesi gerektiğine inanıyorlar. Mümkünse sinsi komplolarla. Ekonomik yıkımlarla ya da gerekirse kaba güç kullanarak “.

Türkiye'de son yıllarda yaşanan ekonomik krizler ve siyasi entrikalar, Marrs'ı haklı çıkarıyor. Özellikle son beş yıl gözden geçirildiğinde, Türkiye'nin fethedilme girişimleri apaçık görülüyor. Bu komplo girişimlerin başında, yönetici, zengin, ordu, bilimi adamı ve halk zümreleri arasına nifak sokmak geliyor. Nitekim bu komploların bazılarında başarılı oldular. Gerçekten bu zümreler arasında var olan sevgi ve saygı, günümüzde nispeten azaltıldı. Tüccarlar ve sanayicilerden oluşan zenginler grubu, yöneticilerle sürtüşmeye başladı. Ordu ile yöneticiler ve halk arasında gerginlik oluşturuldu. Bu gibi durumlarda her zümre, karşı zümreyi suçlar oldu. Bu durum gerçekten çok tehlikelidir. Böyle gelişmeler, elbette Entrika Çemberi Hâkimiyet Teorisi'nin uygulayıcılarının işlerini kolaylaştırıyor.

10.13. İşleyen Merkez ve Boşluk Teorisi ve Türkiye

Bu teori, ABD'nin siyasi, askerî ve savaş analistlerinden olan Prof. Dr. Thomas P.M. Barnett tarafından, 2004 yılında ortaya atılmıştır. Barnett, ABD'de, Deniz Harp Okulunda kıdemli stratejik araştırmacı olarak çalışmaktadır. Ekim 2001-Haziran 2003 tarihleri arasında Savunma Bakanlığı'nda Güç Dönüşüm Birimi, Stratejik Gelecekler asistanı olarak çalışmıştır. Barnett, ABD'de Savunma Bakanlığına, Özel Harekât komutanlığına ve Birleşik Kuvvetler Komutanlığına danışmanlık yapmakta ve askerî kuvvet komutanlıklarında, istihbarat servislerinde ve Kongrede konferanslar vermektedir.

Barnett, temelde ABD'nin dünya hâkimiyetini nasıl sağlayacağını yollarını gösteren teorisini, “The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century” (Petnagon'un Yeni Dünya Haritası: 21. Yüzyılda Savaş ve Barış) kitabında oluşturmuş ve daha sonra bu teorinin nasıl uygulama aşamasına konulacağı konusunda da “The Pentagon's New Map: Blueprint For Action (Pentagon'un Yeni Haritası-2, Harekât planı: Yaratmaya Değer Bir Gelecek) adlı kitabında da ayrıntılı bilgiler vermiştir.

Türkiye'nin konumu nedir? Barnett, Türkiye'ye nasıl bakıyor? Bu konuda Barnett'in düşünceleri oldukça ilginç. Barnett, Türk okurları için çevirilen kitabının önsözünde Türkiye için şunları yazıyor; “Küreselleşmenin yayılmasında Türkiye'den daha önemli bir rol oynayacak çok az ülke vardır. Sık sık bana sorulan bir soru var, “Neden Türkiye, küreselleşmenin İşleyen Merkezi tanımınızda yer almıyor? Ben, Türkiye'yi küreselleşmenin

Entegre Olmamış Boşluğu tanımının ya da küresel ekonomiyle en az bağlantılı ve bu yüzden de kitlesel şiddet ve çatışma riskine en açık ülkeler grubu içine dâhil ettim Bunun üç nedeni var. İlki tümüyle coğrafidir. Türkiye tam anlamıyla Avrupa, Orta Doğu ve Kafkaslar arasında bir köprüdür ve Soğuk Savaşın sona ermesinden beri, bahsettiğim son iki yörede ortaya çıkan istikrarsızlıklardan çok zarar görmüştür. İkinci neden, Türkiye'nin uzun bir süredir NATO askerî birliğinin bir parçası olmasına rağmen, AB üyesi olmamasıdır. Bu haksızlık mıdır? Bence öyle. Bu ayrımcılık, Türkiye'nin benim Sınır Devleti olarak tarif ettiğim durumunu yansıtmaktadır. Yani küreselleşmenin İşleyen Merkez'yle Entegre Olmamış Boşluk arasındaki çizgi üzerinde yer alan bir ülkedir. Aslında Avrupa, Türkiye'yi Boşluk içindeki güçlere karşı askerî bir kalkan olarak kullanmak istemekte ancak Türkiye'yi Merkez'in ekonomik güç paylaşımına tam üye olarak layık görmemektedir.”

Bir Sınır Devleti olarak Türkiye, hem “merkez”e hem de “boşluk”a ait olarak tanımlanabilir. Bu yüzden, Türkiye'yi Boşluk'a dâhil ederken üçüncü nedenim de şuydu: Ben aslında, “Türkiye, Avrupa Birliğine alınmadığı sürece, nasıl merkezde olabilir?” sorusundan ziyade “Türkiye, neden merkezde değil?” sorusunun tartışıldığını görmek istiyorum Ben ikinci soruyu tercih ediyorum. Çünkü Avrupa'nın Türkiye'yi birliğe kabul etme kararının, sadece kendi çıkarlarını gözetten bir anlayış için, bir örnek olması gerektiğine inanıyorum Bu anlayış, en sonunda İslam dünyasının küresel ekonomiyle tam olarak bütünleşmesi için merkezi harekete geçirecektir. Kısaca, bu tarihi süreci mümkün olduğunca vurgulamak istiyorum ve bunu da Türkiye'nin merkezin güçlü askerî birliğine dâhil olduktan yıllar sonra bile, hâlâ merkezden ekonomik olarak dışlanmasının altını çizerek yapacağımı düşünüyorum”

Barnett'e göre, Türkiye küreselleşme rüzgârına kendini kaptırmış, merkezin dışındaki çevre ülke olarak boşluk ile işleyen merkez arasında bulunan sınır yöresindedir. Türkiye, İşleyen merkez ülke değil, ama boşlukta da olmamalıdır. ABD'nin gelecek on yıllarda şekillendirmeyi düşündüğü dünyada Türkiye'nin önemli bir rolü vardır. Çünkü Türkiye, İslam'ı din olarak kabul ettikleri hâlde, sosyal hayat olarak laikliği benimseyen bir yönetime sahiptir. Türkiye'deki laik yönetim ABD'nin dünyayı şekillendirmekte başladığı Büyük Orta Doğu Projesi ile Amerika ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde bir köprü görevi üstlenmektedir. ABD'nin bu köprüye şiddetle ihtiyacı vardır. Bu nedenle köprü, ABD'nin ihtiyacını giderecek kadar tamir edilmelidir. Peki, ABD, Büyük Orta Doğu Projesinde kullandığı köprüyü, proje tamamlandığında ne yapmayı düşünüyor dersiniz? Bu soruyu projeyi uygulayan ve uygulatanlara sormak gerek. Ancak şu bir gerçek ki ihtiyaçlar, ihtiyaç duyulduğu sürece değerlidir. İhtiyaçlar giderildiğinde ise, hiçbir önem arz etmez. Bu nedenle, Türkiye, Amerikan Büyük Orta Doğu'su kurulduğunda, büyük tehlike olarak görülecek ve yok edilmeye çalışılacaktır. Bu nedenle, Türkiye yöneticileri ve halkı, ABD'nin sinsi planlarına karşı, daha akılcı alternatif planlar geliştirmelidir.

10.14. Uzay Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye

ABD'de George Bush'un başkan seçilmesinden sonra, yeni bir dünya hâkimiyet teorisi gündeme geldi. Bu teori, 20.yüzyılın başlarından itibaren ABD'nin savunduğu Hava

Hâkimiyet Teorisi'nin bir benzeri. ABD Devlet Başkanı George W. Bush'un büyük bir ciddiyetle desteklediği bu teorinin adı; "Uzay Hâkimiyet Teorisi".

ABD'nin ileri sürdüğü ve Bush'un desteklediği "Uzaya hâkim Olan, Dünyaya Hâkim olur" düşüncesini taşıyan "Uzay Hâkimiyet Teorisi", aslında yeni bir teori değil. 20.yüzyılda ABD'li havacı subaylar tarafından ileri sürülen "Hava Hâkimiyet Teorisi"nin bir ileri bir versiyonunu oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi, Hava Hâkimiyet Teorisi, ABD'li havacılar tarafından ortaya konulmuş ve benimsenmiştir. Teorinin temellerini Havacı Albay Hausy Scitaklian atmıştır. Teorinin uygulanabilirliği özellikle uzay çalışmaları ile farklı bir anlam kazanmış ve ortaya uzay jeopolitiği diye bir kavramın gelişmesine yol açmıştır. Teorinin temel felsefesini; "Havaya hükmeden bir millet, tüm dünyaya hâkim olur." oluşturur. Bu sebeple havacılıkta daima üstün olmak gerekir.

Teoriyi benimseyen ABD, bugün için teorinin uygulama aşamasına getirilmesi için çeşitli çalışmalar yapmış ve havacılıkta büyük bir gelişme ve ilerleme kaydetmiştir.

ABD, 20.yüzyılın sonunda hava hâkimiyet teorisi ile yetinmemiş, hâkimiyet alanını genişletmek amacıyla, çalışmalarının sınırlarını dünya atmosferinin dışına taşımış ve uzaya yönelmiştir. Bugün için Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA)'nin çalışmaları, güneş sistemini ve ötesini kapsar hâle gelmiştir. Bugün için "Yıldız Savaşları Projesi"nden söz eden ABD, bu konudaki çalışmalarını büyük bir titizlik ve gizlilik içerisinde yürütmektedir.

Bu teorinin temel felsefesi; "Uzaya hâkim olan Dünyaya hâkim olur" görüşüdür. Görüş, ilk bakışta diğer hâkimiyet teorilerine benzerlik gösterebilir. Ancak diğer teorilerden önemli bir farkı bulunmaktadır. O da hâkimiyet alanı olan dünyanın daha da genişlemiş

Uzay Hâkimiyet Teorisi'nin uygulayıcısı olacak olan ABD, Uzay Savaşları Projesi gerçekleştiğinde dünya barışını sağlayacağını ileri sürmektedir. ABD'li yetkililer "Bundan sonra artık savaşlarda kimse ölmeyecek." demektedirler. Ve ABD'li yetkililer, projenin avantajlarını saya saya bitirememektedirler. İşte Yetkilerin ileri sürdükleri avantajlardan bir kaç; Başta, bundan sonra ABD'nin savaşlar sırasında başarı oranı çok daha yüksek olacaktır. İkincisi uzay savaşları daha ucuz olacaktır. Bir F-22 uçağının Amerika'ya maliyeti 180 milyon dolardır. Oysa Casus uydular, düşman uydularını yok eden avcılar ve komuta merkezinden oluşan bütün bir sistem ise, en fazla 420 milyon dolara malolacaktır. Bir başka avantaj ise; artık savaşlarda can kaybı olmayacaktır. Kullanılan bütün silahlar ve uçaklar insansız olacaktır. Amerikan ordusu tek bir askerini bile kaybetmeyecektir. ABD yetkililerine göre, söz konusu bu teknoloji Somali, Bosna, Kosova ve Haiti'de kullanılsaydı savaşların gidişatı daha farklı olacaktı ve başarı kısa sürede sağlanmış olacaktı.

Yıldız Savaşları Projesi, uygulamaya konulduğunda, hedef tahtası olan ülkeye mensup ABD vatandaşları hemen harekete geçebilecektir. Hedef tahtası çoğaldığında ise, ABD'de büyük bir iç savaş çıkacak ve ülke parçalanarak tarihe mal olabilecektir. Gerçi bu acı son, ileri

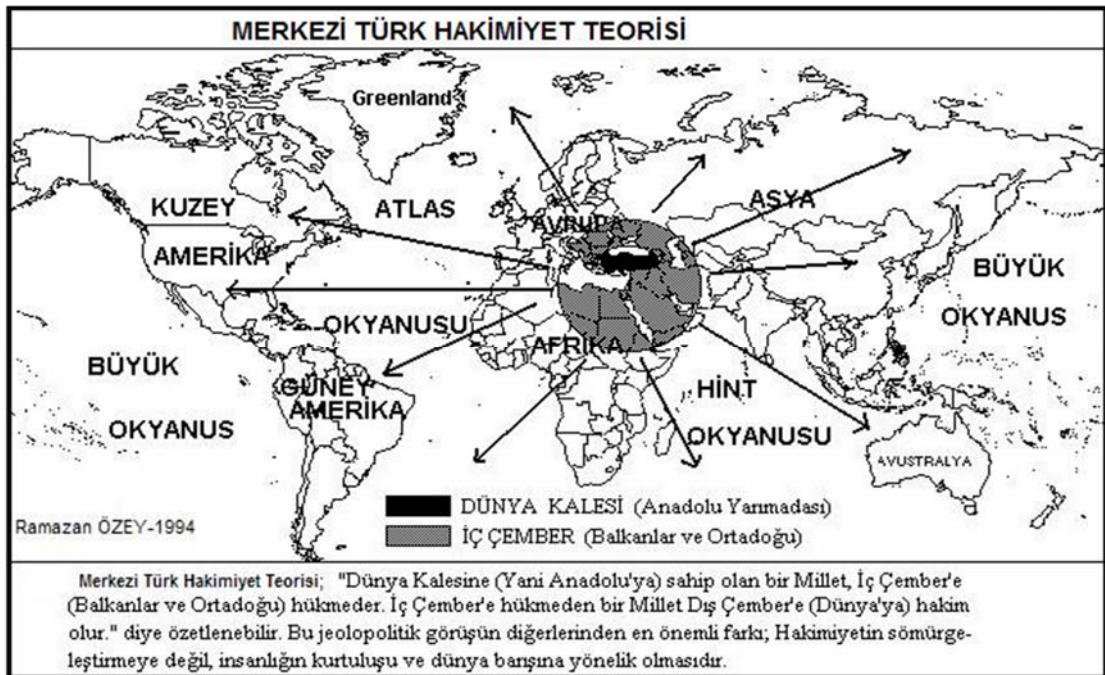
de (tarih boyunca yaşamış diğer tüm dünya devletlerinin başına geldiği gibi), ABD'nin başına da mutlaka gelecektir. Ancak yıkılış, ABD iyi yönetilirse ve Dünya barışı için iyi niyetler taşırsa ve Yıldız Savaşları Projesinden vazgeçerse, belki uzayabilir. Aksine projeyi hızlı bir şekilde uygulamaya koyarsa, ABD karşıtı ülkelerin sayıları hızla artar ve ABD adına barış değil tükeniş yaşanır.

10.15. Merkezî Türk Hâkimiyet Teorisi

Batı Dünyası bilim adamları tarafından ileri sürülen Dünya Hâkimiyet Teorileri, bizzat Batı Dünyası tarafından uygulanmış ve teorilerin bir kısmı uygulama aşamasında yanlış olduğu görülmüştür. Bugün ABD ve İngiltere gibi ülkeler tarafından uygulama aşamasına konulan bir kısım teoriler ise, tek başlarına geçerliliğini hemen hemen yitirmek üzeredir. Çünkü bu ülkelerin siyasi ve ekonomik göstergeleri incelendiğinde, dünya hâkimiyetleri, yakın gelecekte sona ereceği beklenmektedir.

Milattan önce 2.yüzyılın ortalarından bugüne kadar uygulama aşamasına konulan ve başarılı olan bir dünya hâkimiyeti vardır. Bu hâkimiyet teorisi, Prof. Dr. Ramazan ÖZEY, 1994 yılında, tarafından ortaya atılmıştır. Bu teoriye, “Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi” adı verilmiştir.

Bu hâkimiyet teorisini şu şekilde oluşturabiliriz; “Asya, Afrika ve Avrupa eski kara kütlelerinin bitişme noktasında yer alan ANADOLU yarımadası, dünya kalesini, aynı zamanda dünyanın kalbini (heartland) oluşturmaktadır. Çünkü Anadolu yarımadası, üç tarafı denizlerle çevrilidir. Yükselti bakımından kıtaların en yücesi olan Asya'dan (1010 m) bile hayli yüksek (Türkiye'nin ortalama yükseltisi 1132 m) bir kara parçasını teşkil eder. Anadolu yarımadasının Asya ve Afrika'ya bitişik olduğu kesimlerde aşılması zor sıradağlar yer almaktadır.

Bütün bu genel özellikleriyle, Anadolu tam bir kaleyi andırmaktadır. Anadolu yarımadasında iç kale görevini Ankara: ile yöre içindeki Konya, Sivas ve Kayseri şehirleri üstlenmiş. Ankara: eteklerinde, tarihin büyük düğümleri çözülüp bağlanmıştır. Tarih seyri içinde Ankara: ve çevresi, Etilerin, Frikyalıların, Lidyalıların, Romalıların, Bizanslıların, Selçukluların ve Osmanlıların sığınma yeri ve çevreye yayılma yöresi olmuştur. En son olarak Yüce Osmanlı Devletinin yıkılışı ile birlikte Müslüman Türk'ün yeniden şahlanması bu iç kaleden olmuştur.

Kalenin Asya'ya açılan burcu Malazgirt, Avrupa'ya açılan burcu ise İstanbul'dur. Anadolu yarımadasını çevreleyen Balkan yarımadası, Kafkaslar, İran, Arabistan ve Kuzeydoğu Afrika; kısacası Balkanlar ve Orta Doğu, Dünya kalesini çevreleyen İç Çemberi meydana getirir. Bunun dışındaki kara parçaları ise, Dış Çemberi ya da Dünya Adası'nı oluşturmaktadır.

Böyle bir açıklamayı yaptıktan sonra, jeopolitiğin çizdiği kavram ve ölçüler çerçevesinde şu sonuca varabiliriz; “Dünya Kalesi’ni (Anadolu’yu) elinde bulunduran bir millet, İç Çembere (Balkanlar ve Orta Doğu) hükmeder. İç Çembere hükmeden bir millet ise, Dış Çembere yani Dünyaya hâkim olur.”

Merkezi Türk Hâkimiyeti, diğer teorilerde olduğu gibi sadece bir güce dayanmaz. Bu teorinin gerçekleşmesi için, kara, deniz ve hava gücünün birlikte geliştirilmesi gerekir. Öte yandan 21.yüzyılın iletişim ve bilgisayar çağı olacağı düşünülürse, bu alanda da üstün olunması gerekir. Kısacası zaman ve mekân çerçevesi içinde bilgi ve teknolojinin tüm imkânları kullanılmalıdır. Âdeta fiziki coğrafya özellikleri ile beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri kaynaştırılmalıdır. Çünkü bir devletin sadece bir veya iki alanda güçlü olması yetmez. Sözelimi sadece kara gücü ya da deniz gücü bakımından üstün olan bir devlet, hava gücü yoksa hava gücü üstün olan bir devlet tarafından tehdit unsuru olabilir. Bu nedenle hava gücü bakımından da üstün olmak zorundadır. Daha ötesi, dünya iletişim ağını kurmalı ve diğer devletlere göre üstün olmalıdır. Gerekirse uzay çalışmalarına yönelmeli ve uydular aracılığı ile dünyaya hükmetmelidir.

Kuşkusuz bir teorinin doğruluğu, ispatlanmasıyla mümkündür. İşte ileri sürdüğümüz bu teori, tarih boyunca üç kez ispatlanmıştır. Batıya açılan burcu İstanbul ile birlikte Anadolu; MÖ2.yüzyılın ortalarından MS 395’e kadar Roma, 395–1453 arası Doğu Roma (Bizans) ve 1453–1923 Devresi’nde de Osmanlı İmparatorluklarının (Gerçi Anadolu’da Türk hâkimiyeti 1071 Malazgirt Zaferi’yle başlar.) hâkimiyetlerinde temel çekirdeği oluşturmuş ve kale görevini görmüştür.

Söz konusu bu kale, 1923’ten bugüne (2006) kadar da Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yer almaktadır. Görülüyor ki Anadolu yarımadasında yaşayan devletler gerçekten uzun ömürlü birer devlettirler. Öyle ki her bir devletin kendi dönemlerinde, dünyayı hükmettikleri de bilinen bir gerçektir. Dünya kalesinin bir özelliği de, sanırız bu olmalıdır.

Bugün Anadolu yarımadası üzerinde Türkiye cumhuriyeti devleti yer almaktadır. Bilindiği üzere, Türkiye’nin toplam yüzölçümü 814.578 km²’dir. Toplam yüzölçümün % 97’si

Asya kıtasında yani Küçük Asya adı verilen Anadolu yarımadası üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle Anadolu demek Türkiye demektir. Diğer bir ifadeyle de Türkiye denilince Anadolu akla gelir. Türkler, en sağlam coğrafi bütünlüğe, Anadolu'ya geldikten sonra kavuşmuşlardır. Çünkü daha önceleri sadece kara devleti olan Türkler, Anadolu'ya geldikten sonra amfibi devlet (hem kara ve hem de deniz) olma özelliği kazanmışlardır.

Anadolu'nun dünya kalesi olarak nitelendirilmesi, şüphesiz boşuna değildir. Bu görüşü destekleyen birçok özelliği vardır. Bu özelliklerin çoğu Anadolu'nun coğrafi şartlarından kaynaklanır. Anadolu'nun coğrafi özellikleri ve bu özelliklerin etkileri incelendiğinde dünyanın kalesi olduğu açıkça görülmektedir.

Ünlü Seyyah İbn Batuta, 14.yüzyılda Anadolu yarımadasını gezerken Anadolu ve insanını şöyle anlatır: “Bilad-i Rum denilen bu ülke dünyanın en güzel memleketidir. Allah, güzellikleri öteki ülkelere ayrı ayrı dağıtırken burada hepsini bir araya getirmiştir. Burada dünyanın en güzel insanları, en temiz kıyafetli halkı yaşar ve en nefis yemekler pişirilir. Allah'ın yarattıkları içinde en şefkatli olanlar bunlardır ki bundan ötürü “Bolluk, bereket Şam'da, şefkat ise Anadolu'dadır.” Gerçekten de öyledir. Yeryüzü şekillerinden nüfusuna, yerleşme özelliklerinden ticaretine varana kadar tüm özelliklerin olumlu yönlerini bünyesinde barındıran yegâne toprak parçasıdır. Anadolu'yu adım adım inceleyen ve 10 ciltlik kitap yazan Textier, kitabına “Asia Minor” “Küçük Asya” adını vermiştir. Çünkü Asya kıtasında bulunan tüm özellikler, Anadolu yarımadasında da vardır.

Uygulamalar

1) Bir hâkimiyet teorisi ortaya inceleyiniz ve sebepleriyle birlikte açıklayınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Üçüncü Baskı. Aktif Yayınları: İstanbul.

Özey, Ramazan. (2013). *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya*. Dokuzuncu Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2010). *Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi*. 21. İstanbul: Asır Yayınevi.

Uygulama Soruları

1) Dünya hâkimiyet teorileri düşünöldüğünde dünyadaki hangi bölgeler teorilerin merkezi konumundadır? Açıklayınız

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, jeopolitik düşünce ve Türkiye hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. ve özellikle Kara Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye, Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye, Deniz Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye, Hava Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye, Kuşatma Teorisi ve Türkiye, Yeni Domino Taşları Teorisi ve Türkiye, Tarihin Sonu Teorisi ve Türkiye, Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Türkiye, Medeniyetler Bütünleşmesi Teorisi ve Türkiye, Büyük Satranç Tahtası Teorisi ve Türkiye, Eksen Ülkeler Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye, Entrika Çemberi Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye, İşleyen Merkez ve Boşluk Teorisi ve Türkiye, Uzay Hâkimiyet Teorisi ve Türkiye, Merkezî Türk Hâkimiyet Teorisi Hakkında ayrı ayrı bilgi verilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Kara Hâkimiyet Teorisi'ne karşılık ortaya atılmış bir dünya hâkimiyet teorisidir. Teori; Nicholas J. Spykman (1843-1943) tarafından ortaya atılmıştır. Spykman, teorisini ortaya atarken Kara Hâkimiyet Teorisi'nden oldukça fazla yararlanmıştır. Spykman, çağdaşı ve meslektaşı gibi dünyayı hemen hemen aynı jeopolitik levhalara ayırmıştır.

Yukarıda bahsedilen hâkimiyet teorisi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Uzay Hâkimiyet Teorisi
- b) Deniz Hâkimiyet Teorisi
- c) Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi
- d) Kuşatma Teorisi
- e) Hava Hâkimiyet Teorisi

2) Kara Hâkimiyet Teorisi kim tarafından ortaya atılmıştır?

- a) Hausy Scitaklian
- b) Francis Fukuyama
- c) Zbigniew Brzezinski
- d) Halford John Mackinder
- e) Texe Marrs

3) Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Anadolu yarımadası dünya kalesini oluşturmaktadır.
- b) Kalenin Asya'ya açılan burcu Malazgirt, Avrupa'ya açılan burcu ise İstanbul'dur.
- c) Prof. Dr. Ramazan Özey tarafından ortaya atılmıştır.
- d) Balkanlar ve Orta Doğu, dünya kalesini çevreleyen iç çemberi oluşturmaktadır.
- e) Günümüze kadar uygulamaya konulmamıştır.

4) Büyük Satranç Tahtası Teorisi kim tarafından ortaya atılmıştır?

- a) Zbigniew Brzezinski
- b) Thomas P. M. Barnett
- c) Texe Marrs
- d) Samuel Huntington
- e) Francis Fukuyama

5) Medeniyetler çatışması teorisini ortaya atan bilim adamı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Texe P.M.
- b) Paul Kennedy
- c) Emil Hill
- d) Samuel Huntington
- e) Barry Buzan

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

6) () Kara Hâkimiyet Teorisi'ni Spykman ortaya atmıştır.

7) () Hava Hâkimiyet Teorisi ABD'li havacılar tarafından ortaya konulmuştur.

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

8) İşleyen Merkez Teorisi'ni ortaya atmıştır.

9) Hava Hakimiyet Teorisi tarafından ortaya atılmıştır.

10) Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası adını verdiği Avrasya kıtasını çok iyi bir şekilde tahlil ediyor. Bu tahta üzerinde zayıf noktaları belirliyor ve oyunun hangi kurallar çerçevesinde oynanacağını ortaya koymaya çalışıyor. Avrupa kıtasını, eski Sovyet Rusya topraklarını, Kafkasya ve Orta Asya'yı, Doğu Asya'yı olarak tanımlıyor.

Cevaplar

1) c, 2) d, 3) e, 4) a, 5) d, 6) Y, 7) D, 8) Thomas P. M, 9) ABD’li havacılar, 10) Demokratik Köprübaşı, Kara Delik,Avrasya Balkanları,Uzakdoğu Çiposu

11. TÜRKİYE’NİN KOMŞULARI VE İLİŞKİLERİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 11.1.** Acaristan Özerk Türk Cumhuriyeti
- 11.2.** Gürcistan Cumhuriyeti
- 11.3.** Ermenistan Cumhuriyeti
- 11.4.** Azerbaycan Türk Cumhuriyeti (Nahçıvan)
- 11.5.** İran İslam Cumhuriyeti
- 11.6.** Irak Cumhuriyeti
- 11.7.** Suriye Arap Cumhuriyeti
- 11.8.** Bulgaristan Cumhuriyeti
- 11.9.** Yunanistan Cumhuriyeti
- 11.10.** Kıbrıs Adası
- 11.11.** Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- 11.12.** Güney Kıbrıs Rum Kesimi

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Türkiye'nin kaç tane komşusu vardır? İsimleri nelerdir?
- 2) Türkiye'nin komşuları ile olan ilişkileri jeopolitiğini nasıl etkilemektedir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Türkiye'nin Komşuları ve İlişkileri	Türkiye'nin komşuları ve ilişkilerini ayrı ayrı ele alarak ayrıntılı bir şekilde kavramak ve analiz ve sentez etmek	Kavrayarak ve tahlil ederek

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- İran
- Irak
- Suriye
- Kıbrıs
- Gürcistan
- Bulgaristan
- Ermenistan
- Azerbaycan

11.1. Türkiye'nin Komşuları ve İlişkileri

Türkiye'nin 1989 yılı öncesinde komşuları; Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, İran, Irak, Suriye, Yunanistan ve Bulgaristan olmak üzere 6 ülke idi. Ancak 1989 yılından sonra Sovyet Rusya'daki değişim sonucunda, Türkiye'nin komşularını sayısı artmıştır. Bugün için Türkiye'nin komşuları; Gürcistan, Ermenistan, Nahçıvan (Azerbaycan), İran, Irak, Suriye, Yunanistan ve Bulgaristan'dır. Ayrıca Gürcistan içerisinde yer alan özerk cumhuriyet olan Acaristan ile de komşudur.

Türkiye'nin komşularının sayısı 8'dir. Kendisi ile birlikte yörede 9 ülke bulunmaktadır. Dokuz ülkenin toplam yüzölçümü 3.418.652 km²'dir. Türkiye, 9 ülke yüzölçümünün % 23,8'ine sahiptir. Ayrıca 9 ülkenin toplam nüfusları 202.122.250 kişi olup, Türkiye'nin payı % 32,9'u bulur.

Bugün için, Türkiye Cumhuriyeti alan itibarıyla (814.578 km²), İran'dan sonra (1.638.005 km²), ikinci büyük ülkedir. Türkiye'den sonra büyük olan Irak bile (438.446 km²), Türkiye yüzölçümünün yarısı kadar toprağa sahiptir. Bu nedenle Türkiye, yüzölçümü itibarıyla, komşuları arasında, İran'dan sonra ikinci büyük ülkedir. Nüfus itibarıyla ise, komşuları arasında en fazla nüfusa sahiptir.

ÜLKENİN ADI	YÜZÖLÇÜMÜ (KM ²)	% Sİ	NÜFUSU	% Sİ	NÜFUS YOĞUNLUĞU (KM ² /KİŞİ)	BAŞKENTİ
Gürcistan	69.700	2,0	4.989.285	2,4	71,5	Tiflis
Ermenistan	29.800	0,8	3.336.100	1,6	111,4	Erivan
Nahçıvan-Azerbaycan	86,600	2,5	7.771.092	3,8	89,7	Bakü
İran	1.638.005	47,9	66.128.965	32,7	40,3	Tahran
Irak	438.446	12,8	23.331.985	11,5	53,2	Bağdat
Suriye	185.180	5,4	16.728.808	8,2	90,3	Şam
<i>Yunanistan</i>	131.944	3,8	10.623.835	5,2	80,5	Atina
Bulgaristan	110.912	3,2	7.707.495	3,8	69,4	Sofya
TÜRKİYE	814.578	23,8	66.493.970	32,9	81,6	Ankara:
9 Ülke Toplamı	3.418.652	100,0	202.122.250	100,0	59,1	

Tablo 1: Türkiye'nin Komşuları ile karşılaştırılması (Ülkelerin Nüfusları, CIA, The World Factbook 2010'den alınmıştır.)

Türkiye nüfus itibarıyla komşu ülkeler arasında en fazla nüfusa sahiptir. Nüfus itibarıyla Türkiye'yi İran takip eder. Türkiye ve İran yöre nüfusunun yaklaşık üçte ikisini barındırmaktadır. Diğer 7 ülkenin toplam nüfusları ise, ancak Türkiye nüfusuna denk düşer.

11.2. Acaristan Özerk Türk Cumhuriyeti

Acaristan, Gürcistan Cumhuriyeti ile Türkiye arasında, Karadeniz sahili boyunca yer alan bir özerk cumhuriyettir. Cumhuriyetin yüzölçümü 2911 km²'dir.

Acarların nüfusu, 1926 SSCB Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre; toplam 71.426 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun 70.828'i Acaristan'da idi ve yaklaşık % 96'sı (68.522) kırsal kesimde yaşamaktaydı. 1995 yılı itibarıyla, Acaristan Özerk Türk Cumhuriyeti'nin toplam nüfusu 400.000'i bulmaktadır. Bu nüfusun % 87,5'ini (350.000) Acarlar teşkil etmektedir. Ayrıca ülkede 20.000 kadar Rus, 15.000 kadar Ermeni, 5.000 kadar ermeni vardır. Ülke toplam nüfusunun % 70'i Müslüman, % 30'u Ortodoks Hristiyan'dır. Müslümanların tamamı Hanefi mezhebine mensupturlar.

Başkenti Batum (135.000 nüfuslu)'dur. Batum şehrinin Türkiye sınırına olan uzaklığı 15 kilometrekare kadardır. Batum şehri önemli bir sanayi şehri olduğu kadar, turizm şehridir. Şehrin bahçeleri ve caddeleri, çok güzel çiçeklerle süslüdür. Ticari amaç taşıyan çay bahçeleri, şehrin dışında kalır.

Ülkenin en önemli gelir kaynakları arasında çay gelir. Sanayileşme, sadece Başkent Batum çevresinde yoğunlaşmıştır. Azerbaycan-Bakü petrollerinin boru hattıyla taşınarak rafine edildiği bir rafineri vardır. Batum aynı zamanda yörenin önemli bir limanıdır. Ülkenin Türkiye olan ilişkisi çok önemlidir. Çünkü ülke topraklarının güney sınırı Türkiye iledir. Ayrıca ülkenin elektrik enerji ihtiyacını Türkiye karşılamaktadır. Acaristan için Türkiye, dünyaya açılması bakımından bir pencere görevi görmektedir.

11.3. Gürcistan Cumhuriyeti

Sarp sınır kapısından Çıldır Gölü'nün doğusuna kadar Türkiye ile sınırı olan Gürcistan, 69.700 kilometrekare yüzölçümüne sahip (Türkiye yüzölçümünün ancak 1/12'si kadar) bir Kafkas ülkesidir. Kuzeydeki sınırını, Büyük Kafkas Dağları çizmiştir.

Gürcistan'da yaşayan 5,5 milyon nüfusun, %68'ini (3.740.000) Gürcüler oluşturuyor. Ülkede Gürcülerden sonra en çok Ermeniler (%9), Ruslar (% 7) ve Azeriler (% 5) yaşıyor. Bunlara ilave olarak nüfusun % 3'ünü Osetler, %2'sini Yunanlılar, %2'sini Abazalar ve %1'ini Acaralar teşkil ediyor. 2010 yılı nüfusu 4.662.077 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 66,89 kişi düşmektedir.

Osetler, Abazalar ve Acaralar; Eski Sovyet Yönetimi sırasında kısmen özerkliğe kavuşabilmişler. Ancak diğer gruplar karışık olarak yaşamakta. Kuşkusuz ülkenin bu kadar karışık bir demografik yapıya sahip olmasında; tarihî özelliği ve coğrafi konumunun etkisi büyüktür.

Gürcü, Rus, Ermeni ve Yunanlıların çoğunluğu Ortodoks Hristiyan'dır. Ancak ülkede Müslüman Gürcüler de yaşamaktadır. Bugün Müslüman Gürcülerin sayısının 150.000'i aştığı

biliniyor. Bu sayıya Müslüman Abazalar, Acaralar, Osetler ve Azeriler de ilâve edilince, 650.000 kişiyi buluyor.

Gürcistan'da kömür, manganez, petrol, doğal gaz gibi zengin maden kaynakları var. Ancak ülke, “Eski Sovyet Rusya'nın bir bahçesi” unvanını almıştır. Çünkü Eski Sovyet Rusya'nın toplam çay üretiminin %95'ini Gürcistan sağlıyor. Türkiye'nin sadece 660 ton çay ürettiği 1989 yılında, Gürcistan 143.000 ton çay üretmiştir. Birliğin dağılmasıyla birlikte (1990–91), Gürcistan'ın ürettiği çayı Sovyet Rusya'ya teslim etmemesi sonucunda büyük sıkıntılar ortaya çıkmış Moskova'da. Hidroelektrik üretimi ve makine sanayi bakımından da gelişmiş olan ülkenin dağlık yörelerinde koyun besiciliği ve ormancılık önemli gelir kaynaklarını oluşturuyor.

11.4. Ermenistan Cumhuriyeti

Eski Sovyetler Birliğin parçalanması sonucunda, çok sayıda bağımsız devletler ortaya çıkmış ve Bağımsız Devletler Topluluğunu oluşturmuşlardır. Bunlardan birisi de Ermenistan Cumhuriyetidir. Türkiye ile komşudur. Yüzölçümü 29.800 kilometrekare, nüfusu 1995'te 3,5 milyon kişi kadardır.

Ermenistan dağlık bir ülkedir. Başkenti Erivan'dır. Ülkenin kuzeyinde Küçük Kafkas Sıradağları, güneybatısında Aras nehri ve Ararat ovası yer alır. Orta bölümünde dağlar arasında çöküntü ovaları vardır. Ülkede sert karasal bir iklim tipi hüküm sürer.

Tarım genelde, Ararat ovası ve orta bölümdeki çöküntü ovalarında yapılır. Platolarda ise hayvancılık ön plana çıkar. Yeraltı kaynakları bakımından pek fazla zengin olmamasına rağmen, nispeten zengin bakır, boksit ve molibden maden rezervlerine sahiptir.

Sanayi, diğer BDT ülkelerine benzer. Kısmen gelişmiştir. Özellikle gıda, konserve, alkollü içki, dokuma, kimya, makine ve metalürji sanayi kolları gelişmiştir. Ülke ticaretini Rusya Federasyonu, Ukrayna, Gürcistan ve Kazakistan ile yapar. Türkiye ile ticari bağlantısı, tarihten gelen bir husumetten dolayı çok zayıftır.

11.5. Azerbaycan Türk Cumhuriyeti (Nahçıvan)

Azerbaycan, Asya Kıtasının batısında, Kafkas Dağları'nın güneydoğu kesiminin güney yamaçları önünde yer alır. Kuzeyinde Dağıstan Özerk Cumhuriyeti, kuzeybatısında Gürcistan, batısında Ermenistan, güneyinde İran Azerbaycanı vardır. Doğu sınırını tamamıyla Hazar Denizi oluşturur. Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan Özerk Yöresi ise, batıda Türkiye ile sınırlıdır.

Azerbaycan'ın yeryüzü şekilleri üç bölümde incelenir. 1. Kafkas Dağları, 2. Güneybatıdaki Platolar, 3 Kura-Aras Oluğu. Ülkenin kuzey kesiminde yer alan Kafkas Dağları, kuzeydoğu-güneybatı doğrultuludur.

Bugün ise, Azerbaycan toprakları ikiye bölünmüş durumdadır. Kuzey Azerbaycan ve Güney Azerbaycan'dır. Güney Azerbaycan, İran sınırları içerisinde kalmakta ve iki il

teşkilatını oluşturmaktadır. Başkentini Urmiye'nin oluşturduğu, Batı Azerbaycan vilayetinin yüzölçümü 30.850 km²'ye ve nüfusu ise 2 milyon dolayındadır. Başkentini Tebriz'in oluşturduğu Doğu Azerbaycan'ın yüzölçümü 67.102 km² ve nüfusu 4,2 milyon kadardır. Kuzey Azerbaycan ise, bugün Bağımsız Devletler Topluluğu içinde, bir cumhuriyettir. 86.600 km² yüzölçümü ve 7.398.000 nüfusu vardır. Azeri Lehçesi ile konuşan Türklerin ülkesi demek olan Azerbaycan sınırları gerçekte; 104.000 km²'si Güney Azerbaycan, 94.137 km²'si Kuzey Azerbaycan ya da Kafkasya Azerbaycan'ı olmak üzere, toplam 198.137 km²'lik bir alana sahiptir. Bu topraklar üzerinde, toplam 13,5 milyon insan yaşamaktadır.

Kuzey Azerbaycan yani Azerbaycan Türk Cumhuriyeti'nin 1996 yılı itibarıyla nüfusu 7.549.000 kişidir. 2010 yılı nüfusu 9.043.357 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 104,5 kişi düşmektedir.

Azerbaycan Türk Cumhuriyeti'nin başkentini Bakü oluşturur. Bakü, Farsçada “üzerinde dağ rüzgârları esen” demek olan “Bad Kube” deyiminin değiştirilerek söylenmiş bir isimdir. Şehrin nüfusu 1,2 milyonu aşar. Diğer önemli şehirleri, Gence (282.200), Sumgait (236.200), Mingaçaur (70.000), Ali Bayramlı (59.000), Şeki (57.000), Yevlah (38.000), Lenkoran (42.000), Ağdam (25.300), Guba (24.000), Şemahi (21.000) ve Nahçıvan (60.000)'dir.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti olan Nahçıvan, Bakü'den 536 km uzaklıktadır. Şehir, Nahçıvan nehrinin kıyısındaki düzlük alanda kurulmuştur. Nahçıvan, bugün yönetim merkezi olmanın dışında, önemli bir kültür ve sanayi şehridir.

Azerbaycan'ın ticareti, Sovyetler Birliği dağılmadan önce merkezden yönlendirilmekteydi. Bağımsızlıktan sonra da ticari ilişkiler, Bağımsız Devletler Topluluğu ile devam etmiştir. BDT'nin ticaretteki payı, % 85'i bulur. Bu birlik içinde de en önemli payı, Türkmenistan, Rusya ve Ukrayna almaktadır. Azerbaycan, dışarıdan otomobil, kereste, çimento, çeşitli gıda maddeleri (tahıl, buğday unu, margarin, şeker, et vs.) ve yol makineleri satın alır. Pamuk elyafı, tütün, şarap, demir-çelik ürünleri, kablo ve rafine petrol ürünleri satar. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ticari ilişkiler, yıldan yıla canlanma görülmektedir.

11.6. İran Cumhuriyeti

Orta Doğu'nun yüksek sahasını oluşturan yörede yer alan İran; kuzeyden Hazar Denizi, Azerbaycan, Nahçıvan, Ermenistan ve Türkmenistan, doğudan Afganistan ve Pakistan, güneyden Basra Körfezi ve Umman Denizi, batıdan Irak ve Türkiye ile sınırlıdır.

İran'ın yüzölçümü 1.648.196 kilometrekaredir. Bu yüzölçümü ile Orta Doğu ülkelerinin 2. büyük ülkesidir. Topraklarının doğu yarısını büyük çöller (Deşt-i Kevir ve Deşt-i Lut) kaplar. Yerleşmelerin yoğun olduğu yerler, güneybatı ve kuzeybatıdaki dağlık yörelerde yer alan vadi tabanları ile iç platodaki vahalardır.

İran'ın yeryüzü şekilleri üç bölümde incelenir. Bunlar; iç platolar, dağlık alanlar ve alüvyal kıyı düzlükleridir. İran'ın iklimi, yeryüzü şekilleri ve coğrafi konumu ile sıkı ilişkilidir.

İran'ın toplam nüfusu, 2010 yılı nüfusu 72.764.589 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 44,15 kişi düşmektedir. Bu da göstermektedir ki 8 yıl süren Irak-İran savaşı sırasında ihtiyaç duyulan nüfus artık doyum noktasına gelmiş ve İran'da kendiliğinden nüfus artışı doğal olarak frenlenmiştir.

Bugün, İran sınırları dâhilinde, yaklaşık 18 milyon Azeri Türkü'nün yaşadığı bilinmektedir. İran'da Azerilerin dışında, Güney İran'da Şiraz yöresinde Kaşgay Türkleri, Horasan yöresinde Türkmenler yaşamaktadır.

Başkent Tahran (6,5 milyon)'dur. Önemli şehirlerinin bir kısmı, Zagros dağlarının eteklerinde bir zincir gibi dizilirler. İsfahan (986.000), Şiraz (848.000) bunlardandır. Diğer önemli şehirleri; Meşhed (1,4 milyon), Tebriz (971.000), Ahvaz (380.000), Kirmanşah (340.000), Abadan (310.000) ve Kum (290.000) şehirleridir.

Ülke topraklarının %20'si tarıma elverişlidir. Tarımda en önemli sorun sulamadır. Başlıca tarım yöreleri; Hazar denizi kıyıları, iç yörelerdeki vadiler ve Umman denizi kıyılarıdır. Hazar denizi kıyılarının başlıca tarım ürünleri, çay, pamuk ve pirinçtir. Üretilen çay, iç tüketimi karşılar.

Madencilik, İran ekonomisinin belkemiğini oluşturur. Özellikle ülkenin zengin petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip oluşu, İran'ın önemli bir petrol ülkesi olmasına yol açmıştır. Ayrıca ülke sınırları içinde, bakır, demir, kömür ve değerli taşlar çıkarılmaktadır.

Ülke, dışarıdan makineler, demir-çelik, tahıllar ve taşıtlar satın alır. Karşılığında ham petrol, petrol ürünleri ve doğal gaz (% 91,3), halı, antepfıstığı, bakır çubuk ve havyar gibi ürünler satar. İthalatında Almanya (%20), Japonya (%12,4), İtalya, İngiltere, Fransa ve Türkiye (%4,3) ön sıralarda yer alırken ihracatında ise Japonya (%20,8), İtalya, Fransa, Hollanda, Brezilya, Belçika, Lüksemburg gibi ülkeler söz sahibidirler.

11.7. Irak Cumhuriyeti

Irak, Arap Yarımadası'nın kuzeydoğusunda, Aşağı Fırat ve Dicle Nehirlerinin suladığı arazileri kapsar. Diğer bir ifadeyle, Mümbit Hilâl'in doğu yarısını oluşturur. Kuzeyden Türkiye, doğudan İran, güneydoğudan Basra Körfezi ve Kuveyt, güneyden Suudi Arabistan ve batıdan Ürdün ve Suriye ile sınırlıdır. Resmi adı, Irak Demokratik Halk Cumhuriyeti (Arapça; El-Cumhuriyyet El-İrakiyye El-Demokratiyye El-Şa'biyye) olan Irak'ın toplam yüzölçümü 435.052 km² kadardır.

Irak'ın yeryüzü şekilleri, üç ana bölümde incelenir. Birinci bölümü, ülkenin Türkiye ve İran sınırlarını oluşturan dağlık alanlar oluşturur. Ve ikinci bölümü oluşturan çöllere geçilir. Ülkenin batı yarısı, çöllerle kaplıdır. Üçüncü bölümü oluşturan taşkın ovaları, Irak'ın can damarını oluşturur.

Irak'ın nüfusu; 1995'te 20,6 milyona ulaşmıştır. 2010 yılı nüfusu 37.027.692 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 85,29 kişi düşmektedir. Irak'ın başkenti Bağdat (5.4 milyon nüfuslu)'dır. Diğer önemli şehirleri; Basra (616.000), Musul (570.000), Erbil (333.000), Süleymaniye (279.000)'dir.

Irak topraklarının %12,5'ini ekili-dikili alanlar, %9,2'sini çayır ve otlaklar teşkil eder. Kuzey yörelerinde, yağışlara bağlı olarak tahıl ve tütün tarımı yapılmaktadır. Genelde dağlık olan bu yörede, küçükbaş hayvancılık önemli bir uğraşıdır.

Ülkenin dünya siyasi arenasında sık sık kendinden söz ettirmesi, sahip olduğu petrol rezervleri yüzündendir. Irak, petrol rezervi bakımından çok zengindir. 38,5 milyar varil petrol rezervi ile, Suudi Arabistan (167 milyar varil), Kuveyt (82,7 milyar varil), B.D.T (81 milyar varil) ve Meksika (49,2 milyar varil)'dan sonra, dünyada beşinci sıradadır. Daha sonra yapılan petrol ve doğal gaz araştırmalarında, yeni yeni rezervler tespit edilmiştir. 1993 yılı itibarıyla ülkenin sahip olduğu petrol rezervi 100 milyar varil, doğal gaz rezervi 3 trilyon metreküp olarak tespit edilmiştir.

Irak'ın kuzeyinde Türkiye bulunmaktadır. Türkiye ile Irak arasında 445 kilometrekarelik bir kara sınırı vardır. Türkiye'nin Akdeniz kıyılarındaki limanlar, en kısa yoldan Atlas Okyanusu ve oradan Batı ülkelerine bağlantılıdır. İşte bu avantajdan yararlanmak üzere, Irak, Türkiye üzerinden petrol ihraç etmeyi düşünmüş ve Irak-Yumurtalık Boru hattı döşenmiştir. Uzun yıllar, Irak; bu boru hattı kanalıyla, petrol ihraç ederken Türkiye de petrol ihtiyacının büyük bir bölümünü bu hattan sağlamıştır.

Irak, dışarıdan makine ve taşıtlar, gıda ve canlı hayvan, kimya ve ecza maddeleri satın alır. Karşılığında ham petrol ve petrol ürünleri (%99,5) ve gıda ve tarım ham maddeleri satar. İthalatında ABD (%13,6), Almanya, Japonya, İngiltere ve Fransa ön sıralarda yerlerini alırlarken ihracatında ABD (%28,5), Brezilya (%9,9), Türkiye (% 9,8), Japonya ve Hollanda söz sahibidirler.

11.8. Suriye Arap Cumhuriyeti

Orta Doğu'da bağımsız bir ülke olan Suriye'nin resmi adı, Suriye Arap Cumhuriyetidir. Arapça; El-Cumhuriyetü'l -Arabîyetü's-Suriye. Suriye, Akdeniz'in doğu kıyı şeridinde yer alır.

Suriye kelimesinin kökeni bilinmemekle beraber, Asuriye kelimesinden geldiği söylenmektedir. Ülkenin en eski adı, Aramlıların adıyla "Aram"dır. Bu dönemlerde, Mezopotamya'ya " İki Nehrin Aramı", güney ve kuzey Suriye topraklarına ise, "Şam Aramı ve Zoba (yani Halep) Aramı" gibi adlar verilmiştir. Arap ve Osmanlı kaynaklarında, yöre topraklarının adı, Şam olarak geçer. Ancak 19.yüzyıl Osmanlı kaynaklarına Avrupa ülkelerinin etkisiyle, Suriye kelimesi girmiştir. Osmanlı yönetimindeyken 1865'te yöre topraklarının adı "Şam Vilayeti" olarak geçer. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'nın mandası olan yöre toprakları, Suriye adı ile anılmaya başlanmıştır.

Kuzeyden Türkiye, doğudan Irak, güneyden Ürdün ve İsrail, batıdan Lübnan ve Akdeniz ile sınırlıdır. Yüzölçümü 185.180 km² kadardır. Ülkenin nüfusu 1995'te 15,4 milyona ulaşmıştır. 2010 yılı nüfusu 20.960.588 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 113,2 kişi düşmektedir. Suriye'de yaşayan toplam nüfusun % 89'unu Araplar oluşturmaktadır.

Kuraklık, dış yatırımların azlığı ve askerî harcamaların fazlalığı gibi nedenler, tarım ve hayvancılığa dayalı Suriye ekonomisinin gelişmesine engel oluşturlar. Ülke halkı yeterli ekilebilir alana sahiptir ve nüfusun yaklaşık % 65'inin geçimi toprağa bağlıdır. Buğday, arpa, pamuk, şekerpancarı ve tütün ekilir. Koyun yetiştirilir.

Ülkenin en önemli yeraltı kaynağı petrol ve doğal gazdır. Yatakların çoğu, kuzeydoğuda Irak sınırı yakınındadır. Ayrıca fosfat, demir, asfaltit gibi madenlerin de yer aldığı Suriye'de özellikle diğer Arap ülkelerinden sağlanan yardımla, tekstil, çimento, şeker ve konserve sanayi gelişmiştir.

Dışsatım maddeleri içinde pamuk birinci sırayı, tahıl ikinci sırayı alır. Ayrıca ham petrol ve petrol ürünleri, dokuma, giyecek ve deri, kimyasal maddeler, yiyecek tütün ve içecek maddeleri satar. Karşılığında makineler, gıda maddeleri, kimyasal maddeler, kâğıt ve dokuma ürünleri satın alır. Ülkenin ticari ilişkisi daha ziyade; İtalya, Sovyet Rusya, Japonya, ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa ile.

11.9. Bulgaristan Cumhuriyeti

Türkiye'nin kuzeybatı komşusu olan Bulgaristan, bir Avrupa ülkesidir. Ancak siyasi yönden geçmişte Doğu Bloğu ülkeler arasında yerini almıştır. Toplam yüzölçümü 110.993 km², nüfusu 1995'te 8,7 milyon kişi kadardır. 2010 yılı nüfusu 7.418.091 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 66,83 kişi düşmektedir.

Balkan devletlerinden biri olan Bulgaristan'ın yeryüzü şekillerinde, Balkan dağları belirleyici rol oynar. Akarsular, Balkan dağlarından ve Rodop kütlesinden doğar. Balkan dağlarının kuzey yamaçlarından doğan akarsular, Tuna nehrinin kollarını oluşturur ve Karadeniz'e dökülür.

Başlıca madenleri, linyit, demir, bakır, kurşun, manganez, barittir. Sanayi kısmen gelişmiş olup, Sofya, Burgaz ve Varna şehirleri ile yakın çevresinde yoğunluk kazanmıştır. Ticari ilişkisi daha ziyade Doğu Bloku ülkeler ile. Son yıllarda diğer Batı Avrupa ülkeleri ile olan ticari bağlantısı gittikçe gelişmektedir. Türkiye ile olan ticari bağlantısı, komşu olmasına rağmen pek gelişmemiştir. Bunda da, tarihten gelen aşılması güç problemlerden kaynaklanmaktadır. Balkan Türkleri sorunu, problemlerin başını çekmektedir.

11.10. Yunanistan Cumhuriyeti

Balkan yarımadasının en güney ucunda yer alan Yunanistan, aynı zamanda Akdeniz ve Avrupa ülkesidir. Türkiye'nin batı komşusudur. Ülkenin yüzölçümü 131.445 km², nüfusu 1995'te 10,4 milyon kişi kadardır. 2010 yılı nüfusu 11.278.730 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise

km²'ye 85,47 kişi düşmektedir. Batı Trakya, tamamıyla Türk yöresidir. Başkenti Atina (770.000)'dir. Ülkenin gelecekteki nüfusu, yıllık nüfus artış hızı % 0'larda seyrettiğinden, pek fazla artış göstermeyeceği beklenmektedir.

Yunanistan çok sayıda yarımada ve adalardan oluşur. Adalar (Ege) Denizi içinde yer alan ve sayıları 1400'ü aşan bu adalar, ülke yüzölçümünün % 20'sine tekabül eder. Ülke kıyıları çok girintili çıkıntılı olduğundan kıyı uzunluğu oldukça fazladır. Yunanistan'ın en yüksek noktasını Olympos dağı (2917 metre) oluşturur. Ülkenin büyük bir bölümünde kışları yağışlı ve ılık, yazları kurak ve sıcak bir iklim olan Akdeniz iklimi görülür. Dağlık kesimlerde ise, iklim kısmen karasallaşır.

Ekonominin temelini tarım ve hayvancılık oluşturur. Buğday, mısır, arpa, yulaf, pamuk, tütün tarımı önemlidir. Güney yöresinde ise, Akdeniz ürünlerinden zeytin, turuncgiller üzüm ve çeşitli meyveler ön plana geçer. Dağlık alanlarda ise, hayvancılık önemli bir uğraşıdır.

Kömür ve boksit yatakları bulunmaktadır. Sanayi kısmen gelişmiştir. Gıda, dokuma, alüminyum, gübre, çimento, kâğıt sanayi gelişen sanayi kolları arasındadır. Turizm oldukça gelişmiş olup, turizm geliri, ülke ekonomisine çok büyük katkısı vardır. Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'ın ticari bağlantıları, daha ziyade Avrupa Birliği ülkeleri iledir. Türkiye ile olan ticareti önemsizdir. Türkiye açısından Yunanistan, en fazla sorunu olan bir komşusudur. Batı Trakya Sorunu, Adalar Sorunu, Kıbrıs Sorunu, Kıta sahanlığı Sorunu bunlardan başlıcalarıdır.

11.11. Kıbrıs Adası

Kıbrıs Adası, Akdeniz'in kuzeydoğusunda yer alır ve Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya adalarından sonra üçüncü büyük adasıdır. Ada, kuş uçuşu Suriye kıyılarına 96 km, Mısır'ın Nil deltasına 400 km, Yunanistan'a 770 km uzaklıktadır. Oysa Türkiye sahillerine sadece 64 km mesafededir. Adanın tamamının yüzölçümü 9.251 km²'dir

Coğrafi konum itibarıyla, Akdeniz'in ortasında bir uğrak yeri olması ve bugünkü ismiyle yakın ilişkisi olduğu bilinen bakır madenleri bakımından zengin olması sebebiyle, Kıbrıs'ın; gemiciliğin ilk dönemlerinde yani bronz çağında, Anadolu'daki insanlar tarafından iskân edilmiş olduğu bilinir.

Kıbrıs adasının toplam nüfusu, 1980'de 628.000 iken 1991'de 709.000'e, 1993'te 723.000'e ulaşmıştır. 2003 yılı tahmini nüfusu ise 771.657 kişi kadardır. 2010 yılı nüfusu 1.148.826 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 124,2 kişi düşmektedir.

11.12. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, bir ada ülkesidir ve adanın kuzey yarısını oluşturmaktadır. Adada mevcut akarsuların kaynak bölümünün Rum kesiminde yer alması ve

Rum kesiminin suların önüne set yaparak suyunu kesmesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sıkıntılara sebep olmuştur.

Kıbrıs'a Türkiye'de "Yavru Vatan", Türkiye'ye Kıbrıs'ta "Ana Vatan" denmektedir. Bu adlandırma, Barış Harekatı'nın yapıldığı yıllarda doğrudur. Ancak bugün için artık Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, iki "Kardeş Ülke"dir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli geçim kaynağını tarım ve turizm oluşturur. Turunçgiller, buğday, arpa, patates, havuç, tütün, üzüm ve hayvan yemi daha çok yetiştirilir. Özellikle Dipkarpaz yöresinde keçi besiciliği ve tamamında koyun besiciliği önemlidir.

Ülkenin turizm geliri yıl geçtikçe artmaktadır. Çünkü adanın turistik tesislerinin % 65'i Türk kesiminde kalmıştır. Gelen turistlerin % 80'ini Türkiye'den gelenler oluşturur. Ülkenin turizmden sağladığı gelir, her geçen yıl artmaktadır.

Ülkenin başlıca ihraç maddelerini, turunçgiller (ihracatın %43'ünü oluşturur), patates, keçiboynuzu teşkil eder. Bunların karşılığında mamul maddeler, makine vs. satın alır. Ticareti genellikle İngiltere (ithalat %15,2, ihracat %67,4) ve Türkiye (ithalat %47,5, ihracat %13,9) ile yapılır.

11.13. Güney Kıbrıs Rum Kesimi

Kıbrıs adasının güney bölümünü teşkil eder. Ülkenin resmi adı, Kipriaki Dimokratia, Türkiye'deki resmî adı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'dir. Ülkenin kuzeyinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, güneyinde, doğusunda ve batısında Akdeniz ile çevrilidir. Yüzölçümü 5.896 km²'dir.

Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin nüfusu, 564.900 kadardır. Yıllık nüfus artış hızı %1 dolayındadır. Ülkenin başkenti, Lefkoşa'dır. Lefkoşa'nın Rum kesimindeki nüfusu 123.000'i bulur.

Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin ekonomisi, tarım ve turizme dayanır. Başlıca tarım ürünleri; patates ve turunçgillerdir. Ülkenin dağlık alanlarında hayvancılık önemli bir uğraşıdır. Özellikle, maki topluluğunun yoğun olması nedeniyle keçi besiciliği önem arz eder.

Kıbrıs Rum Kesimi, petrol, çeşitli makineler ve tahıl satın alır. Karşılığında ise üzüm, narenciye, patates, içki, sigara, ayakkabı ve giyim eşyası satar. İhracatta; Lübnan, Libya, Suudi Arabistan, BDT ve İngiltere önemli bir yer tutarken ithalatta ise; Almanya, Fransa, Yunanistan, Irak, İtalya, Japonya, ABD ve İngiltere ön sıralarda yerini alır.

Uygulamalar

1) Türkiye'nin sınır komşularında 1989 yılındaki değişimlerde etkili olan siyasi faktörler nelerdir?

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2010). *Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınları.

Uygulama Soruları

1) Bir Türkiye haritası çizerek harita üzerinde Kıbrıs adasını gösterip adanın konumunun Türkiye'nin jeopolitiğe olan etkilerini sebepleriyle açıklayınız.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin komşuları ve ilişkileri hakkında bilgiler verilmiştir. Önce genel bir giriş yapıldıktan sonra, Acaristan Özerk Türk Cumhuriyeti, Gürcistan Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan Türk Cumhuriyeti (Nahçıvan), İran İslam Cumhuriyeti, Irak Cumhuriyeti, Suriye Arap Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Yunanistan Cumhuriyeti ve Kıbrıs Adası (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Kesimi) hakkında ayrıntılı bilgiler öğrendik.

Bölüm Soruları

1) Başkenti Batum'dur.

Yüzölçümü 2911 km²'dir.

Ülkenin en önemli gelir kaynakları arasında çay gelir.

Toplam nüfusu 400.000'i bulmaktadır.

Yukarıda verilen bilgiler aşağıda verilen ülkelerden hangisine aittir?

- a) Acaristan Özerk Türk Cumhuriyeti
- b) Ermenistan Cumhuriyeti
- c) Gürcistan Cumhuriyeti
- d) Azerbaycan Türk Cumhuriyeti (Nahçıvan)
- e) İran İslam Cumhuriyeti

2) Türkiye'nin komşu ülkeleri içerisinde yüz ölçümü en fazla olan ülke aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Suriye
- b) Irak
- c) Yunanistan
- d) İran
- e) Ermenistan

3) Aşağıda verilen ülke başkent eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- a) Acaristan – Batum
- b) Ermenistan – Erivan
- c) İran – Şam
- d) Irak – Bağdat
- e) Yunanistan – Atina

4) Aşağıda Yunanistan ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Balkan yarımadasının en güney ucunda yer alır.
- b) Hem Akdeniz hem de Avrupa ülkesidir.
- c) Türkiye'nin batı komşusudur.
- d) Ekonomisinin temelini tarım ve hayvancılık oluşturur.
- e) Başkenti Sofya'dır.

5) Suriye Arap Cumhuriyeti'nin başkenti aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Şam
- b) Bağdat
- c) Batum
- d) Erivan
- e) Tahran

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

6) () İran İslam Cumhuriyeti'nin başkenti Erivan'dır.

7) () Gürcistan Türkiye'nin komşu ülkeleri içerisinde yüz ölçümü en küçük olandır.

8) () Türkiye'nin komşu ülkelerinden Ermenistan, nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ülkedir.

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

9) Türkiye'nin komşu ülkelerinin sayısı'dir.

10) Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin başkenti'dir.

Cevaplar

1) a, 2) d, 3) c, 4) e, 5) a, 6) Y, 7) Y, 8) D, 9) 8, 10) Nahçıvan

12. KÜRESEL VE BÖLGESEL PLATFORMDA TÜRKİYE

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

12.1. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye

12.2. Türk Dünyası ve Türkiye

12.3. Orta Doğu ve Türkiye

12.4. İslam Dünyası ve Türkiye

12.5. Balkan Ülkeleri ve Türkiye

12.6. Kafkas Ülkeleri ve Türkiye

12.7. Rusya ve Türkiye

12.8. Çin ve Türkiye

12.9. Japonya ve Türkiye

12.10. Diğer Dünya Ülkeleri ve Türkiye

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Küresel ölçekte Türkiye'nin konumu nedir?
- 2) Türkiye Orta Doğu'nun neresindedir?
- 3) Türk Dünyası üzerinde Türkiye'nin konumu nedir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Küresel ve Bölgesel Platformda Türkiye	Küresel ve bölgesel platformda Türkiye düzeyde konular ayrı ayrı ele alınarak konuların kavranması, analiz ve sentez edilmesi ve öğrenilmesi	Kavrayarak Tahlil ederek Öğrenerek

Anahtar Kavramlar

- ABD
- Türk dünyası
- İslam dünyası
- Balkan ülkeleri
- Kafkas ülkeleri
- Rusya
- Çin
- Diğer dünya ülkeleri

12.1. Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye

Amerika Birleşik Devletleri; Yeni Dünya kıtası olan Kuzey Amerika'nın güney yarısında, doğal ve ekonomik bakımından en elverişli, çok geniş topraklar üzerinde kurulmuş bir birleşik federasyondur. Türkiye ise, eski kara kütleleri adı verilen Asya-Afrika-Avrupa kıtalarının kesişme noktasında yer alan ve yüzölçümü bakımından ABD'nin 1/12'si kadar olan, ancak jeopolitik önemi oldukça fazla olan bir ülke. Özellikle dünya hâkimiyetine soyunmuş olan ABD için Türkiye, hem dost ve hem de tehlike olabilecek güçte olan bir devlet. Dostluk ile düşmanlık arasında olan ABD-Türkiye ilişkileri, gerçekten ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gereken bir konudur.

Her iki ülkenin tarihi incelendiğinde, ABD ile Türkiye arasındaki siyasi, sosyal ve ekonomik ilişkilerin ne düzeyde olduğu açıkça ortaya çıkar.

Kısa bir dünya tarih taraması yapıldığında görülür ki Türkiye ve ABD, farklı orijinlere sahip iki ayrı millettir. Başta ABD'nin ortaya çıkışında Türklerin etkisi çok büyüktür. Çünkü coğrafi seyahatlerin başlamasının ana sebeplerinden biri de, tarihi baharat ve ipek yollarının Osmanlı Devleti toprakları üzerinden geçmesi ve buna bağlı olarak Avrupalıların Hindistan ve Çin'in zenginliklerine deniz yolları ile daha kolay bir şekilde ulaşılması isteğidir. Bilindiği üzere, deniz seyahatlerinin sonucunda Amerika kıtası, Avrupalılar tarafından tanınmış ve kısa sürede işgal edilmiştir. Amerika birleşik Devletleri'nin ortaya çıkışı da söz konusu bu işgalin bir sonucudur.

Temelinde işgalci ve sömürgeci bir ruh taşıyan bir devletin, o dönemlerde dünya barışını ve huzurunu sağlayan Osmanlı Devleti'ne karşı hoşgörü ve sevgiyle bakması elbette beklenemez. Nitekim 1901 yılında ABD Devlet Başkanı seçilen Theodore Roosevelt, daha 1898 yılında şu cümleleri sarf etmiştir: “Dünyada, herkesten önce ezmek istediğim iki güç; İspanya ve Osmanlı Devletidir.” Neden? Nedeni gayet açık, ABD'nin Güney Amerika kıtasındaki hâkimiyetine karşı en büyük engel İspanyollardır. Avrupa, Afrika ve Asya'daki sömürgecilik faaliyetleri için engel teşkil eden güç ise, Osmanlı Devleti'dir. ABD, dünya hâkimiyeti için bu iki gücün, dünya tarihinden kaldırılmasını 19. yüzyılda hedeflemiştir. Hedefe ulaşılması için de, 1880 tarihli Bartlett Raporunun ilk satırlarında “ Misyonerlik faaliyetleri açısından Türkiye, Asya'nın anahtarıdır.”denilerek gerçek hedef belirlenmiştir.

Ve yine ABD'nin Devlet Başkanlarından olan Wilson, 1902 yılında yapmış olduğu vasiyetinde, ABD'nin siyasi geleceği hakkında şunları söylemiştir; “Amerikan kapitalizminin temel hedefi, bütün zayıf ülkelerinin ham maddeleri ve ulusal pazarlarını kendisi için açık birer kapı olarak tutmaktır. Bunun için diplomasi ve gerekirse zor kullanmalıdır.” Wilson'dan sonra gelen tüm ABD Devlet Başkanları, bu vasiyeti yerine getirmek için çalışmışlar ve Wilson'un siyasetinden hiç taviz vermemişlerdir. Wilson'dan sonra tam bir asır geçmesine rağmen, ABD'nin tutumu devam etmektedir. Elbette bu tutum, ABD –Türkiye ilişkilerinde de temel dayanak olmuştur. ABD, 20.yüzyıl boyunca, tüm kendisinden zayıf tüm dünya ülkelerinin ham maddelerini ve ulusal pazarlarını kendisi için birer açık pazar olarak tutmuş ve bunun için gerekirse zor kullanmıştır (Panama, Irak, İran, Libya ve Afganistan'da olduğu

gibi). Ama genelde çoğu ülkeler boyun eğdiği için diplomasi (Mısır, Suudi Arabistan ve Türkiye’de olduğu gibi) kullanmıştır.

ABD ile Türkiye, coğrafi özellikler bakımından incelendiğinde, bazı benzerlikler ve farklılıklar görülür. Her ikisinin de aynı yarım kürede (kuzey yarımkürede) ve aynı iklim kuşağında (ılıman orta kuşak) yer alması bakımından birbirine benzerlik gösterir. Ancak jeopolitik konum, yüzölçümü, nüfus, ekonomik özellikler bakımından farklılıklar görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri’nin yüzölçümü 9.809.430 km², Türkiye’nin 814.578 km²’dir. Bu değerle ABD, Türkiye’den 12 kez daha büyüktür. 2010 yılı nüfusu 309.473.626 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²’ye 32,14 kişi düşmektedir. Türkiye’nin nüfusu 2013 yılında 76 milyon olmuştur. Nüfus bakımından ABD, Türkiye’den 4 kez daha büyüktür. Türkiye’nin başşehri olan Ankara ile ABD’nin başşehri Washington arasında kuş uçuşu 8.728 km’lik mesafe vardır. Ankara:-Los Angeles arası ise 11.283 km’yi bulur.

Ekonomik potansiyel bakımından Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye’den daha büyük değerlere sahiptir. Örneğin tamamen makineli modern tarımın yapıldığı Merkezi Ovalar tarım yöresinin yüzölçümü, Türkiye yüzölçümünden fazladır. ABD’de çoğu tarım ürünlerinin ekim alanları geniş kuşaklar hâlinde uzanır. Öte yandan maden rezervleri ve maden sahaları da çok geniş yer kaplar. Her şeyden önemlisi, ABD sanayileşmiş bir ülkedir. Oysa Türkiye, gerek tarımında ve gerekse sanayisinde henüz köklü devrimler yapamamıştır. Ancak jeopolitik konum bakımından Türkiye daha avantajlıdır. Çünkü Türkiye, dünyanın kalbi konumunda bir yerde bulunmaktadır. Eski kara kütlelerinin tam merkezinde bulunmaktadır. Oysa ABD, eski kara kütlelerinin çok uzağında bulunmakta ve bu uzaklık çoğu ilişkilerde olumsuz yönde etki yapmaktadır.

Amerika birleşik Devletleri, Avrasya kıtasına ve Türk Dünyası’na coğrafi konum olarak çok uzaktır. Ancak ekonomik ve teknolojik gücünden dolayı, her fırsatta yörede etnik bir oyuncu rolünü üstlenmektedir. Amerikan jeopolitikçisi Zbigniew Brzezinski; “ Amerika için jeostratejik sonuçlar bellidir; Amerika Avrasya’nın bu bölümünde (Türkiye’yi ve Türk Dünyası’nı da içine alan Avrasya balkanları), egemen olmak için fazla uzak, karışmamak için fazla güçlüdür. Yöredeki tüm devletler, var olmak için Amerika’nın katılımını gerekli görmektedirler.”diyerek Amerika’nın çıkarıcı katılımı vurgulamaktadır. ABD’li yöneticiler, siyasiler, yazarlar ve fikir adamları yeri geldikçe buna benzer açıklamalar yapıyorlar. Bu da, “Her şey Amerika için.”sloganı ile dünya hâkimiyetine soyunmuş süper bir güç için doğal bir gelişmedir. Amerikan ulusal çıkarları açısından ele alındığında ABD’nin bu siyasal görüşü, kendileri açısından son derece haklı sebeplere dayanmaktadır. ABD-Türkiye ilişkileri, karşılıklı çıkarlar eşit düzeyde tutulmak şartı ile dostluk üzerinde geliştirilmeye çalışılmalıdır. Çünkü Türkiye ile ABD arasında, dostluk ve güven üzerine siyasi ve ekonomik ilişkiler kurulması, yöresel ve dünya barışı için büyük önem arz etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılından beri barış içinde yaşayan ülkelere biridir. Kimsenin toprağında gözü yoktur. Hatta etrafındaki risk ve tehditlere rağmen ihtiyatlı bir silahsızlanma ve silahların kontrolünden yanadır. Ancak yakın geçmişte komşu ülkelerde

meydana gelen politik ve askerî değişimler, çevre ülkelerde hüküm süren istikrarsızlık ve belirsizlikler dikkate alındığında, Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik konumu ile komşularının tarihi emellerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülecektir.

Türkiye çok geniş bir yörede, çevresindeki bütün devletlerden ileri, onlara bir şeyler verebilecek ve model olabilecek bir ülke konumunda olup, elindeki stratejik kartının değeri azalmayıp bilakis artmaya devam eden ender ülkelerden biridir.

Batı ülkelerinin ve ABD'nin artık Türkiye'nin bu yeni jeo-stratejik değerini kavramaları gerekir. Eğer Türkiye hâlâ Batı ile işbirliği yapmakta zorlanır ve Batı kurum ve kuruluşlarına girmesinde güçlükler çıkarılırsa bu durum Batının stratejik menfaatlerine tamamen ters sonuçlar yaratabilir. Eğer Türkiye; Doğuda bazı cazibeler bulup, Batı ile olan ilişkilerini azaltırsa bu Batının aleyhine olur; zira Türkiye seçenekleri çok fazla olan bir ülkedir. Bölgede, Türkiye için anahtar sözcük istikrardır. Bütün olumsuz gelişmelerin içinde Türkiye bir çeşit sükûn adasıdır. Oldukça fırtınalı bir denizde sakin bir limandır. ABD eski Başkanı Bush'un dediğı gibi, "Türkiye değişen med-cezir olaylarının olduğı bir yörede bir istikrar feneridir. ABD eski Dışışleri Bakanı James Baker'in ifade ettiğı gibi "Türkiye Batı'nın çıkarları açısından soğuk savaşın en kötü günlerinden daha büyük bir role sahiptir."

12.2.Türk Dünyası ve Türkiye

Türk Dünyası, yeryüzü üzerinde, Ekvatora göre Kuzey Yarım Küre'de, başmeridyene göre ise Doğu Yarım Küre'de yer almaktadır. Mutlak konum olarak yaklaşık 20° doğu (Balkanlar), 90° doğu (Turfan Havzası) boylamları ile 35° Kuzey (K.K.T.C.), 55° kuzey (Kazakistan) enlemleri arasında, kabaca bir dikdörtgeni oluşturur. Dikdörtgenin eni 70 boylam derecesine eşit olarak 280 dakikalık (4 saat 40 dakika) bir zaman dilimine tekabül eder. Kuzey-güney doğrultusundaki boy farkı ise 20 enlem derecesidir ki 2.220 km'lik bir mesafedir.

Türk Dünyası, dünya platformundaki coğrafi konumu, batıdan doğuya Adriyatik Denizi'nden Doğu Türkistan'da Turfan havzasına, kuzeyden güneye Kazan ve Sibirya düzlüklerinden Kıbrıs adasına kadar çok geniş bir dikdörtgeni oluşturuyor. Bu alan, Avrasya'nın tam merkezi kısmına tekabül eder. Bu geniş alan içinde, bugün için 8 bağımsız ve çok sayıda yarı bağımsız ya da bağımlı Türk ülkeleri bulunuyor. Bağımsız 8 ülkenin toplam yüzölçümleri 4.899.178 km²'yi buluyor. Bu değere Doğu Türkistan (1.646.900 km²) ve Rusya Federasyonu içindeki diğer özerk Türk cumhuriyetlerinin yüzölçümleri (3,8 milyon km²) de ilave edilirse Türk ülkelerinin yüzölçümü 10,4 milyon km²'yi bulur. Öte yandan dünya üzerinde Türklerin yaşadığı diğer alanlar da hesaba katılırsa, Türk Dünyası'nın genel toplam yüzölçümü 12 milyon km²'yi aşar. Bu da, Avrupa kıtasının yüzölçümünden hayli fazladır. Yüzölçümü itibarıyla en büyük ülke Kazakistan (2.717.300 km²)'dir.

Türk Dünyası bir bütün olarak; kuzeyden Rusya Federasyonu, doğudan Çin, güneyden Pakistan, Afganistan ve İran, güneybatıdan Arap ülkeleri ve batıdan ise Avrupa ülkeleriyle sınırlıdır. Türk ülkeleri ise birbirleriyle sınırı bulunmaktadır. Ancak Türkiye-Nahçıvan ile diğer Türk ülkeleri, Ermenistan toprakları ile kesintiye uğramaktadır.

Türk ülkelerinin tamamı, orta enlemlerde yani orta kuşakta yer almaktadır. Bu itibarla tropikal ve kutup iklimleri görülmez. İklim şartları bakımından tarım ve hayvancılığa elverişli topraklara sahiptir. İnsan hayatı için çok iyi bir ortam oluşturan Türk Dünyası toprakları, öteden beri köklü kültür ve medeniyetlerin kurulmasına yol açmıştır.

Dağlar, yaylalar ve bozkırlar, Türk dünyasının vazgeçilmez birer doğal simgesidirler. Gerçekten Türklerin hayatında dağlar, yaylalar ve bozkırlar, hayvan sürüleri için en ideal otlak alanlarıdır. Bu sebeple de, geçmişte Türkler Dağlı olarak da anılmışlardır.

Tarihin geçmiş dönemlerinde, değişik ve uzun zaman dilimleri içinde, birlik ve beraberlik içinde yaşayan Türk Dünyası, kurmuş olduğu medeniyetlerle, tarihe altın harflerle adını yazdırmıştır. Göktürkler, Karahanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar, bu devletlerin en tanınmışlarındandır. Özellikle bugüne göre en son Türk İmparatorluğu olan Osmanlı, kendine has özellikleriyle, dünya hâkimiyetini tam 600 yıl elinde tutmuştur. Ne yazık ki Osmanlı Devleti'nin çöküşüyle birlikte, Türk Dünyası paramparça olmuş ve 20. yüzyıla esaret altında girmiştir.

20. yüzyılın esaretini, Türk dünyası içinde ilk kez, yine Osmanlı Devleti'nin çekirdeğini oluşturan Türkiye kırmış ve Anadolu'nun şahlanması ile bağımsızlığını kazanmıştır. Diğer Türk dünyası ülkeleri ise, Batı ile Doğu Blokları arasında tercih hakkını kullanmaktan başka çıkış yolu bulamamışlardır. İşte bu tercih hakkı, 20. yüzyılı Türk dünyasının esaret yüzyılı olmasına yol açmıştır.

Tarihçiler, Osmanlı'nın çöküşü olan Birinci Dünya Savaşı yıllarını 19.yüzyılın sonu 20.yüzyılın başlangıcı saymışlardır. Yine günümüz tarihçileri, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün gerçekleştiği, 1989 yılını 20.yüzyılın sonu 21.yüzyılın başlangıcı olarak kabul ederler. Böylece 20. yüzyılı, Türk Dünyası'nın esaret asrı olarak görmek mümkündür. Öyle görülüyor ki tarihten aldığımız bilgiler ışığında, 21.yüzyılı Türk Dünyası'nın yeniden şahlanış asrı olacağı beklenmektedir.

Bugün Türkçe konuşan bir insan; Adriyatik Denizi'nden Çin Seddi'ne kadar gitse yol boyunca derdini anlatabilir ve aynı dili konuşan insanlarla kısa sürede kaynaşabilir. Bugün Çin'e bağlı özerk yöre durumunda olan Doğu Türkistan'ın merkezi olan Urumçi halkı, Türkiye'nin Avrupa topraklarında bulunan Edirne veya Kosova'daki Prizen şehri ahalisiyle, Pekinlilerle anlaşabildiğinden daha kolay anlaşabilir. Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat halkı, ikinci bir dil bilmeksizin İstanbul halkı ile rahatça konuşabilir ve gönül rahatlığı ile şehri dolaşabilir.

Türkiye'nin kuzeyinden güneyine, batısından doğusuna doğru gezi yapılacak olunursa, gerçekten çok çeşitlilik arz ettiği gözlenir. Bu çeşitlilik, kuzeybatı güneydoğu, güneybatı kuzeydoğu yönünde yani Edirne'den Hakkâri'ye, Muğla'dan Ardahan'a yapılacak bir seyahat esnasında da belirgin bir şekilde görülmektedir. Türkiye'yi dolaşan bir kişi, kısa mesafelerde çok farklı manzaralarla karşılaşılır. Bu çeşitlilik gerek fiziki gerekse beşerî ve iktisadi coğrafya özellikleri bakımındandır.

Ülkenin göstermiş olduğu çeşitlilik göz önünde tutulursa ve benzetme yapılırsa kısaca ve özetle coğrafi özellikler bakımından Türkiye; Asya kıtasının küçültölmüş hâlini (minyatürünü) andırır. Anadolu'nun orta kesimleri Orta Asya'ya, doğu kesimleri ise Kuzeydoğu Asya'ya az çok benzer. Bu özelliğı ile Türkiye'ye "Küçük Asya" denilir. Bu özelliğı ile Türkiye; Türk Dünyası içinde ayrı bir yeri vardır. Yani Türk Dünyası'ndan gelen bir Türk, Türkiye'de kendine uygun şartlar arz eden bir mekân bulabilir. Bu da, siyasal açıdan ülkenin önemini kat kat artırmaktadır.

Dünya üzerinde geniş bir coğrafyada yer alan Türk dünyası, bugüne kadar birbirinden habersiz yaşamıştır. Her bir Türk ülkesi, dünyada sadece kendisinden başka bir Türk olduğundan habersiz yaşamıştır. Ancak Sovyet Bloku'nun çökmesiyle demir perdeler kaldırılmış ve tarihin şerefli sayfaları yeniden açılmaya başlanmıştır. Bugün Türk dünyası, şanlı tarihini araştırıyor.

Tarih sahnesine çıkan milletler içinde küresel çapta, nitelikte cihan nazımı, kıtasal ebatta güç, süper güç konumuna erişen, bu konumunu dikkate alınmaya değer bir süre devam ettirebilen milletlerin sayısı bir elin parmak sayısını aşamayacak kadar sınırlıdır.

Türk milleti eski dünyada cihan nazımı süper güç, kıtasal çapta büyük devlet konumunu bu seviyeye erişebilen milletler arasında en uzun süre koruyabilen millet olmuştur. Üç kıtanın medeni hayata, iskâna müsait 55 milyon km² genişliğindeki büyük bölümü değişik tarih dönemlerinde yüzlerce yıl Türk boylarının, Türk hükümet ve devletlerinin yönetimine girdiğı gibi Avrasya kıta blokunun uzun eksenini üzerinde kıtasal genişlikte bir merkezi alan kesintisiz Türk varlığına, Türk dil ve kültürüne vatan olma özelliğini korumuştur.

Tüm Türk devletlerin içinde olacağı bir siyasi, kültürel, iktisadi ve ticari birlik şeklinde düşünülmelidir. Nüfus ve siyasi güç bakımından en büyük Türk ülkesi olan Türkiye'ye; bu birliğin oluşturulmasında ve işlerlik kazanmasında büyük görevler düşmektedir.

12.3. Orta Doğu ve Türkiye

Orta Doğu deyimi; çok farklı boyutlarda algılanmaktadır. Anthony Sampson,"Petrol Oyunu" adlı kitabında şunları yazar; "Bugün Orta Doğu'nun iki haritası vardır. Biri, çoğu yeni olan ülkeleri gösterir. Diğerisi ise, değişik renklerle ayrılmış, petrol şirketlerinin nüfuz yörelerini, petrol arama, üretme ve satma haklarını belirler. Bu değişik renklere ayrılan yörelerin üzerinde IPC, KOC, ARAMCO, AOC gibi sözcükler vardır. Bunlar petrol şirketlerinin birleşmesiyle kurulmuş anonim ortaklıkları simgeler."

Orta Doğu deyimi, Batı dünyasının çıkarlarına uygun bir şekilde dünya karalarının yörelere ayrılmasından ortaya çıkmış bir deyimdir. Batılı ülkeler (özellikle İngiltere), 16. yüzyıldan itibaren Hindistan ve Çin'in zenginliklerine kavuşmak için yeni yollar aramaya başladılar. Doğu Avrupa üzerinden veya Afrika'nın güneyini dolaşarak yeni yollar keşfettiler. Ancak keşfedilen bu yollar çok uzak ve zahmetli idi. En kestirme yollar ise, Osmanlı toprakları üzerinden geçiyordu. İngilizler, seyahatleri sırasında, Hindistan ve Çin ülkelerine

“Uzak Doğu” adını verdiler. Osmanlı ülkelerine ise, daha yakın olduğu için “Yakın Doğu (Near East)” tabirini kullandılar. 1889’da, Süveyş Kanalı’nın hizmete açılmasıyla, deniz ticaretinde büyük değişimler yaşandı. Çünkü Avrupa-Hindistan-Çin denizyolu oldukça kısalmıştı. Yeni açılan bu yol (Akdeniz-Kızıldeniz-Hint Okyanusu) Arap yarımadasının kıyısında bulunan limanların önemini artırdı.

İngilizler; Osmanlı Devleti’nin hâkimiyeti altında kalmayan Arabistan Yarımadası’nın güney kıyılarını adım adım işgal ettiler. Bu arada, Yakın Doğu terimine karşılık, yeni hedef belirlemeleri yapmak için, yöreye “Orta Doğu (The Middle East)” adını verdiler.

1939 yılına kadar dar ve kapalı bir anlam taşıyan Orta Doğu (The Middle East) deyimini; bundan sonra İngiltere Hükümeti’nin resmi kaynaklarında kullanılmaya başlanmıştır. Aynı yıllarda Orta Doğu yöresi toplam 24 ülkeden oluşan Eski Dünya karalarının (Avrupa-Asya ve Afrika) birleştiği orta bölümünü oluşturmaktadır.

Orta Doğu ülkelerini oluşturan 24 ülkeden, Malta, Libya, Sudan, Eritre, Habeşistan ve Somali, daha sonraları yöre sınırları dışına çıkarılmıştır. Bu arada zaman zaman Afganistan ve Pakistan gibi ülkeler de Orta Doğu yöresi içinde varsayıldığı görülmektedir.

Bugün için, Malta, Libya, Sudan, Eritre, Habeşistan (Etopya), Somali, Afganistan ve Pakistan gibi ülkeler, Orta Doğu Yöresi’nin yakın çevresi olarak kabul edilmekte ve zaman zaman siyasi bakımdan bu ülkelerden biri veya birkaçı yöre içinde sayılabilmektedir.

Bugün için, bu 18 ülkenin toplam yüzölçümleri 7,3 milyon km²’yi aşar. Ayrıca yörede 400 milyona yakın insan yaşar. Yörenin genel özelliği “sıcak ve kurak” oluşudur. Bu özellik doğal bitki örtüsüne ve tarımına büyük ölçüde etkilemiş ve önemli bir su sorununu ortaya çıkarmıştır.

Türkiye, Orta Doğu ülkeleri arasında, yüzölçümü büyüklüğü bakımından Suudi Arabistan, İran ve Mısır’dan sonra dördüncü sırada, nüfus bakımından İran’dan sonra ikinci sırada yer alır. Şüphesiz nüfustaki bu düşüş, diğer Orta Doğu ülkelerinin nüfuslarının daha hızlı artış göstermesinden ve Türkiye’de nüfus planlaması uygulanmasından kaynaklanacaktır. Buna rağmen, Türkiye; nüfus bakımından ikinci büyük ülke olma özelliğini koruyacaktır.

Türkiye, coğrafi özellikleri bakımından, bugün Orta Doğu yöresinin en önemli bir ülkesidir. Türkiye; Avrupa’nın sanayileşmiş ülkeleri ile Asya’nın geleneksel yapıdaki ülkeleri ve Orta Doğu’nun zengin petrolere sahip ülkeleri arasında kavşak noktasında yer alır. Gerek fiziki açıdan ve gerekse sosyoekonomik bakımdan, bu birbirinden farklı üç kıtanın ülkelerini birbirlerine en kısa yoldan birleştirme ve kaynaştırma özelliğine sahiptir. İşte bu özelliği ile Türkiye, Avrupa Birliğine üye olmak istemesi yanında, özellikle daha avantajlı olan Orta Doğu Ekonomik Topluluğunun kurulması için büyük çaba sarf etmelidir. Çünkü böyle bir topluluk, Türkiye için çok büyük yararlar sağlayacağı bilinmektedir. İşte bundan dolayıdır ki Türkiye’yi yönetenler gerçekleri görmek zorundadır. Olması mümkün olamayacak birlik

sevdalarına kapılmadan, daha kolay gerçekleştirilebilecek ve Türkiye için daha yararlı olacak birliklere yönelmek en akılcı iş olsa gerektir.

12.4. İslam Dünyası ve Türkiye

Bugün, dünyamızda 1,6 milyar dolayında Müslüman yaşıyor. Bu da, dünya nüfusunun % 30'u demektir. Yeraltı kaynakları incelendiğinde, görülür ki İslam Dünyası; muazzam bir servete sahiptir. Dünya petrol rezervleri (kaynakları)'nin % 66'sı Orta Doğu'da yer alan İslam ülkelerinin elinde bulunuyor. Diğer İslam ülkeleri ile birlikte, dünya petrolünün %70'den fazlası, İslam dünyasının elindedir. Öte yandan, İslam ülkeleri; uranyum, demir, bakır, kurşun, çinko, gümüş, elmas gibi çok çeşitli zengin maden kaynaklarına sahiptirler.

Coğrafi konum itibarıyla, Türkiye; İslam ülkeleri arasında önemli bir yere sahiptir. Türkiye, İslam ülkelerinin Avrupa ve Amerika'ya açılan bir kapısı gibidir. Türkiye, Avrupa-Asya ve Afrika kıtalarının birleştiği konumda yer almaktadır ve farklı toplumları, dinleri, milletleri ve kıtaları birbirine kenetleyen bir özelliğe sahiptir.

İslam dünyası içinde Türkiye, elverişli doğal şartlara sahiptir. Bazı İslam ülkelerinin toprakları çöller ile bazılarının ise ekvatorial yağmur ormanları ile kaplı iken Türkiye orta kuşakta yer almakta ve dört mevsim yaşanmaktadır.

Türkiye, bir İslam ükesidir. Çünkü üzerinde yaşayan 76 milyon insanın % 99,8'i Müslüman'dır. Bu değerle, İslam ülkeleri arasında ilk sıralarda yerini alıyor. Geçmişten bugüne, daima önemli bir İslam ülkesi olan Türkiye, gerek doğal ve gerekse beşerî ve ekonomik bakımdan İslam dünyası ile sıkı bir ilişki içindedir. Bu ilişkiyi zayıflatmak ya da yok etmek mümkün değildir.

12.5. Balkan Ülkeleri ve Türkiye

Dünya Siyasi Haritası'nda sorunlar yumağı olarak görülen Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan bir yarımadadır. Balkan adı 19. yüzyıl başlarından beri kullanıla gelmekte ve "Sık ormanlarla kaplı sıradağ ya da çalılıklarla kaplı engebeli arazi" anlamlarına gelmektedir.

Yarımadanın doğusu, batısı ve güneyi denizlerle çevrilidir. Kuzey sınırını çizmek hayli zordur. Bir sınırlandırmaya göre; Tuna Nehri ve onun kolu Sava Irmağı esas alınmıştır. Buna göre de 505. 000 km²'lik bir sahayı kaplıyor. Başka bir görüşe göre de; Yugoslavya ve Romanya ülkelerinin kuzey sınırları ölçü olarak alınmıştır. Buna göre de toplam 788. 685 km²'lik bir yüzölçüme sahiptir. Bir diğer sınırlandırma ise; Osmanlı Devleti'nin, Avrupa'daki Hristiyan dünyası ile çizdiği sınır olarak biliniyor. Balkan adının Türkçe bir kelime olduğu ve bu adın Türkler tarafından verildiği göz önünde tutulursa, son görüş en geçerli bir ayrım olarak kabul edilir. Ve bugün Balkan yarımadası üzerinde; Türkiye'nin Avrupa'daki toprakları ile birlikte, Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya (Bugün artık bu adla bir devlet yok) ve Romanya yer almaktadır.

Orhan Gazi, oğlu Süleyman Paşa komutasındaki kuvvetleriyle 1356 yılında Rumeli'ye geçmiştir. Bu tarih ile birlikte, Balkan Yarımadası halkı Türkler ile tanışmaya başlamıştır. İstanbul'un fethi ile Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyeti kemale ermiştir. 1526 Mohaç zaferiyle birlikte, Balkanlarda en geniş sınır çizilmiştir. Ve bu topraklar 5 yüzyıl boyunca, Osmanlı Devleti'nin bir parçası olmuştur. Tarihi kayıtlara göre, Balkanlarda o dönemde yaşayan nüfusun %75'ini Müslüman nüfus oluşturuyor. 5 yüzyıl devam eden huzur ortamı, 1803'te Sırpların, 1821'de Yunanlıların ayaklanması ile birlikte bozulmuştur.

Balkanlardaki etnik ve din faktörlerinden kaynaklanan sorunlar çözülmedikçe, yörede barış ve huzurdan bahsedilemez. Zaten bugün mevcut olan sorunların temelinde, yörede yaşayan halkların birbirlerine karşı barışçı ve hoşgörülü davranmamaları yatmaktadır. Özellikle Ortodoks Hristiyan olan, Yunan, Sırp, Bulgar ve Makedonlar, Müslüman Türk ve Arnavutlar üzerinde, ezici ve yok edici bir baskı uygulamaktadırlar. Müslüman halkın, dış dünyaya açılması ve özellikle Türkiye ile ilişki kurması sürekli engellenmektedir.

12.6. Kafkas Ülkeleri ve Türkiye

Türkiye'nin kuzeydoğusunda, Karadeniz ile Hazar Denizi arasında, Taman yarımadasından Apşeren yarımadasına kadar uzanan, yaklaşık 1300 km uzunluğundaki dağlara Kafkaslar ve bu yöre topraklarına da Kafkasya denmektedir. Kafkas dağlarının genişliği orta bölümde 180 km'yi biraz aşıyor. Yüzölçümü 399.507 km², toplam nüfusu ise 15 milyonu buluyor.

Kafkaslar, büyük ve küçük Kafkaslar olarak ikiye ayrılıyor. Her iki sıradağlar üzerinde, kuzeybatı-güneydoğu istikametinde, yüksek zirveler yer alıyor. Büyük Kafkaslar üzerindeki Elbruz Tepesi (5642 m) yörenin en yüksek zirvesini oluşturan efsanevi bir yüce dağdır. Yükseltileri 4000-5500 m arasında değişen dağlar arasında, çok verimli vadiler yer almaktadır. Kuban, Kuma, Terek Sulak, Kura ve Aras Nehirleri ise, bu vadi topraklarını suluyor. Bu genel görünümü ile Kafkaslar, Türkiye ve İran ile Rusya arasında koskoca doğal bir kaleyi andırmaktadır. Zaten yöre de, adını bu özelliğinden almış. İlk olarak Kafkas adı, Dağıstan (Dağlar Ülkesi)'in eski yerlileri tarafından (479 tarihinde) kullanılmış. Yine Dağıstan halkından olan Lezgiler, Kafkasya'ya Kasların Dağı adını vermişler.

Türkiye yüzölçümünün yarısı, nüfusunun dörtte biri kadar olan Kafkasya'ya; birbirinden farklı çok sayıda kavimler ve kabileler yerleşmiş. Bu kavimlerin nüfusları bazan birkaç yüz kişi ile bile ifade edilebiliyor. Dağların güvenlik açısından elverişli oluşu, tarihî dönemlerde önemli kale şehirlerinin kurulmasına ve gelişmesine neden olmuş. Mohaçkale (bugün 315. 000 nüfuslu), Gumkale, Kızılarkalesi, Terekale, Hacılararkalesi gibi şehirler bugün bile önemli yerleşim yerlerini oluşturuyor.

1989 yılına gelindiğinde Kafkasya'nın idari yapısına baktığımızda 3 federal cumhuriyet (Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan), 7 özerk cumhuriyet (Nahçıvan, Abhazya, Acaristan, Dağıstan, Kuzey Osetya ve Çeçen-İnguş) ve 4 özerk yöre (Karabağ, Güney Osetya, Adigeler ve Karaçay-Çerkez) bulunmaktaydı.

Kafkasya, 21. yüzyılda da karmaşık ırk, dil, din ve etnik yapısıyla gündemi oluşturmaya devam edecektir. Öte yandan kafkasya, ikinci bir balkanlar olmaya aday gibi gözükmektedir. Çünkü yörede yer alan bağımsız ve özerk cumhuriyetlerin tam bağımsızlık istekleri vardır. Ancak bu bağımsızlık istekleri, barış içinde anlaşmalarla sağlanması mümkün gözükmemektedir. Bu sebeple, geçmişte bitmeyen savaşlar, gelecek yüzyıllarda da devam edecektir.

12.7. Rusya ve Türkiye

Rusya'nın topraklarının yarısı Avrupa'da, yarısı Asya'dadır. Asya'daki topraklarına Sibirya adı verilir. Rusya Federasyonunun toplam yüzölçümü 17.075.400 km²'dir. Eski Sovyetler Birliğinin %76'sına tekabül eder. Rusya bu yüzölçümüyle, ABD'nin iki katı büyüklüğündedir. Aynı zamanda dünya karalarının yaklaşık %12'sini oluşturur.

Yüzölçümü itibarıyla dünyanın en büyük ülkesi olan Rusya topraklarının %40'ı kutup yöresinde yer almakta olup, donmuş toprakları teşkil eder. Rusya'nın güneybatısında ılıman kara, orta bölümünde sert kara ve kuzey bölümünde ise kutup iklimi görülür. Dolayısıyla ülke topraklarının büyük bir bölümünde, insan yaşamını güçleştiren iklim şartları hüküm sürmektedir.

Doğal şartların elverişsizliği, ülke nüfusunu olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkenin nüfusu, 1995'te 149,9 milyondur. 2010 yılı nüfusu 140.728.754 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 8,33 kişi düşmektedir.

Dünya enerji kaynaklarının %66'sını elinde bulunduran Sibirya yöresindeki, kömür, petrol, doğal gaz; dünya rezervlerinin %50'sinden fazlasını oluşturur. Bilinen altın yataklarının %20'si Rusya'dadır.

Rusya'nın ihraç ürünlerinin %98'i sanayi mallarıdır. Bunların başında petrol ve petrokimya, makine yapımı ve metal sanayi ürünleri baş sırayı alır. İthalatında yine sanayi ürünleri %96'sını tutar. Makine ve metal işleri ile inşaat malzemeleri ithalatı önemlidir. Yıllık (1990) ihracatı 107 milyar, ithalatı 143 milyar rubleye yakın gerçekleşmiştir. İhracatının %30'unu, ithalatının ise %53'ünü dış dünya ülkeleriyle yapmıştır. Geri kalan ihracatın %70'i, ithalatın %47'si, Eski Sovyetleri teşkil eden bağımsız ülkeler ile yapmıştır. İşte bu nedendir ki Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri, özellikle Orta Asya ve Kafkas ülkeleri Rusya Federasyonu için hayati bir önem taşımaktadır.

Rusya ile Türkiye, tarihten gelen bir komşuluk ilişkisi vardır. Gerçi bugün sadece Karadeniz yolu ile komşuluğu olan Rusya ile Türkiye, özellikle mavi akım projesi ile son yıllarda sürekli gündemdedir. Öte yandan Rusya federasyonu içinde bulunan çok sayıda Türk Özerk Cumhuriyeti (Tataristan, Başkırdistan, Çuvaşistan, Yakutistan, Altay, Tuva, Hakasya gibi) bulunmaktadır. Türkiye'nin bu kardeş ülkeleri ile ilişkileri Rusya üzerinden olmaktadır. Bu nedenle gelecekte, Rusya ile Türkiye arasındaki siyasi ve ticari ilişkiler daha da artacaktır.

12.8. Çin ve Türkiye

Asya'nın doğusunda, Muson Asyası'nda yer alan ve dünyanın en kalabalık bir ülkesidir. Yüzölçümü 9.572.900 km²'dir. Nüfusu 1995'te 1,2 milyarı bulmaktadır. 2010 yılı nüfusu 1.329.111.520 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 135,5 kişi düşmektedir. Bu da, dünya nüfusunun 1/5'i demektir. Yani dünyada yaşayan her beş insandan biri Çinlidir.

Başkenti, Pekin (6,8 milyon)'dir. Çin'de nüfusu milyonu aşan şehir sayısı 20'yi aşar. En büyük şehri Şanghay 7,3 milyon nüfusludur. Toplam nüfusun %93'ünü Çinliler oluşturur.

Çin halkının %70'i tarımla uğraşır. ancak topraklarının %10'u üzerinde tarım yapılır. Başlıca tarım ürünleri, pirinç, soya fasulyesi, çay, darı ve ham ipektir. Bu ürünlerin üretiminde dünya birincisidir. Ayrıca buğday, pamuk üretimi de fazladır. Nüfusun çok fazla olmasından tahıl ürünleri üretimi yetersiz kalır.

Çin pamuklu ve ipekli dokumacılıkta çok ileridir. Sanayi alanında, dünyanın sayılı ülkeleri içine giren Çin, makine, taşıt, gemi ve uçak yapım alanlarında büyük ilerlemeler kat etmiştir. İthalatını; Hong Kong, Japonya, ABD, Almanya ve Kanada, İhracatını ise; Hong Kong, Japonya, ABD, Singapur ve Sovyet Rusya ile yapmaktadır.

Çin ile Türkiye arasındaki siyasi ve ticari ilişkiler yıl geçtikçe artmaktadır. Ancak Doğu Türkistan sorunu, hâlâ gündemdedir ve özellikle Çin'in doğu Türkistan üzerinde uyguladığı baskıcı ve sert tutum, Türkiye'yi rahatsız etmekte ve ilişkilerin soğuk kalmasına sebep olmaktadır.

12.9. Japonya ve Türkiye

Ülkenin Yüzölçümü 377.835 km² kadar olup nüfusu 1995'te 125 milyonu aşar. 2010 yılı nüfusu 128.240.609 kişidir ve nüfus yoğunluğu ise km²'ye 339,4 kişi düşmektedir.

Japonya, Asya'nın doğusunda adalar ülkesidir. Honşu, Hokkaido, Kiyuşiyu ve Şikoku gibi dört büyük adanın yanında çok sayıda irili-ufaklı adalardan oluşmuştur. Nüfus yoğunluğu km²'ye 327 kişi düşer. Başkent Tokyo 8,2 milyon nüfuslu dev bir şehirdir.

Japonya'nın %75'i dağlıktır. Ekilebilen alanlar %15'i ancak bulur. Ancak tarım modern bir şekilde yapılır. Maden kaynakları ve tarım imkânları kısıtlı olmasına rağmen, Japonya dünyanın sanayileşmiş yedi ülkesinden birisidir. Sanayi için gerekli olan ham maddeyi ithalat yoluyla karşılar. Örneğin taşkömürünü Avustralya'dan alır.

Çağımıza adını veren elektronik ve bilgisayar konusunda öncülük yapan Japonya, örf ve adetlerinden ödün vermeden sanayileşen tek ülkedir. Bunda da, çalışkan ve tarihi değerlerine bağlı Japon halkının katkısı büyüktür.

Türkiye ile Japonya arasındaki siyasi ve ticari ilişkiler yıl geçtikçe artmaktadır. Özellikle Japonya'nın Türkiye'deki sanayi yatırımları son yıllarda büyük atılım yapmıştır. Zaten, iki ülke insanları arasındaki dostluk ve iyi ilişkiler, tarihten gelen bir özelliktir.

12.10. Diğer Dünya Ülkeleri ve Türkiye

Dünyamız % 29'unu (149 milyon km²) karalar teşkil eder. Etrafı büyük okyanus ve denizlerle çevrili büyük kara parçalarına kıta adı verilir. Dünyamız Üzerinde, altı kıta vardır. Bunlar; Asya, Avrupa, Afrika, Amerika, Okyanusya, Antarktika'dır.

Asya ve Avrupa'ya "Avrasya", Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına "Eski Kara Kütleleri", Amerika, Okyanusya ve Antarktika'ya ise "Yeni Kara Kütleleri" denir.

Bugün dünya üzerinde, bağımsız ülkelerin sayıları 191'i bulur. Ancak bunların içinde devlet olabilmiş ülke sayısı oldukça azdır. Devlet ile ülke arasında bazı farklılıklar vardır.

Türkçe sözlüklerde devlet; "Belli bir ülkede, bir hükümete ve ortak kanunlara bağlı şekilde yaşayan bir topluluğun meydana getirdiği siyasi teşkilât."olarak tanımlanır. Çoğulu "düvel"dir.

Ülke, bir devletin hâkimiyeti altında bulunan toprak, vatandır. Ülke daha geniş anlamda kara, su ve hava sahasını da içine alan bir kelimedir. Eş anlamlı olarak çoğu kez memleket, diyar kelimeleri de kullanılır.

Devlet, bir siyasi teşkilattır. Söz konusu bu siyasi teşkilat, her bir kurumu ile kutsaldır ve devlet mekanizmasında tam bir uyum içinde işlerlik esastır. Eğer bu uyum sağlanamazsa, devlet sarsılmaya başlar. Ayrıca devlet demek halk demektir. Halkı ile kavgalı olan bir devlet düşünülemez. Eğer halkını hiçe sayan ve hatta halkının bir ferdi bile gözden çıkaran bir devlet sistemi, sakattır. Sistem içinde en ufak bir sakatlık, gerçek devlet olmak için önemli bir engeldir.

Ülke bir toprak parçasını ifade eder. Her ülkenin üzerinde devlet kurulmuş olması gerekmez. Ülkeler bağımlı ya da yarı bağımlı olabilir. Ancak devlet, hiç bir zaman bağımlı ya da yarı bağımlı olamaz. Devlet olmanın en önemli sırrı da, tam bağımsızlıktır.

Her ülke elbette devlet olamaz. Devlet olmanın şartlarından biri, siyasi bir teşkilat kurulması şarttır. Siyasi teşkilatın kurulabilmesi için, tüm toplumun uyum içinde yaşadığı bir düzen kurulması gerekir. "Birlik, dirlik ve düzen" çerçevesinde barış ve huzur içinde yaşayan bir milletin devlet olabilmesi için, yaşadığı topraklar üzerinde ve dünya genelinde varlığını kabul ettirmesi en önemli şartlardan birisidir.

Bir ülkede yaşayan bir millet, hâkimiyetini bölgesel veya yöresel olarak kabul ettiriyorsa, bu tip devlete küçük devlet ya da devletçik denilir. Eğer tüm dünya, o devletin varlığını kabul ediyorsa, devlet olma şerefini taşır. Hemen burada şöyle bir soru akla gelir.

Türkiye, az veya çok, çoğu dünya ülkeleri ile siyasi ve ticari ilişkiler içersindedir. Özellikle, bazı Kuzey Afrika ülkeleri (Libya, Cezayir, Tunus, Fas), bazı Güney Asya ülkeleri (Hindistan, Pakistan, Bangladeş), bazı Güneydoğu Asya ülkeleri (Malezya, Endonezya, Singapur, Tayland), bazı Doğu Asya ülkeleri (Kore, Tayvan), bazı Amerika Ülkeleri (Kanada, Meksika, Brezilya, Arjantin) ile ticari ilişkileri bulunmaktadır.

Uygulamalar

1) Bir Orta Doğu haritası çizerek üzerinde Türkiye'yi gösteriniz.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Özey, Ramazan. (2012), *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2010). *Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2013). *Türk Dünyası Coğrafyası*. Sekizinci Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2012). *Orta Doğu Coğrafyası*. Beşinci Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2013). *Ülkeler Coğrafyası*. İkinci Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Uygulama Soruları

1) Türkiye'nin Orta Doğu ülkeleri içerisindeki konumunu, sahip olduğu avantajları ve jeopolitik önemini sebepleriyle açıklayınız.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, “Küresel ve Bölgesel Platformda Türkiye” konusu üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye, Türk dünyası ve Türkiye, Orta Doğu ve Türkiye, İslam dünyası ve Türkiye, Balkan ülkeleri ve Türkiye, Kafkas ülkeleri ve Türkiye, Rusya ve Türkiye, Çin ve Türkiye, Japonya ve Türkiye ve diğer dünya ülkeleri ve Türkiye başlıklarında ayrı ayrı bilgiler verilmiş ve değerlendirilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Türk dünyası sınırları içerisinde 8 bağımsız ülke bulunmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu ülkelerden biri değildir?

- a) Kazakistan
- b) Özbekistan
- c) Kırgızistan
- d) Azerbaycan
- e) Gürcistan

2) Türk dünyası içerisinde yüz ölçümü en fazla olan ülke aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Kazakistan
- b) Özbekistan
- c) Kırgızistan
- d) Azerbaycan
- e) Gürcistan

3) Orta Doğu ülkelerini oluşturan 24 ülkeden 8 tanesi daha sonra yöre sınırları dışına çıkarılmıştır. Aşağıdakilerden hangisi yöre dışına çıkarılan ülkelerden değildir?

- a) Malta
- b) Sudan
- c) Eritre
- d) Libya
- e) Suriye

4) Aşağıdakilerden hangisi Balkan yarımadasında bulunan devletlerden değildir?

- a) Arnavutluk
- b) Yunanistan
- c) Bulgaristan
- d) Moldova

e) Romanya

5) Rusya ile ilgili verilen aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Ülke topraklarının %40'ını donmuş topraklar oluşturur.

b) İhraç ürünlerinin %50'si sanayi mallarıdır.

c) Dünya karalarının %12'sini kaplar.

d) Dünya enerji kaynaklarının %66'sını elinde bulundurur.

e) İnsan yaşamını güçleştiren iklim şartları hüküm sürmektedir.

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

6) () Rusya'nın Asya'daki topraklarını Sibirya adı verilir.

7) () Tayvan Doğu Asya ülkelerindendir.

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

8) Çin'in başkenti'dir.

9) belli bir ülkede, bir hükümete ve ortak kanunlara bağlı şekilde yaşayan bir topluluğun meydana getirdiği siyasi teşkilattır.

10) bir devletin hâkimiyeti altında bulunan topraktır.

Cevaplar:

1) e, 2) a, 3) e, 4) d, 5) b, 6) D, 7) D, 8) Pekin, 9) devlet, 10) ülke

13. TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK SORUNLARI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

13.1. Sınır Anlaşmazlıkları

13.2. Boğazlar Sorunu

13.3. Kıbrıs Sorunu

13.4. Adalar Sorunu

13.4.1. Kıta Sahanlığı ve Türkiye

13.4.2. Adalar Denizi İçindeki Adalar

13.4.3. On İki Adalar

13.4.4. Meis Adası ve Türkiye

13.4.5. Adalar Denizi ve Türkiye

13.5. Su Sorunları

13.6. Nüfus Sorunları

13.7. Türkiye'nin Yönetim Sorunları

13.7.1. Siyasetçilerin Eğitim Sorunu

13.7.2. Siyasetçilerin Etik Sorunu

13.7.3. Siyasetçilerde Yaş Sorunu

13.8. Adalet Sorunu

13.9. Liderlik Sorunu

13.10. Tarımsal Sorunlar

13.11. Enerji Sorunu, Nükleer Enerji ve Türkiye

13.12. Petrol, Doğal Gaz, Boru Hatları ve Türkiye

13.13. Maden Sektöründeki Sorunlar

13.14. Sanayi Sektöründeki Sorunlar

13.15. Ulaşım Sektöründeki Sorunlar

13.16. Turizm Sektöründeki Sorunlar

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Sizce Türkiye'nin en büyük sorunu nedir?
- 2) Türkiye ekonomik anlamda ne gibi sorunlar yaşamaktadır?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Türkiye'nin Jeopolitik Sorunları	Türkiye'nin tespit edilen jeopolitik sorunlarını ayrı ayrı saptama, bu sorunlara çözüm yolları bulma ve bu konuda bilinçlenme.	Saptayarak Anlatılarak Bilinçlendirilerek

Anahtar Kavramlar

- Türkiye'nin sınır sorunları
- Su sorunları
- Nüfus
- Yönetim
- Adalet
- Liderlik
- Tarımsal sorunlar
- Enerji
- Petrol
- Doğal gaz
- Boru hatları
- Maden
- Turizm
- Ulaşım

13.1. Sınır Anlaşmazlıkları

En son Lozan Antlaşması'nda belirlenen Türkiye'nin siyasi sınırları sonucunda, buram buram Türk kokan Batı Trakya, Yunanistan ve Bulgaristan sınırları dâhilinde bırakılmıştır. Anadolu'nun doğal birer parçası olan On iki adalar ve çevresindeki diğer Türk Adaları, Yunanistan sınırları içinde kalmıştır.

Batum ve çevresi ile birlikte, bir köyü ikiye bölecek derecede bilinçsizce Sovyet Rusya'ya bağlı Gürcistan'a verilmiştir.

İran, Irak, Suriye sınırlarında birçok anlaşmazlık olan yöreler vardır. Tüm bu keyfi kasıtlı çizilen sınırlar sonucunda, Türkiye ile komşu ülkeler arasında siyasi kavga devam edegelmiştir. Söz konusu bu kavga öyle görülüyor ki gelecekte de devam edecektir

13.2. Boğazlar Sorunu

Boğazlar, gerek deniz yolu ulaşımı ve gerekse köprüler yolu ile karayolu ve demir yolu ulaşımı bakımından büyük öneme sahiptir. İşte bu öneminden dolayı, boğazlar insanlık tarihi kadar eski sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

İstanbul Boğazı ile Çanakkale Boğazı birbiri ile karşılaştırılacak olunursa fiziki yönden birbirine çok benzerler. Her ikisi de deniz tabanında kuzeyden güneye doğru eğimlidir ve deniz altı jeomorfolojileri birer akarsu vadilerini hatırlatır. Öte yandan her ikisi de, kuzeyden güneye doğru üst, güneyden kuzeye doğru alt akıntıya sahiptir. Ve yine her ikisi de, jeopolitik ve jeostratejik açıdan büyük öneme sahiptir. Ancak İstanbul Boğazı, Çanakkale Boğazına göre, daha önemlidir. Çünkü İstanbul Boğazı fiziki ölçüler esas alındığında, Çanakkale Boğazının âdeti bir kat küçültülmüştür. Çanakkale boğazından bir kat daha dar ve kısadır. Öte yandan boğaz içinde, haliç gibi önemli deniz sığınak alanları vardır. Bu yönleri ile İstanbul Boğazı, dünya üzerinde ender rastlanan büyük avantajlara sahiptir. Bu avantajlar, geçmişten bugüne İstanbul boğazının önemli imparatorluklara beşiklik etmesini sağlamıştır.

Coğrafi konum olarak Avrupa-Afrika-Asya üçgeninde yer alan İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına hâkim olan millet, daima dünya hâkimiyetini elinde tutmuştur. Roma, Bizans İmparatorlukları ve Osmanlı Devleti, bu görüşü doğrulamaktadır. İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına sahip olmak isteyen millet, dünyada yok gibidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıyor. Lozan Antlaşması'nın Boğazlar Sözleşmesi gereği, boğazlar askerlerden arındırılıyor ve tüm dünya ticaret ve savaş gemilerinin geçişi serbest bırakılıyor. Bu antlaşma, Türkiye'nin aleyhine bir antlaşma olduğundan Türkiye buna karşı çıkıyor ve 1933 yılında yapılan Londra Silahsızlanma Konferansı'nda bu konuyu dile getiriyor. Ve nihayet 20 Temmuz 1936 yılında imzalanan Montreux Sözleşmesi (İsviçre'nin Cenevre Gölü doğu kıyısında) gereğince Boğazların tahkimi Türkiye'ye bırakılıyor, savaş gemilerinin geçişi kısıtlanıyor ve ticaret gemilerine geçiş serbestisi getiriliyor. Montreux Sözleşmesi maddelerini, sürekli olarak Rusya kendi çıkarları doğrultusunda itiraz etmiştir. Bu itirazını

çeşitli konferanslarda dile getirmiş, ancak tüm bu itirazlar hep sonuçsuz kalmıştır.

Günümüzde boğazlar trafiği hayli artmıştır. Bu sebepten ötürü, özellikle İstanbul Boğazında arzu edilmeyen deniz kazaları olmaktadır. Öyle görülüyor ki boğaz trafiği yoğunlaştıkça, deniz kazalarının sayıları da artacaktır. Çünkü boğazlar oldukça dardır ve dolambaçlıdır. Büyük tonajlı gemiler, ancak kılavuz kaptan yönetiminde geçebilmektedir. Kılavuz kaptan kullanmayan bazı gemiler, zaman zaman boğazlarda karaya vurmaktadır. Boğaz trafiği yoğunluğunu azaltmak ve gelecekte olası büyük deniz kazalarına tedbir almak üzere, Türkiye; Montreux Sözleşmesi bazı maddelerini yeniden gündeme getirmek zorundadır. Özellikle yanıcı, parlayıcı ve zehirleyici maddelerin boğazlardan geçirilmesi tamamen yasaklanmalıdır. Geçiş tamamen yasaklanması gereken deniz araçları; petrol, doğal gaz, çeşitli kimyasal ürünler ve zehirli fabrika atıkları yüklü gemilerdir. Karadeniz’e komşu olan ülkelerin bu tür ihtiyaçlarının karşılanması için, Karadeniz ülkelerinin iş birliği ile Trakya Yarımadası’nda Adalar (Ege) Denizi’nden Karadeniz’e karadan tesis edilecek boru hatları, dolun ve boşaltım tesisleri kurulabilir.

Boğazlar meselesine son yıllarda, dış tehditlerden kaynaklanan sorunların yanında, bir de Türkiye’nin ortaya çıkardığı sorunlar eklenmiş durumdadır. Bunun başında deniz ve kara trafiği, denizlerin kirlenmesi ve boğazların hâkim mavi ve yeşil manzarasının siyah ve gri renge bürünmesidir. Özellikle 15 milyonu aşkın nüfusu barındıran İstanbul şehri, İstanbul boğazını her iki kıyından yoğun yerleşme birimleri ile tahrip etmektedir. Boğazların, geçmişteki masmavi deniz manzarası kirlenmeden dolayı siyaha, yemyeşil ormanları ile kaplı kıyıları, yerleşim alanlarından dolayı gri renge bürünmesi, her geçen gün artmaktadır. Bu durum, Çanakkale Boğazında da görülmeye başlanmıştır. Bu konuda da, devlet acil çözümler getirmelidir.

Boğazlar, hiçbir zaman özerk olamaz. Boğazlar, Türkiye toprakları ve iç denizleri içinde yer alan, birer vatan parçasıdır. Ankara: ne ise, İstanbul ne ise, Erzurum ne ise, İstanbul ve Çanakkale boğazları da odur. Türkiye’nin bir parçası olan boğazlar, bugün olduğu gibi gelecekte de, Türkiye devletinin hâkimiyeti altında kalacaktır. Boğazlarda, iç ve dış düşmanların hayâlini kurdukları konsorsiyumu oluşturan devletlerin ya da şirketlerin bayrakları değil, daima ay-yıldızlı Türk bayrağı dalgalanacaktır.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye’de, artık bir Denizcilik Bakanlığı mutlaka kurulmalıdır. Boğazların denetimi, tüm yetki ve görevlerle donatılarak kurulacak olan bu bakanlığın koordinesinde yapılmalıdır. Kısacası, İstanbul ve Çanakkale boğazlarında, bölünmezlik ilkesine bağlı kalınarak tam bir Türk hâkimiyeti kurulmalıdır.

13.3. Kıbrıs Sorunu

Akdeniz, Eski Türklerin “batıdaki deniz” anlamında kullandıkları, Orta Asya’nın ve dolayısıyla Anadolu’nun Batıya ve oradan Okyanus ötesi ülkelere açıldığı bir pencere. Söz konusu bu deniz, Adalar (Ege), Marmara ve Karadeniz ile birlikte, Anadolu ve Kafkas ülkelerinin içlerine kadar sokulmakta. Süveyş Kanalı ile de Kızıldeniz ve oradan Hint ve Pasifik Okyanuslarına bağlantı kuran Akdeniz, âdeta dünyanın tam merkezi kısmında önemli

görevler üstlenmektedir. Jeostratejik açıdan merkezi kütlenin çevresini sararak doğal bir koruma alanı oluşturan bu dev su kütlesi, genel ifadeyle iki bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölüm, daha ziyade çok sayıda adaları içinde barındıran ve Cebelitarık boğazı ile Atlas okyanusuna ulaşan Batı Akdeniz, diğeri ise içinde pek fazla ada bulunmayan ve Süveyş kanalı ile Kızıldeniz, Hint ve Pasifik okyanuslarına bağlantıyı sağlayan Doğu Akdeniz. Yunanistan'ın güneyindeki adaların daha doğusunda kalan ve Suriye kıyılarına kadar çok geniş bir alanda, uçsuz-bucaksız çarşaf gibi serilen Doğu Akdeniz, genel görünümü ile bir iç okyanusu andırmaktadır. İşte bu uçsuz-bucaksız denizin tam ortasında büyükçe bir ada yer alıyor. O da, geçmişte olduğu gibi bugün de dünyanın siyasi arenasında sürekli gündemde kalan Kıbrıs Adası'dır.

Adının topraklarında bol miktarda bulunan bakırlı pirit (Kupfer insel) madeninden geldiği bilinen Kıbrıs Adası'nın yüzölçümü toplam 9.251 km²dir.

Süveyş Kanalı'nın açılmasından sonra, Kıbrıs Adası gerek jeopolitik ve gerekse jeostratejik açıdan büyük önem kazanmıştır. Çünkü ada, Avrupa-Orta Doğu-Uzak Doğu ticaret yolunu kontrol altına alan bir coğrafi konumda yer almaktadır. Bu nedenledir ki İngiliz Başbakanlarından Disraeli; "Kıbrıs Adası, Batı Asya'nın anahtarıdır." demiştir. Öte yandan yine Batı dünyasında yaygın olan bir görüş de şudur; "Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz'de yer alan hareketsiz bir uçak gemisidir."

1974 Barış Harekatı'ndan sonra, dünya platformunda, Kıbrıs sorunu, önemli sorunlar arasında kalmış ve bugün de sürekli pazarlık konusu hâline getirilmiştir. Öte yandan, Türkiye'de Kıbrıs için "Yavru Vatan", Kıbrıs'ta Türkiye için "Ana Vatan" terimi kullanılmaktadır. Barış Harekatı'nın ilk yıllarında, belki bu yaklaşım doğrudur. Ancak bugün Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, ikinci bir Türk cumhuriyetidir. Artık Türkiye, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne "kardeş ülke" gözüyle bakmalıdır. Can kardeşi, kan kardeşi, din kardeşi Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının dünya ülkelerince tanınması, Doğu Akdeniz'in, bu bağlamda Orta Doğu'nun ve dünyanın barış ve sükûneti için şarttır. Bu gerçeği, Türkiye ne pahasına olursa olsun dünyaya duyurmalı ve hiçbir zaman en ufak bir pazarlık konusu dahi yaptırmamalıdır. Bu konuda yapılacak çok küçük bir hata bile, Türk Mehmetçiğinin canına ve kanına büyük bir ihanet olur.

13.4. Adalar Sorunu

Adalar sorunu, geçmişten bugüne Türkiye'yi en fazla meşgul eden bir sorundur. Hemen hemen her yıl, Türkiye ile Yunanistan arasında adalar sorunundan kaynaklanan bir kriz mutlaka yaşanmaktadır. Çoğu kez karşılıklı notalarla sonuçlanan bu krizler, bazan askerî hareketlere veya silahlı çatışmalarla yol açabilmektedir. Geçmişte yaşanan Kıbrıs Barış Harekatı, yakın geçmişte yaşanan İkizce (Kardak) Adaları Krizi, bunlara en iyi örnektir.

13.4.1. Kıta Sahanlığı ve Türkiye

Kıta Sahanlığı terimi, son yıllarda kıta şelfini ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak bu terim Kıta şelfini tam anlamı ile karşılamaz. Bilindiği gibi sahan; küçük ve derinliği az

yemek kabını ifade etmektedir. Sahanlık ise “Dış kapı önünde, merdiven başında veya merdivenlerin belirli yüksekliklerinde bırakılan genişçe boşluktur. Bazı vasıtalarda giriş ve çıkış kısımlarında bırakılan boşluk. Sahan konulan yer.” anlamlarına gelmektedir. Deniz terminolojisinde ise; kıta sahanlığı “kıtasal platform” olarak tanımlanabilir. Oysa şelf; “Raf şekilli kaya” ya da “daha az derin sularla kaplı, daha az eğimli ve denize açıldığı noktada eğim kırığı ile sonlanan, gerideki kara sahasının denizdeki uzantısıdır.” Bu sebeple, Kıta Sahanlığı ile Kıta şelfi aynı anlamları ifade etmez. Tüm bunlara rağmen, maalesef günümüzde kıta şelfi yerine özellikle askerî denizcilik açısından kıta sahanlığı terimi kullanılmaktadır ve bir ülkenin deniz üzerinde hak iddia edebildiği ve sahiplendiği alan olarak da söylenebilmektedir. Böyle olunca kıta sahanlığı; bir ülkenin sahip olduğu karasuları mesafesine tekabül ettirilmektedir.

Yunanistan; karasuları mesafesini, sık sık 6 milden (yaklaşık 11,1 km), 12 mile (22,2 km) çıkarmayı düşünmekte ve bu düşüncesini fırsatını buldukça açıklamaktadır. Özellikle 1974 Kıbrıs Barış Harekatı’nı bahane eden Yunanistan, Adalar (Ege) Denizi Hava Sahanlığını Türk uçaklarına kapatmıştır. Ayrıca Türk deniz ulaşım araçlarının hareket kabiliyetleri de son derece kısıtlanmıştır.

Gerek 6 mil ve gerekse 12 mil olsun, her ne olursa olsun, Adalar Denizi içindeki adaların kıta sahanlığı olması düşüncesi son derece yanlıştır. Çünkü küçük adaların eğer kıta sahanlığı olursa, bunlar birbirine zaten oldukça yakın olduğundan adalar, deniz üzerindeki tüm su yüzeyini kaplar ve hatta bazen bu sınır adalar içinde karışır. Bu sebeple, Türkiye Yunanistan’ın adaların da kıta sahanlığının olması görüşünü asla ve asla kabul etmemelidir. Eğer ederse, Türk denizciliği, Marmara Denizi’ne hapsedilecektir. Bu girişim sonucunda, Türkiye Amfibi devlet olma özelliğini kaybedecektir. Çözüm, kıta sahanlığının, ana karaların deniz kıyısından itibaren düşünülmesidir.

13.4.2. Adalar Denizi İçindeki Adalar

Adalar Denizi içinde yer alan derin deniz çanakları göz önünde alındığında adaların büyük bir kısmının Türkiye topraklarının doğal uzantıları olduğu görülür. Bunlar dört bölümde incelenir.

Birincisi; Türkiye topraklarının Trakya bölümünün uzantısı kabul edilen Trakya adaları grubudur. Bunlar Taşoz ve Semadirek Adalarıdır.

Diğer üç ada grupları ise, Anadolu yarımadasının doğal uzantılarıdır. Bu adaların harita üzerindeki şekilleri bile, Anadolu kıyılarının şekline uyum sağlar. Bu ada gruplarından ilki Çanakkale adalarıdır. Gökçeada, Bozcaada, Limni ve Bozbaba adası, bu grup içindedirler. Bunlardan Limni adası üzerinde, Antik Çağ’da çok sayıda alevlerin olduğu belirtilir. Bu durum da, bugün için yörenin zengin doğal gaz ve petrol yataklarına sahip olabileceğinin işaretleridir.

Anadolu yarımadasının doğal uzantıları kabul edilen Küçük Asya Adaları ise, Midilli Adası’ndan Sisam Adası’na kadar uzanan geniş sahada yer alan adalardır. Bilindiği gibi,

Anadolu Yarımadası'nın diğ er bir adı K    k Asya'dır. Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adası, bu adaların en önemlileridir.

Anadolu Yarımadası'nın güneybatısında Mente e yöresinin batısında Torosların bir doğal uzantısı niteliğinde olan adalara Mente e ya da Karya Adaları adı verilir. Bu adalara, On iki Adalar da denilir.

Türkiye'nin kom   ları arasında en hasmane davranan    e Yunanistan'dır. Yunanistan, her fırsatta savaş naraları atmakta ve Batı Dünyası'nda haklı olduğunu kabul ettirmek için akıl ermez entrikalar çevirmektedir.

13.4.3. On İki Adalar

Türkiye'de Kuşadası Körfezi'nin güneybatısındaki Nikarya ve Sisam Adalarının güneydoğusundan ba layan ve Kaç yakınlardaki Meis Adası'na kadar devam eden deniz üzerinde yer almış olan irili ufaklı 50'yi aşkın adalar grubuna On İki Adalar adı verilmektedir. On iki adalar (Dod  -Canese) terimi, 1909 yıllarında kullanılmaya ba lanmı tır. On iki adaların gerçek adı; Mente e adalarıdır. Doğal ve tarihî coğrafya bakımından Anadolu'nun güneybatısında yer alan Mente e yöresinin bir parçası olarak kabul edilen bu adalar, bugün için ne yazık ki İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasi entrikalar sonucunda Yunanistan'a kaptırılmı tır.

Mente e ya da Karya Adaları adı verilen On İki Adalar içinde mütalaa edilen 50'yi aşkın adaların toplam y z   mleri 2602 km  kadardır. Ancak sözü edilen On İki Adaların toplam y z   m  2445 km  bulur. Böylece adalar grubu içindeki On İki Ada'nın payı %94'e yaklaşır.

On İki Adaların ba lıcalarının isimleri şunlardır; Rodos, İstanköy (Kos), Kilimli (Kalimnos), Leros, S mbeki (Symi), Herke (Halki), Patmos, Meis (Kastallerizo), E ek Adası (Agathonisi), Mandraki (Arki), Lipso, Farmako, Levita, Ko baba (Astropalya), Yalı, İncirli (Nisiros), Ardı cık (Sirina), İlyaki (Tilos veya Piskopi), Limoniye (Alinnia), Kerpe (Karpatos) ve Ka ot (kasos) Adaları.

On İki Adalar, Osmanlı-İtalyan Savaşı sonrasında (13 Mayıs 1912), Osmanlı topraklarından çıkarak İtalyanların yönetimi altına geçmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında bir ara Fransızların eline geçen adalar, Sevr antla masıyla yine İtalyanlara verilmiş. 1923 Lozan Antlaşması ile bu karar yeniden teyit edilmiş. İkinci Dünya Savaşı sonrası (1945), On İki Adalar; İngilizler tarafından İtalyanlardan alınarak Yunanistan'a verilmiştir. 1945 yılından bugüne kadar da On İki Adalar'ın tümü, Yunanistan toprakları içinde sayılır.

13.4.4. Meis Adası ve Türkiye

Antalya-Fethiye arasında, Ka  üzerinden seyahat edenler, Ka  ilçesi çevresinde mola verip çevreyi gezmek isteyenler; Ka  kıyılarının karşısında, ortada bir büyük, iki tarafında iki küçük,    ada grubunu g r rl r. Söz konusu bu adalardan büyük olanın batısındakine Ro,

doğusundakine Strongi ve ortadaki büyük adaya da Meis Adası adı verilmektedir. Meis ve çevresindeki iki ada, On İki Adalar grubundan birini oluşturmaktadır. Uçaktan bakıldığında bu adalar, Kaş'ın altındaki göz gibidir. Ancak Yunanistan'ın siyasi hileleri ve Batılı dostları sayesinde, kaşın altındaki göz çıkarılmış ve Yunanistan'a bırakılmak zorunda kalınmıştır.

Âdeta Kaşlıların burnunun dibinde olan bu adalar ve üzerinde yer alan Meis köyü, Kaş ilçesinin bir köyü müdür? Hayır. Sözü edilen bu köy ve adalar, Yunanistan'a bağlı On İki Adalar iline bağlıdır. Yani Meis Adası ve yakınındaki iki küçük ada, ne yazık ki Yunanistan toprakları içinde yer almaktadır.

Yunanistan karasuları mesafesini, sık sık 6 milden (yaklaşık 11,1 km), 12 mile (22,2 km) çıkarmayı düşünmekte ve bu düşüncesini fırsatını buldukça açıklamaktadır. Anadolu kıyılarına, Meis Adası yoluyla 1,2 mil (2,2 km) kadar sokulan Yunanistan, eğer siyasi manevrasını kıvrabilir ve başarıya ulaşırsa, Türk'ün Adalar Denizi'ni tamamen bir Yunan Denizi yapacaktır.

Jeopolitik ve jeostratejik bakımdan büyük önem taşıyan Meis Adaları, diğer On İki Adalar gibi, kıta sahanlığı bakımından Anadolu Yarımadası'nın yani Türkiye'nin bir parçasıdır. Parçanın bütünden ayrılması tüm dengeleri bozabileceği gibi, Meis Adası ve diğer Oniki Adalar grubunun Türkiye'den ayrılması, dünya siyasetinde uluslararası dengeleri bozmuş ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki siyasi barışı altüst etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen bu çarpık bölüşümü, dış politikada gündeme getirmelidir. Yunanistan ile Türkiye arasındaki adil ve dengeli bir bölüşüm sayesinde oluşturulacak yöresel aktif coğrafya, önce yöre huzurunu sağlayacaktır. Ve daha sonra, Dünya muhtaç olduğu barışa bir adım daha ilerleyecektir.

13.4.5. Adalar Denizi ve Türkiye

Anadolu yarımadasının batısında bir deniz yer alıyor. Bu deniz; aynı zamanda Avrupa-Asya ve Afrika kıtalarının birbirlerine iyice yaklaştığı ve kaynaşma noktasını oluşturduğu bölümde yer alan Akdeniz'in bir kolunu andırıyor. Öte yandan, kuzeydoğuda Çanakkale Boğazı ile Marmara'ya ve oradan İstanbul Boğazı ile Karadeniz'e ulaşıyor. İşte Anadolu'nun batısında yer alan Akdeniz ile Karadeniz'i birbirine birleştiren bu denizin adı nedir? Ege Denizi mi? Adalar Denizi mi?

Ege Denizi'nin gerçek adı; Adalar Denizi'dir. Bu görüşü destekler mahiyette çok sayıda yazılı tarihî belge bulunmaktadır. Söz konusu bu belgelerin çokluğundan ötürü, burada bunlardan bazıları verilmiştir.

1570 yılında, Flandre'da (Fransa), Ortelius tarafından yayınlanan ilk Coğrafya Atlası'ndaki Anadolu ve Balkanlar kısmını gösteren paftasında, Söz konusu bu deniz (Adalar) üzerinde; "ARCHIPELAGO" yazılıdır. Bu kelimenin Türkçe karşılığını İngilizce veya Fransızca sözlüklere baktığımızda "Üzerinde pek çok ada bulunan deniz; adalar grubu; takımadalar. The Archipelago: Adalar Denizi" diye yazılmaktadır. Adı geçen atlasın bu paftası, ayrıca Faik Sabri Duran'ın Lise Kitapları: Sınıf I, 1938 yılı baskılı "Umumi Coğrafya

Dersleri” adlı kitabının 44. sayfasında da verilmiştir.

Piri Reis, 1519 yılında yazmış olduğu “Kitab-ı Bahriye” (Denizcilik Kitabı) adlı eserinde, “Şunu bilmek gerektir ki ‘adalar arası’ denen yere ‘Erso Peloga’ derler. Biz buradaki adaları münasip olduğu şekilde anlattık.” demektedir ve bu adalar arasındaki tüm adaları ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır.

1606 tarihli Jodocus Hondius’un Turcici İmperii Imago adlı haritasında, 1654 tarihli Sanson’un The Great Turkish Empire in Asia adlı haritasında “Archipelago” geçer.

Kâtip Çelebi, 1656 yılında yazmış olduğu “Tuhfetü’l-Kibar Fi Esfari’l-Bihar” (Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan) adlı eserinde; “Boğaz’dan dışarı Rumeli kıyıları Ece Ovası, İnoz, Kavala, Ayanoroz, Lonkoz, Kesendire, Selanik Körfezi, Koloz ve İstin Körfezleri, Ağrıboz, Atina ve Mora’dan Anadolu ve Menekşe Burnu ki Anadolu’dan Tekir Burnu nice ise Rumeli’nde bu da öyle köşeler ve geçit yeridir. Karadan denize girip Girit Adası’nın doğu ve batı uçları bu iki burunlar ucuna uzanıp öteki Akdeniz adalarının çoğu bu ortada bulunmaktadır. Bundan dolayı bu ortalığa “Adalar Arası” derler.” diye yazmaktadır.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt 1, Sayfa 81’deki, Adalar Denizi teriminin karşılığında şunlar yazılıdır: “Türk coğrafyacılarının 19. yüzyılda Ege Denizi’ne verdikleri ad”olarak geçmektedir.

Anadolu’ya ilk yerleşen Türkler, yarımada’nın en batı ucuna geldiklerinde karşısına büyük bir deniz çıkar. Söz konusu bu denizi zamanla tanıyan Türkler, içinde çok sayıda ada olduğu için “Adalar Denizi” adı verirler. Yörede hüküm süren Aydın oğulları Beyliği ve Osmanlı kaynaklarında hep “Adalar Denizi olarak geçer.

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde (1913), Ali Tevfik tarafından kaleme alınmış “Memalik-i Osmaniye’nin Coğrafyası” adlı kitapta da bu denizin adı “Adalar Denizi” olarak geçer. Osmanlı Dönemine ait örnekler çoğaltılabilir. 1927 tarihinde Faik Sabri Duran’ın Türkiye ve Orta Doğu haritasında da “Adalar Denizi” olarak geçmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Latin alfabesiyle ilk defa Tefeyyüz Kitaphanesi tarafından 1931 yılında yayınlanan ve Mektep Haritaları Mürettibi Muallim Abdülkadir, Kuleli Askerî Lisesi Coğrafya Muallimi Kaymakam Mehmet Rüştü ve Kandilli Lisesi Muallimlerinden Hattat Süreyya tarafından hazırlanmış olan Mükemmel Umumi Atlas’da da bu denizin adı “Adalar Denizi” olarak yazılmıştır.

1938 yılında yayınlanan, Faik Sabri Duran’ın, Lise Kitapları: Sınıf III, Türkiye Coğrafyası (Kanaat Kitabevi-İstanbul), adlı kitabın 26. Sayfasında , Yörenin alanları biraz daha geniş tutulmuş ve bu yöreye”Garbî Anadolu” adı verilmiştir. Garbî Anadolu’nun Günümüz Türkçesi karşılığı ise “Anadolu’nun Batısı”dır. Yine 6. Madde de sözü edilen kitabın 201. Ve 329. sayfalarındaki haritalarda, adı geçen denizin üzerinde “Adalar Denizi” olarak kaydedilmektedir.

Batı dillerinde ada bakımından zengin bir denizi ve aynı zamanda takımadaları ifade

eden ‘Archipel; Archipelago’ kelimesi de Ege Denizi (Aigeion Pelagos) adının Orta Çağ’da önce Aiopelago, daha sonra ise Archipelago şekline dönüşmesinden türemiştir. Ege’nin Çanakkale, Limni, Halkidikya çizgisinin kuzeyinde kalan kısmına ‘Trakya Denizi’; Kikladlar ile Girit arasındaki kalan kısmına da ‘Girit Denizi’ adı verilir.”

Coğrafya bilimi açısından, “Adalar Denizi” adı bu denizin gerçek anlamını karşılamaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar “Adalar Denizi” olarak adlandırılan bu denizin adı, 1940’lı yıllardan sonra, Türk atlaslarında ve kitaplarında “Ege Denizi” olarak kaydedilmeye başlanmıştır. Bu bir Tarihi yanılığdır. İşte bu tarihi yanılığdan ötürü, dış politikasında Türkiye; Adalar Denizi içinde bulunan adalar üzerinde hak iddia edemez olmuştur. Hele son yıllarda, Yunanistan, daha da ileri giderek Anadolu’nun batısı ve İstanbul üzerinde de hak iddia etmeye başlamıştır. Yunanistan, bu cesareti, kuşkusuz Türkiye’nin bu konuda aktif bir politika izlememesinden almıştır.

Cumhuriyet döneminde, adalardan mahrum kalan Türkiye, 12 mil meselesi yüzünden günümüzde Adalar Denizi üzerinde olan hakkını da yitirmek üzeredir. Eğer Yunanistan’ın istediği 12 mil hakkı kabul edilirse işte o zaman ismen Yunanlılara kaptırdığımız “Adalar Denizi”, gerçekten bir Yunan denizi hâline gelecektir. Oysa tarih bunu yalanlamaktadır. Yunanlıların “Ege Denizi” dedikleri ve kendilerinin olduğunu iddia ettikleri bu deniz, gerçekte bir Türk denizidir ve adı “Adalar Denizi”dir. Bu görüşü, tarihî coğrafya kitapları ve atlasları da teyit etmektedir.

13.5. Su Sorunları

Orta Doğu’da yağış yetersizliği ve yaz sıcaklıklarının meydana getirdiği aşırı buharlaşmanın ortaya çıkardığı kuraklık, yöre dışından ya da yöre içindeki yüksek dağlardan kaynağını alan su kaynakları ile giderilmeye çalışılmaktadır. Nitekim Fırat, Dicle, Çoruh, Kura, Aras, Asi, Meriç Nehirleri, Türkiye ve komşu ülkelerinin ortak kullandıkları önemli akarsulardır. Bunlardan Meriç ve Asi Nehirleri hariç diğerleri Türkiye topraklarından doğar.

Fırat ve Dicle; eskiden “Mümbit Hilâl” adı da verilen Mezopotamya yöresinin (Güneydoğu Anadolu, Suriye ve Irak topraklarının bir bölümünü içeren yörenin) bir özlemidir. Fırat ve Dicle nehirlerinin sularından, Türkiye, Suriye ve Irak müşterek yararlanmaktadırlar. Ancak, her üç ülkede tarımda sulama sistemlerinin gelişmesi sonucunda, bu iki nehir üzerinde çok sayıda baraj yapılmıştır. Hâlen yapımı devam eden ve planlanan barajların sayısı da fazladır.

Türkiye’den kaynağını alıp sınıraşan diğer nehirler; Kura, Aras ve Çoruh’tur. Kaynağını diğer komşu ülkelere alıp Türkiye toprakları içinde denize dökülen nehirler arasında, Meriç ve Asi vardır. Türkiye komşu olduğu tüm ülkeler ile sınıraşan akarsuyu bulunmaktadır. Bu sebeple, Türkiye’nin tüm komşularıyla az veya çok su sorunu bulunmaktadır.

Türkiye Su Vakfının verilerine göre; Türkiye’nin 190-200 milyar metreküp su potansiyeli bulunmaktadır. İklim değişikliği sonucu olarak bu potansiyelin 120 milyar

metreküpe düşeceğini beklenmektedir.

Orta Doğu'da yöresel ve genel anlamda su sorunu, ülkelerin kendi içlerinde bulunan su rezervlerinin kullanılmasından değil, ülkeler arasında ortak kullanıma açık olan su rezervlerinin paylaşımında sınırsız ve mantıksız isteklerden kaynaklanmaktadır. Söz konusu bu rezervler, daha ziyade iki veya daha çok ülke toprakları içinde akan akarsulardır. Nil Nehri hariç tutulursa Orta Doğu yöresinde yer alan sınır aşan akarsuların tümü Türkiye'yi ilgilendirmektedir. Bu akarsuların en önemlilerini; Fırat, Dicle, Meriç, Asi, Kura, Aras nehirleri teşkil eder. Suriye'nin Asi nehri sularını aşırı kullanmasından dolayı özellikle son yıllarda, Türkiye sınırları içindeki Amik ovasındaki tarım alanları olumsuz yönde etkilenmektedir.

Türkiye sınırlarından kaynağını alan Kura ve Aras Nehirleri, Hazar Denizi'ne dökülmektedirler. Ancak denize dökülmeden önce, Kura; Gürcistan ve Azerbaycan topraklarını sulamaktadır. Aras ise, Nahçıvan-Ermenistan-Azerbaycan ile İran sınırını oluşturmakta ve daha sonra Azerbaycan topraklarında Kura ile birleşerek Hazar Denizi'ne ulaşmaktadır. Bu iki nehir üzerinde, bugün belirgin bir anlaşmazlık görülmesi de, gelecekte nehirler üzerinde fazla sayıda barajların yapılmasıyla birlikte ülkeler arası savaş sebebi olabilecek sürtüşmeler ortaya çıkabilecektir.

Türkiye'nin, yararlanabilir yıllık su potansiyeli, sadece akarsular olarak 95 milyon m³ kadardır. Buna yeraltı su rezervi de eklenirse, 105 milyon m³.ü bulur. Diğer taraftan yağış-akış potansiyel su rezervleri ise 500 milyar m³ olarak tahmin edilmektedir. Türkiye tarımsal alanların sulanması için çeşitli projeler hazırlamaktadır. Öte yandan ülkenin nüfuslanması ve sanayileşmesine paralel olarak elektrik ihtiyacı yıl geçtikçe hızla artmaktadır. Türkiye ihtiyaç duyduğu elektriği karşılamak amacıyla, beyaz kömür adı verilen su gücünden yararlanmak istemektedir. Bu da ülkenin pek doğal hakkıdır.

Orta Doğu'da su savaşları çıkmaması için çeşitli projeler hazırlanmaktadır. Kuşkusuz bunlardan en önemlisi Türkiye'nin hazırlamış olduğu su projeleridir.

Türkiye, Orta Doğu ülkelerinin su ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli projeler hazırlamış ve bunları uygulama aşamasına koymak istemektedir. Bu projelerin başlıcaları şunlardır; 1. Manavgat Su Projesi. 2. Büyük Barış Suyu Projesi: Ceyhan ve Seyhan nehirlerinin fazla sularının Yumurtalık körfezi yakınlarında, borularla Arap Yarımadası'na taşınmasıdır. 3. Küçük Barış Suyu Projesi: Bu projenin iki alternatifi vardır. Birinci alternatif; Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin suları, boru hattı ile Suriye, Ürdün, Filistin ve İsrail'e kadar ulaştırılacaktır.

Savaş zemininin kayganlaştırılmaya çalışıldığı en önemli ülke, yöre liderliğine oynayan Türkiye'dir. Gerçekten Türkiye'nin tüm kara sınırlarında yaşanan krizler ve gerginlikler, çoğu kez, su sorununa dayandırılmaktadır. Gerçi su konusunda, Türkiye ile komşuları arasında, çeşitli tarihlerde karşılıklı antlaşmalar imzalanmıştır. Ancak çoğu kez, ülkelerin aşırı isteklerinden dolayı, antlaşmalar sadece kâğıt üzerinde kalmaktadır. Özellikle Suriye ve Irak'ın Türkiye'ye karşı takındıkları hasmane tavırların temelinde yapay olarak

ortaya çıkarılan su sıkıntılarıdır. Hatta Irak ve Suriye'nin Türkiye'ye karşı hasmane çığırtkanlıklarına, diğerk Arap ülkeleri de zaman zaman destek vermektedirler.

Orta Doğı yöresinde su sorunu yüzünden çıkacak bir yöresel savaşlar zinciri, hiç şüpheski önce yöre ülkelerini, daha sonra tüm dünyayı etkileyecektir. Bu sebeple, savaş zeminini kayganlaştırmmanın bir anlamı yoktur.

13.6. Nüfus Sorunları

Nüfusun belirli bir orana göre artışını sağlamak amacıyla, doğal nüfus artışına yapılan müdahaleye nüfus planlaması denir. Ayrıca bu uygulamaya, doğum kontrolü veya aile planlaması gibi adlar da verilmektedir. Gerçi bazı nüfusbilimcileri, aile planlamasını farklı yorumluyorlarsa da ülkemizdeki uygulanış biçimi ile nüfus planlaması ile eşdeğer bir özellik göstermektedir.

Nüfus artışına olan müdahale, yapay olabildiğı gibi doğal çevre faktörleri tarafından da yapılabilir. Doğal çevre olayları olarak depremler, heyelânlar, sel ve çığı felâketleri nüfus artışını azaltmaktadır. Ayrıca salgın hastalıklar, yangınlar ve savaşlar gibi beşerî olaylar da doğal nüfus artışını engelleyen ya da azaltan önemli faktörlerdir. Bu tür olaylar, geçmişte olduğu gibi, gelecekte de devam edecektir. Ancak sunî olarak oluşturulmaya çalışılan doğum kontrolü çalışmaları, temelde insan neslinin devamı ilkesini engellemeye yönelik yapılmaktadır. Bu tür uygulama, doğum kontrol hapları kullanmaktan-kürtaja kadar her türlü işlemi içine alır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu sayımlara göre ülke nüfusunun 14 milyon olduğu tesbit edilmiştir. Daha sonra ikinci sayım olan 1935'te ülkenin nüfusu 16,1 milyona yükselmiştir. Genel Nüfus sayımları, her 1935'ten sonra 1990 yılına kadar her beş yılda bir tekrarlanmıştır. Her sayımda ülkenin periyodik olarak arttığı görülmüş. 1940'da 17,8 milyon, 1960'da 27,7 milyon, 1980'de 44,7 milyon ve 1990'da 56,4 milyon, 2000 yılında 65 milyon, 2010 yılında 72 milyon, 2013 yılında 76 milyon olmuştur. Yıllık nüfus artış hızları göz önünde tutulduğunda ülkenin nüfusu, 2020 yılında ise 93,3 milyona ulaşacağı hesaplanmaktadır.

Türkiye'nin nüfus artış hızı, özellikle doğu ve güney komşularına göre düşük değerler göstermektedir. Nitekim 1985-1990 döneminde, Türkiye'nin yıllık nüfus artış oranı % 2,4'e düşmüştür. Oysa komşuları olan Suriye'de % 3,8, Irak'ta % 3,3 ve İran'da % 3,1 oranında nüfus artışı olmaktadır.

Bir ülkenin fazla nüfuslu olup olmadığı hakkında fikir sahibi olabilmek için, o ülkenin nüfus yoğunluğuna ve coğrafi konumuna bakmak gerekir. Türkiye'nin nüfus yoğunluğu, 31 Aralık 2011 sayım sonuçlarına göre km²'ye 97 kişi düşmektedir. Oysa hemen komşuları olan Yunanistan'da 77,8, Bulgaristan'da 80,9, Ermenistan'da 117,4, Gürcistan'da 78,3 kişi düşer. Öte yandan Avrupa ülkeleri ile kıyaslanacak olunursa Türkiye'nin nüfus yoğunluğu çok az olduğu görülür. Nitekim km²'ye Hollanda'da 440, Belçika'da 326, Almanya'da 22, İngiltere'de 235 kişi düşmektedir. İsrail'de ise bu değer km²'ye 225 kişiye ulaşır.

Türkiye'nin nüfusu, Hollanda'nın nüfus yoğunluğuna göre kıyaslanarak hesaplanırsa, 385 milyona ulaşır.

Türkiye, geçmişte sahip olduğu dünya hâkimiyetine yeniden kavuşmak istiyorsa, geçmişini iyi tahlil etmesi gerekiyor. Cihan Hâkimi Osmanlı Sultanları, hâkimiyetlerini sahip oldukları geniş topraklara ve bu topraklar üzerinde yaşayan çok sayıdaki insanlara borçludur. İstanbul'un fethedildiği yıldaki Osmanlı Devleti'nin nüfusu 13 milyon dolayında iken Yüce Devlet sınırlarının iyice genişlediği ve yükselme döneminin zirvesi sayılabilecek 1594 yıllarında toplam nüfusun 100 milyonu aştığı bilinmektedir.

Bugün dünya hâkimiyeti üzerinde kafa yoran ve hak iddia eden ülkelerin nüfuslarına baktığımızda, gerçekten çok fazla nüfusları oldukları görülmektedir. Ülkelerin resmi sayımlarına göre, 2013 yılı itibarıyla; dünya hâkimiyetinde iddialı olan ülkelerin nüfusları şöyledir; ABD'nin 316 milyon, Çin'in 1.359 milyon, Rusya Federasyonu'nun 143 milyon, Japonya'nın 127 milyon, Almanya'nın ise 80 milyondur. Türkiye'nin ise 76 milyon olarak hesaplanmıştır.

13.7. Türkiye'nin Yönetim Sorunları

13.7.1. Siyasetçilerin Eğitim Sorunu

Türkiye'nin siyasi yönetim merkezi olan Yüce Meclise vekil olabilmek için de bazı şartlar aranmalıdır. Kuşkusuz bu şartların başında eğitim gelmelidir. Kalkınmanın temeli eğitimden geçer. Bir milletin kalkınmışlık düzeyi ile eğitim düzeyi arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Eğitim seviyesi düşük olan bir milletin kalkınması mümkün değildir. Hele ülkeyi yönetenler eğitimsiz olursa, o ülkenin kalkınmasından söz edilemez.

Yaşadığı ülkeyi ve dünyayı tanımayan bir insan, hiç bir zaman doğru ve geleceğe dönük kararlar veremez. Türkiye'de milletvekili olabilmek için, sadece ilköğretim mezunu olması ve okuryazar olması yeterli görülmektedir. Bu durum, cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda, en gerçekçi bir karardır. Ancak günümüz Türkiye'sinde Türk halkının eğitim ve öğretim seviyesi oldukça fazla yükselmiştir. Bu nedenle, milletvekili olabilmek için en az üniversite mezunu olmak şartı konmalıdır.

13.7.2. Siyasetçilerin Etik Sorunu

Siyasetçinin sadece eğitim düzeyinin yüksek olması yeterli değildir. Siyasetçi en başta ahlaklı ve dürüst olmalıdır. Şerefli olmalıdır. Namuslu olmalıdır. Vatanını, bayrağını, dinini ve milletini kesesinden ve canından daha çok sevmelidir. Eline, beline, diline sahip olmalıdır. Rüşvet yememeli ve yedirmemelidir.

Halkını kandırmamalı ve kandıranlara göz yummamalıdır. Halkının sesini daima duymalı ve duymayanların kulağını açmalıdır. Halkını sevmeli ve hor bakmamalıdır. Halkını bir oy makinası olarak değil, gerçek bir insan olarak görmelidir.

İngiliz düşünürü John Lock; “Devletin asıl görevi, her insanın hakkı olan hayat, özgürlük ve mülkiyetini korumaktır. Siyasi otorite yalnız halkın yararı için elde tutulur.”der. Türk siyasetçileri de, Türk halkının hakkı olan hayat, özgürlük ve mülkiyetini korumalıdır. Yaptığı tüm çalışmalar, Türk halkının yararına olmalıdır. E. Roosevelt; “Yönetmek, herkes için eşit olan adalet dengesini elinde bulundurmaktır.”der. Gerçekten, Türkiye’yi yönetenler de, adaleti herkes için eşit uygulamalıdır. Çünkü geçmişte olduğu gibi bugün için de Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu şey, adalettir.

Demokrasiyi ve cumhuriyeti özünde özümsemeli ve halkını gerçek demokrasiyi ve cumhuriyeti yaşatmalıdır. Demokrasi ve Cumhuriyet adı altında halkını ezmeme ve halkın inançlarına pranga vurmamalı ve vuranlara karşı da mücadele etmesini bilmelidir. Nokta kadar menfaat için virgül kadar kıvrılmamalıdır. Laf ebesi değil, iş ebesi olmalıdır. Doğruluktan, dürüstlükten, iyilikten hiç bir zaman vazgeçmemelidir. Halkını incitmemeli ve halkından incinmemelidir. Kısacası, siyasetçi, örnek bir insan olmalıdır.

ABD Başkanı George Washington 17 Eylül 1796 tarihinde siyasi hayattan çekilirken yaptığı veda konuşmasında şöyle demiştir: “Belirli bir millete sevdıyla bağlanmaktan kaçınınız. Başka bir ülkeye nefret yahut sevgi duyguları beslemeyi adet edinen milletler köleleşirler, kendi görev ve çıkarlarını unuturlar. Zira bir millet ortaklık hayaline kapılarak başka bir millete bağlandı mı, bu ikincisinin kavgalarına boşu boşuna karışır.

Üstelik ona imtiyazlar tanır. Bu ise kendisinin sömürülmesine yol açmakla kalmaz, başka ülkelerin düşmanlığını ve misillemelerini de üstüne çeker. Büyük ve güçlü bir ülke ile öyle bir ilişki kuran küçük yahut zayıf bir millet, ötekisinin uydusu olmaktan kurtulamaz.

Yabancı entrikaların aleti durumundaki kişiler, güvenini ve alkışını kazandıkları halkı aldatarak onun çıkarlarını başkalarına teslim etmesini sağlarken bütün bunlara karşı çıkan gerçek vatanseverler şüpheli duruma düşürülüp lanetlenebilirler. Bizim için gerçek vatanseverleri şüpheli duruma düşüren olay, Türkiye; yabancı bir devlete imtiyazlar tanıyan Cumhuriyet tarihinin ilk ikili anlaşmasını, 23 Şubat 1945 tarihinde 4780 sayılı yasa ile TBMM’de onaylanan anlaşma ile ABD’ye tanımıştır ve Türkiye bağımlı hâle gelmiştir. Evet, Washington’un bu sözleri, her ne kadar kendisinden sonra gelen ABD siyasetçilerine söylenmiş gibi görünse de, bu sözlerin muhatabı aynı zamanda tüm ülkelerin ve bu arada özellikle Türkiye yöneticileri için de geçerlidir.

Türkiye’yi yönetenler, bu milleti köleleştirmemek ve sömürülmemek için, Türkiye’den başka bir ülkenin sevdalı olmamalıdır. Büyük güçlerin alkışını ve onayını alabilmek için halkını aldatmamalı, gerçek vatansever yöneticilere çamur atmamalıdır.

13.7.3. Siyasetçilerde Yaş Sorunu

Türkiye siyasetçilerinde görülen sorunlardan biri de yaş sınırlaması konmayışı sorunudur. Bugün Türkiye’de, hemen hemen her meslekte emeklilik sistemi uygulanıyor. İşçi ve memur kesiminde belirli bir süre (20-30 yıl) çalışan kişi, artık randımanlı çalışamaz denilerek emekliye sevk edilmektedir. Temininde güçlük çekilen bazı kamu görevlileri için

bile 65 yaş sınırlaması uygulanıyor. Ancak siyasette emeklilik yaş sınırlaması uygulanmıyor.

Türk siyaseti ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemelerden bazıları şunlar olabilir; Bir kişi üst üste iki dönemden fazla süre için milletvekili seçilemez. Yine üst üste iki dönemden fazla, parti başkanı olamaz.. 65 yaşın üstünde olan her yurttaş diğer kamu kurumlarında olduğu gibi siyasette de emekliliğe sevk edilir. 65 yaşın üzerindeki milletvekili seçilemezler, parti başkanı veya cumhurbaşkanı olamazlar. Ancak 65 yaşın üzerindeki bilge siyasetçiler ise, devlet bünyesinde danışman olarak görev alabilirler. Seçimlerde bir önceki seçimlerdeki oy oranına göre daha düşük oranda oy alan parti başkanı müstafi sayılır.

13.8. Adalet Sorunu

Türkiye'nin sorunlarının başında adalet sorunu gelmektedir. Adalet ile ilgili sorunların başında, adaletin yeterince herkese eşit olarak uygulanmaması yatar. Özellikle ekonomik ve sosyal durumu daha üstün olan insanlara adalet mekanizmasında tolerans gösterilirken ekonomik ve sosyal durumu düşük olan insanlara çok katı bir şekilde uygulanmaktadır. Sözelimi devleti soyan ve büyük yolsuzluklar yapan ekonomik gücü çok yüksek olan kişiler mahkemelerde saygın bir insan olarak muamele görürken çok fakir olan ve açlığını gidermek için bir ekmek veya yumurta çalan zavallı bir insan çok ağır hakaret ve cezalara tabi tutulabilmektedir. Hâl böyle olunca Türkiye'de adalet konusunda büyük sancılar yaşanmaktadır.

Adalette yaşanan bir diğer sorun, adalet mekanizmasının yetersizliğidir. Bugün gerçekten adalet ile uğraşan insanların sayıları yetersiz gelmekte, adalet ile ilgili maddi ve manevi sorunlar yaşanmaktadır.

Adalet sorunlarından bir diğeri, adaleti sağlayan hukuk kurallarının ülkenin coğrafi özelliklerine uyum sağlayamamasıdır. Hukuk; en basit ifadesiyle “Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Çevre ise “Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam ya da hayatın gelişmesinde etki yapan tabii, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünlüğü” olarak tanımlanmaktadır. İşte bu tanımlardan yola çıkılarak hukuk ile çevre arasında çok sıkı bir ilişki bulunmaktadır.

Toplumların hukuk düzeni içinde, çevrenin doğrudan bir etkisi vardır. Eğer hukuk kuralları, çevre ile uyumsuz ise, böyle bir hukukta adaletsizlik çanları çalmaya başlar. Bugün dünyanın gelişmiş süper devletlerine baktığımızda, hukuk düzeni ile çevre arasında kararlı ve kesin bir uyum söz konusudur. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise, hukuk kurallarında çevre şartlarının gözönüne alınmadığı gözlenir. İşte böyle bir uyumsuzluğun sonucu olarak bu gibi ülkelerde boyutları ülke dışına çıkabilecek hukuk skandalları yaşanabilmektedir. Bugün Türkiye hukuk sisteminin tamamının tercüme yoluyla İsviçre ya da İtalya gibi ülkelere transfer edildiğini bilmeyen yok gibidir. Ancak burada, hiç bir kimse, İtalya ya da İsviçre ülkelerinin çevre şartları ile Türkiye'nin aynı olup olmadığını araştıran bile yoktur. Her şeyden önce şunu belirtmekte fayda vardır. Türkiye ile bu ülkeler arasında, gerek doğal ve gerekse beşerî çevre bakımından büyük farklar bulunmaktadır.

Türkiye’de adalet mekanizmasında büyük sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum adalet mekanizmasının kısa bir göz atılmasından da anlaşılmaktadır. Adalet istatistikleri de göstermektedir ki Türkiye’de mahkemelerin ve bu mahkemelerde görev yapan savcı, hâkim ve avukatların sayıları oldukça yetersizdir. Görülen davaların sayısı hayli kabarıktır. Bu nedenle davalar çok geç sonuçlandırılmaktadır. Öte yandan cezaevlerinin sayıları ve kapasiteleri de yetersizdir.

Çiçero der ki “Daha fazla kanun, daha az adalet demektir.” Gerçekten öyle. Bugün adalet sorunu pek fazla olmayan ülkelerin kanunlarına baktığımızda oldukça sade, anlaşılır, kısa ve azdır. Oysa Türkiye’de hangi kanun kitabına bakarsanız bakın, anlaşılması oldukça zordur. Cümleler, virgül ve noktalı virgül ve çok fazla bağlaçlarla bağlanmıştır. Cümlenin başından sonuna kadar okumak oldukça güçtür. Ceza kanunlarının çok fazla açık yönleri olduğundan, suçlular ceza almamakta ve bunun aksine suçsuz bir insan kendisini yeterince savunamamışsa, ceza görebilmektedir. Türkiye’nin kanunları, yeniden ve toptan gözden geçirilmelidir. Kanun maddeleri, Çiçero’nun dediği gibi oldukça az ve öz olmalıdır ki gerçek adalet uygulanabilsin.

13.9. Liderlik Sorunu

Lider ile yönetici kavramları arasında yaşanan kargaşa, elbette tüm ülkeyi etkiliyor ve Türkiye’nin dünya platformundaki yerini belirlemede zorluk çekiliyor. Dilerseniz bu iki kelimenin sözlük anlamlarını verelim, sonra bu iki kelime arasındaki farkı ortaya koyalım.

Lider (İngilizce leader); yönetimde gücü ve etkisi olan kimse, önder, şef. Bir partinin veya kuruluşun en üst düzeyde yönetimiyle görevli kimsedir. Bir yarışmada başta bulunan takım veya yarışmacı.

Yönetici; Yönetme gücünü elinde bulunduran kişi. Yöneten kişi. İdareci. Bir spor dalında oyuncunun bakımı, çalışma yerinin sağlanması, yapacağı karşılaşmaların planlanması gibi işlerle ilgilenen kimse.

Lider ile yönetici kavramlarının anlamları gözden geçirildiğinde birbirine benzer gibi görülmekteyse de aslında arasında çok büyük farklar vardır. İşte bu farklar neticesinde, büyük yanlışlar ortaya çıkabilmektedir.

Çoğu toplumlar, liderin tek olması gerektiğini savunurlar. Oysa bu görüş son derece yanlıştır. Çünkü liderin tek olması hâlinde, lider olan kişi liderliğini uzun süre koruyamaz. Çünkü rekabet ortamı ortadan kalkar. Rekabetin alabilmesi için ve liderlerin daha iyiye doğru gidebilmeleri için liderlerin çok sayıda olması gerekir.

Liderlerin çok olması, sadece yönetimde olmamalıdır. Devleti oluşturan tüm kurum ve kuruluşlarda ve özel sektörde çok sayıda lider yetişmelidir. Liderler bulundukları ortamda, daima iyiyi ve güzeli görebildikleri için sistem bütün olarak kendiliğinden düzelir. Hele liderler kavgası değil de, liderler dostluk ve beraberliği sağlarsa o ülke dünya platformunda parmakla gösterilecek bir hâle geliverir.

Türkiye, 21. asra adımlarını atarken çok iyi düşünmek zorundadır. Önce millet ve devlet olarak şunu karar vermelidir. Yöneticilerle mevcut düzeni devam ettirmek ve böylece her yönüyle (sosyal, siyasal, ekonomik) sürünen, diğer süper güçler tarafından itilen, kakılan ve horlanan bir ülke olmak mı isteniyor. Yoksa düzeni çok sayıda liderler çıkarabilecek şekilde yeniden yapılandırarak dünyanın süper güçleri arasında yer almak ve diğer süper güçler tarafından saygı duyulan bir güçlü devlet olmak mı isteniyor. Önce bu konuda bir karara varmak gerekiyor. En doğru kararı da, mevcut yöneticiler ile Türk halkı karşılıklı uzlaşma içinde verebilirler.

13.10. Tarımsal Sorunlar

Türkiye'nin toplam arazisinin %36'sını tarım arazileri, % 28'ini çayır ve otlaklar, %26'sını ormanlar, %4'ünü fundalıklar, diğer %4'ünü bataklık ve kumullar, %2'sini de yerleşim yerleri ve su yüzeyleri kaplamaktadır. Diğer bir değerlendirmeye göre ise tarıma uygun veya uygun hâle getirebilecek arazilerin oranı %34,1'dir. Tarıma uygun olmayan araziler ise ülke yüzeyinin % 64,5'ini kaplamaktadır.

Türkiye tarım ve hayvancılığında, çok büyük sorunlar bulunmaktadır. Bunların başında modernizasyon ve pazarlama gelmektedir. Gerçekten Türkiye'nin çoğu yörelerinde tarım hâlâ dededen kalma usullerle yapılmaktadır. Öte yandan traktör sayısında hızlı artış olmasına rağmen, traktörle yapılan yanlış sürüm teknikleri yüzünden Türkiye tarım alanları verimsizleşmek ve çoraklaşmaktadır. Türkiye'de daimi olarak nadasa bırakılan araziler her geçen yıl artmaktadır.

Türkiye'de yapılan sulama, gübreleme ve ilaçlama da yanlış yapılmaktadır. Özellikle tarımla uğraşan insanlar bu konuda yanlış bilinçlendirilmekte ve yanlış gübre ve ilaçlama yapmakta ve böylece ürünün kalitesi düşmektedir.

Tarım ve hayvancılıkta yaşanan bir başka sorun pazarlamadır. Pazarlama konusunda ülkenin kalıcı ve gerçekçi bir tarım politikası olmadığından hem üretici ve hem de tüketici mağdur edilmektedir. Öte yandan tarım ve hayvancılıkta hormon kullanımı ise Türkiye gündemine bomba gibi düşmüş ve hem tüketici ve hem de üretici tedirgin hâle getirilmiştir. Bu duruma yöneticiler derhâl el koymalı ve ülkede çağın ve zamanın şartlarına uygun tarım kanunları çıkartılmalı ve tarımsal reform vakit geçirilmeden uygulanmalıdır.

13.11. Enerji Sorunu, Nükleer Enerji ve Türkiye

Atom enerjisi olarak da bilinen Nükleer enerji, atom çekirdeğinin bölünmesi (filyon) veya kaynaşması (füzyon) yoluyla elde edilen enerjiye denir. Nükleer enerjinin kaynakları uranyum ve toryum olarak bilinir.

Türkiye'de Nükleer enerji santrali henüz kurulmamıştır. Ancak Türkiye'nin sahip olduğu uranyum ve toryum rezervleri hayli fazladır. Ülkenin uranyum rezervi 7800 tona, toryum rezervi ise 380.000 tona ulaşmaktadır. Nükleer enerji kaynakları bakımından zengin olan Türkiye'de neden bir nükleer santral yoktur? Özellikle son yıllarda yıl geçtikçe enerji

darboğazına giren Türkiye, neden nükleer santral inşaatına başlamamaktadır?

Bugün için Türkiye, hem enerji ve hem de ticari dengelerinde büyük sıkıntılar yaşıyor. Çünkü ülke mevcut kullandığı enerjiyi kömür, petrol, doğal gaz, su gücü gibi kaynaklardan karşılıyor. İthalatının büyük bir bölümünü ham petrol ve petrol ürünleri ve doğal gaz oluşturuyor. Oysa Türkiye, ham madde bakımından zengin olan nükleer enerjiye yönelse ve birkaç nükleer santrale sahip olsa, hem ticaret dengesi düzelecek ve hem de enerji darboğazına girmeyecektir. Peki, niye bunu yapmıyor veya yapamıyor? Çevreciler-dış güçler ve medya üçlüsünün gerçekçi olmayan raporları, iddiaları ve sorumsuzca baş kaldırırları bunda önemli rol oynuyor.

Dünya üzerinde kalkınmış ülkeler, enerji ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü nükleer enerjiden karşılıyorlar. Bu ülkelerde nükleer santral inşaatları hızla devam ediyor. Türkiye ise, büyük bir enerji darboğazına girmiş. Nükleer santrali olan ülkelere, enerji satın almanın yollarını arıyor. Ama bir tanecik olsun nükleer santrali yok. Çok vakit geçirmeden Türkiye, nükleer enerji santrallerini kurmalıdır. Karşı çıkanlara da, yetkililer şu soruyu sormalılar. “Nükleer santraller bu kadar zararlı da, neden öve öve bitiremediğiniz gelişmiş Batı ülkelerinin hepsi nükleer santral kurmuşlar ve hâlen de kurmaya devam ediyorlar?”

“Nükleer enerji felaket midir yoksa enerji sorununa karşı bir kurtuluş mudur?” tartışması devam ededursun, gelişmiş ülkeler bir türlü nükleer enerjiden vazgeçme taraftarı değillerdir. Özellikle bu ülkeler, birbirlerine güç gösterisi olarak kullanılmaktadırlar. Ancak bu tür tartışmalar, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere daha da etkili olmaktadır. Türkiye, bu tartışmaların tam ortasında kalmış ve bir türlü nükleer santral kuramamıştır. Öte yandan Türkiye, enerji sıkıntısı çeken bir ülkedir. Ciddi boyutlara ulaşan enerji krizi, Türkiye’nin kalkınmasını engellemektedir. Türkiye enerji krizini aşmak zorundadır. Bugün için bu sorunun çözümü de en az üç adet nükleer santralin yapılmasını öngörmektedir.

Türkiye, güneş enerjisi açısından şanslı bir ülkedir. Yıllık ortalama metrekare başına düşen güneş enerjisi, günde 3,7 kilowat saattir. Bu güneş enerjisinin sadece binde birini bile kullanılsa, hâlen tüketilen 24 milyon ton petrol enerjisinin 1/3’nü karşılayabilir. Güneş enerjisi, dünyada su ısıtma, pişirme, su damıtma, sterilizasyon, hava ısıtma, endüstriyel ve tarımsal amaçlı soğuk hava depolarının çalıştırılması, elektrik üretimi, güneş fırınları ve metal ergimesi alanlarında kullanılırken Türkiye’de sadece su ısıtma amaçlı kullanılmaktadır. Oysa Türkiye’de bulunan güneş gücü, elektrik santrallerimizin 5 bin 200 katı büyüklüğündedir.

Türkiye’de rüzgâr enerjisinden elektrik üreten ilk tesisler Çeşme, İzmir’de kurulmuştur. Bunlar 1,74 megawat ve 7,2 megawatlık küçük tesislerdir. Ancak hâlen Enerji Bakanlığına rüzgâr enerjisi ile çalışan 28 santral için başvuru yapılmış durumdadır. Bunların gerçekleşmesi ile Türkiye, toplam gücü 679 megawat olacak olan rüzgâr enerjisi tesislerine kavuşacaktır.

13.12. Petrol, Doğal Gaz, Boru Hatları ve Türkiye

Bugün bilinen 138 milyar ton dünya petrolünün % 65’ten biraz fazlası Orta Doğu

yöresinde bulunmaktadır. Buna rağmen, bugün dünya petrolünün % 28,4'ünü ABD, %8,3'ünü Japonya ve %20'den fazlasını da İngiltere, Almanya, Fransa, Hollanda, İtalya gibi sanayileşmiş Avrupa ülkeleri tüketmektedir. Üreten başka, tüketen başka olunca arz-talep meselesi ortaya çıkmaktadır.

Türkiye, hem petrol ve hem de doğal gaz rezervleri bakımından fakirdir. Ancak tüketim, her geçen yıl ortalama %3 kadar artmaktadır. Söz konusu bu artış, Türkiye'yi petrol ve doğal gaz bakımından dışa bağımlı hâle getirmektedir. Ancak Türkiye'nin çevresi petrol ve doğal gaz rezervleri bakımından zengin ülkeler yer almaktadır. Çünkü Türkiye'nin yakın çevresinde, biri Orta Doğu, diğeri Hazar Denizi havzasıdır. Hazar Havzası petrol ve doğal gazın, çıkarılması ve taşınması da uluslararası gündemi meşgul etmektedir. Yöredeki petrol boru hattı mücadelesi başlamıştır.

13.13. Maden Sektöründeki Sorunlar

Türkiye'de madenlerin çıkarımındaki israf yaşanmaktadır. Krom madeni bakımından çok zengin olan Türkiye'de, krom ocaklarında, maliyet yüksekliğinden dolayı, daha düşük kaliteli krom ocakları işletilmemektedir. Oysa maden kömürü bakımından çok fakir olan Türkiye, kömür çıkarımında çok hassas davranmakta ve Batı Anadolu Kömür havzasındaki ocaklarda âdeta iğne ile kuyu kazarak kömür çıkarmaya çalışmaktadır.

Türkiye madenlerinde görülen en büyük sorun madenlerin özelleştirilmesidir. Özellikle bor gibi stratejik açıdan önem taşıyan madenlerin özelleştirilmesi ve yabancı şirketlere satılması, Türkiye'nin ulusal ve ekonomik güvenliğini sıkıntıya düşürmesi söz konusudur. Özelleştirme sonucu sadece karını düşünen özel sektör maden ocaklarında iş güvenliğini gözardı etmektedir.

Türkiye, ekonomik değeri yüksek olan madenlerin özelleştirilmesi ve satılmasında daha hassas davranmak zorundadır. Gelecekte işletmeci ya da sahip olan ülkelerle, büyük sorunlar yaratacak adımlar atılmamalı ve millî menfaatler ön planda tutulmalıdır. Bugün yerin altında saklanan birer hazine olan madenlerini satanlar, yarın satacak bir şeyi kalmadığında bütün toprağını yani vatanını satarlar.

13.14. Sanayi Sektöründeki Sorunlar

Türkiye sanayisinin ham madde, işçi, pazar, nakil ve enerji temini gibi sorunları bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de sanayi sektörünün sorunlarından belki de en önemlisi, sermayedir. Özellikle son yıllarda yaşanan ekonomik kriz, Türkiye sanayiini büyük ölçüde olumsuz etkilemiş ve sanayi ürünleri üretimi hayli düşüş kaydetmiştir. Bunun neticesinde, sanayi sektöründe işçi çıkarımları gündeme gelmiş ve böylece çok sayıda Türk insanı işsiz kalmıştır.

Türkiye'nin sanayi sektöründe de büyük sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların başında sanayileşmenin belirli yörelerde toplanmış olması gelir. Özellikle İstanbul-Sakarya aksında yoğunlaşan sanayi tesisleri, çözümü güç çevre sorunlarına yol açmakta ve öte yandan

diğer illerden bu illere büyük oranlarda nüfus akışına sebep olmaktadır. Büyük şehirlere yönelik plansız bir göç hareketi, şehirlerin sorunlarını âdeta çözümlenemez hâle getirmekte ve çözümlense bile çok fazla oranda ekonomik kayba yol açmaktadır.

Sanayi sektöründe gerçekleştirilmeye çalışılan özelleştirme çalışmaları da beraberinde çok fazla sorunlar getirmektedir. Özellikle çok fazla zarar eden kamu sektörüne ait sanayi tesislerini alan olmamış, bunun yerine kar eden kamu kuruluşları satılmaya başlanmıştır. Bu da, devletin ekonomik kamburunu daha da belirginleştirmiştir.

13.15. Ulaşım Sektöründeki Sorunlar

Türkiye’de karayollarının bir kısmı stabilize veya ham toprak yol olması, önemli ulaşım sorununu ortaya çıkarır. Öte yandan ülkede motorlu taşıt sayısı çok hızlı bir şekilde artmakta ve mevcut yollar yetersiz kalmaktadır. Gerek yol hatalarından ve gerekse sürücü hatalarından kaynaklanan çok sayıda trafik kazası olmaktadır. Son yıllarda trafik kazasında ölen ve yaralananların sayısı, İstiklal Savaşı’nda şehit düşen ve gazi olan vatandaşlarımızın sayısından hayli fazla olmuştur. Bu nedenle, ülkemizde âdeta bir “trafik savaşı” devam etmektedir. Çok can ve mal kaybına yol açan Trafik savaşına artık son verilmelidir. Bunun için yollarımızın vasıfları yükseltilmeli, trafik eğitimine ağırlık verilmeli, yaya ve sürücüler bilinçlendirilmelidir.

Karayollarında en fazla yaşanan sorun, trafik kazalarıdır. Gerek yol standartlarının elverişli olmayışı ve gerekse sürücü hatalarından kaynaklanan trafik kazalarında, ülkede her yıl binlerce insan hayatını kaybetmekte ve yaralanmaktadır.

Türkiye’deki trafik kazalarının sebepleri oldukça çok çeşitlidir. Bunların başında ulaşım hatlarının yetersizliği, motorlu araçların nitelik ve nicelikleri ve motorlu taşıt araçları kullanan insanların hatalı davranışları gelmektedir.

Her şeyden önce Türkiye’de motorlu taşıtlar sayısı hızlı bir şekilde artmaktadır. Ancak modeli çok düşük ve arızalı araçların hemen hepsi hâlâ işletilmektedir. Öte yandan ulaşım hatlarının nitelikleri pek az değişmektedir. Gerek karayolu ve gerekse demiryolu hatları, hem yetersizdir ve hem de nitelikleri düşüktür. Demir yolları eski ve tamire muhtaçtır. Karayollarının durumu da kötüdür. Asfalt yollar bile delik deşiktir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen, her geçen gün binlerce araç trafiğe yeni katılmakta ve bu trafiğe katılan insanların kullanıcı bilgileri de yetersiz olmaktadır. Sürücü hataları denilen bu durum da eklenince, Türkiye’de trafik kazaları her geçen gün artış göstermektedir.

Türkiye karayollarında, 1990-2008 içinde, toplam 8.309.837 karayolu kazası olmuş ve bu kazalarda 100.257 kişi ölmüş ve 2.378.878 kişi yaralanmıştır. Türkiye demir yollarında, 2001-2008 içinde, toplam 4012 demir yolu kazası olmuş ve bu kazalarda 1147 kişi ölmüş ve 2062 kişi yaralanmıştır. Türkiye deniz yollarında, 2001-2008 yılları arasında, 537 Türk, 574 yabancı olmak üzere 1111 gemi kaza yapmıştır. Bu kazalarda 88’si Türk, 55’ü yabancı 143 kişi ölmüş ve 21 kişi yaralanmıştır. Türkiye’de, 1959-2007 yılları arasında meydana gelen 16 büyük uçak kazasında, 1140 kişi ölmüştür.

13.16. Turizm Sektöründeki Sorunlar

Turizmin, Türkiye'nin iktisadi yapılanmasında, sanki bir can simidi gibi sunulması, Türk halkının bütün dikkatlerini bu yöne doğru çevirmesine sebep olmuştur. Öyle ki en küçük yerleşme birimlerimizde bile yaz mevsimlerinde “Turist döviz getirir” “Turiste iyi davranalım” gibi pankartlar asılmaya başlanmıştır. Ancak Türk halkı, turizm ve turist kavramları üzerinde yeterince bilgilendirilmemiştir. Öte yandan Türk yetkilileri, turisti bir döviz bankası ya da ekonominin baş kurtarıcısı olarak gördüğünden Türk halkı da turisti yolunacak bir kaz gibi görmeye başlamış ve her turist gördüğünde, gözü turistin cebinde olmuştur. Turizm bilgisinden yoksun ve kısa yoldan köşeyi dönmek isteyen çoğu uyanıklar, turizm beldelerine üşüşmüşler ve plansız, programsız bir hizmet sektörü geliştirmişlerdir.

Türk gelenek ve göreneklerine uygun olarak önceden hazırlanmış bir turizm politikası olmadığından herhangi bir yaptırım gücü ve yönlendirme olmamıştır. Kanunsuz ve nizamsız emekleyerek gelişen turizm, âdeta kendi kaderine bırakılmıştır. Yanlış uygulanan turizm politikası, ülkenin turizmden beklentilerini tam anlamıyla karşılayamamıştır.

Gerek devlet yöneticileri ve gerekse turizm sektöründe çalışanların ne olursa olsun yeter ki döviz gelsin anlayışı ile konuya bakmaları sonucunda Türk turizminde karmaşık sorunlar yaşanmaktadır.

Türk toplumu, turisti sadece parası için değil, insani değer olarak ele alan bir şura erişmelidir. Kısacası toplum ve devlet olarak; turiste karşı, Türk kültürünü yozlaştırmadan, insanca ve dostça davranılmalıdır. Türkiye'ye gelen turistler de Türk kültürüne ve Türk insanına saygılı olmalıdır. Gerçek anlamda turizm; yönetici-turizmci-halk ve turist dördlüsünün karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörülerini ile gerçekleşebilir.

Uygulamalar

1) Türkiye'nin geçmişten günümüze ekonomik sorunlarına ortam oluşturan siyasi sorunlar nelerdir? Açıklayınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2013). *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya*. Dokuzuncu Baskı, İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2010). *Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi*. 21. İstanbul: Asır Yayınevi.

Uygulama Soruları

- 1) Türkiye'nin yaşamakta olduğu siyasi sorunları temel kaynağı nedir? Açıklayınız.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde, Türkiye'nin jeopolitik Sorunları ele alınmıştır. Bu sorunların başlıcaları; sınır anlaşmazlıkları, Boğazlar sorunu, Kıbrıs sorunu, Adalar sorunu (kıta sahanlığı ve Türkiye, Adalar Denizi içindeki adalar, On İki Adalar, Meis Adası ve Türkiye, Adalar Denizi ve Türkiye), su sorunları, nüfus sorunlarıdır. Ve ayrıca Türkiye'nin yönetim sorunları (siyasetçilerin eğitim sorunu, siyasetçilerin etik sorunu, siyasetçilerde yaş sorunu), adalet sorunu, liderlik sorunu, tarımsal sorunlar, enerji sorunu, nükleer enerji ve Türkiye, petrol, doğal gaz, boru hatları ve Türkiye, maden sektöründeki sorunlar, sanayi sektöründeki sorunlar, ulaşım sektöründeki sorunlar, turizm sektöründeki sorunlarıdır. Bu sorunlar ayrı ayrı ele alınmış ve irdelenmiştir.

Bölüm Soruları

1) Bir Türk toprağı olan Batı Trakya'nın Yunanistan ve Bulgaristan'a bırakıldığı antlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Lozan Antlaşması
- b) Mondros Ateşkes Antlaşması
- c) Ankara Antlaşması
- d) Kasr-ı Şirin Antlaşması
- e) Moskova Antlaşması

2) Aşağıdakilerden hangisi Trakya adalar grubundandır?

- a) Limni
- b) Gökçeada
- c) Semadirek
- d) Bozcaada
- e) Bozbaba Adası

3) Aşağıdakilerden hangisi kaynağını Türkiye'den alıp sınır aşan nehirlerden biri değildir?

- a) Kura
- b) Meriç
- c) Aras
- d) Fırat
- e) Dicle

4) Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ilk nüfus sayımı ne zaman yapılmıştır?

- a) 1923
- b) 1924
- c) 1925
- d) 1926

e) 1927

5) Aşağıdakilerden hangisi fiziki coğrafya grubuna dâhil olan sorunlardandır?

a) Turizm

b) Sanayi

c) Su

d) Yönetim

e) Liderlik

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

6) Anadolu yarımadasının güneybatısında Menteşe yöresinin batısında Torosların bir doğal uzantısı niteliğinde olan adalara Menteşe ya da adı verilir.

7) Ege Denizi'nin gerçek adı'dır.

8) Ege'nin Çanakkale, Limni, Halkidikya çizgisinin kuzeyinde kalan kısmına; Kikladlar ile Girit arasındaki kısmına da adı verilir.

9) Türkiye sınırlarından kaynağını alan Kura ve Aras Nehirleri dökülmektedir.

10) Nüfusun belirli bir orana göre artışını sağlamak amacıyla, doğal nüfus artışına yapılan müdahaleye denir.

Cevaplar:

1) a, 2) c, 3) b, 4) e, 5) c, 6) Karya Adaları, 7) Adalar Denizi, 8)Trakya Denizi, Girit Denizi, 9) Hazar Denizi, 10) nüfus planlaması

14. TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK GEÇMİŞİ VE GELECEĞİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

14.1. Türkiye'nin Jeopolitik Geçmişi

14.2. Türkiye'nin 20. Yüzyıldaki Jeopolitik Durumu

14.3. Türkiye'nin Jeopolitik Geleceği

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1) Türkiye'nin jeopolitğinde etkili olan fiziki ve beşerî durumlar nelerdir? Bunlardan hangisi ya da hangileri daha fazla etkilidir

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği geliştirileceği veya
Türkiye'nin Jeopolitik Geçmişi	Türkiye'nin jeopolitik geçmişi hakkında bilgi edinme	Bilgi edinerek
Türkiye'nin 20. Yüzyıldaki Jeopolitik Durumu	Türkiye'nin 20. yüzyıldaki jeopolitik durumu hakkında tespitlerde bulunabilme	Tespit ederek
Türkiye'nin Jeopolitik Geleceği	Türkiye'nin jeopolitik geleceği yorumlayabilme ve öngörülerde bulunabilme	Yorumlayarak ve sonuç çıkararak

Anahtar Kavramlar

- Türkiye
- Jeopolitik Geçmişi
- Jeopolitik Geleceği

14.1. Türkiye'nin Jeopolitik Geçmişi

Bugün için Türkiye coğrafyası, dünyanın kuzey yarım küresinde, Orta Kuşak'ta, Avrasya kıtasının ortasında yer almaktadır. Eski kara kütlelerinin merkezi kısmında yer alan bu coğrafya, dünyaya bir bütün olarak bakıldığında, âdeta dünyanın merkezi olarak nitelendirilmektedir.

Üç eski kıtanın birbirleriyle kaynaştığı, okyanusların farklı sularının üç dev çiçek gibi içinde açıldığı ve dünya coğrafyasının kalbinin attığı topraklar, öteden beri birbirinden büyük ve güçlü medeniyetlere beşiklik yapmıştır.

Türkiye toprakları geçmişte, MÖ 2. yüzyılın ortalarından MS 395'e kadar Roma, 395 - 1453 arası Doğu Roma ve 1453-1923 Devresi'nde de Osmanlı İmparatorluklarının (Gerçi Anadolu'da Türk hâkimiyeti 1071 Malazgirt Zaferi ile başlar) hâkimiyetlerinde temel çekirdeği ve hâkimiyetin ana coğrafyasını oluşturmuştur.

Türkiye'nin dünya hâkimiyetinin kurulduğu merkez coğrafya oluşturmasının sebepleri de hep bu toprakların coğrafyasından kaynaklanmaktadır. Türkiye coğrafyası, üzerinde yaşayan milletlere tarih boyunca hep jeopolitik avantaj sağlamıştır. Çoğu değişmeyen bu coğrafi şartlar şunlardır;

1) Türkiye, eski kara kütlelerinin (Asya-Avrupa-Afrika) birbirlerine iyice yaklaştığı bir konumda yer almaktadır. Bu göreceli konumu sayesinde, üç kıtayı birbirine bağlayan bir köprü görevini üstlenir.

2) Adı geçen bu kara parçasının üç tarafı denizlerle çevrilidir. Söz konusu bu denizler, Cebel-i Tarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Süveyş Kanalı ile Hint Okyanusu'na bağlantılıdır. Dolayısıyla deniz ulaşımında stratejik bir öneme sahiptir. Böylece bu coğrafyanın üzerinde kurulan devletler, amfibi devlet özelliği taşırlar.

3) Eski kara kütlelerinin birbirlerine iyice sokuldukları konumda; İstanbul ve Çanakkale boğazları yer almaktadır. Bu boğazlar; Karadeniz'e komşu ülkelerin, açık denizlere açıldığı tek su yolunu oluşturur. Dolayısıyla boğazlar, bir can damarıdır. Dünyanın en önemli su yollarından biri de, şüphesiz İstanbul Boğazıdır. Boğazın ortalama uzunluğu 31 km'yi bulur. En dar yerinde (Anadolu ve Rumeli Hisarları arası) eni, 0,7 km ve ortalama derinliği 50-60 m kadardır. İklim bakımından ılıman bir karaktere sahip olan İstanbul; Boğazı ve çevresi, köprüleri, tarihî eserleri, Haliç'i (Altın Boynuz), koyları, limanları ve doğal güzellikleri ile Eski Kara kütleleri arasında âdeta efsanevi bir şehirdir.

4) İstanbul Boğazı üzerinde yapılan iki köprü; karayolu bakımından üç kıtayı birbirine, en kestirme yoldan birleştirir. Söz konusu bu kestirme yollara yenileri (üçüncü köprü ve tüp geçit) yapılmaktadır.

5) Türkiye, oldukça yüksek, dağlık bir kara parçasını oluşturur. Bu özelliği ile kıtaların yücresi Asya'ya benzese de ondan ortalama 100 m'den daha yüksektir (Asya'nın ortalama

yükseltisi 1010 m, Türkiye'nin 1132 m). Bilindiği gibi, dağ devletleri savunma açısından büyük avantajlara sahiptir.

6) İklim bakımından, insan hayatına en uygun konumda yer alır. Türkiye'de, klimatologların deyimi ile Akdeniz ve bozulmuş Akdeniz iklim tipleri görülmektedir. En soğuk yöresi bile, dünya genel iklim kuşakları düzeyinde ele alındığında insan yaşamı için en elverişli yöreleri oluştururlar. Hele Anadolu'nun kuzeybatı, batı ve güney kıyıları, insan, bitki ve diğer canlılar için en elverişli şartlar taşıyan Akdeniz iklim yöresinde yer alırlar.

7) Akarsuları çok fazla olduğundan su rezervleri bakımından Orta Doğu ülkeleri arasında ayrıcalıklı bir yeri vardır. Türkiye, dağlık bir topoğrafyaya sahip olduğu için akarsular dağların yüksek zirvelerinden kaynaklanır ve en yakın bir denize dökülür. Akışları genelde hızlıdır ve çoğu yerde dar vadiler oluşturur. Topografya ve jeolojik yapı bakımından bu vadilerin çoğu yeri baraj yapımına uygundur. Zaten ülke akarsuların çoğu üzerinde dev barajlar yapılmıştır. Bu barajlar ülke enerjisine ve hem de tarımına büyük katkı sağlamaktadırlar.

8) Türkiye, beşerî şartlar yönünden de avantajlı bir konuma sahiptir. Türkiye, sahip olduğu doğal avantajlar, beşerî ve iktisadi coğrafyaya yansımıştır. Türkiye, geçmişten bugüne hep yoğun bir nüfus kitlesini barındırmıştır. Bugün için 76 milyonun üzerinde insan yaşamaktadır. Dünyanın kalbi konumunda olan İstanbul şehri bu Anadolu yarımadasının Avrupa kıtasına yaklaştığı boğazın her iki yakasında kurulmuştur ve bugün için dünyanın en kalabalık ve en önemli şehirleri arasındadır. Öte yandan bu coğrafyada Ankara, İzmir, Bursa, Konya Adana, Diyarbakır, Erzurum, Sivas, Kayseri gibi çok sayıda büyük şehir yerleşmesi bulunmaktadır. Coğrafi bakımından, yarımada'nın her tarafında yerleşmeye müsait şartların bulunması nedeniyle, geçmişten bugüne kadar, Anadolu yoğun bir yerleşmeye sahne olmuştur. Arkeolojik bulgular, bu görüşü doğrulamaktadır.

9) Yine arkeolojik bulgular, Türkiye'de çok erken tarihlerden beri tarım ve hayvancılığın yapıldığı bilinmektedir. Bugün için yarımada'nın her bir köşesi, tarım ve hayvancılık bakımından büyük bir potansiyel oluşturur. Bu potansiyel her şeyden önce, çok miktarda nüfusu, uzun süre besleyebilecek düzeydedir. Şüphesiz kendi kendine yetmek, süper güç olmak için aranan en önemli şartlardan biridir.

10) Gerek fiziki ve gerekse beşerî-iktisadi şartlar bakımından Türkiye, Asya kıtasının âdeta bir küçültülmüşüdür. Bu sebeple Anadolu, yabancı literatürlerde "Asia Minor" yani "Küçük Asya" olarak geçer.

11) Dünya enerji kaynaklarının çoğuna sahip olması sahip Orta Doğu, Kafkas ve Orta Asya ülkeleri ile enerjiye en çok ihtiyaç duyan Batı ülkeleri arasında enerji köprüsü konumundadır.

12) Yeni bağımsızlığına kavuşmuş doğal kaynaklar, özellikle enerji kaynakları bakımından zengin Orta Asya Ülkeleri ile tarihi, etnik ve kültürel birliği, yeni bir küresel güç merkezi olabilme yönünde Türkiye ve Türk Dünyası'na büyük avantaj sağlayabilir. Gerekli

kültürel, ekonomik ve siyasi çalışmalar yapılarak dünya hâkimiyetinde çok büyük bir ivme oluşturacak olan potansiyel bir an önce harekete geçirilmelidir.

Türkiye; bu ve bunlara benzer daha başka özelliklere de sahiptir. Tüm bu elverişli şartlar, savaş esnasında uzun süre direnme gücü sağladığından kale özelliği taşır. Bu kadar çok özelliği bir arada toplayan bir kara parçası, dünyamız üzerinde yok gibidir.

Dünyanın merkezini oluşturan bu coğrafyada 20. yüzyılın başlarına kadar, tam bir Türk hâkimiyeti hüküm sürmüştür. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde bu hâkimiyet, dünya hâkimiyetine dönüşmüştür ve yaklaşık bin yıllık bir süreyi kapsamıştır. Bu kadar uzun süren dünya hâkimiyeti, dünya tarihinde başka hiçbir millete nasip olmamıştır.

Tarihi dönemlerden bugüne, Türkiye toprakları, hep süper bir gücün var olmasını zemin hazırlamıştır. Söz konusu bu coğrafyada, 1923'ten bugüne kadar da Türkiye Cumhuriyeti yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ise her geçen gün gelişmekte ve büyümektedir.

14.2. Türkiye'nin 20.Yüzyıldaki Jeopolitik Durumu

20. yüzyılın başlarında, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile birlikte, Türkler dünya hâkimiyetinden çekilmişlerdir. Ancak bu geri çekiliş, beraberinde esaret hayatını getirmiş ve dünya üzerinde çok geniş bir yer kaplayan esir Türk dünyası coğrafyası ortaya çıkmıştır.

Kesintisiz bin yıl devam eden Türk Dünya hâkimiyeti, ne yazık ki 20. yüzyılın başlarında Avrupalı milletlerin eline geçmiş ve daha sonra 1940'li yıllardan sonra Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin eline geçmiş ve dünya iki kutuplu bir yönetim ile idare olmuştur. 1990 yılının başından itibaren ise bu yönetimden geri çekilmiş ve dünya hâkimiyetini Amerika Birleşik Devletleri'ne bırakmış gibi gözükmektedir. Ancak tek kutuplu bu yönetim çok sancılıdır. Çünkü bu yönetime ortak olmak isteyen, Çin, Almanya, İngiltere, Japonya, Fransa, Ukrayna, Rusya gibi ülkeler vardır. Özellikle Batı Avrupa'da yıl geçtikçe gelişen ve büyüyen bir Avrupa Birliği vardır. Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri'nin karşısında en büyük rakip olarak görülmektedir.

Avrupalı Devletlerin, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin hâkimiyet asrı olarak nitelendirilen 20. asır, Türk Dünyası için tam bir "Esaret Asrı" olarak geçmiştir. Gerçi 1923 yılında genç ve atılcı Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur, ama bu genç cumhuriyet bir asır boyunca, çok kutuplu dünya çekişmesinde, ayakta kalma mücadelesi vermiştir.

1923'te bağımsızlığına kavuşan Türkiye Cumhuriyeti, uzun yıllar Türk Dünyası'nda tek bağımsız ülke olmuştur. 1974 Barış Harekatı'nın ardından Kuzey Kıbrıs'ta ikinci Türk Cumhuriyeti kurulmuş ve bağımsız Türk ülkesi sayısı ikiye çıkmıştır.

1989 yılından itibaren başlayan, Sovyetler Birliğindeki bağımsızlık hareketlerinin ardından, birbiri peşine Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilân ettiler. Bağımsız Devletler Topluluğu içerisinde yeni statüler kazandılar. Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan,

Türkmenistan, Kırgızistan ve Tacikistan'dır. Birden bağımsız Türk ülkesi sayısı 8'e yükselmiştir.

Bugün bu 8 bağımsız Türk ülkesinde toplam 125 milyon insan yaşamaktadır. 125 milyon Türk insanı ise hâlâ bağımsızlık hasreti çekmektedirler. Diğer bir ifadeyle, dünyada yaşayan Türk insanının yarısını, özgürlüğe hasret Türkler oluşturmaktadır.

Türkiye, uzun yıllardır Avrupa-ABD güdümünde belirlediği ekonomik ve siyasi ilişkileri yüzünden bu ülkelere bağımlı bir duruma gelmiş gibidir.

Avrupa'nın tarih boyunca mücadele ettiği Türklere, bugün ve gelecekte dostane davranması beklenemez. Türkiye'nin jeopolitik konumunun değerini, eğitilmiş insanların batı düşüncesine sahip olmaları, çarpık çurpuk bir şekilde de olsa benimsenen batı kültür ve düşünce değerlerini hiçbir batılı ülke inkâr edemez. Ancak yine de bu değişim Avrupalı için yeterli görülmemektedir. Bu nedenle, Türkiye; geçmişte olduğu gibi gelecekte de Batı'ya karşı daima temkinli davranmalıdır.

Türkiye'ye göre 1974 yılında çözümlenen Kıbrıs sorunu, Yunanistan ve bu arada Avrupa için çözümlenmiş gibi gözükmemektedir. Güney Kıbrıs Rum Kesimi, AB'ye üye olarak kabul edilmiştir. Böylece AB, Kıbrıs konusunda Türkiye'yi çok zor durumda bırakmıştır. Türkiye'nin AB'ye alınabilmesi için, Kıbrıs sorununun Yunanistan ve AB'nin istediği yönde sonuçlandırılması, bir ön şart olarak dayatılmaktadır.

Türkiye, AB ile olan ilişkilerini ABD ile dengelemek istemektedir. Ancak ABD'nin Avrasya ve Orta Doğu stratejisinde, Türkiye ağır bedeller ödemek zorunda kalmaktadır. Sözgelimi Tarihte ilk defa Türkiye'den kalkan, başka bir ülkeye ait uçaklar, bir komşu devleti bombalamıştır. Türkiye, Kuzey Irak'ta ABD'nin planlarını benimser bir konuma getirilmiştir. Türkiye, ABD istemediği için Irak'a uygulanan ambargoyu kaldıramamış, Yumurtalık petrol boru hattını devreye sokamamıştır. Üstüne üstlük ABD'den bu yüzden doğan zararlarını karşılama yolunda bir destek de alamamıştır. Yani "Bir verip üç alma yerine, üç verip sıfır alma" gerçekleşmiştir. Oysa Mısır ülkesi, kimi açılardan daha ulusal bir tavır koyarak ve sadece İsrail'le barış durumunu koruduğu için ABD'den ciddi boyutta yardımlar almaktadır.

Bugün Türkiye'nin önünde farklı dış politika seçenekleri vardır. Ancak öncelikle Türkiye'nin, Batı'dan tamamen kopmamak şartıyla yönünü Asya'ya doğru dönmesi gerekmektedir. Türkiye'nin yetişmiş dış politika uzmanları ya da yazarları batı merkezli bir eğitim gördükleri için bu değişiklik pek de kolay olmayacaktır.

Türkiye jeopolitik önemini, önce yönetenleri bilmeli ve daha sonra dünya devletlerine kavratmalı ve Avrasya'da bölgesel bir güç olduğunu kabul ettirmelidir. Bunun için de siyasi boyutta zaman zaman gücünü göstermelidir.

14.3. Türkiye'nin Jeopolitik Geleceği

Dünyanın genel bir kuralı vardır. Her canlı doğar, büyür, gelişir ve ölür. Devletler de öyledir. Bugüne kadar dünya tarihinde kurulmuş olan tüm devletler, bu doğal seyri yaşamışlardır. Tarihte kurulmuş olan yüzü aşkın Türk devleti kurulmuş, genişlemiş, gerilemiş ve sonunda yıkılmıştır. Ancak bu devletlerden bazıları, beylik seviyesinde kalırken bazıları da yöresel ve hatta küresel güç olmuş ve dünyayı yönetmişlerdir. Tarihte en son dünya hâkimi Türk devleti Osmanlı Yüce Devleti'dir. Osmanlı Yüce Devleti'nin yıkılmasından sonra yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, bugün için (2002) kuruluşunun 79.yılını yaşamasına rağmen, hâlâ gelişmekte olan bir devlet konumundadır. Türkiye'nin henüz yükselme dönemini yakalayamamış olması, küresel olarak değerlendirilmelidir. Çünkü dünya üzerinde, tarih boyunca hep büyük güçler ve onun altında gelişmekte olan güçler ve onun altında da zayıf güçler bulunmuştur. Büyük güçler, daima alttaki gelişmekte olan veya zayıf güçlerin gelişmesini ve büyümesini sınırlandırmışlardır. Osmanlı Yüce Devleti'nin yıkılmasından sonra güç, ABD, Rusya, İngiltere, Fransa, Çin gibi ülkelere geçmiştir. Bilindiği üzere bu güçler, Osmanlı Yüce Devleti'nin yıkılması için işbirliği yapmışlar ve çoğu zaman ortak hareket etmişlerdir.

Avrasya'da Osmanlı hâkimiyetinin özellikle Avrupa kıtasındaki etkilerinin sonucu, Avrupa kıtasından diğer kıtalara önce coğrafi keşifler yapılmış ve ardından büyük ölçekli coğrafi göçler gerçekleştirilmiştir. Özellikle Kuzey Amerika'ya olan göçler sonucu, coğrafi şartların da uygunluğu ile bu kıtada kısa sürede devlet kurulmuş ve bu devlet hızlı bir şekilde yükselmeye başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri de, Osmanlı Yüce Devleti gibi, doğmuş, büyümüş ve gelişmiştir. Artık 21.yüzyılın başlarından itibaren yıkılmaya başlıyor. Bu süreci kendi bilim ve düşünce adamları da doğruluyor. Nitekim Zbigniew Brzezinski, "Kontrolsüz Çıkmış Dünya" adlı eserinde bu gerçeği açıkça vurguluyor. Brzezinski diyor ki; "Amerika bir süre daha rakipsiz süper güç olsa dahi, etkin bir otorite uygulamaktan mahrum kalacaktır. Amerika'nın gücü tek başına "Yeni Dünya Düzeni" empoze etmeye yeterli olmayacaktır... Yakın bir gelecekte dünyanın jeopolitik haritasının oldukça karmaşık bir hâle dönüşeceği açıktır. Zengin ülkeler, yeni bir dünya düzeni kurmak yerine, rakipleri ile daha iyi baş edebilmek ve ellerindeki zenginliği daha iyi koruyabilmek amacı ile kendi aralarında gruplaşacaklardır. Kısaca söylemek gerekirse, gelecek yıllarda dünyada çeşitli gruplar oluşacak ve Amerika'nın da giderek azalan gücü, kendi grubunun dışında etkili olmayacaktır." Evet, Brzezinski, bu eserini 1993 yılında kaleme almıştır. Aradan 9 yıl geçmiş ve gelişen olaylar Brzezinski'yi haklı çıkarmıştır.

ABD'deki büyük çözülme, yine ABD'nin bilim ve fikir adamı Francis Fukuyama, konuyu enine boyuna araştırmış ve "Büyük Çözülme" adıyla kitaplaştırmıştır. 1999 yılında yayınladığı eserinde Fukuyama; "Gelecek için en önemli soru, evrensel kültürel kimlik şekillerinin, kültürel çeşitlilik anlayışının ötesine giden çok kültürlülük inancına rağmen ayakta kalıp kalmayacağıdır. Amerikan sivil toplumu hakkındaki tartışma sırasında söz ettiğimiz ahlaki minyatürleşme, toplumun daha çeşitli olmasından etkilendi. Bu sürecin daha belirgin ateşleyicisi, ahlaki görecelik inancının yayılmasıdır. Bu düşünce değerlerin ve

normların otorite sahibi olamayacağını savunur. Bu görecelik, rejimin dayandığı politik değerlere de yansınca, liberalizm kendini küçümsemeye başlar.”

Evet, bu tespit ve serzenişler sadece Brzezinski ve Fukuyama ile ilgili değildir. Bugün çoğu ABD’li bilim ve fikir adamları aynı serzenişleri yapmakta ve ABD’nin çökmeye başladığı konusunda fikir birliğine varmaktadırlar. Bu nedenle, yeniden toparlanış için çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

Bugün ABD’li bilim ve fikir adamlarının ABD’nin çöküşü ile ilgili tespitleri ve serzenişleri, dünya tarihinde büyük medeniyetlerin çöküşleri sırasında hep yapılmıştır. Yunan medeniyetinin düşünürlerinden olan Sokrates ve Eflatun’un, İslam medeniyetinin âlimlerinden İbni Haldun’un, Yüce Osmanlı Devleti’nin büyük bilim adamı olan Kâtip Çelebi’nin serzenişleri ile bugünün ABD’li bilim ve fikir adamlarının serzenişleri arasında büyük benzerlikler vardır. Sanki bugün Amerika Birleşik Devletleri’nde tarih tekerrür etmektedir.

20. yüzyılda görülen bu manzara, 21. ve daha sonraki yüzyıllarda mutlaka değişecektir. Artık bugün Amerika Birleşik Devletleri, gelişmesini tamamlamış bir çekim merkezini andırmaktadır. 21. yüzyılın ilk yarısında çekim gücünün azalmasıyla birlikte sistemden kopmalar başlayacaktır. Sözü edilen kopmalar yeni sistemlerin oluşmasına zemin hazırlayacaklar ve yeni hâkimiyet merkezleri ortaya çıkacaktır.

Gelecekte ortaya çıkabilecek hâkimiyet merkezleri hakkında doğru fikir verebilmek için, dünya tarihini iyi tahlil etmek gerekir. Amerika Birleşik Devletleri hâkimiyeti son bulduğunda, ortaya çıkabilecek olan hâkimiyetler hakkında, çoğu jeopolitikçiler, değişik fikirler ileri sürmektedirler. Bunlardan kimisi Avrupa Birliği hâkimiyetinden söz ederlerken kimileri Çin hâkimiyetinden ya da Japon hâkimiyetinden söz etmektedirler. Oysa ileri sürülen bu fikirler, kendi içinde tutarsızlıklarla doludur. Sözelimi Avrupa Birliği, bugün bile aşılması zor olan sorunlarla boğuşan bir yamalı bohçaya benzemektedir. İçinde aşılması zor olan bir birliğin ömrü hem kısa olur ve hem de ana güç merkezi olması mümkün değildir. Çin Halk cumhuriyeti ise, Doğu Asya’da okyanus içinde demir atmış dev bir gemiyi andırmaktadır. Ancak hiçbir zaman demiri çekip hareket edebilecek güçte değildir. Çünkü doğal ve beşerî şartları, hâkim güç olmasını engellemektedir. Japonya ise, İngiltere gibi bir ada ülkesidir. Geçmişten günümüze, hiçbir ada devleti hâkim güç olamamıştır. İngiltere ve Japonya, geçmişte hep hâkim güç olmak için çok çalışmışlar, ancak tam hâkim güç olacakları sırada, bu gücü başkalarına kaptırmışlardır. Söz gelimi, 19. yüzyıl boyunca hâkim güç olma yolunda hayli mesafeler kat eden İngiltere, 20.yüzyıl başlarında dünya hâkimiyetini Amerika Birleşik Devletleri’ne kaptırmıştır.

Öyle görülüyor ki dünya hâkimiyetinin ortaya çıkacağı tahmin edilen coğrafya, yine orta kuşak olacaktır. Orta kuşak, Güney yarımkürede pek fazla alan kaplamadığından, yine kuzey yarım kürede yer alan orta kuşak dünya hâkimiyetinin ortaya çıktığı bir alan olacaktır. Söz konusu bu alan, Çin’den Batı Avrupa’ya ve oradan Amerika Birleşik Devletleri’ne uzanan geniş alanlardır. Söz konusu bu kuşak içerisinde yaşayan milletler; Çinliler, Türkler, Avrupalılar ve Amerikalılardır. Amerika Birleşik hâkimiyeti hâlen devam etmektedir. Bu

hâkimiyet, sona erdikten sonra, nöbeti diğer üç milletten biri devralacaktır. Bakalım, nöbet sırası kime gelecek?

Dünya hâkimiyet tarihi incelendiğinde görülür ki dünya üzerinde en çok büyük çekim merkezi olmuş toprak parçası, Asya kıtasında ve özellikle Orta Doğu yöresinde olmuştur. Roma, Bizans hâkimiyetleri, Anadolu merkezli Orta Doğu yöresinde kurulmuştur.

Dünya üzerinde en uzun ve en etkili hâkimiyet olarak bilinen Osmanlı hâkimiyeti de, sözü edilen bu yörede kurulmuş ve gelişmiştir. Bugün alışılmışlığın dışında görülen Amerika Birleşik Devletleri'nin hâkimiyet sahasının gelişmesinde de Osmanlı hâkimiyet alanının dinlenme alanı özelliği taşımasından kaynaklanır. Çünkü bu yöre yakın gelecekte bir başka hâkimiyete hazırlanmaktadır. Sözü edilen bu hâkimiyet, merkezî Türk hâkimiyetidir.

Anadolu merkezli olacak bu hâkimiyet, 21.yüzyılın başında, Kıbrıs ve Azerbaycan gibi yakın yöreleri kendi çekim alanına doğru yöneltmektedir. Tüm Orta Doğu ülkeleri ve Orta Asya Türk ülkeleri, artık bu çekim alanına doğru meyletmişlerdir. Sözü edilen bu sahalar, Anadolu çekim merkezinin etkisine girdiklerinde, Avrupa yıldız kümesinden, bazı Balkan ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkeleri kopabilir ve bu çekim merkezine dâhil olabilirler. Ardından çekim gücü iyice güçlenen bu yöre, özellikle kuzey ve orta Afrika ile güney ve güneydoğu Asya ülkelerini kendine çekebilir.

Ve sonuç olarak merkezî Türk hâkimiyeti yeniden kurulabilir. Ancak Türkiye'nin şu anda uyguladığı kaplumbağa politikasını bırakması şarttır. Türkiye vakit kaybetmeden yeni politikalar üretmeli ve uygulama aşamasına geçirmelidir. Türkiye, yakın gelecekte gelişmesini tamamlayarak merkezî Türk hâkimiyeti politikasını uygulamaya koymalıdır. Yani bozkıra dönmüş toprakların içinde saklı olan çınar tohumu, yeşerip filizlenmeli ve büyüyerek ulu çınar olmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için de, hedef belirlemek gerekir.

Osmanlı'nın ilk Kızıl Elması, Anadolu'da beylikler dönemine son verip Türk birliğini sağlamak olmuştur. Bunun için çeşitli mücadelelere girişen Osmanlılar, kardeş katline kadar varan büyük fedakârlıklar göstermekten çekinmezler. Gerek iç mücadeleler, gerek Moğol istilâsı bir yandan sıkıntıları getirirken bir yandan da büyük ideallerin gerçekleşmesi için dinamik bir güç oluşturur. Sadece Türk milleti için değil, dünyadaki bütün milletler için kavşak noktası olarak bilinen ve kendine mahsus özellikleri haiz olan İstanbul, Osmanlı'nın büyük kızıl elması olarak görülür. Hakkında çeşitli rivayetlerin dilden dile dolaştığı İstanbul, Fatih Sultan Mehmet'in dâhiyane idare ve olağanüstü iradesiyle Türklerin hâkimiyetine girer. İstanbul'un fethi ile olgunlaşan Kızılelma, Türk'ün dünyaya hâkim olma duygusunun bir ifadesi olarak hayata geçmiştir. Evliya Çelebi, Hz. Muhammed'in doğumunda ateşgedelerin sönmesi ve Tak-ı Kisra'nın sükûtu gibi harikulâde hadiseleri anlatırken Ayasofya kubbesiyle birlikte İstanbul Kızıl elmasının düştüğünü zikretmektedir.

İstanbul'un fethinden sonra Türk milleti için Kızılelma Roma'ya, St. Pierre'nin kubbesine taşınır. Burası Katolik dünyasının kalbidir. Türklerin hedefi artık Roma'dır. Zira Fatih Dönemi'nde yapılan Ortanto (İtalya) Seferi'nin sebebi de budur. Roma Kızıl Elması'nın

düşürülmesidir. Atilla'dan sonra Roma'yı düşürmek Osmanlı Türklerinin büyük hedefleri arasındadır.

Ulaşılması gereken varılmak istenen hedefin belirlenmesi, bir milletin devlet olmasında birinci şart olarak görülür. Eğer bir milletin hedefi yok ise, o milletin devlet olması ve medeniyet kurması beklenmez. Türkler tarih boyunca hep bir kızıl elma belirlemişler ve buna ulaşmak için var güçleri ile çalışmışlardır.

Türkiye'nin jeopolitik geleceği denildiğinde Türkiye'nin yer politikasının geleceği anlaşılmalıdır. Yani gelecek yüzyıllarda Türkiye'nin, dünya coğrafyasında yer alma ve hayat sahası bulma ya da hâkimiyet kurma idealleridir. Bir bakıma Türkiye'nin jeopolitik geleceği ile Türklerin Kızıl Elması, kavram olarak örtüşmektedir.

Orta Asya bozkırlarından batıya doğru göç eden Türk kavimlerinin hep bir kızıl elması vardı. Örneğin Selçukluların önce Malazgirt ve daha sonra Konya belirlenen hedefler yani kızıl elmaydı. Osmanlı devletinin de ilk önceleri kızıl elması İstanbul idi. İstanbul fethedildikten sonra kızıl elma, Viyana oldu. Viyana Kuşatması sırasında kızıl elma, Roma olarak belirlenmişti. Ayrıca denizlerde, kızıl elma olarak Akdeniz tespit edilmişti. Kaptan-ı derya Barbaros Hayreddin Paşa “Denizlere hâkim olan dünyaya hâkim olur.” diyerek en büyük hedefi belirlemiş ve belirlenen bu hedef doğrultusunda kısa süre içinde Akdeniz tam bir Türk denizi hâline getirilmişti. Osmanlı Yüce Devleti, birinci kızıl elmasına kavuştu. Denizlerdeki kızıl elmasına da kavuştu. Ancak karadaki ikinci ve üçüncü kızıl elmalarına kavuşamadı ve tarihteki belki de en uzun süren ömrünü tamamlayarak yerine genç Türkiye Cumhuriyeti'ne bıraktı. Türkiye Cumhuriyeti, kendisine kızıl elma belirlemiş miydi? Belirlemişse neresiydi? Bugün için kızıl elmasına kavuşmuş durumda mı?

Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Osmanlı Devleti mağlup devletlerarasında yerini almış ve galip devletler tarafından işgale uğramıştır. Özellikle Yedi Düvel'in koltukları altında çapulcu Yunan askerleri İzmir'e ayak basmış ve kısa bir süre içinde Anadolu'nun batısını işgal etmiştir. Öte yandan güneydoğusunu Fransızlar, güneyini İtalyanlar, İstanbul İngilizler tarafından işgal edilmiştir. İşgaller sırasında, İzmir'de, Aydın'da, Gaziantep'te Kahramanmaraş'ta, nice çocuk, kadın, genç ve ihtiyar Türk insanı şehit edilmiştir. Bu işgallere karşı Anadolu insanı topyekûn başkaldırmış ve Gazi Mustafa Kemal liderliğinde büyük zaferler kazanılmıştır. Şüphesiz bu başkaldırışın en önemli bölümünü Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Savaşı teşkil etmiştir. 26 Ağustos 1922'de, Gazi Mustafa Kemal önderliğindeki Türk orduları Büyük Taarruzu başlatmış ve 30 Ağustos 1922'de Başkomutan Meydan Savaşı gerçekleşmiştir. Başkomutan Meydan Savaşı, 30 Ağustos gününün geç saatlerine kadar devam etmiş ve düşman askerleri büyük bir yenilgiye uğrayarak geri çekilmeye mecbur kalmıştır. İşte bu sırada Başkomutan Gazi Mustafa Kemal, işaret parmağı ile İzmir ve daha batıya doğru göstererek “Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!” emrini vermiş, o günkü ve gelecekteki Türk ordularına büyük bir hedef göstermiş ve Türk'ün Kızıl Elması'nı belirlemiştir. Bu emir üzerine Türk orduları gece gündüz durmadan ilerlemişler ve kısa sürede Batı Anadolu tamamen Yunan çapulcularından temizlenmiştir.

Gazi Mustafa Kemal, bu sözün hitap şeklinde “askerlerim, arkadaşlarım ya da ordum” dememiş, bunun yerine “ordular” demiş ve kelimeyi şimdiki ve gelecek zamanı da içeren çoğul hâlde kullanmıştır. Bundan maksat bu sözün muhatabı sadece o günkü askerler değil, o dönemlerden sonraki tüm Türk ordularıdır. Yani bu sözün gerçek muhatapları, o dönemin askerleri olduğu kadar günümüz orduları ve hatta gelecekteki tüm Türk ordularıdır. Bu genel emir gerçekten tam anlamı ile irdelendiğinde, geçmişte olduğu gibi, bugün de tazeliğini ve canlılığını muhafaza etmektedir.

Ordular, kelimesinin altında büyük sırlar yatmaktadır. Çünkü Türk tarihinde ordular, sadece silahlı kuvvetler anlamına gelmez. Her Türk çocuğu doğarken asker olarak doğar, asker olarak büyür ve asker olarak ölür. Bu nedenle, “ordular” kelimesi daha geniş anlamı ile Tüm Müslüman Türk halkını kapsamaktadır.

Gazi Mustafa Kemal, Başkomutan Meydan Savaşı’nın ardından “İlk hedefiniz Akdeniz’dir” diyerek büyük bir hedef belirlemesi yapmıştır. Aslında bu belirlenen hedef olan Akdeniz’in, coğrafi mekânı üzerinde durmak gerekir. İnsanın aklına şu sorular geliyor. Neden ilk hedef? İkinci ve üçüncü hedefler var mı? Varsa hangi coğrafyalar? Belirlenen Hedef; Anadolu’nun batısı değil de Akdeniz? Akdeniz coğrafi mekân olarak neyi ifade ediyor? Esas mesele Anadolu’nun batısının kurtarılması mı, yoksa Akdeniz’in kurtarılması mı? Neden son söz, geleceğe yönelik “İleri”? Neden ilerledikten sonra “Durun!” denmemiş? İleri ve daha ileri!”

Belirlenen ilk hedef Akdeniz, bugünkü ifadesiyle Anadolu’nun güney kıyılarından başlayarak Cebel-i Tarık Boğazı’na kadar uzanan bir iç denizdir ve Atlas Okyanusu’nun bir koludur. Ancak Atatürk’ün ifade etmek istediği deniz bu değildir. Ya hangi denizdir?

Eski Türklerin dini ve inançlarında, coğrafi yönlerin adları renklerden alınmıştır. Buna göre Doğu gök, mavi, yeşil; Güney kırmızı, al; Batı ak, beyaz; Kuzey kara, siyah; Merkez sarı, altın olarak ifade edilir. Dağ, şehir, nehir, deniz, vadi, çöl isimlerinin başında yer alan renk kelimeleri, aslında her biri bir coğrafi yönü ifade etmektedir. Karakum Çölü (Kuzeykum çölü), Kızıldeniz çölü (Güneykum çölü), Yeşilirmak (Doğu ırmak), Kara Bulgarları (Kuzey Bulgarları), Göktürk Devleti (Doğu Türk Devleti), Akhunlar (Batı Hunlar), Akdeniz (Batı Denizi), Karadeniz (Kuzey denizi), Kızıldeniz (Güney Denizi) gibi. Türklerdeki bu gelenek Osmanlı Devleti zamanında da sürmüştür. Bu yüzden Osmanlı topraklarının tümüne Ak Topraklar (Batı Toprakları), Osmanlı padişahlarına da Ak Padişah denilirdi.

Akdeniz Batı Denizi anlamına geldiğine göre, Türklerin ana yurdu olan Orta Asya’nın batısında yer alan tüm denizler yani Anadolu’yu üç tarafından çeviren denizlerin genel adı “Akdeniz” olmuştur. Ancak Osmanlı Devleti zamanında Türkler Balkan Topraklarına geçince, bu denizin alanı Cebel-i Tarık Boğazı’na kadar genişlemiş ve Avrupa kıtasını güneyden sokulan iç denizlerin tümünü içine almıştır. Ancak Akdeniz, Osmanlı döneminde bir iç Türk denizi olunca, Akdeniz’in kollarına ikinci adlar verilmiştir. Anadolu’nun kuzeyindeki denize Karadeniz, tam batısındaki denize, içinde adaların çokluğundan dolayı ve batı kaynaklarında geçen “Archipelago”nun Türkçesi olan “Adalar Denizi” adını vermişler ve bunu kullanmışlardır. Ne yazık ki Atatürk’ün üzerinde durduğu Akdeniz ve Adalar Denizi

adlandırmaları, 1941 yılında Birinci Coğrafya Kongresi'nde değiştirilmiş ve Adalar Denizi'ne Yunan Mitolojisindeki eski bir Yunan Kralı'nın adı olan "Ege", Anadolu'nun batısına, Ege yöresi adı verilmiştir. Böylece kültürel anlamda Adalar Denizi ve Anadolu'nun batısı âdeta Yunanistan'a geri verilmiştir.

Gazi Mustafa Kemal'in hedef gösterdiği coğrafi mekân olarak Akdeniz; asıl anlamı ile bugünkü Karadeniz, Ege yani gerçek adı ile Adalar Denizi, Adriyatik Denizi ve bu iç denizleri güneyden birbirine birleştiren Afrika ile Avrupa arasında yer alan büyük denizin tümünü ifade etmektedir.

Daha geniş anlamı ile Akdeniz; Akdeniz ve kolları ile beraber bu denizlere kıyısı bulunan bütün ülkeleri içine almaktadır. Öte yandan bu kesimde hâkim olan iklim tipine de "Akdeniz iklimi" denmektedir. Ve söz konusu bu koskoca deniz, Osmanlı Devleti'nin bir iç denizi olmuş ve bu denizde asırlar boyu barış ve huzur sağlanmıştır. Daha 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı Hâkimiyeti altında olan bu geniş coğrafyada, bugün için çok sayıda irili ufaklı çok sayıda ülke bulunmaktadır. İspanya, Fransa, İtalya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya, Abazya, Gürcistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Mısır, Libya, Tunus, Cezayir ve Fas başlıcalarıdır.

Ya ikinci veya üçüncü hedefler nereleridir? Elbette onlar da var. Ancak belirlenen en büyük hedef, elbette dünya hâkimiyeti ve dünya barışıdır.

Türkiye'nin geleceği aydınlık görülüyor. Türk Milleti, dış politikada da kış uykusundan uyanma çabası içine girmiş durumdadır. Kızıl elmasına ulaşmak için büyük bir çalışma ve gayret içine girmiş. Batı dünyası istemese de Akdeniz; huzur ve barış gölü hâline gelecek. Kısacası, Akdeniz yeniden Türk Gölü olacak. Ama kim ve hangi toplum tarafından Türk gölü hâline getirilecek?

Türkiye Kızıl elmasına elbet bir gün kavuşacak amma ne zaman, kiminle ve hangi toplumla olacak? Bu soruyu cevaplamak hayli güçtür. Ancak bu sorunun cevabı Türk tarihi ve coğrafyasında yatıyor. Türk tarihini ve coğrafyasını yakından inceleyenler görürler ki Türkler tarih boyunca hep uzun zaman dilimlerinde ve geniş coğrafi mekânlar içerisinde çok büyük devletler kurmuşlardır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulalı 91 yıl oldu, ancak kızıl elmasına henüz kavuşmuş değildir. Peki, neden sorusuna cevap yine tarihi coğrafya içerisinde. Osmanlı Devleti 1299 yılında kurulduktan sonra gelişmesini sürdürmüş ve Yıldırım Bayezid'in ölüm yılı olan 1403 yılına kadar kesintisiz ve büyük bir hızla devam etmiştir. 1403 yılında Yıldırım Bayezid'in dört oğlu arasında (Mehmet Çelebi, Musa Çelebi, İsa Çelebi ve Süleyman Çelebi) çıkan saltanat anlaşmazlığı yaklaşık 10 yıl sürmüştür. Fetret dönemi dediğimiz bu dönemden sonra özellikle II. Murad'ın başa geçmesinden sonra gelişme hızı artmış ve 1453 yılında İstanbul'un fethi ile birlikte birinci Kızıl elma'ya ulaşılmıştır. Osmanlı Devletinin kuruluşu ve yükselişi kadar duraklaması ve çöküşü de uzun dönemleri kapsar. Kuruluşundan tam 104 yıl sonra, 1403 yılında 10 yıl süren bir fetret dönemine giren bir devletin fetret dönemini atlattıktan

sonra büyük hamleler yapması ve çağın en büyük devleti olması, Türkiye'nin geleceği açısından önemlidir.

Türkiye, yine aynı coğrafi özellikleri dolayısıyla, bugün Orta Doğu yöresinin en önemli bir ülkesidir. Türkiye, coğrafi konumu dolayısıyla, Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerine, Asya'nın geleneksel yapıdaki ülkelerine ve Orta Doğu'nun zengin petrolle sahip ülkelerine çok yakındır. Gerek fiziki açıdan ve gerekse sosyoekonomik bakımdan, bu ülkeleri birbirlerine en kısa yoldan birleştirme ve kaynaştırma özelliğine sahiptir. Ancak bu kaynaştırma özelliğini, dengeli bir şekilde kalkındıktan sonra yapabilir. Bölge içinde ve dünya genelinde, Türkiye; eğer etkili ve yetkili olmak istiyorsa, başta kendi bünyesi içindeki coğrafi dengesizlikleri gidermeli ve bir bütün olarak kalkınmalıdır.

Eğer Türkiye, kısa ömürlü ve az yüzölçümlü bir coğrafya üzerinde küçük bir beylik olarak kalmak istiyorsa, şu anda içinde bulunduğu iç çekişmelere ve pasif dış politikalarına devam etmelidir. Yok, eğer uzun ömürlü ve geniş yüzölçümlü büyük bir devlet olmak istiyorsa, yöneticisiyle ve halkıyla birlik olmalı, yöneticisi halkını sevmeli, halkı da yöneticisini saymalıdır. Ayrıca bilinen bir gerçek var ki uzun ömürlü ve geniş alanlı büyük devlet olmanın sırları ve şartları, Osmanlı Devleti'nin tarihinde yatmaktadır. Bu bakımdan Osmanlı tarihi ve coğrafyası çok iyi bir şekilde incelenmeli ve tahlil edilmelidir. Türkiye yöneticileri Osmanlı yöneticilerine, Türkiye halkı Osmanlı halkına kendine rehber edinmeli. Özellikle Kuruluş ve yükselme dönemi örnek alınır, Türkiye'nin geleceği daha aydınlık olacaktır. Dünya platformunda Lider bir Türkiye görmek için çalışmak ve büyük gayret sarf etmek gerekiyor.

Türkiye'yi, yakın gelecekte siyasal, sosyal ve kültürel açıdan yeniden bir şahlanış bekliyor. Kurtuluş Savaşının Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal'in Türk Milletine ve Ordularına söylediği sözünü yani Türkiye'nin kızıl elmasını bütün tazeliği ve canlılığı ile gönülden ve yürekten tekrarlıyoruz; "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!.."

Türkiye'yi yönetenler ve Türk halkı, içinde bulunduğu zaman ve mekânın şartlarına uygun olarak Türkiye'yi bölgesel ve hatta küresel platformda lider bir ülke olması için canla, başla çalışmalıdırlar.

Uygulamalar

1) Türkiye'nin jeopolitiğinde etkili olan beşerî unsurları sebepleriyle birlikte açıklayınız.

Bu konuda aşağıdaki eserlerden yararlanınız.

Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2013). *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya*. Dokuzuncu Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.

Özey, Ramazan. (2010). *Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi*. İstanbul: 21. Asır Yayınevi.

İlhan, Suat. (1993). *Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği*. Türk Kültürü Araş. Ens. Yay. No.134, Seri No.VIII, Sayı. A.1. Ankara:

Uygulama Soruları

1) Türkiye'nin medeniyetler beşığı olarak adlandırılmasındaki temel faktörler ve bunların etkilerini açıklayınız.

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bu bölümde Türkiye'nin jeopolitik geçmişi ve geleceği ele alınmıştır. Bu konuda Türkiye'nin jeopolitik geçmişi, Türkiye'nin 20. yüzyıldaki jeopolitik durumu, Türkiye'nin jeopolitik geleceği hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Bölüm Soruları

1) Türkiye coğrafyası üzerinde yaşayan milletlere tarih boyunca hep jeopolitik avantaj sağlamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu avantajlar arasında yer almaz?

- a) Üç kıtayı birbirine bağlayan köprü görevini görmesi
- b) Üç tarafının denizlerle çevrili olması
- c) Uygun iklim şartlarına sahip olması
- d) Güçlü devletlerle sınır komşusu olması
- e) Dünya enerji kaynaklarının çoğuna sahip olması

2) Aşağıdakilerden hangisi 1989 yılından itibaren başlayan Sovyetler Birliği'ndeki bağımsızlık hareketlerinin ardından bağımsızlığını ilan eden Türk cumhuriyetlerden biri değildir?

- a) Kuzey Osetya
- b) Kazakistan
- c) Azerbaycan
- d) Özbekistan
- e) Türkmenistan

3) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye Coğrafyasının jeopolitik avantajlarının beşerî bir durumudur?

- a) Akarsu bakımından zengin olması
- b) Medeniyetlerin beşiği olması
- c) Doğal kaynaklar bakımından zengin olması
- d) Üç kıtayı birbirine bağlayan köprü görevini görmesi
- e) Orta Asya ülkeleriyle batı ülkeleri arasında enerji köprüsü olması

4) 20. yüzyıl başlarından Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile birlikte Türkler dünya hâkimiyetinden çekilmişlerdir?

Buna göre aşağıdakilerden hangisi 20. yy başlarında dünya hâkimiyetinde söz sahibi olmaya başlayan ülkelerden biri değildir?

- a) ABD
- b) Çin
- c) Yunanistan
- d) Almanya
- e) İngiltere

5) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin 20. yüzyılda uyguladığı politikaya benzer?

- a) Tilki
- b) Ayı
- c) Balina
- d) Kartal
- e) Kaplumbağa

Aşağıdaki soruların başına doğruysa (D), yanlışsa (Y) koyunuz.

6) (....) Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum nedeniyle siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan dünyanın en önemli ülkelerinden biridir.

7) (....) 19. Asır Türk Dünyası için esaret asrı olarak geçmiştir.

8) (....) Türkiye günümüzde kartal politikasını izlemektedir.

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

9) Türkiye coğrafyası kuşakta yer almaktadır.

10) Türkiye toprakları geçmişte, MÖ 2. yüzyılın ortalarından MS 395'e kadar 395-1453 arası, 1453-1923 arasında da hâkimiyetinde kalmıştır.

Cevaplar:

1) d, 2) b, 3) b, 4) c, 5) e, 6) D, 7) Y, 8) Y, 9) Orta, 10) Roma, Doğu Roma, Osmanlı Devleti

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Abdülkadir-Mehmet Rüştü-Süreyya. (1931). *Mükemmel Umumi Atlas*. Tefeyyüz Kitaphanesi. İstanbul: Şirketi Mürettibiye Matbaası.

Ak, M. (1993). “Osmanlılar Döneminde Coğrafya.” TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt.8, S.62-66. İstanbul

Akmandor, N. (1994). *Su Sorunu Fiziksel Boyutları*. Ankara: Nurol Matbaası.

Akyüz, Y. (1994). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993’e)*. İstanbul: Kültür Koleji Yay. 4.

Alacakaptan, G. A. (1994). *Su Sorunu Türkiye ve Orta Doğu*. Bağlam Yay.. İstanbul:

Alagöz, Cemal Arif. (1959). “Coğrafya Gözü İle Kıbrıs.” *Türk Coğrafya Dergisi*. Sayı (No).18-19. İstanbul.

Alaska, H. F. (1992). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*. Türk Dünyası El Kitabı. Türk Kültürünü Araş.Ens.Yay. Sayı.121. Ankara.

Ali Tevfik. (1913). *Memalik-i Osmaniye’nin Coğrafyası*. Tefeyyüz Kitaphanesi. İstanbul.

Ardel, Ahmet. (1965). “Türkler’in Yeryüzüne Dağılışı ve Bulundukları Sahaların Coğrafi Hususiyetleri.” *Türk Kültürünü Araşt. Ens. Konferanslar*. S.20-26. Ankara.

Armaoğlu, F. (1991). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980). Ankara: T. İş Bankası Kültür Yay.

Atalay, İbrahim. (2000). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Avşar, Z., Solak, F., Yorulmaz, F. ve Yorulmaz, A. (1994). *Yeni Bir Yüzyılın Eşiğinde Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri*. Ankara: Vadi Yay.22. Toplum Dizisi 11.

Bainbridge, M. (1995). *Dünyada Türkler*. (Türkçesi; Harmancı. M.). İstanbul: Say Yay.

Bayülke, N. (1978). *Depremler ve Depreme Dayanıklı Yapılar*. Ankara: İmar ve İskân Bakanlığı. Deprem Araştırma Enstitüsü. 20.

Bingöl, M., Yıldırım. İ. ve Eraslan, K. (2002). *Askerî Coğrafya Ders Kitabı*. Ankara: Kara Kuvvetleri Komutanlığı. Kara Harp Okulu Basımevi.

- Brice, W.C. (1967). *South-West Asia. University Of London Press.* London.
- Brzezinski, Zbigniew. (1994). *Kontrolde Çıkış Dünya* (Yirmi Birinci Yüzyılın Arifesinde Dünya Çapında Karmaşa) (Çev. Menemencioglu.H.). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay. Genel Yay.No.337. Sosyal Felsefi Dizisi.41.
- Brzezinski, Zbigniew. (1998). *Büyük Satranç Tahtası- Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekleri.* (Çev.E. Dikbaş. E. Kocabıyık). İstanbul: Sabah Kitapları Dizisi 68. Çağdaş Bakışlar Dizisi 18.
- Bulloch, J. ve Darwish, A. (1994). *Su Savaşları.* (Çev.M.Harmanas). İstanbul: Altın Kitapları.
- Bulut, M. (1996). "Su Fırtınası." *Türkiye Gazetesi.* Yazı Dizisi. 10-15 Ocak 1996. İstanbul.
- Cemal, H. (2001). "Türkiye Hep Önemli Bir Ülke Ama" *Milliyet gazetesi.* 10 Haziran 2001. İstanbul. [Http://www.milliyet.com.tr/2001/10/06/Yazar/Cemal.html](http://www.milliyet.com.tr/2001/10/06/Yazar/Cemal.html)
- Chase, Robert., Hill, Emily ve Kennedy, Paul. (2000). *Eksen Ülkeler-Gelişen Dünyada Abd Politikasının Yeni Hatları.* (Çev. Belkıs Ç. Dişbudak). İstanbul: Sabah Kitapları 30. Çağdaş Bakışlar Dizisi 116.
- Çeçen, A. (1996). "Atatürk ve Avrasya" Ulusal Akademik/Politik Kitap Dizisi. Sayı 3. Uygarlığın Yeni Yolu Avrasya (Derleyenler Erol Göka-Murat Yılmaz). İstanbul: Kızılelma Yayıncılık. S.121-134.
- Darkot, Besim. (1972). *Türkiye İktisadi Coğrafyası.* İstanbul: İÜ Yay. No.1307. Coğrafya Ens. Yay. No. 51.
- Defterdar Sarı Mehmet Paşa. (1717). *Devlet Adamlarına Öğütler.* (Sadeleştiren H. Ragıp Uğurala.1987). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 710. 1000 Temel Eser Dizisi. 127.
- Devlet, Nadir. (1995). *Bağımsız Türk Cumhuriyetleri'nin Sınırlarının Tarihi. Coğrafi ve Etnik Sorunları.* Ankara: Tika Avrasya Etütleri. Cilt.1. Sayı.4. S.30-39.
- Doğanay, Hayati. (1995). "Cumhuriyetin 70.Yılında Türk Dünyası'nın Siyasi Sınırları." *Doğu Coğrafya Dergisi.* Sayı.1. Erzurum
- Doğanay, Hayati. (1989). "Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve Bundan Kaynaklanan Dış Tehditler." *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi.* Şubat-89. Sayı.58. İstanbul.
- Doğanay, Hayati. (2014). *Türkiye Beşerî Coğrafyası.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, Hayati. (2014). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası.* Ankara: Pegem Akademi

Yayıncılık.

Doğanay, Hayati. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitabevi Yay. 33. Üniversite Kitapları 9.

Duran, Faik Sabri. (1938). *Türkiye Coğrafyası*. İstanbul: Kanaat Kitabevi.

Ebülğazi Bahadır Han. *Türklerin Soy Kütüğü*. (Haz. M.Ergin). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser. Sayı 33.

Erendil, M..(1992). *Çağdaş Orta Doğu Olayları*. Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Yay.

Ergin, K.- Güçlü. U.- Uz. Z.. (1967). *Türkiye ve Civarının Deprem Kataloğu*. İstanbul: İTÜ Maden Fakültesi, Arz Fiziği Ens. Yay. No.24.

Ergin, Muharrem. (1980). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Erinç, Sırrı ve Yücel, Talip. (1988). *Ege Denizi ile Komşu Ege Adaları*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. 84. Seri:VII, Sayı:A.6.

Evliya Çelebi. (1993). *Seyahatname*. İstanbul: Üçdal Neşriyat.

Fukuyama, Francis. (1998). *Güven –Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması-*. Ankara: Türkiye İş Bankası. Kültür Yayınları. Genel Yayın No:370. Sosyal Felsefi Dizi: 45.

Fukuyama Francis. (1999). *“On Yıl Sonra Tarihin Sonu.”* (Çev. Cemal Aydın). İstanbul: Yenişafak. Düşünce Günlüğü. 21.06.199.

Fukuyama, Francis. (1999). *Tarihin Sonu ve Son İnsan*. (Çev. Zülfü Dicleli). İkinci Baskı. İstanbul: Gün Yayıncılık. (Birinci Baskı Simavi Yay.1993).

Fukuyama, Francis. (vd).. (2002). *Tarihin Sonu Mu?* (Derleyenler; M. Aydın. E.Özensel). 3. Baskı. İstanbul: Vadi Yayınları,164. Toplum Dizisi, 41.

Fuller, Graham E.. - Lesser Ian O.. (1996). *Kuşatılanlar- İslam ve Batı'nın Jeopolitiği*. (Çev.Özden Arıkan). İstanbul: Sabah Kitapları. Çağdaş Bakışlar Dizisi 12.

Fuller, Graham E.. - Lesser Ian. O.. (1994). *Turkey's New Geopolitics: From The Balkans To Western Chine*. Westview Press. 197 Pages. Isbn: 0-8133-8659-4.

Göney, Süha. (1993). *Siyasi Coğrafya*. İstanbul: İÜ Ed. Fak. 103.

Görgülü, İsmet. (1992). *Askerî Coğrafya*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı. Harp Akademileri Basımevi.

Grenard, F. (1992). *Asya'nın Yükselişi ve Düşüşü*. (Çev. Orhan Yüksel). İstanbul: MEB Yay.

Grousset, R. (1980). *Bozkır İmparatorluğu*. (Çev. M. Reşat Uzman). İstanbul: Ötüken Yayınevi. Yayın No.155. Kültür Serisi.26.

Günel, Kamil. (1998). *Coğrafya'nın Siyasal Gücü*. İstanbul: Bakış Yayınları.

Güner, İbrahim. (1996). "Türkiye'nin jeopolitik Konumuyla İlgili Bir Değerlendirme." *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl.1. Sayı.1. S.69-79. Erzurum.

Haggman, B. (1996). *Geopolitics. The United States. The Eurasian Transcontinental Bloc And China*. Helsingborg. İnternet File:\ Windows\ Desktop\ Geo3. Htm

Hamish, Mc R. (1997). *2020 Yılında Dünya*. İstanbul: Doruk Yayınları.

Huntington, Samuel P. (1997). *Medeniyetler Çatışması*. (Der. Murat Yılmaz). İstanbul: Vadi Yay. 81. Toplum Dizisi 13.

İbn Batuta. (1971). İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler. (Haz.İsmet Parmaksızoğlu). Milli Eğitim Bakanlığı Yayını. 1000 Temel Eser Serisi. İstanbul:

İlhan, Suat. (1993). *Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği*. Ankara: Türk Kültürü Araş. Ens. Yay. No.134. Seri No.VIII. Sayı. A.1.

İlhan, Suat. (1999). *Dünya Yeniden Kuruluyor –Jeopolitik ve Jeokültür Tartışmaları-*. İstanbul: Ötüken Yayınları. Yayın No:441. Kültür Serisi:167.

İlhan, Suat. (1989). *Jeopolitik Duyarlılık*. Ankara: Atatürk Kültür. Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yay. VII. Dizi, Sa.113.

İlhan, Suat. (2001). *Avrupa Birliği'ne Neden Hayır-Jeopolitik Yaklaşım*. İstanbul: Ötüken Yayınları. Yayın Nu: 464. Kültür Serisi: 184.

İzmir, Reşat. (1984). *Türkiye*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi. Devlet Kitapları.

Kâtip Çelebi. (1973). *Tuhfetü'l-Kıbar Fi Esfari'l Bihar*. (Haz. O. Ş. Gökyay). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi. 1000temel Eser Serisi. No.77.

Kâtip Çelebi. (1980). *Mizanül Hak*. (Haz. O. Ş. Gökyay). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi.

Ketin, İhsan. (1983). *Türkiye Jeolojisine Genel Bir Bakış*. İstanbul: İTÜ Kütüphanesi. Yay. No. 1259.

Kocabaşoğlu, U. (1989). *Kendi Belgeleri ile Anadolu'daki Amerika. 19.Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*. İstanbul: Arba Yay. 29. Tarih/Anı Dizisi.7.

Koday, Zeki. (1995). "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nin Coğrafi

Özellikleri.” *Atatürk Üniv. Türkiyat Araş. Ens. Dergisi*. Sayı. 2, S.17-45. Erzurum.

Köksal, Aydoğan. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi Yay.

Köksal, Aydoğan. (1982). *Türkiye’nin Genel ve Turizm Coğrafyası*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Eğ. Gn. Md. Yay. No.45.

Lahn, E. ve Pınar, N. (1952). *Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu*. Ankara: İmar ve İskân Bakanlığı Yay.

Leithauser, J. G. (1971). *Dünyamızın Fatihleri*. (Çev. D. Türkömer). İstanbul: Milliyet Yayınları.

Lewis, B. (1995). *Orta Doğu*. (Çev. Mehmet Harmancı-1996). İstanbul: Sabah Kitapları. Olaylar-İnsanlar Dizisi.

Ligeti, L. (1990). *Bilinmeyen İç Asya*. (Çev. Sadrettin Karatay). Cilt 1 ve 2. İstanbul: MEB Yay. 2047. Bilim ve Kültür Seri Dizisi 358. Dünya Edebiyatından Seçmeler: 66.

Mansel, P. (1995). (Çev. Şerif Erol-1996). *Dünyanın Arzuladığı Şehir: Konstantinopolis 1453-1924*. İstanbul: Sabah Yay. Olaylar-İnsanlar Dizisi.

Mansfield, P. (1973). *The Middle East: A Political And Economic Survey*. London: Oxford Universty Press.

Marrs, Texe. (2002). *İlluminati-Entrika Çemberi* (Çeviri: Ali Çimen-Petek Demir). İstanbul: Timaş Yayınları.

Montagu, L. (1717-18). *Türkiye Mektupları*. (Çev.Aysel Kurutluoğlu). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser. No.12.

Morley, D ve Robins, K. (1997). *Kimlik Mekânları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Müftüoğlu, F. (1994). “Orta Doğu Su Meselesi ve Türkiye.” *Zaman gazetesi*. Kasım-94. İstanbul.

Özey, Ramazan. (1996). “Orta Doğu’da Sürekli Gündemde Tutulan Senaryolardan Biri; Su Savaşları.” *Altınoluk Dergisi*. Sayı.125. İstanbul.

Özey, Ramazan. (2000). *Depremle Uyanmak*. Erzurum: Ekev Yayınları.

Özey, Ramazan. (1994). “Merkezi Hakimiyet Teorisi.” *Altınoluk Dergisi*. Cilt 9. Sayı 97. S.8-9. Mart-94. İstanbul.

Özey, Ramazan. (1996). *21. Asrın Ufkunda Türkiye*. Marifet Yay. No.122. Fikir Kitapları Dizisi 8. İstanbul.

- Özey, Ramazan. (1996). *İslam Dünyası*. İstanbul: Erkam Yay. No. 111.
- Özey, Ramazan. (1997). *Dünya Denkleminde Orta Doğu* (Ülkeler-İnsanlar-Sorunlar). İstanbul: Özeğitim Yayınları No. 9.
- Özey, Ramazan. (1998). *Jeopolitik ve Jeostratejik Açidan Türkiye*. İstanbul: Marifet Yay. No. 149. Fikir Kitapları Dizisi 11.
- Özey, Ramazan. (1999). “Dünyaya Nasıl Hükmedilir? (Dünya Hâkimiyet Teorileri ve Merkezi Türk Hakimiyet Teorisi).” *Tarih ve Medeniyet Dergisi*. Yıl 5, Sayı.59. İstanbul.
- Özey, Ramazan. (2013). *Dünya Platformunda Türk Dünyası*. İstanbul: Aktif Yayınları No.11.
- Özey, Ramazan. (2013). *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya*. Dokuzuncu Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.
- Özey, Ramazan. (1999). *Siyasal ve Sosyal Açidan Türkiye*. İstanbul: Marifet Yayınları. No.155.
- Özey, Ramazan. (2000). *Dünya Hâkimiyet Teorileri ve Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi*. İstanbul: Marifet Yayınları No.159.
- Özey, Ramazan. (2010). *Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi*. İstanbul: 21. Asır Yayınevi.
- Özey, Ramazan. (2012). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. 3. Baskı. İstanbul: Aktif Yayınları.
- Özfatura, Mustafa Necati. (1991). *Kurtlar Sofrasında Orta Doğu*. İstanbul: Adım Yayıncılık.
- Palmer, A.. (1995). *Osmanlı İmparatorluğu Son Üç Yüz Yıl Bir Çöküşün Yeni Tarihi*. (Çev. B.Ç. Dişbudak). İstanbul: Sabah Kitapları. Gençlik Yayınları.
- Piri Reis. *Kitab-ı Bahriye- Denizcilik Kitabı 1 ve 2*. (Haz. Yavuz Senemoğlu) İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Sampson, A. (1976). *Petrol Oyunu* (The Seven Sisters). (Çev. A. Üstel). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. Bilimsel Dizi 10.
- Schiltberger, J. (1995). *Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)*. (Çev.T. Akpınar). İstanbul: İletişim Yayınları 299. Tarih-Politika Dizisi 9.
- Sertkaya, O. F. (1987). “Türk Adı.” *Tarihte Türk Devletleri*. Cilt 1. Ankara: Üniv. Yay. No. 98. S. 3-6.
- Süslü, A. (1987). “Hatay Cumhuriyeti.” *Tarihte Türk Devletleri*. Cilt 2. Ankara: Üniv.

Yay. No. 98. S.713-721.

Şimşek, H. (2002). *Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi*. İstanbul: Iq Kültür Sanat Yayıncılık. 28. Araştırma-İnceleme:11.

TTK (1991). *Kâtip Çelebi Hayatı ve Eserleri Hakkında İncelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay. VII. Dizi-Sa.33.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. (1994). *Beş Şehir*. İstanbul: MEB Yayınları No. 369. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. 32. Türk Klasikleri No.1.

Tarkan, Mehmet Tevfik. (1975). *Kıbrıs (Genel Çizgileriyle)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay. No. 417. Ed. Fak. Yay. No. 77. Ders Kitapları Serisi No.4.

Tiryaki, O. (1994). *Sınıraşan Sular ve Orta Doğu'da Su Sorunu*. İstanbul: Harp Akademisi Komutanlığı Yay.

Touraine, M. (1997). *Altüst Olan Dünya 21. Yüzyılın Jeopolitiği*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.

Tunçdilek, Necdet. (1962). *Güneybatı Asya*. İstanbul: İÜ Coğrafya Ens. Yay. No. 34.

Vural, H. V. (1981). *Dünya Dengesine Tesir Eden jeopolitik Kavramlar-Görüşler ve Türkiye*. İstanbul: Kemal Matbaası.

Wallerstein, Immanuel. (1993). *Jeopolitik ve Jeokültür. Değişmekte Olan Dünya-Sistem Üzerine Denemeler*. (Çev. M. Özel). İstanbul: İz Yayıncılık Yay. No. 85. İktisat ve İş Dünyası Kitaplığı.

Willkie, Wendell. (1944-45). *Tek Bir Dünya*. (Çeviren Tevfik Sadullah). İstanbul: Tasvir Neşriyatı No. 22. Günün Meseleleri Seri No.3.

Winstone, H.V.F. (1999). *Orta Doğu Serüveni*. (Çeviri Fuad Davudoğlu). İstanbul: Risale Yayınları.

Yazıcı, Hakkı (vd). (2007). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Zachariadou, E.. (2001). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler*. (Çeviri Gül Ç. Güven. Saadet Öztürk) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları 117.

Zaim, Sabahattin. (1996). "Türkiye'nin Türk ve İslam Dünyasıyla İktisadi Münasebetleri." *MÜSİAD. Çerçeve Dergisi*. Yıl. 5. Sayı. 16. S.66-76. İstanbul.

Bültenler. Ansiklopediler. İstatistikler ve Atlaslar

Birinci Coğrafya Kongresi (Raporlar-Müzakereler-Kararlar) (6-21 Haziran 1941).

İstanbul: Maarif Vekaleti.

Encyclopedia Britannica. (1997). UK.

Hammond Atlas Of The World. (1997). UK.

Nato Dergileri. 1996-1997. Nato Office Of Information End Press 1110. Bruxelles.

Pc Globe 5.0. 1992. İnc. Tempa. Az USA.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Bültenleri.

The Attica Interactive World Atlas. (1998). UK.

The World Almanac And Book Of Facts (1996). An Imprint Of Funk & Wagnalls Corporation One International Boulevard. Suite 444. Mahwah. New Jersey. USA.

Türk Dünyası El Kitabı. (Birinci Cilt). Coğrafya-Tarih. (1992). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay .No. 121. Sayı: A-23.

Eyewitness World Atlas. The Essential Encyclopedic Reference Atlas. UK: London.

Microsoft Encarta 97 World Atlas. UK.

Nato El Kitabı. Nato Basın ve Enformasyon Servisi. (1992). Brüksel.

Pc Globe 5.0. 1992. İnc. Tempa. Az USA.

Statistical Pocketbook Of The Oic Countries, Statistical, Economic And Social Research And Training Centre For Islamic Countries. Organisation Of The Islamic Conference. Ankara.

The Software Toolworks World Atlas. Copyright (1991-1994). The Software Toolworks Inc. (1989-1994) Electromap Inc. USA.

The Times Atlas Of The World. (1980). London

The World Almanac And Book Of Facts 1983. Published Annually By Newspaper Enterprise Assaciation. Inc.Newyork Ny.10166. USA.

The World Almanac And Book Of Facts 1996. An Imprint Of Funk & Wagnalls Corporation One International Boulevard. Suite 444. Mahwah. New Jersey. USA.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü. Haritalı İstatistik Bülteni. (1999). Ankara.

DPT. Beş Yıllık Kalkınma Planları.

Türkiye Ekonomisi (2005). MÜSİAD Araştırma Raporları. 48. İstanbul.

MTA Türk Madencilğinde MTA ve Son Yıllardaki Gelişmeler. (1995). Ankara.

MTA Türkiye Maden Yatakları Haritası. (2001).

MTA Türkiye’de Maden Yatakları ve MTA’nın Maden Arama Yeri. Yayın No:194-1986 Ankara:

TÇV Türkiye’nin Çevre Sorunları. (1995). Ankara.

Türk Ansiklopedisi. Milli Eğitim Basımevi. (1950). Ankara.

Türkçe Sözlük I ve II. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Dil Kurumu Yay. 549. Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yay. 1. Türk Tarih (1988). Kurumu Basımevi. Ankara.

Türkiye Çevre Atlası. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı. Ankara.

Yararlanılan Bazı İnternet Web Sayfaları

[http:// www.atomgov.tr](http://www.atomgov.tr)

http://ias.igeme.gov.tr/pls/portal/web.urunprofil_pr?p_urunkod=121&p_baslikkod=1

[http://www. uia.org](http://www.uia.org)

<http://www. worldwatch.org>

<http://www.afet.gov.tr>

<http://www.belgenet.com/yasa/k5215-2.html>

<http://www.cekulvakfi.org.tr/>

<http://www.cevre.gov.tr>

<http://www.cia.org>

<http://www.cites.org>

<http://www.climateconference.com>

<http://www.cografyalar.com/ders/bolgeler.asp>

<http://www.dogasavascilari.org/>

<http://www.dpt.gov.tr>

<http://www.dsi.gov.tr>

<http://www.dtmgov.tr/ead/ticaret/kuresel/turkiyeoto.htm>

<http://www.earthday.net>

<http://www.encarta.msn.com>

<http://www.enerji.gov.tr/madenpotansiyel.htm>

<http://www.enerji.gov.tr/madenuretgrafik.htm>

<http://www.enerji.gov.tr/yenilenebilirenerji.htm>

<http://www.gap.gov.tr>

<http://www.gazeteler.com>

<http://www.geocities.com/ystezel/articles/tusiad.html>

<http://www.greenmap.com>

<http://www.greenpeace.org>

<http://www.kgm.gov.tr>

<http://www.komplo.com>

<http://www.kultur.gov.tr>

<http://www.maden.org.tr/>

<http://www.metalurji.org.tr/source/konsempanel.html>

<http://www.mta.gov.tr>

<http://www.mta.gov.tr/madenler/turmaden/dunya.asp>

<http://www.ogmgov.tr>

<http://www.saglik.gov.tr>

<http://www.sanayi.gov.tr>

<http://www.tapu.gov.tr>

<http://www.tarimgov.tr>

<http://www.teas.gov.tr>

<http://www.tedas.gov.tr>

<http://www.tema.org.tr/>

<Http://www.teror.gen.tr>

<http://www.tki.gov.tr/>

<http://www.tmmob.org.tr/>

<http://www.tubitak.gov.tr>

<http://www.turizm.gov.tr>

<http://www.tusiad.org>

<http://www.ubak.gov.tr>

<http://www.un.org/>

<http://www.undp.org>

<http://www.unep.org/>

<http://www.unesco.org>

<http://www.usgs.gov>

<http://www.wwf.org/>

<http://www.cedgm.gov.tr/cevreatlasi/dogalkaynaklar.pdf>

<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/kitaplar/turkiye2003/index.htm>

[http://askerîgucu.com/turkiyenin-askerî-gucu.html](http://askerigucu.com/turkiyenin-askerî-gucu.html)